

STRUKTURPROBLEM

Göran Albinsson

Hans Eisler

Bengt Rydén

Siv Thorsell

STUDIER OCH DEBATT

Strukturproblem

Strukturproblem

Uppsatser om näringslivets strukturfrågor

Fusioner och samarbetsavtal inom industrin 1965—1967

Göran Albinsson

Hans Eisler

Bengt Rydén

Siv Thorsell

Studieförbundet Näringsliv och Samhälle

Studier och debatt

utges av Studieförbundet Näringsliv och Samhälle
Sköldungagatan 2 · 114 27 Stockholm · Telefon 08/23 25 20
Postgiro 35 62 60

Nr 4 1967 · 15:e årg.

Tryckt hos AB Egnellska Boktryckeriet, Stockholm 1968

SNS — STUDIEFÖRBUNDET NÄRINGSLIV OCH SAMHÄLLE är en ideell sammanslutning av enskilda personer inom svenskt näringsliv, fristående från politiska partier och intreseorganisationer. Genom vetenskaplig forskning, konferenser samt studier och debatt i lokala grupper vill SNS sprida kunskap om ekonomiska och sociala förhållanden, stimulera till positiva insatser i arbets- och samhällsliv och till individuella ställningstaganden i den allmänna debatten.

Innehåll

FÖRORD	9
1 REFLEXIONER KRING STRUKTUROMVANDLINGEN Av Göran Albinsson och Hans Eisler	11
2 FÖRETAGSSAMGÅENDEN OCH NEDLÄGGNINGAR INOM INDUSTRIEN Av Bengt Rydén	27
3 VAD HÄNDER MED DE ANSTÄLLDA VID NEDLÄGGNINGAR? Av Siv Thorsell	87
4 FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI Sammanställning av Bengt Rydén	117
Inledning	117
Företagssamgåenden inom svensk industri 1965—1966	119
Köp och/eller sammanslagningar av svenska företag	119
Köp och/eller sammanslagningar av delar av svenska företag	251
Avtal om samverkan mellan svenska företag	279
Svenska företags köp av utländska företag eller anläggningar	316
Utländska företags köp av svenska företag eller anläggningar	330
Avtal om samverkan mellan svenska och utländska företag	341
Företagssamgåenden inom industrin 1967	361
Köp och/eller sammanslagningar av svenska företag	361
Köp och/eller sammanslagningar av delar av svenska företag	383
Avtal om samverkan mellan svenska företag	393
Svenska företags köp av utländska företag eller anläggningar	404
Utländska företags köp av svenska företag eller anläggningar	409
Avtal om samverkan mellan svenska och utländska företag	411
Företagssamgåenden inom industrin 1958—1964	419
Köp och/eller sammanslagningar av svenska företag	419

Köp och/eller sammanslagningar av delar av svenska företag	441
Avtal om samverkan mellan svenska företag	446
Svenska företags köp av utländska företag eller anläggningar	451
Utländska företags köp av svenska företag eller anläggningar	460
Avtal om samverkan mellan svenska och utländska företag	465
ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN	469
FALLEN UPPDELADE PÅ BRANSCHER	502
UNDER TRYCKNINGEN TILLKOMNA FALL	503

Tabeller

- 2:1. Antal sammanslagningar och samarbetsavtal i vilka industriföretag deltagit under åren 1958—1967
- 2:2. Antal företagssamgåenden inom industrin fördelade på branscher 1965
- 2:3. Antal företagssamgåenden inom industrin fördelade på branscher 1966
- 2:4. Antal företagssamgåenden inom industrin fördelade på branscher 1967
- 2:5. Storlek hos svenska företag som deltagit i samgåenden 1965 och 1966
- 2:6. Svenska köparföretags och köpta företags storlek med fördelning på olika industrigrupper 1965 och 1966
- 2:7. Köparföretagets storlek i förhållande till det köpta företags vid fusioner mellan svenska industriföretag 1958—1966
- 2:8. Relativ förvärvsfrekvens i olika storleksgrupper och industribranscher 1958—1966
- 2:9. Företagssamgåenden över gränserna 1965—1967. Antal företag från respektive land som engagerats i samgåenden
- 2:10. Antal företagssamgåenden i svensk industri fördelade på industribranscher 1958—1967
- 2:11. Fusionernas relativa betydelse i olika industribranscher 1965 och 1966
- 2:12. Driftsinskränkningar inom industrin fördelade på branscher 1960—1967. Antal varsel om partiella driftsinskränkningar och fullständiga nedläggningar

TABELLER

- 2:13. Nedläggningarnas relativa betydelse i olika industribranscher 1960—1967
- 2:14. Anläggningsstorleken inom industrin 1950 och 1965
- 2:15. Antal sysselsatta per arbetsställe i industrins huvudbranscher 1952—1964
- 3:1. Antal personer berörda av varsel om nedläggningar och inskränkningar 1960—1967
- 3:2. Arbetslöshet på grund av nedläggningar och driftsinskränkningar sedan den 1 januari 1966 vid undersökning den 16 maj 1967
- 3:3. Studier av 6 nedläggningar i sammanfattning
- 3:4. Antal anställningar efter permittering från Mya
- 3:5. De förvärvsarbetandes sysselsättning vid resp. undersökningstillfälle
- 3:6. Löneändringar vid sista anställningsbytet uppdelat på s. k. "frivilliga" och "ej frivilliga" byten av anställning
- 3:7. Löneändringar för permitterade som fått nytt arbete
- 3:8. Antal arbetslösa över 2 månader i olika åldersgrupper vid årsskiftet 1966/67 av permitterade eller avskedade under år 1966
- 3:9. Sammanfattning av en studie av 18 nedläggningar under 1967
- 3:10. Relativa arbetslöshetstal för män och kvinnor i olika åldrar

Diagram

- 2:1. Sammanslagningar och samarbetsavtal inom industrin, 1958—1967
- 2:2. Varslade driftsinskränkningar inom industrin, 1956—1967

Förord

Näringslivets strukturomvandling är idag ett av samhällsdebattens centrala ämnen. SNS har gjort uppmärksammade insatser, när det gäller att förmedla fakta och synpunkter. Redan 1958 publicerades "Branschrationalisering — mening, metoder, möjligheter". Detta var det första svenska försöket att systematiskt klarlägga de problem, som är förbundna med rationalisering av hela branscher. SNS har därtill utgivit böckerna "Näringsliv i omvandling" och "Sammanslagningar och samarbetsavtal i svensk industri 1963—64". I dessa böcker redovisas och diskuteras strukturomvandlingens problem mot bakgrund av en kartläggning av sammanslagningar m. m. under perioden 1958—1962, resp. 1963—1964.

Föreliggande skrift innehåller en liknande redovisning för åren 1965—1967 med vissa kompletteringar bakåt. Civilekonom Bengt Rydén, Industriens Utredningsinstitut, har samlat in materialet och bidrar dessutom med kommentarer i en uppsats. Därtill innehåller skriften några samhällsekonomiska reflexioner kring strukturomvandlingen av undertecknad och civilekonom Hans Eisler, SNS. Vidare redovisar fil. kand. Siv Thorsell, SNS, en sammanställning av de studier, som gjorts kring personalproblem i samband med företagsnedläggningar.

Stockholm i mars 1968

Göran Albinsson
Verkst. direktör i SNS

1 Reflexioner kring struktur- omvandlingen

Av Göran Albinsson och Hans Eisler

Ekonomiska framsteg är alltid förbundna med djupgående omdaningar av samhället. Vad som skett och sker i Sverige har sin motsvarighet i andra industriländer: fortgående urbanisering, starkt växande offentlig sektor, allt kapitalintensivare produktionsmetoder, en ökad andel förvärvsarbetande kvinnor, en expanderande privatbilism etc. Denna omvandlingsprocess har under efterkrigstiden kommit att inta en central plats i offentlig debatt och praktisk politik. Delvis hänger detta samman med att förändringarna på vissa områden varit snabbare och mer genomgripande än tidigare. Mycket tyder dock på att omdaningarna under tidigare perioder inte bör underskattas till omfattning och djup.

Det är främst tre krav som allmänheten i dag ställer på den ekonomiska politiken. Den skall för det första inriktas på frågan om arbete och trygghet åt medborgarna. Den skall för det andra verka för att välståndet fördelas någorlunda jämnt. Den skall för det tredje stimulera till ekonomisk växt under bibehållande av prisstabilitet och balans i utrikesbetalningarna, så att en successiv höjning av levnadsstandarden blir möjlig. Förverkligandet av dessa ambitioner både medför och förutsätter en fortsatt intensiv omvandlingsprocess. Från ekonomisk-politisk synpunkt kommer särskilt produktionsfaktorernas rörlighet i förgrunden. I den bekanta LO-skriften *Samordnad näringspolitik* finns en apologi för ökad rörlighet, som torde återspegla en allmän svensk attityd:¹

¹ Samordnad näringspolitik. LO strukturutredningen. Stockholm 1961, sid. 43.

Det svenska näringslivet måste vara med i främsta ledet, när det gäller att exploatera nya områden inom tekniken både i fråga om metoder, material och färdiga produkter, om vi skall kunna trygga den fulla sysselsättningen och en fortsatt snabb standardstegring. Detta fordrar att strukturen ständigt anpassas till utvecklingen. Det väsentliga blir därvid att vid ekonomiskt sett rätt tidpunkt genom investeringar omvandla och omdirigera den gamla produktionsapparaten till nya uppgifter eller att ta i anspråk avskrivningsmedel eller växande resurser, för att utforma en helt ny sådan. En anpassning i sådana former nödvändiggöres också av att de väntade handelspolitiska och tekniska förändringarna, vilka inte bara öppnar nya områden för vårt näringsliv utan även försvårar eller kanske t. o. m. omöjliggör en fortsatt verksamhet inom vissa branscher eller sektorer. De resurser, som tidigare varit sysselsatta där, måste då slussas över till nya verksamhetsfält.

Statens rörlighetsstimulerande åtgärder har i huvudsak syftat till att undanröja hinder för marknadskrafterna. Det har mer varit fråga om att smörja det samhällsekonomiska maskineriet än att medvetet styra det i någon viss riktning.

Den aktiva arbetsmarknadspolitiken, konkurrenslagstiftningen och den liberala handelspolitiken är några exempel på hur samhället positivt engagerat sig för en snabb omvandling av produktionsstrukturen. På andra fält, såsom inom jordbruks- och bostadspolitiken, har dock staten verkat i konserverande riktning. Grundorsaken till denna ambivalens är naturligtvis att en omvandling regelbundet kräver uppoffringar av vissa människor. Ju fler och bättre organiserade de drabbade är, desto mer motstånd kan de göra.

Den allmänt positiva attityden till näringslivets omvandling har även kommit att omfatta olika former av samgående och samverkan mellan enskilda företag. Läget är därvidlag annorlunda i Sverige än i de flesta andra länder. Vår kartellagstiftning är internationellt sett mycket mild. Fackföreningsrörelsen har på ett sätt, som saknar motstycke, accepterat den s. k. "spontana strukturrationaliseringen". När det i den ovannämnda LO-utredningen

talas om arbetstagarinflytande på strukturomvandlingen, är intresset väsentligen inriktat på effektivitetsaspekten:¹

Den fråga, som vi bör ställa och söka ge ett svar på, är sålunda: kan vi vänta oss, att ett organiserat samarbete mellan företagen och de anställda inom olika branscher på ett vaksamt sätt kan bidra till att främja de expansionistiska krafterna inom dessa branscher? Blir svaret jakande, bör vi fråga oss, i vilka former ett sådant samarbete lämpligen skall bedrivas.

LO-utredarnas uppgift var att behandla fackföreningsrörelsens inställning till näringslivets strukturfrågor. De använder flitigt uttryck som "naturlig strukturrationalisering av branscher", "rationellare näringsstruktur", "branschrationalisering", "effektivering och strukturutveckling", "en mera rationell struktur" etc. Även SNS-böckerna i ämnet rör sig med liknande termer: "branschrationaliserande åtgärder", "nödvändiga strukturförändringar", "det uttalade behovet av strukturrationalisering" etc.

Det föregående stimulerar till några frågor:

- a. Vad menar man med strukturförändring?
- b. Vad vet man om strukturförändringarnas förlopp?
- c. Vad vet man om strukturförändringarnas produktivitetseffekter?

Diskussion och handlande i strukturfrågor förmedlar intrycket att svaren på dessa frågor är nöjaktigt kända. Syftet med denna uppsats är att se efter om så är fallet. Slutsatsen blir utan tvekan nedslående. Det är ingen överdrift att säga, att olika parter ståndpunktstagande mera fotats på tro än vetande.

Innebörden av strukturförändring

Enligt Svensk uppslagsbok definieras begreppet struktur som "det sätt på vilket en enhet är sammanfogad av de i densamma ingående smådelarna". Detta innebär, att det svenska näringslivet kan ses ur ett otal strukturaspekter. Att helt allmänt tala om

¹ Samordnad näringspolitik, op.cit., sid. 189.

näringslivets, industrins eller en branschs struktur blir därför intetsägande. Strukturbegreppet kan ju knytas till så olika karaktäristika som produktionsinriktning, storlek, ägandeförhållanden, lokalisering, lönesystem, konkurrenssituation etc. I ett företags eller en branschs produktionsstruktur ingår då t. ex. tillverkningsseriernas längd, varusortimentets bredd och djup samt tillverkningens kvalitetsnivå. På motsvarande sätt ingår i distributionsstrukturen antal kunder, försäljning per kund, antal försäljningsställen etc.

Frågan är nu vilken eller vilka av alla tänkbara strukturer, som är relevanta i den näringspolitiska diskussionen. Naturligtvis beror svaret på det problem, som står i centrum för intresset.

En komplikation är att i och för sig eftersträfvade förändringar i en struktur kan — men inte naturligtvis behöver — medföra icke önskvärda återverkningar på en annan struktur. Värdet av en fusion, som motiveras med stordriftsfördelar, måste eventuellt vägas mot riskerna av en höjd monopoliseringsgrad. Likaså måste värdet av en nedläggning vägas mot dess eventuella verkningar för arbetskraften och dess möjligheter att finna ny sysselsättning.

I den offentliga debatten syftar ordet struktur i allmänhet på storleksstrukturen i betydelsen företagens fördelning på olika storleksklasser mätt efter antal anställda, storleken av kapitaltillgångarna e. d. Man tycks ta för givet att denna struktur är den ur effektivitetssynvinkel intressantaste. Därtill underförstås stundom, att andra strukturdrag, som beror av storleksstrukturen — t. ex. konkurrensstrukturen, lokaliseringsstrukturen och finansieringsstrukturen — inte förändras på ett sätt, som spelar någon roll för slusatserna. Ett ofta djärvt antagande, som kan leda till att man utgår från vad som skall bevisas.

Strukturförändringarnas förlopp

Ett av de säkraste påståenden, som kan göras, är att hävda att vi lever i en föränderlig värld; det har vi alltid gjort och kommer

alltid att göra. Utsagor om "den pågående strukturomvandlingen" blir därför ointressanta, så länge inget sägs om förloppens inriktning och styrka. Vad vet vi då om näringslivets strukturomvandling?

Konstateranden av huruvida en strukturförändring ägt rum under en viss period måste baseras på en jämförelse av läget vid periodens början och slut. För Sveriges del finns ingen löpande eller intermitterant statistik, som lämpar sig för kvalificerade undersökningar av strukturomvandlingen. Det utförligaste underlaget erbjuder företagsräkningarna. Dessa har dock gjorts med mycket långa mellanrum och publicerats med alltför lång eftersläpning. Sålunda har under efterkrigstiden endast två företagsräkningar gjorts — 1951 och 1963 — av vilka den senare endast avser distributionen och ännu ej har fullständigt publicerats. För industrins del finns främst den årliga industristatistiken, som också publiceras med avsevärd eftersläpning. Av allt att döma är jordbrukets strukturomvandling bäst dokumenterad.

Koncentrationsutredningen redovisar i sitt nyligen avgivna betänkande nr 3 i huvudsak *tvärsnittsdata* från 1963 och 1964 över storleksstrukturen med avseende på bl. a. sysselsättning, sortimentsstorlek, förädlingsvärde, säljar- och tillverkningskoncentration för ett stort antal varugrupper.

Genomgående registrerar den löpande officiella statistiken ganska få ur effektivitetssynvinkel relevanta strukturvariabler. Produktionsstrukturen i form av serielängder, sortimentsbredd etc. är inte alls registrerad. Den i föreliggande sammanhang särskilt intressanta industristatistiken har arbetsstället som redovisningsenhet. Företaget som juridisk enhet och koncernförhållanden redovisas ej. Det enda storleksmått, som klassindelats, är arbetarantalet per arbetsställe.

En ökning av den andel arbetare, som sysselätts vid anläggningar med många arbetare, tolkas vanligen av press och politiker som en utveckling mot stordrift. Detta behöver naturligtvis inte alls vara fallet. Storleksmättet arbetare per arbetsställe beaktar

för det första enbart *en* typ av faktorinsats. För det andra tar det ej hänsyn till vad som produceras. Längre tillverkningsserier kan åstadkommas utan att detta återspeglas i relationen arbetare per arbetsställe genom bl. a. mer och effektivare bruk av maskiner och annat realkapital. Måttet försummar också produktivitetseffekterna av den växande andelen tjänstemän. Långa serier är inte bara en fråga om produktionsinsatser. Vid oförändrade insatser kan längre serier erhållas genom beskrining av det tillverkade sortimentet.

Av visst intresse är också sammanställningar över fusioner och andra samgåenden inom industrin samt uppgifter om varslade företagsnedläggningar och driftsinskränkningar. I Bengt Rydén's uppsats här nedan redovisas och kommenteras dessa båda typer av statistik för främst åren 1965, 1966 och 1967. Uppgifter av den förra typen har publicerats av SNS, av den senare typen av arbetsmarknadsstyrelsen. Som Bengt Rydén framhåller är företagssamgåenden och nedläggningar en väg, varigenom industrins storleksstruktur kan förändras. Andra sätt är nyetablering av och växt eller tillbakagång för bestående företag. Dessa förändringar kan naturligtvis verka i olika riktning och neutralisera varandra. Det är också viktigt att observera att uppgifter om samgåenden inte säger något om hur t. ex. produktionsstrukturen förändras ens för de berörda företagen. En sammanslagning behöver i och för sig endast innebära ändrade ägarförhållanden. Syftet är förmodligen ofta att åstadkomma en rationellare produktions- och distributionsstruktur. Men det är naturligtvis inte givet att man lyckas härmed. Vidare kan ett samgående vara mer betingat av en strävan efter makt på marknaden än av produktivitetstänkande.

Strukturförändringarnas produktivitetseffekter

Den slutsats, som kan dras av det föregående, är att våra kunskaper om näringslivets strukturförändringar under efterkrigstiden är ytterst begränsade. En täckande översikt saknas. Vad som

finns är spridda studier av vissa sektorer och branscher. När man vet så litet om förändringarnas förlopp, är det naturligtvis inte möjligt att klarlägga deras effekter i produktivitetshänseende.

Den följande framställningen är enbart knuten till effekterna av sammanslagningar och nedläggningar. Vår ansats är att spekulera över vad dessa kan ha haft för verkningar i sig, dvs. under i övrigt oförändrade omständigheter. Vi är alltså väl medvetna om att sammanslagningarnas och nedläggningarnas verkningar kan helt eller delvis ha neutraliserats av andra strukturpåverkande faktorer men avstår från att ta hänsyn härtill.

Antag, att de agerande företagen försöker att på lång sikt maximera sina vinster och att deras inflytande på marknadspriserna för sina produkter är begränsat. Under sådana omständigheter kan de endast höja avkastningen på investerat kapital genom att effektivisera produktutveckling, tillverkning och distribution. Det är en vanlig föreställning att stordrift ofta ger betydande produktivetsfördelar. Kan man därav dra slutsatsen, att sammanslagningarna ger upphov till stordriftsfördelar? Ett sådant resonemang skulle kunna motiveras med att om så inte vore fallet, hade företagen förmodligen ej vidtagit åtgärderna.

Är det nu rimligt att resonera på dylikt sätt? Svaret beror till stor del på hur realistiska antagandena om vinstmaximeringen, respektive konkurrenssituationen är.

Våra kunskaper om företagens mål för sin verksamhet är begränsade. Det finns emellertid åtskilligt, som tyder på att företagen själva inte alltid ser sig som enbart långsiktiga vinstmaximerare. De skjuter gärna produktionsvolym och marknadsandel i förgrunden. Det är uppenbart, att om ett företag har som överordnat mål att — inom gränsen för vissa krav på lönsamhet, likviditet etc. — omsättningen på lång sikt skall bli så stor som möjligt, handlar det delvis annorlunda än om det vore vinstmaximerare. En fusion, som ter sig rationell för ett företag av den förra typen, behöver inte göra det för ett företag av den senare typen.

Varför är vi då intresserade av de fusionerande företagens mål? Jo, därför att enligt traditionell teori är det de vinstmaximerande företagen, som använder produktionsfaktorerna på ur samhällsekonomisk synpunkt bästa sätt. Sannolikheten att nedläggningar och sammanslagningar är i samhällets intresse är större, när företagens mål är maximal vinst än när de strävar att nå andra mål.

En ytterligare förutsättning för giltigheten av satsen "vad som är bra för företagen är bra för Sverige" är att företagen arbetar under höggradig konkurrens och inte genererar några negativa externa effekter. Här är teorins tes att ju mindre inflytande ett enskilda företag har på marknadspriset för sina produkter, desto större skäl har vi att förvänta överensstämmelse mellan företags- och samhällsintresse.

Gentemot detta har dock anförts att ett mera dynamiskt betraktelsesätt kan leda till andra resultat. Det har framhållits, att den kraftiga hävstång som på längre sikt leder till expanderande produktion och sjunkande kostnader är artskild från traditionell priskonkurrens mellan *existerande* produkter och företag. I ett dynamiskt perspektiv framstår det nämligen som viktigare att företagen introducerar nya varor, ny teknik och nya organisationsformer än att de effektivt producerar *givna* varor och tjänster. Det har gjorts gällande att det är stora företag, som satsar mest på forskning och utveckling samt har den troligaste innovationsverksamheten. Med hänsyn härtill bör kanske kravet på "höggradig konkurrens" modereras till att avse "tillfredsställande konkurrens".

Av Bengt Rydén's översikt framgår, att stora företag svarar för en dominerande del av samgåendena. Följden kan ha blivit en koncentration av utbudet på berörda marknader till ett färre antal företag. Detta bestyrkes i vissa stycken också av det nyligen publicerade betänkandet från koncentrationsutredningen.

De från konkurrenssynpunkt negativa effekterna härav har diskuterats förvånansvärt litet. För dem som nedvärderar proble-

met är standardargumentet, att importkonkurrensen på den svenska hemmamarknaden är betydande. Därtill är de största svenska industriföretagen starkt exportinriktade. Ur svensk synvinkel är det ett vitalt intresse att dessa företag kan hävda sig. Om detta sker genom en effektivisering av produktionen, genom en skicklig marknadsbearbetning eller genom konkurrensbegränsande åtgärder på exportmarknaden anses därvid spela mindre roll. I den mån resultatet även blir en höjning av monopolgraden på den svenska hemmamarknaden, sägs detta vara en förutsättning för de stora exportföretagens internationella konkurrenskraft.

Av allt att döma är ovan skisserade bedömningar i många fall ganska realistiska. Men å andra sidan har många fusioner berört typiska hemmamarknader utan någon särskild importkonkurrens. Detta gäller främst distributions- och tjänstesektorerna. Detalj- och grosshandeln, försäkringsväsendet samt byggnads- och anläggningsverksamheten är sålunda områden utan importkonkurrens, där koncentrationstendenserna tycks ha varit markanta.

Enligt koncentrationsutredningen är de svenska tillverkarna helt dominerande på hemmamarknaden för kvalitets- eller specialstål. Därtill har de "i en del fall stark marknadsposition också på utländska marknader". Utredningen konstaterar också att den svenska pappersmarknaden kommit att bli nästan helt isolerad från utländsk konkurrens, vilket ökar möjligheterna att upprätthålla effektiva konkurrensbegränsningar. Också marknaderna för tyngre byggnadsmaterial sägs i huvudsak vara avskurna från importkonkurrens. Livsmedelsindustrin karakteriseras av koncentrationsutredningen som en utpräglad hemmamarknadsindustri med i allmänhet låga exportandelar. — Till detta kommer att det inom varje industrigrupp finns ett antal produktgrupper, där något eller några svenska företag dominerar marknaden.

En väsentlig fråga för koncentrationsutredningen har varit i vad mån konstaterade höjningar av koncentrationen lett till kostnadssänkningar genom ökad specialisering och längre serier och i vad mån resultatet blivit prisstelhet och utnyttjande av en starkt

marknadsposition. Med den statistik, som utredningen haft till sitt förfogande — huvudsakligen numera delvis föråldrat tvärsnittsmaterial — har den inte kunnat gå längre än att formulera några allmänna förmodanden och antaganden.

Är företagen rationella?

Man kan i anslutning till det föregående ställa frågan hur väl underbyggda företagens beslut egentligen är. Köp av ett konkurrentföretag är en form av investering. Vi vet bl. a., att investeringskalkyler ofta kan vara ganska luftiga.

Vad det här gäller är inte huruvida företagens mål — vinstmaximering, största möjliga marknadsandel eller vad det nu må vara — i någon mening är rationella för företaget eller ej. Vårt problem är hur rationella — utifrån givna mål — *investeringskalkylerna* är. Svenska och internationella undersökningar visar, att företag ofta saknar en genomtänkt investeringsplanering och att investeringsbeslut gärna dikteras av tillfälligheternas spel. I SNS-utredningen "Produktivitet och räntabilitet" (1961) hade *Erik Lundberg* bl. a. som utgångshypotes,

att investeringsbeslut inom det enskilda näringslivet i betydande utsträckning föregås av ingående räntabilitetsutredningar över de förändrade ut- och inbetalningar vilka kan förväntas uppstå som sannolika konsekvenser av en investeringsutgift för en maskin eller ett helt investeringsprogram.

Efter att ha utfört ett antal enkäter i avsikt att testa denna hypotes gjorde Lundberg bl. a. följande konstaterande:

I förvånansvärt många fall görs inga kalkyler alls; i andra fall kan de vara av så primitivt slag att de inte ger någon information om ifrågavarande avkastningsmöjligheter.

Det vore mycket intressant att veta, om slutsatserna angående konventionella investeringsbeslut även är tillämpliga på fusionsärenden.

Styrd strukturuomvandling

Från tid till annan har förslag väckts att samhället bör försöka styra strukturuomvandlingen med mer direkta metoder. Denna typ av resonemang har aktualiserats genom det näringspolitiska program, som framlades vid *Socialdemokratiska partiets kongress* hösten 1967. Det heter där bl. a.:

Mer än 300 000 kronor kostar det att inrätta en modern arbetsplats, bygga en bostad och bygga ut samhällsservice åt varje ny familj. Vi kräver av framtiden ännu bättre arbetsplatser, bostäder och samhällsservice. Det betyder ett kapital, som snart går upp till en halv miljon kronor bakom varje familj.

Det är stora gemensamma värden som står på spel. Det är därför inte bara kortfristiga företagsekonomiska kalkyler och vinstintressen som skall bestämma över vår utveckling. En beräkning av de *totala kostnaderna* måste få en alltmer avgörande betydelse vid vår planering för hur vi bäst skall använda de ekonomiska resurser som vi har när det gäller arbetskraft, råvaror och produktion för att bygga ett bättre samhälle. Det är därför ett rimligt krav att *företagskalkylen* skall ställas samman med en samhällskalkyl över olika utvecklingsalternativ och totala kostnader.

Innebörden av ovanstående är att om samhällskostnaderna på ett eller annat sätt beaktades, finge strukturuomvandlingen ett annat förlopp och en annan hastighet. Rapporten ger emellertid knappast någon antydning om hur företags- och samhällskalkylerna rent konkret skall koordineras. Det finns obegränsade tolkningsmöjligheter. *Erik Lundberg* har bl. a. anfört¹:

De vaga antydningar som ges i den socialdemokratiska rapporten om kriterier på samhällsekonomiska kostnader, som borde byggas in i företagens alltför "kortsiktiga" vinstkalkyler för att göra dem till samhällskalkyler, visar hur oklart och osäkert tänkandet är på detta område. Varför bör t. ex. kapitalkostnader för bostadsinvesteringar eller kommunala utgifter för samhällsbyggnad, som blir nödvändiga vid ett företags expansion, inkluderas? I den mån företagen betalar marknadslöner för arbetskraft och marknadspriser för kommunala tjänster bör en vanlig vinstkalkyl

¹ I Dagens Nyheter den 22 november 1967.

— trots all osäkerhet — vara till fyllest. Bostadskostnaderna betalas av löntagarna; lönenivån blir ett uttryck för interdependensen i prissystemet, inom vilket även bostadskostnader på olika orter kan antas spela in.

En helt annan fråga gäller i vad mån staten och dess planeringsorgan bättre kan överblicka interdependensen i det ekonomiska systemet. Rådande priser respektive deras utvecklingstendenser ger ofullkomliga och osäkra grunder för att bedöma effekterna på samhällsekonomin av genomförandet av ett stort investeringsprojekt. Här kan det finnas skäl för central planering och koordinering av all information om de verkligt stora investeringsbesluten; den statliga investeringsbanken kan komma att fylla en viktig funktion i detta hänseende. Men bortsett från de ”stora” undantagen tror jag inte på statsmakternas generella förmåga att korrigera vinstkalkyler med hjälp av en högre vishet än den som marknadens prisbildning bjuder.

I det ovannämnda socialdemokratiska programmet sägs, att lokaliseringpolitiken skall bli ett ännu viktigare instrument för samordning av samhällets och näringslivets investeringsplaner. I viss mening vänder man på resonemanget och frågar: går det inte med piskan, kanske det går med moroten. I klarspråk: subventioner kanske kan ersätta avgifter? Tanken är alltså att *locka* företagen att ej vidtaga åtgärder som leder till stora samhällskostnader. Detta kan möjligen anses motiverat, så länge subventionerna är mindre än kostnaderna i fråga.

Enligt nuvarande regler skall lokaliseringstöd i första hand gå till ”norra stödområdet”. Men ”i övriga delar av landet kan lokaliseringstöd utgå i särskilda fall, såsom när avsevärda sysselsättningssvårigheter förutses eller uppkommit till följd av industri nedläggning i samband med branschrationalisering eller liknande orsaker. Dyliga undantag kan även göras, när speciella skäl talar för att en industriort med ensidigt näringsliv bör förstärkas” (AMS, Meddelanden från utredningsbyrån, 1967:33).

Lokaliseringspolitikens fördelar och nackdelar har hittills inte varit föremål för någon mera djupgående analys. I en uppsats i Skandinaviska Bankens Kvartalstidskrift (1964:2) har dock pro-

fessor *Assar Lindbeck* framfört vissa principiella synpunkter. Hans uppfattning kan i korthet sammanfattas på följande sätt: I ett långsiktigt perspektiv kan en lokaliseringpolitik bara motive-
 ras på orter ”där external economies för närvarande är svagt utvecklade, men där de naturliga förutsättningarna för vissa företag är goda. Med en politik av detta slag är det (emellertid) inte självklart att subventioner till enskilda företag skulle bli nödvändiga som lokaliseringpolitiska instrument.” Däremot kan, menar Lindbeck, vissa kortsiktiga samhällsekonomiska motiv anföras till förmån för lokaliseringpolitiska ingripanden även i andra fall. Ett sådant är när det gäller att utnyttja oanvänt eller lågt utnyttjat samhällskapital.

Efter att ha konstaterat — med utgångspunkt från lokaliseringstredningens material — att sannolikheten inte är särskilt stor att bostäder, gator och andra allmänna anläggningar av olika slag skulle bli oanvändbara eller lågt utnyttjade, fortsätter Lindbeck:

Det kan tilläggas att vad som händer, när bostäder blir lediga i samband med avflyttning, inte nödvändigtvis är att de kommer att stå tomma, utan eventuellt att andra människor flyttar in i dem. Om bostadsbrist inte föreligger på orten blir resultatet naturligtvis att hyrorna för dessa lägenheter faller tills någon flyttar in i dem. Så länge jämviktshyran ligger över de rörliga kostnaderna — och lägenheterna inte utnyttjas för annat än bostadsändamål — kommer någon att flytta in i den lediga bostaden och denna alltså inte stå oanvänd. Om man bortser från rena ödegårdar i glesbygdstrakt, torde problemet om förlorat bostadskapital därför praktiskt taget kunna negligeras. Vad som händer är helt enkelt att utrymmesstandarden ökas i avflyttningssorten.

Detta hindrar naturligtvis inte att myndigheterna vid planeringen av bostäder och offentliga investeringar har anledning att ta hänsyn till vilka områden som kan väntas drabbas av stark befolkningsminskning; inte minst gäller detta lokaliseringen av beredskapsarbeten. Det finns exempel på orter där man som beredskapsarbete byggt bostäder, vatten och avlopp och där man inom orten senare krävt industri för att befolkningen skall kunna stanna kvar och utnyttja det nya samhällskapitalet.

Det nya som hänt är, som sagt, att i princip hela Sverige numera kan få lokaliseringstöd. Därmed öppnas stora möjligheter för företag att "så snart de känner sig drabbade" med stöd av olika medintressenter (t. ex. kommuner, fackföreningar) begära lokaliseringstöd, krav som det av rättviseskäl kan vara svårt att tillbakavisa, samtidigt som redan existerande subventioner av olika skäl inte så lätt låter sig elimineras. Risken är därmed stor att takten i strukturomvandlingen kommer att bestämmas av de olika påtryckningsgruppernas politiska betydelse.

Det föregående kan sammanfattas i några punkter.

- Det pågår en fortlöpande strukturomvandling av det svenska näringslivet.
- Våra kunskaper om denna strukturomvandlings inriktning, omfattning och intensitet är relativt begränsade.
- Den statliga näringspolitiken har med lokaliseringpolitiken som främsta undantag syftat till att öka rörligheten för de marknadskrafter man tror vara av betydelse för strukturomvandlingen.

Vi vill sluta denna uppsats med att ge några synpunkter på tidsperspektivet i strukturomvandlingen. Vår tes är att kortsiktiga hänsyn av flera skäl tenderar att favoriseras.

Strukturomvandlingens "kostnader" är omedelbara och kännbara för dem som drabbas. Dess "intäkter" är däremot mindre gripbara, mognar långsamt ut och tillfaller i stor utsträckning andra än dem som burit "kostnaderna". Med hänsyn härtill är naturligt, att de som företräder det korta perspektivet, dvs. de som drabbas och därför vill bromsa omvandlingen, utgör aktivare och aggressivare påtryckningsgrupper än de som från rent principiella synpunkter pläderar för en dynamisk ekonomi.

Vidare är det klart, att de påtryckningsgrupper, som av olika skäl önskar, att olönsamma företag och verksamheter skall stödjas, får större gehör under en konjunkturavmattning. *LO:s strukturutredning* konstaterar:¹

¹ Samordnad näringspolitik, op.cit., sid. 165.

Det är numera en allmänt accepterad åsikt att en av statsmakternas viktigaste uppgifter är att bedriva en aktiv politik för att motverka svängningarna i konjunkturerna och mildra deras effekt. Det måste här bli fråga om ett handlande på kort sikt; det gäller ju att utjämna ofta mycket hastiga växlingar i utbud och efterfrågan. Kraven på snabbhet och variationsrikedom i de vidtagna åtgärderna är därför stora.

I vissa fall kan strävandena att tillgodose dessa kortsiktiga ekonomiska målsättningar och försöken att åstadkomma en mera rationell struktur inom näringslivet råka i konflikt med varandra. I en allmän avmattningsperiod skulle exempelvis en kraftfull insats av de strukturrationaliserande åtgärder, vilka vi tidigare rekommenderat ytterligare skärpa sysselsättningssvårigheterna. Statsmakterna tvingas i ett sådant läge att avstå från en del av dessa ingrepp för att inte den dubbla press, som strukturuomdaningen och konjunkturavmattningen tillsammans utgör, skall bli en alltför stor påfrestning på sysselsättningen och för den enskilda människan.

Inställningen till strukturuomvandlingen är utomordentligt splittad. Det finns ständigt krafter som av kortsiktiga hänsyn vill minska dess takt. Detta vill också de som ur ett långsiktigt perspektiv argumenterar att företagen i sina kalkyler ej beaktar de samhälleliga kostnaderna. Professor *Hugo Hegeland* har å propos den utländska arbetskraften anfört:¹

Invandringen har möjliggjort fortsatt drift vid s. k. låglöneindustrier, men detta kan inte heller betraktas som en nackdel, då ingen gärna vill påstå att strukturrationaliseringen i näringslivet gått för långsamt. Snarare har takten varit för hög med hänsyn till vad näringslivet på kort sikt kunnat absorbera.

Åsikten att strukturuomvandlingen haft allt för hög takt delas dock inte av den inledningsvis citerade LO-utredningen som för sin del anför önskemålet att strukturanpassningen på allt sätt bör påskyndas. En framstående representant för statsmakterna, statssekreteraren *Kjell-Olof Feldt*, har t. o. m. gjort gällande:²

¹ Enligt Barometern den 23 mars 1968.

² Kjell-Olof Feldt, Västståndsklyftor och standardhöjning. Stockholm 1967, sid. 145.

Strukturomvandlingen av det svenska näringslivet har i viss mening gått alltför långsamt under efterkrigstiden. Den har berört alltför få branscher och framför allt i alltför liten omfattning dem vilkas struktur- och effektivitetsproblem är mest påträngande.

Det är uppenbart, att såväl företag som kommuner och stat har stora möjligheter att ur struktursumpen fiska upp de argument, som kan rättfärdiga vidtagna eller motivera föreslagna åtgärder. Det finns en utbredd ovana att avsluta uppsatser med krav på mer forskning. Men när man — utifrån samma grundläggande värderingar — kan hävda, både att strukturomvandlingen går för fort och att den bör påskyndas, förefaller det oss som om detta krav vore ganska väl underbyggt.

2 Företagssamgåenden och nedläggningar inom industrin

Av Bengt Rydén

Inledning

Syftet med denna uppsats är att redovisa några av de enligt min mening väsentligaste inslagen i de senaste årens industriella omvandlingsprocess. Huvudintresset inriktas på olika former av mer eller mindre omfattande samgåenden mellan företag -- från fullständiga fusioner till mer lösa samarbetsavtal rörande produktion, marknadsföring osv. — som skett under åren 1965 och 1966. En preliminär presentation görs också av samgåendeutvecklingen under 1967, men av tidsskäl har den inte kunnat göras lika detaljerad som för de tidigare åren. Redovisningen av företagssamgåendena anknyter direkt till de båda tidigare SNS-böckerna inom området.¹ De siffror och bearbetningar som presenteras är som regel jämförbara med motsvarande uppgifter i dessa böcker. För de läsare, som önskar göra mera detaljerade historiska jämförelser än de som kommer att göras i denna uppsats, hänvisas till de båda tidigare publikationerna.

Med samgåenden avses i denna uppsats följande typer av åtgärder:

Fusioner (eng. merger, amalgamation)

1. Svenskt företags förvärv av som regel 50 procent eller mer av aktiekapitalet eller andelarna i ett annat svenskt företag el-

¹ Näringsliv i omvandling. Stockholm 1964. Sammanslagningar och samarbetsavtal i svensk industri 1963—64. Ett komplement till Näringsliv i omvandling. Stockholm 1965.

ler av ett företags samtliga fysiska tillgångar (eng. acquisition, purchase, take-over).

Sammanslagning av två eller flera tidigare självständiga företag genom att deras skulder och tillgångar tillförs något av företagen eller ett för ändamålet nybildat företag. Förekommer särskilt vid fusioner mellan ungefär lika stora företag eller fler än två företag (eng. consolidation).

2. Svenskt företags förvärv av vissa fysiska tillgångar i ett annat svenskt företag, t. ex. en fabriksanläggning; tillverkningen av en viss produkt eller produktgrupp med tillhörande maskinpark, lager av råvaror och halvfabrikat, tillverkningsrätter, patent m. m.; en distributionskedja osv. Övertagandet sker i dessa fall på annat sätt än genom aktieförvärv. Till denna grupp räknas även sammanslagning av avdelningar inom två eller fler företag till ett för ändamålet särskilt nybildat företag. Sådana fusioner kallas i denna uppsats *partiella fusioner*.
3. Svenskt företags förvärv av utländskt företag eller del av utländskt företag i någon av ovanstående former.
4. Utländskt företags förvärv av svenskt företag eller del av svenskt företag i någon av ovanstående former.

Observera att denna ekonomiska definition av fusion skiljer sig från den mer snävt definierade bolagsrättsliga fusionen.

Samarbetsavtal

5. Avtal om långsiktig samverkan mellan två eller flera svenska företag rörande t. ex. inköp, produktion, marknadsföring, forskning och utveckling, utbyte av know-how m. m. Samverkan kan ske i form av t. ex. produktbyte, startande av gemensamt ägt företag för tillverkning och/eller marknadsföring eller i andra liknande former genom vilka parterna

”poolar” sina resurser inom vissa områden men i övrigt behåller sin självständighet. Samarbetet bekräftas ibland av att parterna övertar minoritetsandelar av varandras aktiekapital.

6. Avtal om långsiktig samverkan i någon av ovannämnda former mellan å ena sidan ett eller flera svenska företag och å andra sidan ett eller flera utländska företag.

Med *industriföretag* avses företag, som till någon del bedriver tillverkning eller anläggningsverksamhet.

Som *samgående inom industrin* räknas samtliga samgåenden, i vilka minst ett industriföretag deltagit. Ett industriellt samgående kan alltså ske genom t. ex. industriföretags förvärv av distributionsföretag eller omvänt.

Med *svenskt* företag avses företag beläget i Sverige oavsett ägarförhållanden.

Med *utländskt* företag avses företag beläget utom Sverige oavsett ägarförhållanden.

Vid sidan av samgåendena är det utan tvivel nedläggningarna och de partiella driftsinskränkningarna som på senare tid uppmärksammas mest av allmänhet, politiker och ekonomer, när det gäller industrins omvandling. En siffermässig översikt kommer därför att göras av de senaste årens nedläggningar och driftsinskränkningar. Eftersom denna utveckling inte berördes i förra strukturboken, sträcker sig översikten här något längre tillbaka i tiden än när det gäller den mera detaljerade skildringen av samgåendena.

Ett studium av strukturuomvandlingen i Sverige möter betydande problem. Entydiga och lätt kvantifierbara uppgifter om väsentliga förändringar på företagsplanet — t. ex. samgåenden och nyetableringar — insamlas och redovisas i mycket liten utsträckning av det offentliga. I de fall en redovisning sker är den som regel ofullständig eller opålitlig. När det gäller nedläggningar av

företag eller anläggningar inom industrin lämnas i allmänhet varsel till arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) enligt ett avtal mellan Svenska Arbetsgivareföreningen, Sveriges Industriförbund och AMS. De uppgifter, som AMS insamlar, omfattar emellertid inte företag, som inte är medlemmar i någon av de båda organisationerna och inte heller anläggningar med mindre än 10 sysselsatta.

I fråga om sådana väsentliga inslag i omvandlingsprocessen som samgåenden i form av företagsköp, sammanslagningar och samarbetsavtal mellan företag finns ingen offentlig insamling eller redovisning alls, möjligen bortsett från den löpande registrering utan anmälningsvång för företagen, som sker av konkurrensbegränsande avtal i pris- och kartellnämndens s. k. kartellregister. Jag har därför för denna studie liksom för de tidigare SNS-böckerna samlat in sådana data, i första hand genom löpande studium av den större dagspressen och även viss fackpress samt av de större, i huvudsak börsnoterade företagens årsredovisningar. Tillförlitligheten i denna insamlingsmetodik kan naturligtvis diskuteras, men vissa kontroller tyder på att materialet i hög grad täcker i verkligheten inträffade fusioner. Beträffande samarbetsavtalen torde emellertid täckningen vara betydligt sämre. Denna typ av långsiktiga avtal har länge varit och är fortfarande relativt normala företeelser i en ekonomi av svensk typ och anses därför inte ha samma allmänna intresse och nyhetsvärde som fusionerna. Liksom nedläggningarna torde materialet rörande köp, sammanslagningar och samarbetsavtal lida av den begränsningen, att täckningen bland de allra minsta företagen sannolikt är relativt dålig. Mot den bakgrunden får de i denna studie presenterade siffrorna i många stycken betraktas som minimala, framför allt när det gäller de olika formerna av samarbetsavtal.

I denna studie har en komplettering gjorts av de samgåenden, som av ett eller annat skäl inte presenterats i de båda tidigare böckerna. Totalt har ca 160 sådana samgåenden från åren 1958—1964 insamlats. De presenteras samtliga i en särskild sektion

av boken (se sid. 419). Ungefär hälften av dem har skett inom metall- och verkstadsindustrin.

Speciellt frapperande är att den kompletterande studien avslöjat inte mindre än ca 30 "nya" svenska köp av utländska och ca 15 "nya" utländska förvärv av svenska företag, som förut inte varit kända. Ett 80-tal av samgåendena har avsett fusioner av hela företag i Sverige, medan ca 20 gällt partiella fusioner. Endast ett mindre antal av de kompletterande samgåendena avser således samarbetsavtal.

Det är i huvudsak industrins omvandling som beskrivs och diskuteras. Detta innebär naturligtvis inte att omvandlingen inom andra näringsgrenar skulle vara oväsentlig eller ointressant. Tvärtom torde omvandlingen i form av t. ex. sammanslagningar och nedläggningar ha varit kanske minst lika intensiv inom bl. a. jordbruket, handeln och försäkringsbranschen som inom industrin. Det hade emellertid varit en alltför stor uppgift att ge en fullständig beskrivning av hela det svenska näringslivets omvandling.

Inte heller får begränsningen till samgåenden och nedläggningar tolkas som omedvetenhet om eller bristande intresse för andra inslag i omvandlingsprocessen. En siffermässig belysning och analys av t. ex. nyetableringsverksamheten inom industrin skulle vara av största intresse men tyvärr saknas underlag för en presentation av sådana data. Inte heller är det möjligt att säga någonting om expansionstakten för olika typer av företag — storleksgrupper, branscher osv. Däremot ger industristatistiken en viss om än mycket summarisk uppfattning om hur dessa inslag i omvandlingen tillsammans med dem, som skildras i denna uppsats, påverkar industrins storleksstruktur över en längre tidsperiod. Därför kommer vissa uppgifter rörande förändringar i storleksstrukturen att presenteras. Frågor rörande industrins lokalisering, slutligen, kommer inte att behandlas.

Allmän översikt av företagssamgåenden under senare år

Antalet kända företagssamgåenden, dvs. fusioner och långsiktiga samarbetsavtal, inom industrin har enligt det insamlade materialet under de senaste tio åren ökat kraftigt. Mellan 1958 och 1966 skedde en drygt femfaldig ökning av antalet kända fusioner och långsiktiga samarbetsavtal. Under 1967 tycks enligt de preliminära siffrorna en viss återgång ha skett i förhållande till 1966.

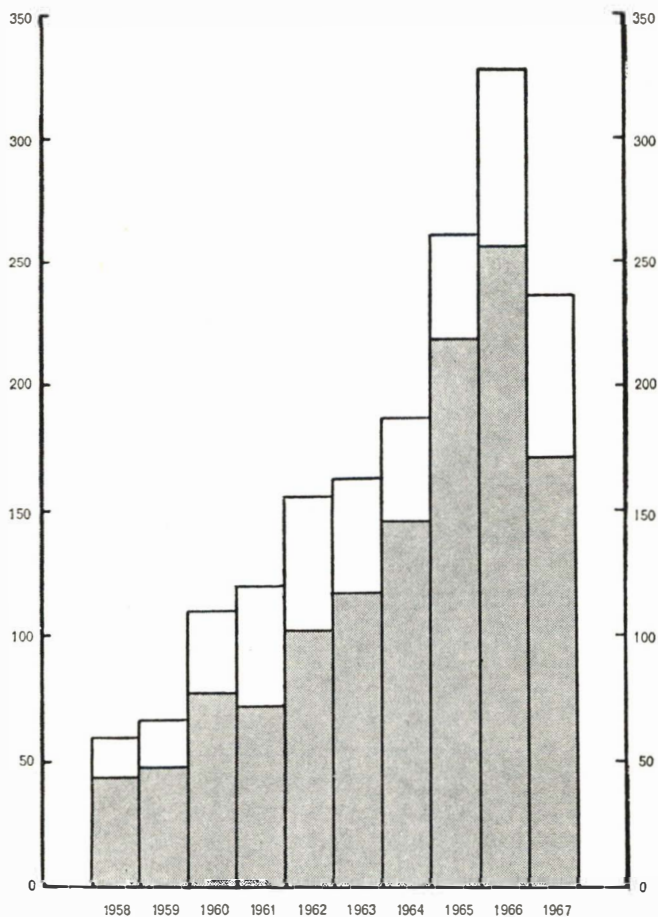
1958 träffades 64 kända avtal, i vilka minst ett industriföretag var engagerat vid någon form av långsiktigt samgående. 1960 skedde en kraftig ökning till nära 120 och 1962 ytterligare ett stort hopp till 160. Tre år senare, dvs. 1965, skedde återigen en kraftig uppgång av antalet samgåenden, nämligen till ca 260. Uppgången fortsatte under 1966 till drygt 340 fall av samgåenden. Under 1967 har därefter en viss tillbakagång skett, men siffrorna är ännu så länge preliminära och torde inte vara lika fullständiga som tidigare års, eftersom de inte har kunnat baseras på årsredovisningar från 1967. Utvecklingen inom industrin av antalet samgåenden av olika karaktär är för år sedan 1958 redovisas i tabell 2:1 och i diagram 2:1 (se sid. 34, resp. 33). Tabell 2:10 (se sid. 57) presenterar samma siffror med fördelning på industrins huvudbranscher.

Företagssamgåenden inom industrin 1965—1967

Som framgår av tabell 2:1 (se sid. 34) har under åren 1965—1967 totalt skett 864 kända köp, sammanslagningar och avtal om långsiktig samverkan, i vilka minst ett svenskt industriföretag varit engagerat. Det är nästan hälften av alla samgåenden under hela den senaste tioårsperioden. Det exakta antalet kända samgåenden inom industrin uppgick 1965 till 265, 1966 till 341 och 1967 preliminärt till 259. En mera detaljerad redovisning av antalet

Samgåenden i olika branscher och fördelade på olika samgåendeformer lämnas för 1965 i tabell 2:2 (se sid. 35) och för 1966 i tabell 2:3 (se sid. 36). I tabell 2:4 (sid. 37) redovisas de preliminära siffrorna för 1967.

Diagram 2:1. Sammanslagningar och samarbetsavtal inom industrin, 1958—1967

Vit stapel = Samarbetsavtal

Skuggad stapel = Sammanslagningar

TABELL 2:1. *Antal sammanslagningar och samarbetsavtal i vilka industriföretag deltagit under åren 1958—1967*

34	Typ av samgående	1958	1959	1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967	Summa
	<i>Fusioner</i>										(prel.)	
	1. Köp och/eller sammanslagningar av svenska företag	34	38	62	57	63	80	105	166	187	108	900
	2. Köp och/eller sammanslagningar av delar av svenska företag	7	2	9	5	18	22	24	20	49	52	208
	3. Svenska företags köp av utländska företag eller anläggningar	5	12	9	7	8	8	14	22	14	23	122
	4. Utländska företags köp av svenska företag eller anläggningar	1	3	4	6	15	8	6	12	13	5	73
	<i>Samarbetsavtal</i>											
	5. Samarbetsavtal mellan svenska företag	13	13	17	21	25	21	21	27	51	40	249
	6. Samarbetsavtal mellan svenska och utländska företag	4	8	18	28	31	27	26	18	27	31	218
	Summa	64	76	119	124	160	166	196	265	341	259	1770

SAMGÅENDEN OCH NEDLÄGGNINGAR

Källor: Bearbetade uppgifter från press, årsredovisningar m. m.

Anm.: Med svenska företag och anläggningar avses sådana som är belägna i Sverige. I vissa fall av svenska företags köp av utländska företag har dock det formella köparföretaget varit ett i utlandet beläget dotterföretag till ett i Sverige beläget företag. Med utländska företag och anläggningar avses sådana som är belägna utanför Sverige.

TABLELL 2:2. Antal joretagsamgaenden inom industrin fördelade på branscher 1965

	Köp och/eller sammanslag- ningar av svenska företag	Köp och/eller sammanslag- ningar av delar av svenska företag	Svenska före- tags köp av utländska fö- retag eller anläggningar	Utländska fö- retags köp av svenska fö- retag eller anläggningar	Avtal om samverkan mellan svens- ka företag	Avtal om samverkan mellan svens- ka och ut- ländska fö- retag	Summa
Gruv-, metall och verkstadsindustri	62	9	14	7	13	8	113
Jord- och stenindustri	11	0	0	0	0	0	11
Träindustri	16	3	1	0	1	0	21
Massa- och pappersindustri	13	1	3	1	2	1	21
Grafisk industri	9	0	0	0	0	0	9
Livsmedels- industri	13	1	0	0	3	1	18
Dryckesvaru- och tobaksindustri	1	0	0	0	0	0	1
Textil- och sömnadsindustri	7	0	3	0	1	4	15
Läder-, hår- och gummivaruindustri	3	1	0	0	0	1	5
Kemisk och kemisk-teknisk industri	20	3	1	4	5	3	36
El-, gas- och vattenverk	8	2	0	0	2	0	12
Byggnadsindustri	3	0	0	0	0	0	3
35 Summa	166	20	22	12	27	18	265

SAMGÅENDEN OCH NEDLÄGGNINGAR

Källor: Bearbetade uppgifter från press, årsredovisningar m. m.

Anm.: Se tabell 2:1.

TABELL 2:3. Antal företagsamgåenden inom industrin fördelade på branscher 1966

36

	Köp och/eller sammanslagningar av svenska företag	Köp och/eller sammanslagningar av delar av svenska företag	Svenska företags köp av utländska företag eller anläggningar	Utländska företags köp av svenska företag eller anläggningar	Avtal om samverkan mellan svenska företag	Avtal om samverkan mellan svenska och utländska företag	Summa
Gruv-, metall- och verkstadsindustri	62	22	9	6	31	14	144
Jord- och stenindustri	19	2	2	0	5	0	28
Träindustri	14	2	0	0	3	0	19
Massa- och pappersindustri	17	5	3	1	3	3	32
Grafisk industri	4	0	0	0	1	0	5
Livsmedelsindustri	16	3	0	0	1	0	20
Dryckesvaru- och tobaksindustri	1	0	0	0	0	0	1
Textil- och sömnadsindustri	10	7	0	2	2	5	26
Läder-, hår- och gummivaruindustri	9	1	0	0	0	2	12
Kemisk och kemisk-teknisk industri	21	2	0	4	4	3	34
El-, gas- och vattenverk	10	5	0	0	1	0	16
Byggnadsindustri	4	0	0	0	0	0	4
Summa	187	49	14	13	51	27	341

SAMGÅENDEN OCH NEDLÄGGNINGAR

Källor: Bearbetade uppgifter från press, årsredovisningar m. m.

Anm.: Se tabell 2:1.

----- *Samgåendens företagsamalgamation inom industrin förätaade på branscher 1967*

	Köp och/eller sammanslag- ningar av svenska företag	Köp och/eller sammanslag- ningar av delar av svenska företag	Svenska före- tags köp av utländska fö- retag eller anläggningar	Utländska fö- retags köp av svenska fö- retag eller anläggningar	Avtal om samverkan mellan svens- ka företag	Avtal om samverkan mellan svens- ka och ut- ländska företag	Summa
Gruv-, metall- och verkstadsindustri	37	29	12	3	20	15	116
Jord- och sten- industri	6	2	0	0	2	3	13
Träindustri	5	3	3	0	5	0	16
Massa- och pappers- industri	8	0	3	0	3	2	16
Grafisk industri	1	1	0	0	1	0	3
Livsmedels- industri	18	2	0	1	2	1	24
Dryckes- och tobaks- varuindustri	1	0	1	0	1	1	4
Textil- och sömnads- industri	9	5	2	0	1	2	19
Läder-, hår- och gummiindustri	5	3	0	1	0	0	9
Kemisk och kemisk- teknisk industri	7	5	2	0	4	7	25
El-, gas- och vattenverk	3	1	0	0	1	0	5
Byggnadsindustri	8	1	0	0	0	0	9
Summa	108	52	23	5	40	31	259

SAMGÅENDEN OCH NEDLÄGGNINGAR

37

Källor: Bearbetade pressuppgifter.

Anm.: Se tabell 2:1.

Uppgifterna är preliminära.

Som framgår av tabellerna är det liksom tidigare år de fullständiga och partiella köpen och sammanslagningarna som dominerar till antalet. Det största antalet samgåenden har liksom tidigare skett inom metall- och verkstadsindustrin. Omkring 40 procent av samtliga kända samgåenden under de tre senaste åren har skett bland företag inom metall- och verkstadssektorn. Det är ungefär samma andel som denna industrigren har av totalantalet företag, anläggningar och sysselsatta samt av den totala industriproduktionen. Samgåendefrekvensen har därutöver varit relativt stor inom den kemiska och kemisk-tekniska industrin samt inom massa- och pappersindustrin. Inte heller i det avseendet skiljer sig de senaste årens utveckling från tidigare års.

I sammanställningen av det fullständiga materialet i undersökningen framgår vilka företag som varit med att genomföra eller deltagit i kända köp, sammanslagningar och samarbetsavtal som skett under 1965, 1966 och 1967. Samtliga dessa företag återfinns i ett alfabetiskt register sist i boken (se sid. 469).

På grund av tidsbrist har 1967 års material inte kunnat presenteras lika utförligt som de båda föregående årens.

Totalt deltog 955 företag i kända industriella samgåenden under 1965 och 1966, varav 120 utländska. Ett stort antal företag medverkade i mer än ett samgående, därav några i ända upp till ett tiotal fall. Exempel på sådana företag, som varit med att genomföra en rad olika samgåenden under 1965 och 1966, är Svenska Tändsticks AB, Åkerlund & Rausing, Svenska Metallverken, Mo och Domsjö, Klippans Finpappersbruk, Bahco, Husqvarna Vapenfabrik, Almqvist & Wiksell, Sydkraft samt flera av de s. k. investment- eller utvecklingsbolagen.

I de båda förra undersökningarna gjordes en analys av hur de industriföretag, som i någon form gått samman, fördelade sig på olika storleksgrupper. Det visade sig då, att ungefär en tredjedel

av företagen fördelade sig jämnt på var och en av de tre grupperna under 10, mellan 10 och 50 samt över 50 mkr i årsomsättning. Motsvarande beräkning för åren 1965—1966 ger i stort sett samma resultat. Beräkningen redovisas med fördelning på olika typer av samgåenden i tabell 2:5 (se sid. 40).

Av de i genomsnitt 90 industri- och investmentföretag som var noterade på Stockholms Fondbörs under 1965 och 1966 finns 78 med i materialet, dvs. närmare 90 procent. Av de 25 svenska industri- och investmentföretag som under samma tid noterades på Fondhandlareföreningens kurslista ingår 19 i materialet, dvs. drygt 75 procent. Det innebär relativt kraftigt ökade andelar börsföretag i samgåendeverksamheten under 1965 och 1966 jämfört med t. ex. de båda närmast föregående åren. Samma tendens gör sig gällande också om man ser till samtliga företag med en koncernomsättning överstigande 100 mkr per år. 1965 fanns 112 sådana svenska industriföretag¹. Av dem finns 85 med i materialet för 1965—1966, dvs. också det drygt 75 procent. En preliminär genomgång av 1967 års material antyder fortsatt hög andel börs- och storföretag i samgåendeverksamheten.

De siffror som presenteras i denna undersökning och i de båda tidigare gör det befogat att tro att framför allt större företag numera oftare än förr söker samverkan med något eller några andra företag i stället för andra former för rationalisering eller expansion. Särskilt tydligt är detta i fråga om internationellt företags-samarbete. 90 procent av de svenska företag som under 1965—1966 förvärvade ett utländskt företag hade en årsomsättning överstigande 100 mkr. Motsvarande siffra för svenska företag som träffade avtal om samarbete med utländska är omkring 60, dvs. också det en hög andel.

¹ Ekonomen nr 20/1966.

40 TABELL 2:5. Storlek hos svenska företag som deltagit i samgåenden 1965 och 1966. Procentuell fördelning efter antal företag.

Typ av samgående	Omsättning i miljoner kronor					Summa
	—4,9	5—9,9	10—49	50—99	100—	
<i>Fusioner</i>						
Köp och/eller sammanslagningar av svenska företag	29	15	31	7	18	100
Köp och/eller sammanslagningar av delar av svenska företag	25	10	25	9	31	100
Svenska köp av utländska företag eller anläggningar	20	8	28	4	40	100
Utländska företags köp av svenska företag eller anläggningar	17	9	26	9	39	100
<i>Samarbetsavtal</i>						
Samarbetsavtal mellan svenska företag	13	11	24	14	38	100
Samarbetsavtal mellan svenska och utländska företag	8	2	19	12	59	100
<i>Samtliga samgåenden</i>	24	13	28	8	27	100

Anm.: I materialet ingår 877 företag. Uppgift saknas för 237 företag. För definitioner, se tabell 2:1.

Köp och sammanslagningar 1965—1967

Köpen och sammanslagningarna — fusionerna — svarade för omkring 80 procent av det totala antalet samgåenden under 1965 och 1966. Det innebär, att enligt materialet denna mera långtgående och finansiella form av företagssamgående nu blivit relativt vanligare än tidigare. Denna iakttagelse måste emellertid för- ses med reservationer på grund av den redan tidigare nämnda osäkerheten, när det gäller fullständigheten i materialet över sam- arbetsavtalen.

Vid bearbetningen av materialet har fusionerna, som inled- ningsvis nämnts, indelats i fyra grupper. Den första och största gruppen avser köp och sammanslagningar av företag belägna i Sverige genom förvärv av som regel minst hälften av aktierna eller andelarna eller genom köp av ett företags samtliga tillgång- ar. Under 1965 skedde 166 sådana fusioner, under 1966 187 och under 1967 preliminärt 108.

En annan typ av fusioner är sådana, i vilka ett företag övertar endast en del eller en rörelsegren av ett annat företag, t. ex. en fabriksanläggning, en tillverkningsgren, en maskinpark med till- hörande lager eller en distributionskedja. Sådana partiella fusio- ner har ökat kraftigt i antal på senare år. 1965 skedde 20 partiel- la fusioner, vilket var ungefär lika många som under de fyra när- mast föregående åren vardera. 1966 var antalet 49 och 1967 pre- liminärt 52. Ökningen skulle kunna tolkas som ett växande inslag av produktbyte och specialisering inom industrin och som en ten- dens mot ökad insikt om att sammanslagning av fullständiga fö- retagsenheter inte alltid är den bästa formen för expansion eller rationalisering genom samgående. Det kan här också nämnas, att vårriksdagen 1967 antog en lag, som under vissa förutsättningar befriar försäljning av rörelsegrenar från eventuell realisations- vinstbeskattning.

De båda sista grupperna av fusioner är sådana, i vilka ett

svenskt företag har köpt respektive blivit köpt av ett utländskt företag¹. Dessa internationella fusioner är relativt få jämfört med de nationella men även de tycks öka. Mellan 1958 och 1963 gjordes årligen i genomsnitt knappt tio svenska förvärv av utländska företag. Sedan 1964 har siffran ökat till i genomsnitt 18 med en topp 1967 på 23 förvärv. De utländska förvärven av svenska företag är till antalet för hela perioden inte fler än drygt hälften så många som de svenska förvärven av utländska företag. Även de utländska förvärven har under de senaste åren tenderat att öka. Under 1965 och 1966 uppgick antalet sådana utländska företagsköp till 12 resp. 13 mot i genomsnitt omkring 5 under åren närmast före. Den preliminära siffran för 1967 är likaledes 5. För hela den senaste tioårsperioden har 122 svenska köp av utländska företag noterats, medan motsvarande siffra för de utländska förvärven är 73. Dessa siffror blir något annorlunda, om man utgår från ägarens nationalitet i stället för den geografiska belägenheten, när man bestämmer företagets nationalitet. Under 1965—1967 har t. ex. 7 svenska företag blivit köpta av i Sverige belägna utlandsägda företag och 5 i Sverige belägna utlandsägda företag blivit förvärvade av svenskägda företag. Om man utgick från ägarnationaliteten i stället för företagets lokalisering, skulle av dessa siffror att döma antalet förvärv över gränserna öka något både när det gäller svenska och utländska köp men relationen mellan dessa båda kategorier blir ungefär densamma.

Omkring hälften av alla totala och partiella fusioner i Sverige under 1965 och 1966 har varit horisontella, vilket innebär, att de skett mellan i princip konkurrerande företag på samma nivå i produktionsprocessen och i samma bransch. Andelen horisontella fusioner 1967 kan preliminärt beräknas till omkring $3/4$. Den stora andelen horisontella fusioner ger visst belägg för uppfatt-

¹ Med *svenskt företag* menas ett företag, beläget i Sverige, och med *utländskt* ett företag, beläget i utlandet. I några fall har köpobjektet varit en anläggning och inte ett helt företag.

ningen att strävanden att uppnå stordriftsfördelar i framför allt tillverkning, forskning, marknadsföring och administration är ett väsentligt element i fusionsvågen. Genom ett horisontellt samgående skapas som regel möjligheter att uppnå längre tillverkningsserier och därigenom lägre styckkostnader i produktionen men också att genom en större marknadsandel få bättre möjligheter att påverka branschens marknadsförhållanden. Ett närmare studium av de enskilda fallen antyder att just storlekens betydelse i marknadsöverbägandena varit av central betydelse i åtskilliga av de senaste årens företagsfusioner.

Omkring 20 procent av förvärven 1965—1966 har inneburit att köparbolaget kompletterat eller breddat sin verksamhet inom ett område som i allmänhet kunnat betraktas såsom från produktions- eller marknadssynpunkt ganska besläktat med företagets "gamla" produkter. Endast i ett tiotal fall har köparbolagets steg in på nya produktområden varit så stort att man kan betrakta dessa förvärv som renodlade diversifieringar. Även de vertikala fusionerna mellan företag på helt olika nivåer i produktions- eller distributionsprocessen, var under 1965 och 1966 relativt få, nämligen ett 30-tal. Också under 1967 tycks de ha legat på fortsatt låg nivå. Vertikala fusioner har så gott som uteslutande skett inom färg- och bilindustrin samt den grafiska branschen och skogsindustrin.

Familjeföretagen i fusionsprocessen

Under de senaste åren har i Sverige tillkommit en rad investmentbolag av delvis ny karaktär, som regel på initiativ av och "med anknytning till" någon eller några av affärsbankerna. Exempel är Incentive AB (Stockholms Enskilda Bank), Investment AB Promotion (Svenska Handelsbanken), Sponsor AB (Göteborgsbanken), AB Företagsfinans (Skandinaviska Banken), Sydinvest AB (Skånska Banken), Utvecklings AB Tulwe (Sunds-

vallsbanken) samt Hexagon AB (provsbankerna och Stockholms Enskilda Bank). Deras verksamhet uppges särskilt syfta till att på olika sätt, bl. a. genom förvärv, stödja och vidareutveckla livskraftiga mindre och medelstora familjeföretag. För att skilja dessa investmentbolag från dem som startades på 1930-talet med huvuduppgift att förvärva och förvalta minoritetsandelar av aktier i framför allt större företag, kallas de här utvecklingsbolag. Utvecklingsbolagens aktivitet var under 1965 och 1966 av betydande omfattning jämfört med tidigare år. Deras förvärv av industriföretag under dessa båda år uppgick till drygt 50 mot endast 13 under 1963 och 1964. Under 1967 tycks aktiviteten emellertid ha avtagit betydligt; då förvärvades preliminärt endast 11 hela och delar av industriföretag av något av utvecklingsbolagen. Utvecklingsbolagens intresse har i första hand varit inriktat på verkstadsföretag inom industrin. Under 1965 och 1966 förvärvades totalt 39 verkstadsföretag helt eller delvis, dock minst till 50 procent, av utvecklingsbolag, jämfört med sex företag inom den kemiska och kemisk-tekniska industrin samt två företag i vardera jord- och stenindustrin, träindustrin, textilindustrin samt byggnadsindustrin. Det kan i detta sammanhang också nämnas, att ett statligt utvecklingsbolag — Svenska AB Navigator — nyligen bildats med delvis samma uppgifter som de privatägda.

Under de allra senaste åren har utvecklingsbolagen visat en tilltagande benägenhet att förvärva företag med verksamhet inom i stort sett samma områden för att omedelbart eller på något längre sikt samordna deras rörelser. Det gäller bl. a. olika delar av transportområdet som flera utvecklingsbolag visat stort intresse för. Samma tendens har gjort sig märkbar inom området för hydraulik och pneumatik, samt inom byggnads- och anläggningssektorn.

Som nämnts är utvecklingsbolagens verksamhet i huvudsak inriktad på olika former av stöd åt familjeföretag. Över huvud ta-

get har familjeföretagen spelat en dominerande roll i den de senaste årens fusionsvåg liksom de gjort redan under tidigare år. En genomgång av samtliga företagsförvärv inom industrin under 1965 och 1966 visar att under dessa båda år 293 familjebolag såldes till andra företag jämfört med endast 7 börsnoterade företag. Dessutom överläts ett 20-tal dotterbolag till börsföretag under samma period. I ett övervägande antal fall var det de börsnoterade företagen eller dotterbolag till dem som förvärvade familjeföretagen. Antalet kända förvärv med börsföretag som köpare uppgick under 1965 och 1966 till 188, medan antalet samgåenden i form av finansiell integration mellan familjeföretag under samma period var 92. Samtidigt uppgick antalet företagsköp på initiativ av investmentbolag av olika karaktär, dvs. inte endast den nyare typen av utvecklingsbolag, till 58. De börsnoterade företagens starka aktivitet i fråga om förvärv av företag i Sverige framgår också av att två tredjedelar av dem under de tre senaste åren varit engagerade i sådana transaktioner, i första hand som köpare men i några fall också genom att de själva blivit förvärvade av ett annat börsföretag. Beträffande de industriföretag, som är noterade på Fondhandlareföreningens börslista, är motsvarande andel ungefär densamma.

Det förhållandet att företagsköpen under de senaste åren i övervägande utsträckning avsett familjeföretag innebär samtidigt att den allra största delen av de köpta företagen också kan karakteriseras som små eller medelstora. Som framgår av tabell 2:6 (se sid. 46—47) hade under 1965 och 1966 drygt 60 procent av de köpta företagen en omsättning understigande 10 mkr. En tredjedel låg i storleksklassen 10—50 mkr och endast 6 procent av de förvärvade företagen, dvs. 17 stycken, var större. Samtidigt hade 40 procent av köparföretagen en omsättning på mer än 100 mkr och ytterligare drygt 10 procent låg mellan 50 och 100 mkr. Mindre än 20 procent av samtliga köparföretag hade en omsättning under 10 mkr. Hur antalet köparföretag och köpta företag i olika storleksgrupper fördelar sig på industrins huvudbranscher

TABELL 2:6. Svenska köparföretags och köpta företags storlek med fördelning på olika industrigrupper 1965 och 1966

	Siffrorna anger antal företag.		Omsättning i miljoner kronor								Summa	
	0,1—4,9		5—9,9		10—49		50—99		100—			
	Köpare	Köpt	Köpare	Köpt	Köpare	Köpt	Köpare	Köpt	Köpare	Köpt	Köpare	Köpt
Metall- och verkstads- industri	7	38	4	33	20	30	6	2	28	1	64	105
Jord- och stenindustri	2	11	1	1	4	9	4	2	6	0	17	23
Träindustri	2	12	1	8	10	9	3	0	5	0	21	29
Massa- och pappers- industri	0	5	3	1	5	16	0	3	11	4	19	29
Grafisk industri	0	8	2	1	3	3	1	0	1	0	7	12
Livsmedelsindustri	1	5	2	5	4	10	3	0	5	0	15	20
Dryckes- och tobaks- varuindustri	0	1	0	1	0	0	0	0	2	0	2	2

Textil- och sömnads- industri	5	8	2	6	2	2	3	0	1	0	13	16
Läder-, hår- och gummiindustri	4	4	0	1	1	2	0	0	2	1	7	8
Kemisk och kemisk- teknisk industri	2	22	1	3	11	12	4	0	13	1	31	38
El-, gas- och vattenverk	0	4	0	0	0	0	2	0	4	0	6	4
Byggnadsindustri	0	0	0	0	0	3	0	1	4	2	4	6
Samtliga branscher, antal	23	118	16	60	60	96	26	8	82	9	206	292
Samtliga branscher, procent	11	41	8	20	29	33	12	3	40	3	100	100

Anm.: Uppgifterna omfattar fusioner av kategori 1 (se tabell 2:1). Med "svenska företag" avses företag belägna i Sverige. — Uppgift om omsättning saknas för 60 köparföretag och 66 köpta företag.

TABELL 2:7. Köparföretagets storlek i förhållande till det köpta företags vid fusioner mellan svenska industriföretag 1958—1966

Köparföretagets omsättning i förhållande till det köpta företagets	Antal fall				Antal fall, procent			
	1958—1962	1963—1964	1965—1966	1958—1966	1958—1962	1963—1964	1965—1966	1958—1966
Köparföretaget								
mindre	7	4	9	20	5	3	4	4
lika stort	9	11	25	45	6	9	10	9
2 ggr större	10	17	16	43	6	14	6	9
3—5 „	30	23	31	84	20	19	13	16
6—10 „	31	14	37	82	21	12	14	16
11—20 „	18	16	29	63	12	14	12	12
21—50 „	24	18	43	85	16	15	18	16
51— „	21	16	58	95	14	14	23	18
Summa	150	119	248	517	100	100	100	100

Anm.: I denna tabell ingår ej 53 fusioner från 1958—1962, 40 fusioner från 1963—1964 och 73 fusioner från 1965—1966, dvs. tillsammans 166, då uppgift om omsättning ej kunnat erhållas. De fusioner från åren 1958—1964, vilka inte redovisats tidigare utan först i denna bok, ingår inte heller i materialet. Se även anm. till tabell 1. Uppgifterna avser fusioner av kategori 1.

framgår också av tabellen. Som komplettering redovisas i tabell 2:7 (se sid. 48) en beräkning av storleksförhållandet mellan köparföretag och köpta företag i varje enstaka fusion. Tabellen bekräftar vad som redan tidigare antytts och resultaten av motsvarande beräkningar tidigare år, nämligen att fusioner mellan till storleken likvärdiga företag är ovanliga medan större företags köp av mindre företag är desto vanligare. Enligt tabellen var köparbolaget mer än 50 gånger större än det köpta företaget i mer än vart femte fall under hela perioden 1958—1966 liksom under de båda senaste undersökta åren. I mindre än 5 procent av fallen var det förvärvade företaget större än köparföretaget och i ca 10 procent var de båda fusionerade företagen ungefär lika stora. De senaste åren tycks ha förstärkt den tidigare tendensen att köparföretaget är betydligt större än det köpta företaget. Endast inom textil- och konfektionsindustrin samt jord- och stenindustrin har en relativt stor del av fusionerna skett mellan lika stora företag.

I debatten om små- och familjeföretagens utveckling och framtidsmöjligheter hävdas ibland, att denna typ av företag håller på att i allt snabbare takt tyna bort som en följd av den pågående fusionsprocessen. Som redan konstaterats har de flesta industrifusionerna under senare år visserligen varit av den karaktären, att ett större företag köpt ett mindre. Men detta konstaterande säger i och för sig ingenting om fusionernas omfattning och betydelse i olika storleksgrupper av företag, eftersom antalet företag av olika storlek varierar starkt. I denna studie har därför, i motsats till tidigare, en beräkning gjorts av hur stor andel av företagen i olika storleksklasser inom industrin som blivit uppköpta under perioden 1958—1966. Företag med mindre än fem sysselsatta har uteslutits, eftersom det insamlade materialet men också det av statistiska centralbyrån förda företagsregistret, från vilket uppgifterna om antalet företag hämtats, sannolikt mycket dåligt avspeglar de faktiska förhållandena i den minsta storleksgruppen. Det är möjligt, att samma invändningar kan riktas mot fusionsmaterialet också när det gäller storleksgruppen 5—10 sysselsatta.

Men i materialet finns ett ganska stort antal fusioner i den storleksklassen — för 1965—1966 18 stycken — och det förefaller rimligt att tro, att täckningsgraden där är bättre än i den minsta gruppen.

Eftersom företagsregistrets storleksmått är antal anställda och det som använts i denna undersökning är företagets omsättning, har företagsregistrets siffror räknats om med utgångspunkt från det förhållandet, att årsomsättningen per anställda uppgår till i genomsnitt ca 50 000 kr. Omräkningen kan i enstaka fall och i några branscher medföra ganska stora missvisningar men jag tror inte att felet är så många och så stora, att de i avgörande grad påverkar slutsatserna. Trots detta måste siffrorna läsas med försiktighet, särskilt när det gäller enstaka branschuppgifter för enstaka storleksklasser. Dessutom ingår i materialet säkert en del andra fel, som det inte varit möjligt att systematiskt kontrollera eller avhjälpa. Det kan t. ex. gälla branschklassificeringen samt den omständigheten, att antalet företag i olika grupper avser läget under endast ett år — 1962 — medan storleken av de köpta företagen som regel gäller året före fusionen och sålunda kan avse i princip vilket som helst av åren 1957—1965. De felaktigheter som bl. a. av detta skäl finns i beräkningarna framgår tydligt i några grupper med få företag, där antalet fusioner i något fall skulle vara högre än antalet företag och lika stort i några andra fall. Vad dessa fel beror på har inte kunnat kontrolleras.

Med dessa reservationer i minnet kan man konstatera, att mindre än 2 procent av samtliga industriföretag i storleksklassen 0,25—5 mkr i årsomsättning (dvs. 5—100 anställda) enligt de gjorda beräkningarna blivit uppköpta under åren 1958—1966. Även om den minsta storleksgruppen tillfördes samtliga de 130 köpta företag som utelämnats, då omsättningsuppgift saknats — något som i och för sig knappast vore realistiskt — skulle andelen uppköpta företag inte bli större än 2,4 procent. Andelen uppköpta småföretag är störst inom den kemiska och kemisk-teknis-

ka industrin. Inom träindustrin och livsmedelsindustrin har mindre än 1 procent av småföretagen köpts upp under de 9 studerade åren. Siffrorna redovisas i detalj för industristatistikens huvudgrupper¹ och med fördelning på fyra olika storleksklasser i tabell 2:8 (se sid. 52—53). Där framgår också bl. a., att andelen uppköpta företag tycks växa med företagens storlek. I den största klassen, över 50 mkr i årsomsättning, har enligt beräkningarna drygt vart tredje företag blivit uppköpt under nioårsperioden. Genomsnittsandelen för samtliga företag är 3,5 procent.

Fusioner över gränserna

Mellan 1958 och 1967 förvärvades enligt materialet totalt 122 utländska företag av svenska och 73 svenska företag av utländska². När det gäller de svenska köpen av utländska företag innebar 1967 ett toppår med hela 23 sådana förvärv jämfört med 14 under 1966 och 1964, 22 under 1965 och mindre än 10 åren före 1964. Beträffande de utländska förvärven av svenska företag inträffade toppunkten redan 1962 med 15 sådana företagsköp jämfört med 12 1965, 13 1966 och ett avsevärt lägre antal under åren närmast dessförinnan. Siffran för 1967 är hittills så låg som 5.

Det övervägande antalet utländska företag som under åren 1965—1967 köptes av svenska företag var tillverkningsbolag och hade sin verksamhet förlagd till metall- och verkstadsindustrin. Antalet förvärvade utländska verkstadsföretag var 35 av totalt 59 under de 3 åren. Inom massa- och pappersindustrin förvärvades samtidigt totalt 9 utländska företag, inom textil- och konfektionsindustrin 5, inom träindustrin och den kemiska och kemisk-tekniska industrin 3 vardera, inom jord- och stenindu-

¹ Beträffande synpunkter på industristatistikens branschindelning se sid. 58.

² Som tidigare nämnts menas då med svenska företag sådana företag som ligger i Sverige och med utländska sådana företag som är lokaliserade till utlandet. I båda fallen bortses sålunda från ägarens eller ägarnas nationalitet.

TABELL 2:8. *Relativ förvärvsfrekvens i olika storleksgrupper och industribranscher 1958—1966*

	Årsomsättning i miljoner kronor i köpta företag														
	0,25—4,9		5—9,9			10—49			50—			Summa			
	b i		b i			b i			b i			b i			
	a	b	proc. av		proc. av		proc. av		proc. av		proc. av		proc. av		
		a	a	b	a	a	b	a	a	b	a	a	b	a	
Metall- och verkstadsindustri	4 857	85	1,8	192	55	28,6	181	69	38,1	60	19	31,7	5 290	228	4,3
Jord- och stenindustri	894	23	2,6	33	5	15,2	22	12	54,5	1	4	—	950	44	4,6
Träindustri	2 325	18	0,8	59	12	20,3	28	13	46,4	7	0	0	2 419	43	1,8
Massa- och pappersindustri	158	12	7,6	28	4	14,3	44	25	56,8	14	11	78,6	244	52	21,3
Grafisk industri	867	14	1,6	54	2	3,7	40	3	7,5	9	0	0	970	19	2,0
Livsmedelsindustri	1 924	18	0,9	55	10	18,2	49	23	46,9	8	4	50,0	2 036	55	2,7
Dryckes- och tobaksvaruindustri	145	8	5,5	10	6	60,0	8	2	25,0	1	1	100,0	164	17	10,4

Textil- och sömnadsindustri	1 470	19	1,3	113	12	10,6	77	9	11,7	10	0	0	1 670	40	2,4
Läder-, hår- och gummiindustri	378	8	2,1	28	3	10,7	11	3	27,3	4	1	25,0	421	15	3,6
Kemisk och kemisk-teknisk industri	207	40	19,3	14	9	64,3	25	20	80,0	6	6	100,0	252	75	29,8
El-, gas- och vattenverk	184	6	3,3	7	0	0	3	2	75,0	1	0	0	195	8	4,1
Byggnadsindustri	2 606	2	0,1	205	2	1,0	74	4	5,4	13	3	23,1	2 898	11	0,4
Summa	16 015	253	1,6	798	120	14,7	562	184	32,7	134	50	37,3	17 509	607	3,5

a Antal företag 1962 enligt företagsregistret.

b Antal köpta företag 1958—1966.

Uppgifterna omfattar fusioner av kategori 1 (se tabell 2:1). Omsättningen avser som regel året före fusionen.

Källa: Företagsregistret samt underlaget till tabell 2:1.

Anm.: Omsättning saknas för 130 köpta företag, av vilka flertalet kan antagas tillhöra de båda minsta storleksklasserna.

strin 2 samt inom den grafiska industrin och tobaksindustrin 1 fall vardera. Flertalet utländska förvärv av svenska företag skedde också inom verkstadsindustrin. Av de 30 svenska företag som 1965—1967 köptes av utländska företag hade 16 sin verksamhet inom någon sektor av metall- och verkstadsindustrin. Ungefär hälften så många, nämligen 8, drev kemisk eller kemisk-teknisk rörelse. 2 utlandsförvärvade svenska industrier var massa- och pappersföretag, 2 textil- och konfektionsföretag och de resterande 2 var livsmedels- och gummivarutillverkare.

Under de båda senaste åren har en klar tendens till ökat samarbete mellan företag i Sverige och de övriga EFTA-länderna gjort sig gällande. Som tabell 2:9 (se sid. 55) visar, har under åren 1965—1967 något över hälften av samtliga långsiktiga företagsamgåenden över gränserna skett mellan å ena sidan ett svenskt företag och å den andra ett företag i något annat EFTA-land. Enligt materialet har 94 sådana avtal träffats, därav 65 enbart inom Norden. Motsvarande siffra för EEC-länderna är 42 och för USA 30. USA är det enskilda land med vilka svenska företag träffat det största antalet avtal om någon form av långsiktiga samgåenden.

Av de 59 utländska företag, som 1965—1967 förvärvades av svenska, hade 30 sin verksamhet inom ett EFTA-land. Samtidigt köptes 18 företag inom EEC av svenska. Fyra mexikanska företag har förvärvats av svenska. Av de 30 utländska köparna av svenska företag låg 12 inom EFTA-land, 11 var amerikanska och sju låg i ett EEC-land. Den mera detaljerade länderfördelningen framgår av tabell 2:9. En generell iakttagelse utifrån materialet är att svenska industriföretag under de senaste tre åren träffat det största antalet avtal om långsiktigt samgående i olika former med företag i USA, Norge samt Västtyskland och Danmark i nämnd ordning.

SAMGÅENDEN OCH NEDLÄGGNINGAR

TABELL 2:9. Företagssamgåenden över gränserna 1965—1967. Antal företag från respektive land som engagerats i samgåenden

	Typ av samgående			Summa
	Svenska förvärv	Utländska förvärv	Samarbetsavtal	
Danmark	7	3	10	20
Finland	4	1	14	19
Norge	9	4	13	26
<i>Summa Norden</i>	20	8	37	65
England	6	3	8	17
Schweiz	0	1	3	4
Österrike	3	0	3	6
Portugal	2	0	0	2
<i>Summa EFTA</i>	31	12	51	94
Tyskland	7	4	9	20
Frankrike	7	0	2	9
Italien	1	1	3	5
Belgien	2	0	2	4
Holland	1	2	2	5
<i>Summa EEC</i>	18	7	18	43
Spanien	3	0	1	4
Irland	0	0	1	1
Jugoslavien	0	0	1	1
Ungern	0	0	1	1
USA	0	11	19	30
Kanada	1	0	0	1
Mexiko	4	0	0	4
Brasilien	0	0	1	1
Peru	1	0	0	1
Venezuela	1	0	0	1
Australien	0	0	1	1
Indien	0	0	1	1
<i>Summa övriga länder</i>	10	11	26	47
Totalt	59	30	95	184

Källor: Bearbetade uppgifter från press, årsredovisningar m. m.

Anm.: Tabellen avser samgåenden av kategori 3, 4 och 6.

För definitioner, se anm. till tabell 2:1.

Fusionernas omfattning och branschfördelning

Fusionsverksamhetens omfattning och betydelse för t. ex. olika produktområden eller branscher kan i princip mätas på flera olika sätt. En möjlighet är att mäta fusionsverksamhetens absoluta omfattning genom att helt enkelt räkna antalet fall i olika branscher. Denna mätmetod ger till resultat att under 1965, 1966 och 1967 flertalet fusioner skett inom den största industrigrenen, metall- och verkstadsindustrin. Närmast därefter kommer den kemiska industrin, textil- och konfektionsindustrin, livsmedelsindustrin och sedan med i stort sett ett lika antal vardera massa- och pappersindustrin, jord- och stenindustrin samt träindustrin. Det minsta antalet fusioner har under de tre åren skett inom dryckesvaruindustrin, den grafiska industrin och byggnadsindustrin. Detta mönster stämmer i stort sett med tidigare års. Fusionernas branschfördelning under de 3 senaste åren framgår av tabellerna 2:2, 2:3 och 2:4 (se sid. 35—37 och under hela perioden 1958—1967 av tabell 2:10 (se sid. 57).

Den tämligen triviala slutsats, som kan dras av redovisningen ovan, är att det som regel tycks inträffa absolut sett fler fusioner i stora branscher än i små. Mera intresseväckande är i stället frågan om den relativa fusionsverksamheten, dvs. fusionernas antal eller storlek i förhållande till olika branschers storlek. En viss uppfattning om detta förhållande kan man få genom att bransch för bransch jämföra uppgifterna i den 2:a och 3:e kolumnen i tabell 2:10. Kolumn 2 redovisar de olika industribranschernas andel av totalantalet fusioner mellan företag i Sverige under åren 1958—1967 och kolumn 3 respektive branschs andel av det totala antalet företag med minst fem sysselsatta inom industrin år 1962. Om fusionsverksamhetens omfattning i olika branscher skall svara mot respektive branschs relativa storlek, mätt i andel företag, bör alltså siffrorna i de båda kolumnerna vara lika stora. Som tabellen visar är överensstämmelsen genomgående ganska dålig, i några branscher t. o. m. mycket dålig. Fusionsverksamheten har enligt dessa beräkningar varit mångfaldigt större än branschens

TABELL 2:10. Antal företagssamgåenden i svensk industri fördelade på industribranscher 1958—1967

	Fusioner mellan svenska företag (kategori 1 och 2)		Branschens andel av totala antalet industriföretag 1962 (minst 5 samsatta) i %	Antal fusioner i % av antal företag 1962 (minst 5 samsatta)	Samarbetsavtal mellan svenska företag	Fusioner och samarbetsavtal över gränserna (kategori 3, 4, 6)	Totalt antal samgåenden
	Antal	%	%	%	Antal	Antal	Antal
Gruv-, metall och verkstadsindustrin	437	39,4	30,2	8,3	118	209	764
Jord- och stenindustri	67	6,0	5,4	6,9	17	9	93
Träindustri	67	6,0	13,8	2,7	20	4	91
Massa- och pappersindustri	73	6,6	1,4	29,5	17	41	131
Grafisk industri	30	2,7	5,5	3,1	3	4	37
Livsmedelsindustri	106	9,6	11,6	5,2	12	20	138
Dryckes- och tobaksvaruindustri	25	2,3	0,9	15,2	5	9	39
Textil- och sömnadsindustri	83	7,5	9,5	5,0	15	44	142
Läder-, hår- och gummiindustri	33	3,0	2,4	7,8	1	11	45
Kemisk och kemisk-teknisk industri	114	10,3	1,4	45,2	23	61	198
El-, gas- och vattenverk	51	4,6	1,1	26,2	14	1	66
Byggnadsindustri	22	2,0	16,6	0,8	4	0	26
57 Hela industrin	1 108	100,0	99,8	6,3	249	413	1 770

Källor: Underlag till tabell 2:1, företagsregistret och industristatistiken.

Anm.: Beträffande kategoriindelning och definitioner, se tabell 2:1. Antal företag 1962 redovisas i tabell 2:8.

relativa storlek inom bl. a. den kemiska industrin (7 gånger större) och inom massa- och pappersindustrin (5 gånger större) samt flera gånger mindre inom byggnadsbranschen (8 gånger mindre), träindustrin och den grafiska industrin (2 gånger mindre). Den bästa överensstämmelsen mellan fusionsverksamhet och branschstorlek återfinns inom jord- och stenindustrin och livsmedelsindustrin. Man kan för övrigt komma fram till samma resultat genom att i tabellens 4:e kolumn, som visar antalet fusioner i procent av antalet företag i respektive bransch, avläsa varje branschsiffras grad av avvikelse från genomsnittssiffran för hela industrin.

Som tidigare nämnts har en majoritet av fusionerna skett mellan företag med i stort sett och åtminstone delvis samma produktionsinriktning. Fusionernas omfattning borde därför helst mätas inom relativt homogena branschgrupper. Graden av homogenitet växlar emellertid starkt mellan det dryga tiotal huvudbranscher som ingår i industristatistiken och som av praktiska skäl använts i denna och i de tidigare studierna. Inom metall- och verkstadsindustrin ingår företag av så diametralt olika karaktär som skeppsvarv och cykelreparationsverkstäder. Likaså kan massa- och pappersindustrin, den kemiska och kemisk-tekniska industrin samt textil- och sömnadsindustrin bedömas vara relativt heterogena i motsats till exempelvis träindustrin, den grafiska industrin och dryckesvaruindustrin.

Man skulle därför behöva bryta ner industristatistikens huvudgrupper i en lång rad homogena delbranscher eller produktgrupper och analysera fusionsverksamheten inom dem. Det har inte varit möjligt att systematiskt genomföra en sådan arbetskrävande analys. I stället har jag mera slumpvis plockat fram några exempel på produktgrupper, där de senaste årens fusionsverksamhet tycks ha haft särskilt stor omfattning, framför allt om man också tar hänsyn till de fusionerade företagens storlek. De är: buss- och lastbilskarosser, värmepannor, additionsmaskiner,

batterier, olika slags emballage för konsumtionsvaror, yllevaror, mode- och hemtextilier, tapeter, gasolutrustning, plast, lim och stenprodukter. Inom dessa branscher tycks fusionsverksamheten under de allra senaste åren ha omfattat uppskattningsvis minst hälften av respektive branschs totala tillverkning.

När man mäter fusionsverksamhetens omfattning är det av flera skäl önskvärt att ta hänsyn inte endast till antalet fusioner utan också till de fusionerade företagens storlek. Vid de tidigare undersökningarna mättes den relativa fusionsverksamheten bl. a. genom att de fusionerade företagens omsättning sattes i förhållande till den totala tillverkningen i industrins olika huvudbranscher. Det visade sig då bl. a., att de fusionerade företagens omsättning under åren 1958—1962 svarade för 1/3 av industrins totala tillverkningsvärde och under 1963 och 1964 för hela 40 procent. Av de skäl som nämnts ovan men framför allt på grund av att de stora köparbolagens omsättningssiffror genom sin tyngd riskerar att snedvrída hela resultatet, har någon sådan beräkning inte gjorts denna gång. I stället har beräknats hur stor andel av saluttillverkningsvärdet i olika branscher som de uppköpta företagen svarat för under 1965 och 1966. Motsvarande beräkning har gjorts också för köparbolagen, även om den måhända är av mindre intresse. Resultatet redovisas i tabell 2:11 (se sid. 60) och pekar på att fusionsaktiviteten, mätt på detta sätt, varit störst i massa- och pappersindustrin, där de förvärvade företagens andel av branschens tillverkningsvärde var 14 procent under 1965—1966. Andelen i den kemiska industrin var 11 procent och i läder-, hår- och gummivaruindustrin 13 procent.¹ Gennomsnittet för hela industrin var 5 procent. Motsvarande andel var för köparbolagen drygt 40 procent med särskilt höga siffror i jord- och stenindustrin, dryckesvaruindustrin samt massa- och pappersindustrin. Dessa höga tal beror naturligtvis på att storföretagen dominerat som köpare.

¹ Orsaken är främst samgåendet mellan Trelleborgs Gummifabrik och Helsingborgs Gummifabriks AB Tretorn.

TABELL 2:11. *Fusionernas relativa betydelse i olika industribranscher 1965 och 1966*

	a	b	c	d	e
	Totalt salutill- verkningsvärde 1965 milj. kr	Köparföreta- gens omsättning milj. kr	b i proc. av a	Köpta företags omsättning milj. kr	d i proc. av a
Metall- och verkstadsindustri	33 881	17 343	51,2	1 068	3,2
Jord- och stenindustri	2 765	2 754	99,6	242	8,8
Träindustri	5 419	535	9,9	241	4,4
Massa- och pappersindustri	6 853	4 328	63,2	942	13,7
Grafisk industri	2 525	831	32,9	56	2,2
Livsmedelsindustri	11 723	1 572	13,4	349	3,0
Dryckes- och tobaksvaruindustri	685	532	77,7	8	1,2
Textil- och sömnadsindustri	4 303	385	8,9	104	2,4
Läder-, hår- och gummiindustri	1 709	552	32,3	220	12,9
Kemisk och kemisk-teknisk industri	5 054	1 624	32,1	543	10,7
Summa	74 917	30 456	40,7	3 773	5,0

Källor: SOS. Industri 1965; underlaget till tabellerna 2:2 och 2:3.

Anm.: Fusionerna avser kategori 1.

Den debatt om s. k. branschrationalisering, som då och då förts under efterkrigstiden, har framför allt gällt frågan om man inte kunde eller borde förbättra produktiviteten i vissa branscher bl. a. genom att slå ihop ett större antal företag på en gång. Det hävdades, att produktivetsutvecklingen i vissa branscher inte gick så snabbt som den borde och som vore möjligt, om vissa, ofta irrationella hinder avlägsnades. Den spontana strukturomvandlingen försvårades eller bromsades av hindren, och staten borde därför på något sätt tillse att de eliminerades. Tanken var framför allt att de önskvärda "branschrationaliseringarna" skulle ske genom någon form av central förhandling med staten eller samhället i vidare mening som medintressent eller förhandlingsledare.

Någon centralt organiserad eller av staten initierad branschrationalisering har ännu så länge inte genomförts i praktiken i Sverige. Som belysts i en tidigare SNS-utredning¹ tycks man som regel ha haft en ganska oklar uppfattning om hur sådana större branschstrukturoperationer praktiskt skulle läggas upp och genomföras, och tanken har heller aldrig accepterats av näringslivet. Detta har i stället hävdats *dels* att den spontana utvecklingen går tillräckligt snabbt, och att en av staten påskyndad rationalisering av enskilda branschers struktur därför är omotiverad, *dels* att de praktiska problemen i samband med branschstrukturoperationer av skilda slag, t. ex. fusioner, är så många och så komplicerade, att endast företagen själva kan klara av dem. Dessutom har man menat, att en centralt styrd branschrationalisering knappast är förenlig med ett fritt, enskilt näringsliv, uppbyggt på enskilda initiativ och på ett decentraliserat beslutsfattande.

Materialet i denna bok tyder på att den spontana, av företagen själva initierade strukturomvandlingen i form av fusioner och andra samgåenden under den senaste tioårsperioden ökat ganska snabbt i takt och omfattning. Som tidigare nämnts, kan antalet samgåenden inom industrin beräknas ha femdubblats under pe-

¹ Branschrationalisering — mening, metoder, möjligheter. Stockholm 1958.

rioden. Fusioner eller andra samgåenden har ytterst sällan skett mellan fler än två företag åt gången. Detta har visats i de båda tidigare SNS-studierna, och en analys av materialet i denna undersökning pekar på att iakttagelsen gäller även för de senaste åren. De tidigare studierna liksom samtals och intervjuer med personer, som varit inblandade i fusionsprojekt, tyder på att de praktiska problemen i samband med fusionsförhandlingar verkligen tycks vara så stora att projekt av denna karaktär, omfattande fler än två eller möjligen tre företag, har små möjligheter att lyckas. De enda framträdande exemplen från senare år på branschstrukturoperationer, omfattande ett större antal företag, härrör från den ekonomiska föreningsrörelsens livsmedelsindustri. Under den senaste tiden har ett exempel framkommit genom sammanslagningen av sju olika skofabriker i Örebro-trakten. Men dessa exempel är snarast undantag, som bekräftar regeln.

Att den spontana strukturomvandlingen genom företagssamgåenden på senare år gått snabbt och varit omfattande betyder emellertid inte, att den inte *kunde* eller *borde* ha gått ännu snabbare eller varit ännu mera omfattande, antingen för hela industrin eller enstaka industribranscher. Detta är givetvis både en bedömnings- och en värderingsfråga liksom frågan om i vilka former omvandlingen bör ske med hänsyn till önskemål rörande näringslivets produktivitet utveckling och andra tänkbara ekonomisk-politiska och sociala mål. Att fusionerna som regel endast omfattat två företag åt gången skulle dessutom kunna tas som indicium för behov av statlig eller samhällelig medverkan till mera omfattande branschstrukturoperationer. På längre sikt *kan* naturligtvis en spontan utveckling leda till samma mål som om en statlig styrd. Detta är dock osäkert och en fråga om hur lång tid en spontan utveckling rimligen bör eller kan tillåtas ha på sig.

Det torde vara bl. a. mot den bakgrunden som man får betrakta tillkomsten av den statliga investeringsbanken under 1967

och de olika samverkanskommittéer för några branscher, som på senare tid skapats, eller som planeras, inom finansdepartementet med företrädare för näringsliv och samhälle. Liknande institutioner och grupper har för övrigt under senare år tillkommit i flera andra industriländer, t. ex. England, Frankrike och Japan. Avsikten torde väl varken för Sveriges eller dessa länders del vara att med tvångsmedel driva fram en viss utveckling utan att ge staten institutionella och finansieringsmässiga möjligheter att i samarbete med näringslivet påverka utvecklingen. Framför allt i Frankrike tycks man under de senaste åren på den vägen ha nått lösningar, som har ganska stark karaktär av centralt initierad branschrationalisering. Jag tror, att både Sveriges investeringsbank och de olika branschkommittéerna såsom bl. a. katalysator och förhandlingsfora bör kunna komplettera de enskilda industriföretagen, kreditinstitutet, investment- och utvecklingsbolagen m. fl. och därför medverka till en i olika avseenden förbättrad strukturomvandling i vårt land.

Samarbetsavtal mellan företag 1965—1967

Den typ av samarbetsavtal, som studerats i denna undersökning liksom i de båda tidigare, skulle kortfattat kunna beskrivas som långsiktig koncentration eller "poolning" av resurser i annan form än genom fusion, dvs. köp eller sammanslagning. Det är alltså inte fråga om avtal med omedelbart konkurrensbegränsande syfte, t. ex. rörande marknadsuppdelning eller gemensamma priser. Det rör sig inte heller om sådana avtal, genom vilka en part säljer varor eller tjänster till en annan part, t. ex. en licens, ett patent eller en flerårig stor varuleverans. Men om ett sådant avtal också innehåller moment av gemensamma insatser för t. ex. forskning, har det tagits med i materialet. Gränserna för definitionen av samarbetsavtal måste därför uppenbarligen bli ganska flytande. Sammanfattningsvis kan sägas, att intresset inriktats på den typ av avtal, som kan vara alternativ till en fullständig eller partiell fusion, nämligen en långsiktig koncentration av

två eller flera företags resurser inom framför allt tillverkning, marknadsföring, produktutveckling och forskning. Också andra, i allmänhet mindre omfattande samarbetsområden, är tänkbara, t. ex. databehandling och utbyte av gemensamma erfarenheter.

De 194 samarbetsavtal, som ingår i materialet för åren 1965—1967, kan långt ifrån ses som en fullständig redovisning av vad som skett inom detta område. Siffran får i stället betraktas som ett minimalt och måste sannolikt mångdubblas för att komma närmare verkligheten. Man kan emellertid våga förut-sätta att täckningen under de olika åren är ungefär densamma och att därför vissa slutsatser kan dras av en jämförelse mellan åren.

Det registrerade antalet samarbetsavtal mellan svenska företag förhöll sig under de första åren av 1960-talet relativt stabilt omkring ett drygt tjugotal men uppnådde 1966 den i sammanhanget mycket höga siffran 51. Den preliminära siffran för 1967 är 40, också det ett relativt högt tal. Någon motsvarande ökning när det gäller avtal om samverkan mellan svenska och utländska företag har inte kunnat noteras. Antalet sådana avtal har under hela 1960-talet legat stabilt omkring ett 25-tal. Det exakta antalet samarbetsavtal, som insamlats, redovisas årligen i tabell 2:1 (se sid. 34) och för de tre senaste åren med fördelning på de olika industribranscherna i tabellerna 2:2, 2:3 och 2:4 (se sid. 35, 36 och 37).

Liksom fusionerna omfattar samarbetsavtalen som regel endast två företag åt gången. I likhet med tidigare år har under 1965 och 1966 en majoritet av dessa avtal, närmare bestämt 70 procent, träffats mellan endast 2 företag. I fråga om avtal mellan svenska och utländska företag är andelen så hög som 80 procent. Omkring 10 procent av samarbetsavtalen har omfattat 3 företag, vilket innebär, att sådana avtal, som omfattar fyra partners eller fler, måste anses vara rena undantagen. Detta gäller i särskilt hög grad internationella samarbetsavtal.

Ett långsiktigt samarbetsavtal kan i många fall ses som alternativ till eller ett första steg på vägen mot en mera långtgående integration mellan de samarbetande företagen. Detta första steg avser oftast endast en eller ett par funktioner i företagen. Det finns i materialet flera exempel på ett sådant utvecklingsförlopp. Av tidsskäl har det inte varit möjligt att systematiskt undersöka hur många av samgåendena som börjat med samarbetsavtal och slutat med fusion.

Naturligtvis är varje samarbetsavtal "skräddarsytt" efter de speciella och ofta mycket skiftande förutsättningar, som råder från fall till fall. Men ett försök att klassificera avtalen efter de olika funktioner de avsett visar, att under 1965, 1966 och 1967 ett stort antal samarbetsavtal träffats mellan svenska företag rörande produktionsfrågor. Omkring hälften av samtliga registrerade samarbetsavtal i Sverige under perioden 1965—1967 har, helt eller delvis, avsett de samarbetande företagens tillverkning. Det har ibland rört sig om specialiseringsavtal, ibland om inrättande av ett gemensamt ägt produktionsbolag t. ex. för upptagande av tillverkning av en ny produkt. Samtidigt har ett ungefär lika stort antal av samarbetsavtalen avsett de berörda företagens marknadsföring. Så t. ex. har antalet nybildade gemensamma försäljningsbolag uppgått till omkring 20. Det innebär att samarbetsavtal rörande andra företagsfunktioner under de senaste åren varit relativt ovanliga. Endast några få avtal rörande gemensam forskning eller gemensamt utvecklingsarbete har påträffats, och antalet är ännu mindre inom sådana områden som inköp, utbildning, databehandling, utbyte av know-how osv.

Nyetabletrat svenskt samarbete med utländska företag har under åren 1965—1967 främst avsett produktionsfrågor. Av totalt 76 samarbetsavtal över gränserna har 20 avsett enbart produktionsfrågor och ytterligare 26 tillverknings- och marknadsföringsfrågor. 14 avtal har gällt endast marknadsföringen och 10 har omfattat gemensam forskning och utveckling. I ett mindre antal fall

har samarbetsavtalen över gränserna gällt gemensamma inköp samt allmänt utbyte av erfarenheter.

Enligt det insamlade materialet är det i första hand storföretagen som samarbetar med utländska företag. 60 procent av de svenska företag som under 1965 och 1966 träffade avtal med utländska om samverkan hade en omsättning överstigande 100 mkr per år. Antalet företag med en årsomsättning på mindre än 25 mkr understiger 10, dvs. omkring 20 procent. Jag tolkar detta förhållande som en indikation på att mindre företag kan ha betydande svårigheter att driva bl. a. ett eget forsknings- och utvecklingsarbete, som kan intressera utländska företag i den typen av givande och tagande, som i flertalet internationella samarbetsavtal blir aktuellt. Den möjlighet till införsel av tekniskt vetande, som de internationella samarbetsavtalen kan medföra, innebär ofta väsentliga tillskott till den tekniska och ekonomiska utvecklingen inom svenskt näringsliv. Det tycks därför förvånande, att antalet samarbetsavtal över gränserna endast skulle uppgå till omkring 25 varje år. Incitamenten hos framför allt de svenska storföretagen till sådana avtal borde allmänt sett vara så starka, att det finns fog att antaga, att det faktiska antalet är avsevärt större.

Exempel på företagssamgåenden i olika branscher 1965—1967

I detta avsnitt kommer översiktligt att redovisas ett antal exempel på företagssamgåenden från perioden 1965—1967. Urvalet är relativt godtyckligt och grundar sig på en subjektiv bedömning av vilka fall som ansetts vara särskilt intressanta. För en något fylligare beskrivning av de fall som här nämns och för en presentation av de många fall, som inte nämns, hänvisas till den fullständiga materialpresentationen i bokens senare del. Den läsare, som är särskilt intresserad av ett visst enstaka företags aktivitet,

hänvisas först till det alfabetiska registret, där numren anges på samtliga fall, i vilka företaget ifråga varit engagerat.

Under de senaste åren har ett flertal betydande företagssamgåenden, framför allt i form av fusioner, skett mellan stora svenska företag. Bland de viktigaste kan nämnas Facits förvärv av AB Addo under sommaren 1966, ESAB:s köp av Aseasvets hösten 1965, Iggesunds samgående med Boxholm i början av 1965, Stora Kopparbergs förvärv av Wikmanshyttan sommaren 1966 samt Svenska Cellulosa AB:s köp av Wifstavarfs AB hösten 1965. Under 1967 var samgåendena mellan börsföretag ännu flera än de båda föregående åren. Iföverken införlivades med Skånska Cement AB genom aktiebyte, Iggesund och Bergvik och Ala köpte var sin hälft av Ström-Ljusne AB, Borås Wäfverier övertog det relativt nybildade Mölnlycke-Tuppen AB, en av de större aktieägarna i Mo och Domsjö förvärvade en stor post aktier i Beckers, och Företagsfinans köpte 1/4 av aktierna, motsvarande 1/3 av röstvärdet, i Armerad Betong. Dessutom erbjöd sig Ångfartygs AB Tirfing att förvärva Götaverken för att på sikt samordna detta varv med Eriksberg, men den största aktieägaren i Götaverken Förvaltnings AB Gilius avslag anbudet, varför detta återkallades av Tirfing i april 1968.

Som tidigare nämnts har investment- och utvecklingsbolagen haft en mycket hög förvärvsaktivitet under de senaste åren, även om den mattades en del under 1967. Incentive har under 1965 och 1966 förvärvat bl. a. A. H. Andersson & Co AB i Ljung (tillverkare av rörarmaturer), AB Evaporator, Monsun AB och Tison AB, vilka senare slagits samman under namnet Monsun-Tison AB (i vilket företag Atlas Copco ingått som delägare), vidare Svenska Elfabriks AB Selfa, som sedermera sålts till Asea, trähustillverkaren AB Wallit samt AB Carl Engström och Minebergs AB. Carl Engströms verksamhet inom lantbruksområdet har av Incentive sedermera sålts till Norsk Hydro och

de företag, som ingick i Minebergs-gruppen, överläts direkt efter Incentives övertagande till andra intressenter; Fosfatbolaget förvärvade Stockholms Benmjölsfabrik med dotterbolag, och AB Papyrus köpte Laxå Pappersbruk och Nykvarns Pappersbruk. Under 1967 köpte Incentive dessutom 75 procent av aktierna i Barracudaverken AB.

Av övriga utvecklingsbolags förvärv kan nämnas Investment AB Promotions köp av Alimak-Verken i Skellefteå, av Hydrauliska Industri AB (HIAB), Hudiksvall, av AB Lindénkranar i Västerås, AB Tranåsverken samt AB Wikstrand & Berg i Mora. I början av 1967 förvärvade Promotion dessutom Fabriks AB Forslund & Co (FOCO) i Skellefteå därefter slagits samman med HIAB till ett storföretag inom hydraulik- och kranområdet, HIAB-FOCO, med en årsomsättning på över 100 mkr. Vidare kan nämnas Coronaverkens förvärv av bl. a. Backer Elektro-Värme AB i Sösdala, av Norema Industrier i Malung, av Silenta Maskinfabrik i Växjö och av Vårgårda Armaturfabrik.

Genom Coronaverkens medverkan har dessutom skett sammanslagningar mellan dotterbolaget AB CTC och KF:s dotterbolag Verkstads AB Calor samt av de båda företagens dotterbolag Lindells Vågfabrik och AB Stathmos till ett gemensamt ägt företag, Stathmos-Lindell AB. Säfveåns AB har inköpt P. Boréns Fabriks AB i Kungsbacka samt Ödeshögsverken AB. Det senare företaget har sedermera inlemmats i Säfveåns nybildade dotterbolag AB Transportbanor, som i sin tur senare köpt AB Valida Maskiner i Kungsbacka. Sponsor AB förvärvade 1965 Centro-Maskin i Göteborg AB, Jungers Verkstads AB samt Säfvedalens Fabriks AB Göteborg. Sydinvest har köpt AB Iwan Omfors Fabrik, Malmö, och AB Björnkrans i Lidköping. Slutligen kan nämnas Utvecklings AB Tulwes köp av Bröderna Höglunds Verkstäder i Ilsbo samt Hilding Carlssons Mek. Verkstads AB i Holmsund. Dessa båda företag samt Bröderna Höglunds dotterbolag Trima AB har sedermera sammanslagits till ett företag

med tillverkning av bl. a. lastbilstippar och släpvagnar. 1967 förvärvade Tulwe dessutom Gavle-Verken AB i Gävle.

Inom transportområdet har skett ett antal andra viktiga samgåenden. Scania Vabis förvärvade under sommaren 1966 sin tidigare underleverantör AB Be-Ge Karosserifabrik i Oskarshamn samt under hösten 1966 ASJ:s dotterbolag Svenska Karosseri Verkstäderna AB i Katrineholm. För tillverkning och försäljning av transportutrustning och hjälpmedel för materialhantering bildade dessutom Volvo, Nya AB Skänningeverken och Säfveån i slutet av 1966 ett gemensamt ägt bolag, AB Parator. Detta företag har därefter förvärvat AB Berglöfs verkstäder, som tillverkar bl. a. containers.

Andra väsentliga förvärv inom metall- och verkstadsindustrin är Bahcos köp av AB Fagermann & Andrén i Lindesberg och av AB Mekanprodukter, Stockholm. L. M. Ericssons övertagande av Automatiskt Brandalarm AB i Malmköping bör också nämnas liksom Åkerlund & Rausings köp av fyra olika tubfabriker vars produktion sedermera starkt koncentrerats. Det kan i detta sammanhang också nämnas att Åkerlund & Rausing i sin tur hösten 1966 blev dotterbolag till Svenska Tändsticks AB.

Inom verkstadsindustrin har också flera partiella fusioner varit av betydelse. Electrolux sålde hösten 1965 sin tillverkning och försäljning av utombordsmotorer till Monark-Crescent-koncernen. Detta företag blev därigenom Europas största tillverkare av utombordsmotorer. Dessutom köpte Electrolux 1967 E. A. Rosengrens tillverkning av industriinredningar. Vidare har skett en viktig sammanslagning inom ackumulatorindustrin genom att tyskägda Boliden Batteriers och Svenska Ackumulator AB Jungners produktion fusionerats. På samma sätt har en sammanslagning skett av AGA:s och Philips resurser inom radio- och TV-området i ett gemensamt försäljningsbolag, RTM Marknads AB. AB Bahco har sålt hela sin gasolrörelse (Primus) till AB Sievert

Apparater, som sedermera bytt namn till Primus-Sievert AB. I en av flera skäl omdiskuterad transaktion sålde AB Hägglund & Söner sommaren 1967 sin tillverkning av elmotorer till ASEA och av svetsutrustning till ESAB. L. M. Ericsson övertog ungefär samtidigt Gylling-koncernens produktion och försäljning av snabbtelefoner. Inom stålindustrin slutligen genomförde Uddeholm och Fagersta 1967 ett par väsentliga produktbyten, och Uddeholm sålde sin fjäderfabrik till Lesjöfors AB.

Inom jord- och stenindustrin samt byggnadsindustrin har under de senaste åren skett flera samgåenden av betydande intresse. Kullgrens Enka har fortsatt att öka sin marknadsandel av granitbranschen genom att förvärva AB Bröderna Flincs Granitstenhuggeri i Västervik, Skånska Granit AB i Broby och Hermansons Stenhuggeri AB, Göteborg. Kullgrens Enka är numera dotterbolag till Investment AB Skansen Lejonet i Göteborg. På byggnads sidan kan framför allt nämnas AB Industrivårdens starkt ökade engagemang inom denna sektor. Företaget köpte i slutet av 1965 John Mattsson Byggnads AB, ett av landets största byggnadsföretag, som i sin tur därefter förvärvat AB Bergendahl och Höckert i Göteborg och Byggnads AB Harry Karlsson, Lund. Vidare har Grängesbergsbolaget inköpt en betydande del av aktierna i byggnadsföretaget Widmark & Platzer med möjlighet att senare öka detta engagemang till ett majoritetsintresse. Förvärvet kan ses som en fortsättning på Grängesbergsbolagets tidigare engagemang inom byggnadsämnesindustrin. Skånska Cementgjuteriet köpte våren 1967 Byggnadsfirman Ohlson & Skarne AB, Stockholm, och befäste därmed sin ställning som landets största entreprenadföretag med en årsomsättning på närmare två miljarder kronor. Under hösten 1967 genomfördes slutligen en sammanslagning av samtliga fackligt ägda byggföretag till BPA Byggproduktion AB med en årsomsättning på ca 1,3 mkr.

Inom möbelindustrin skedde en viktig sammanslagning, när sex av landets större möbelfabriker, bl. a. Facit-företaget AB

Svenska Möbelfabrikerna samt Ljungs Industrier med dotterbolag, i april 1966 beslöt att gå ihop i en ny koncern med namnet Bra Bohag AB. Företagen hade tidigare samarbetat på marknadssidan. Fusionen innebar alltså en vidareutveckling av detta samarbete. För träindustrins del kan dessutom nämnas AB Edsbyverkens köp av AB Splitkein (tillverkning av skidor) och av Monark-Crescent-koncernens skid tillverkning i Tobo samt JOFA:s inköp av Bröderna Sandströms Skidfabrik. Av intresse är dessutom Tändsticksbolagets förvärv av Ji-Te AB i Åstorp, som tillverkar bl. a. dörrar, Svenska Cellulosa AB:s inköp av Bröderna Erikssons Mekaniska Snickerifabrik i Örebro, fusionen under sommaren 1966 mellan Hasselfors Bruk och Skyllbergs Bruk samt sammanslagningen hösten 1967 av AB Toringehus och AB Fribohus, varigenom Sveriges största tillverkare av fritidshus skapades.

När det gäller skogsindustrin har betydande äganderättsförändringar skett under de senaste åren. Bl. a. har AB Klippans Finpappersbruk förvärvat ett flertal företag, t. ex. AB Emsfors Bruk, AB Långasjönäs Pappersbruk, Nyboholms Bruk, AB Östanå Pappersbruk och Håfrestmö AB. Mo och Domsjö har köpt Paulströms Bruk, Bure AB samt försäljningsbolaget inom mjukpappers- och sanitetssektorn Cellvabruken AB. Norrlands Skogsägare (NCB) har förvärvat Dynäs-Väja-koncernen och Stora Kopparberg inköpte sommaren 1966 Grycksbo Pappersbruk. Inom emballagesektorn har SCA förvärvat Värnamo Wellpappfabrik och Åkerlund & Rausing Nissafors AB samt Westling Emballage AB. Som tidigare nämnts har under undersökningsperioden därutöver skett en stor fusion mellan SCA och Wifstavarf. Uddeholm slutligen köpte under våren 1967 den norska Borregaard-koncernens dotterbolag i Sverige, AB Mölnbacka-Trysil.

Producentkooperationen har under de senaste åren fortsatt att driva fram omfattande strukturförändringar och koncentrationer inom livsmedelsindustrin. Stora sammanslagningar har skett

inom såväl mejeri- som charkuteriområdet. Dessutom har Glacebolaget fortsatt att öka sin andel av den svenska marknaden genom förvärv av Malmö Glass AB och Åhus-Glass. Ett flertal fusioner av intresse har skett inom bagerisektorn, bl. a. mellan AB Westerdahl & Carsten och C W Schumacher AB, mellan Skogaholms Bröd och ett flertal landsortsbagerier samt mellan Göteborgs Kexfabrik och Örebro Kexfabrik. Skånska Kaffe AB har dessutom förvärvat både Triangelkaffe AB och Kaffe AB Pyramiden.

Inom textil- och konfektionsindustrin har ett flertal sammanslagningar skett mellan mindre och medelstora företag av ungefär samma storlek, vilket som tidigare nämnts är relativt ovanligt. Som exempel kan nämnas Salencos samgående med AB Mästersöm, Tidstrands Yllefabrikers köp av Habo samt Vetlanda Ullspinnerier, Wettergren-koncernens förvärv av AB Bocaj och Värnamo Konfektions AB samt slutligen samgåendet i början av 1966 mellan Svenska Yllekoncernen och Kilsunds Ylleindustrirörelser till ett gemensamt ägt bolag, Saxylle-Kilsund AB. Våren 1967 övertog Almedahl-Dahlsjöfors Karlstads Spinneri & Väfveri AB, och samma år köpte AB Uppsala Kappfabrik Hettemarks Konfektions AB i Enköping. Den nya enheten blev Sveriges största tillverkare av damkappor och dräcker.

Inom skoindustrin har tidigare skett endast ett fåtal fusioner. 1967 kan mot den bakgrunden betecknas som ett fusionernas genombrottsår inom den branschen. Sju skoföretag i Örebrotrakten gick samman och bildade 7 Skomakare AB, och AB Carlson & Åqvist förvärvade Skofabriks AB Kronan samt Kommanditbolaget Master. De båda nybildade enheterna kom upp i en årsomsättning på 25, respektive 50 mkr.

Flera samgåenden har under de senaste åren skett inom färgindustrin. Beckers har fortsatt att förvärva ett antal detaljistföretag. Därutöver har Färg AB International köpt Albert Malmgren &

Co AB i Göteborg, AB Nordström & Sjögren det holländskägda Sikkens-Condor AB samt AB Förenade Färg genom sitt moderbolag Sponsor AB färgproducenten AB Allan Svensson i Malmö. Detta betyder, att den tidigare utvecklingen mot ett färre antal stora företagsenheter inom färgindustrin fortsatt under de senaste åren.

Av andra väsentliga samgåenden inom den kemiska industrin kan nämnas Hammarplasts förvärv av AB Skaraplast, vilket skapade en av Skandinavians största enheter inom plastindustrin. Höganäsbolaget förvärvade hösten 1965 Bönnellyche & Thurö AB, som tillverkar bl. a. träbehandlingsprodukter och olika slag av byggmaterial, samt under 1967 det danskägda företaget Evers & Co AB, Hälsingborg, som också tillverkar byggmaterial och kemisk-tekniska produkter. Slutligen kan nämnas Pripp-Bryggeriernas dotterbolag AB Kabis köp av Grumme-koncernen, som tillverkar kemisk-tekniska artiklar.

Som tidigare nämnts har flertalet svenska köp av utländska företag under de senaste åren skett inom verkstadssektorn. SKF har förvärvat ett antal kullagertillverkare inom EEC, i första hand den italienska RIV-koncernen med en årsomsättning på närmare en halv miljard kronor men också två franska kullagerföretag. Svenska Metallverken har övertagit det norska företaget Porrgrund Metalverk och inträtt som hälftenägare i det likaledes norska företaget A/S Emalox samt det österrikiska företaget Karl Neumayer GmbH. Tändsticksbolaget har förvärvat ett verkstadsföretag i Frankrike som tillverkar transportutrustningar av olika slag. L. M. Ericsson inköpte 1965 aktiemajoriteten i två mexikanska företag, som tillverkar kablar respektive telemateriel. AGA har förvärvat ett spanskt och ett kanadensiskt företag, Alfa-Laval likaledes ett spanskt och ett franskt samt Bahco det finländska företaget OY Aerator AB i Helsingfors. Av övriga svenska utlandsförvärv kan nämnas Mo och Domsjös förvärv av det engelska Satinex, som tillverkar toiletpapper och

ansiktsservietter, AB Statens Skogsindustriers övertagande av den engelska säckpappersfabriken Flexer Paper Sacks Ltd. samt Tändsticksbolagets köp av det västtyska pappersbruket Niederrheinischer Papier- und Pappenfabrik.

Av de utländska köpen av svenska företag är några av särskilt intresse. Det gäller försäljningen av AB National Kassa Register till The National Cash Register Co i USA. Dessutom har det engelska företaget Standard Triumph (Leyland) köpt sin svenska återförsäljare liksom amerikanska Eastman Kodak och engelska Ilford gjort. De förvärvade svenska företagen i de båda senare fallen var Hasselblads Fotografiska AB samt Hugo Svensson & Co Foto AB. När det gäller samgåenden över gränserna bör också Electrolux aktivitet under 1967 nämnas. Företaget träffade då avtal med flera olika nordiska tillverkare av bl. a. hushållsmaskiner om produktbyten, överlåtelser m. m.

Bland de nyupptäckta samgåenden som skedde under perioden 1958—1964 tilldrar sig de svenska köpen av utländska företag särskilt intresse, bl. a. därför att de är så många. Flera av dessa nyupptäckta svenska förvärv av utländska företag har AGA svarat för. AGA har bl. a. köpt ett grekiskt och ett venezuelianskt företag inom gas- och svetsbranschen, ett norskt företag inom radiobranschen, ett danskt elektronikföretag samt en chilensk elektrodabrik. Därutöver kan nämnas SKF:s övertagande av det tyska Saarländische Kugellagerfabriken samt amerikanska Nice Ball Bearing Co. Tändsticksbolaget, slutligen, har köpt ett engelskt stålföretag, ett tyskt elektronikföretag samt ett franskt företag inom verkstadssektorn.

Driftsinskränkningar och nedläggningar

Som framgår av diagram 2:2 och tabell 2:12 (se sid. 76—78) har under de tre senaste åren antalet driftsinskränkningar och nedläggningar ökat mycket kraftigt. Varslen om nedläggningar av

arbetsställen uppgick under första hälften av 1960-talet till i genomsnitt omkring 75 per år. 1965 steg siffran till 110, fördubblades 1966 till 220 och låg 1967 kvar på hög nivå, nämligen 201. Samtidigt steg naturligtvis antalet av nedläggningar berörda arbetstagare.

Tabell 2:12 visar hur nedläggningarna och de partiella driftinskränkningarna under åren 1960—1967 fördelar sig på industrins huvudgrupper. Det framgår klart, att textil- och konfektionsindustrin under dessa år svarat för en mycket stor andel av det totala antalet varsel, närmare bestämt 252 av totalt 902 nedläggningar (28 procent) och 157 av totalt 1 198 partiella driftinskränkningar (13 procent). Antalet nedläggningsvarsel inom textil- och konfektionsindustrin har t. o. m. varit större än inom metall- och verkstadsindustrin under 1960-talet. Inom den senare industrigruppen har antalet varsel endast uppgått till 223, dvs. 18 procent, trots att denna sektor svarar för nära hälften av det totala antalet anläggningar i landet. Däremot har antalet partiella driftinskränkningar varit betydligt större inom metall- och verkstadssektorn än i de andra industrigrupperna.

Det totala företagsbeståndets utveckling är naturligtvis beroende av dels nedläggningarna, dels nyetableringarna. Som tidigare nämnts finns det inga uppgifter om nyetableringarnas utveckling. Man kan därför inte dra några säkra slutsatser om nedläggningarnas andel i företags- och anläggningsbeståndets förändringar. Men det kan ändå ha ett visst intresse att se hur nedläggningarna slagit i olika branscher, dvs. hur stor andel av anläggningarna i en viss bransch, som försvunnit under en bestämd tidsperiod. En sådan beräkning har gjorts i tabell 2:13 (se sid. 79), som visar att omkring 6 procent av samtliga anläggningar (med minst 5 arbetare) år 1960 har varslat om nedläggning under perioden 1960—1967. Andelen nedläggningsvarsel har varit högst inom textil- och konfektionsindustrin, nästan 20 procent, och över 10 procent i gruv-, massa- och pappers- samt läder-, hår- och gummivaruin-

TABELL 2:12. Driftsinskränkningar inom industrin 1960—1967, fördelade på branscher. Antal varsel om partiella driftsinskränkningar och fullständiga nedläggningar.

	1960		1961		1962		1963		1964		1965		1966		1967		Summa	
	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b	a	b
Gruvindustri	0	0	1	0	6	3	6	2	2	0	0	0	3	1	11	8	29	14
Metall- och verkstadsindustri	16	12	26	13	48	16	52	30	15	22	8	19	123	53	226	58	514	223
Jord- och stenindustri	3	3	4	10	4	4	13	2	4	4	10	4	25	20	24	12	87	59
Träindustri	8	13	24	14	21	9	16	7	7	9	4	8	60	22	40	24	180	106
Massa- och pappersindustri	1	1	20	3	23	3	6	2	1	4	7	2	12	10	13	18	83	35
Grafisk industri	0	3	0	1	2	1	0	3	2	4	1	2	1	1	2	9	8	24
Livsmedelsindustri	3	8	7	2	10	3	4	3	2	8	2	12	6	9	13	21	47	66

Dryckesvaru- och tobaks- industri	0	3	1	0	2	3	1	3	0	0	0	2	4	2	0	4	8	17
Textil- och sömnads- industri	14	23	16	29	8	22	9	10	5	16	15	43	57	71	33	38	157	252
Läder-, hår- och gummi- industri	4	7	5	5	4	3	1	2	2	5	5	14	13	22	6	10	40	68
Kemisk och kemisk-teknisk industri	1	5	4	3	7	8	8	1	1	1	2	4	5	9	17	7	45	38
Summa	50	78	108	80	135	75	116	65	41	73	54	110	309	220	385	201	1 198	902

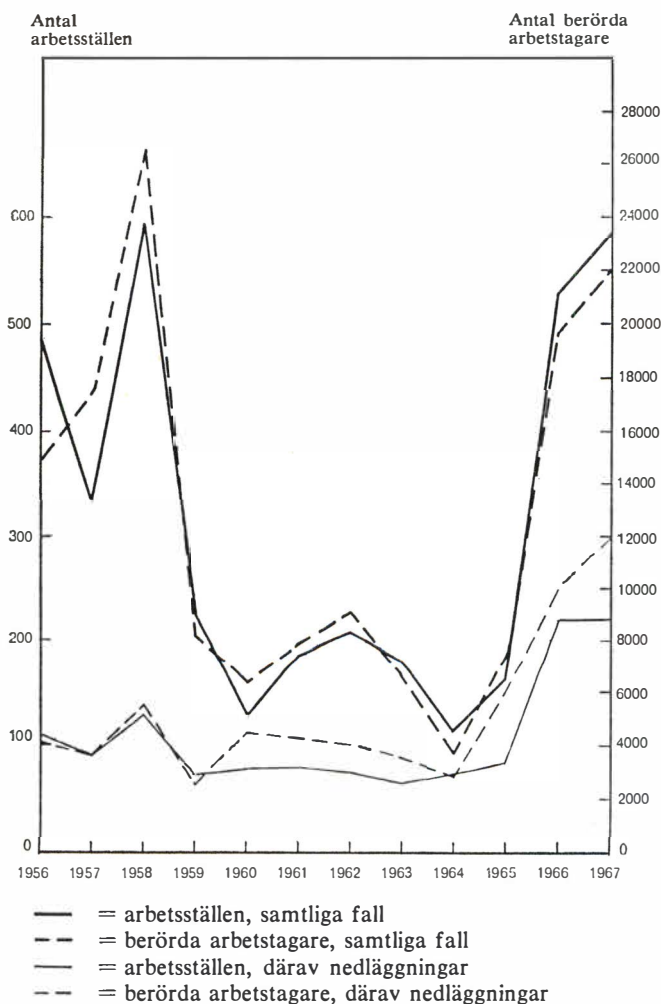
a Partiella driftsinskränkningar.

b Nedläggningar.

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

SAMGÅENDEN OCH NEDLÄGGNINGAR

Diagram 2:2. Varslade driftsinskränkningar inom industrin 1956—1967

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen.

dustrin. Lägst har andelen nedläggningar enligt dessa beräkningar varit i den grafiska industrin, livsmedelsindustrin, träindustrin samt metall- och verkstadsindustrin. Andelen av nedläggningsvar-

TABELL 2:13. Nedläggningarnas relativa betydelse i olika industribranscher 1960—1967

	Arbetsställen 1960		Nedläggningar 1960—1967		Antal nedläggningar i % av antal arbets- ställen	Antal berörda arbetstagare i % av antal sysselsatta
	Antal	Antal sysselsatta	Antal	Antal berörda arbetstagare		
Gruvindustri	101	16 863	14	1 081	13,9	6,4
Metall- och verkstads- industri	5 535	428 233	223	13 907	4,0	3,2
Jord- och stenindustri	1 094	39 892	59	1 679	5,4	4,2
Träindustri	2 753	69 497	106	3 174	3,9	4,6
Massa- och pappers- industri	328	63 661	35	4 288	10,7	6,7
Grafisk industri	835	41 731	24	1 408	2,9	3,4
Livsmedelsindustri	1 925	58 256	66	2 260	3,4	3,9
Dryckesvaru- och tobaks- industri	288	10 934	17	412	5,9	3,8
Textil- och sömnads- industri	1 308	94 303	252	14 561	19,3	15,4
Läder-, hår- och gummiindustri	606	33 024	68	2 684	11,2	8,1
Kemisk och kemisk- teknisk industri	562	39 193	38	1 664	6,8	4,2
Summa	15 335	895 587	902	47 118	5,9	5,3

sel berörda arbetstagare följer ungefär samma mönster men med den modifikationen, att andelarna är lägre för alla branscher utom livsmedelsindustrin, träindustrin och den grafiska industrin. Det tyder på att de anläggningar, som under perioden lagts ned i dessa branscher, varit något större än genomsnittet för branschen. Inom en del andra branscher tycks däremot de nedlagda arbetsställena ha varit betydligt mindre än genomsnittet, framför allt gruvindustrin samt massa- och pappersindustrin. Detta förhållande stämmer väl överens med den ofta framförda uppfattningen om stordriftens betydelse inom just dessa branscher. Man kan med hjälp av de i tabellen redovisade siffrorna slutligen konstatera, att de nedlagda anläggningarna haft i genomsnitt 52 sysselsatta arbetstagare. Det innebär, att de nedlagda anläggningarna varit något mindre än genomsnittet för samtliga arbetsställen under perioden som ligger omkring 60 sysselsatta.

Dessa siffror innehåller emellertid en felkälla, eftersom antalet arbetsställen inkluderar storleksgruppen 5—10 arbetare, trots att de inte har varselplikt. Om man därför exkluderar arbetsställen med mindre än elva arbetare, visar det sig, att 9,2 procent av totalbeståndet anläggningar år 1960 med över 10 arbetare varslat om nedläggning under perioden 1960—1967. Fördelningen på olika branscher går tyvärr inte att redovisa.

En specialbearbetning av nedläggningsvarslen under åren 1963—1966 har också visat vilka anläggningsstorlekar som ”drabbats” relativt sett mest av nedläggningarna. Det är ju ett problem, som då och då återkommer särskilt i den politiska debatten, och man tycks ibland vilja hävda, att de mindre enheterna skulle vara värre utsatta än de större för nedläggningar. Om man bortser från de allra minsta anläggningarna med tio arbetare eller färre, visar det sig emellertid att andelen nedläggningar varit något större i gruppen 51—100 arbetare än i gruppen 11—50, nämligen 4 procent mot 3,7. För anläggningarna med över 100 arbetare är andelen 2,8 procent. Dessa siffror uttrycker hur stor andel

av antalet arbetsställen 1963 med över 10 arbetare som varslat om nedläggning under tiden 1963—juli 1966. Siffrorna kan knappast ge stöd för påståendet att mindre företag eller anläggningar drabbats av nedläggningar i högre grad än större. De antyder snarare att de medelstora enheterna är värst utsatta. Men det är möjligt att en annan undersökningsperiod, som t. ex. inkluderat den allra senaste tiden, givit ett annat resultat.

En preliminär analys visar, att en ökad andel av nedläggningarna har skett inom företagsenheter som tidigare etablerat samgående, framför allt genom horisontell fusion. Dessa nedläggningar skulle kunna ses som uppföljningar av redan tidigare planerade interna rationaliseringsåtgärder, dvs. den yttre rationaliseringen har möjliggjort en inre rationalisering. Mellan dessa båda rationaliseringar tycks det dröja normalt minst mellan ett och tre år, vilket antyder, att det stora antalet fusioner på senare år under de allra närmaste åren kan medföra ett inte obetydligt antal nedläggningar av anläggningar i fusionerade företag. I en prognos av nedläggningarnas utveckling borde detta ingå som ett väsentligt element. Om man som ett räkneexempel utgår från att framför allt de horisontella fusionerna kan resultera i driftskoncentrationer och därigenom nedläggningar och att uppskattningsvis minst en fjärdedel av dem gör det, kommer man fram till att mellan 50 och 100 nedläggningar kan komma att ske under de närmaste åren som en direkt följd av fusioner genomförda under åren 1965—1967. Här finns inte utrymme att närmare diskutera de mycket väsentliga frågor som denna utveckling kan aktualisera och som för övrigt redan inträffade nedläggningar har aktualiserat. En del av personalproblemen i samband med nedläggningar berörs emellertid på annat ställe i denna bok.

Större enheter

Den typ av förändringar, som här redovisats och diskuterats, har en rad olika verkningar. I själva verket är det just förändringar-

nas effekter, som är intressanta, och inte så mycket förändringarna i sig. Företagsfusioner och nedläggningar kan ha effekter på t. ex. inkomst- och förmögenhetsfördelningen i samhället, på maktförhållandena i näringslivet och inte minst på näringslivets effektivitet. Att de framför allt för de anställda ofta mycket smärtsamma förändringarna accepteras och t. o. m. frammanas av samhället — både av staten och av löntagarna — beror naturligtvis i första hand på att de anses vara väsentliga för näringslivets effektivitetsutveckling och därmed för företagens lönebetalningsförmåga.

Det har inte varit möjligt att i denna uppsats försöka belysa de många olika verkningar som förändringarna har. Det skulle kräva mycket omfattande och komplicerade analyser och bedömningar. Eftersom fusionerna och nedläggningarna allmänt bedöms ha stor betydelse för effektivitetsutvecklingen vore det emellertid av särskilt intresse att försöka belysa den frågan. Tillgången till lämpliga effektivitetsdata är dock mycket liten. Trots bristfälligheter av skilda slag kommer här att användas data rörande utvecklingen av industrins storleksstruktur eftersom årliga uppgifter om denna finns tillgängliga.

Företagssamgåenden och nedläggningar påverkar direkt eller indirekt industrins storleksstruktur. Det gör också andra slags förändringar, t. ex. etablering av nya och tillväxt eller tillbakagång inom bestående företag. Man måste också komma ihåg att fusioner, nedläggningar, nyetableringar och variationer i olika företags och anläggningars tillväxttakt givetvis kan "ta ut" varandra så att industrins storleksstruktur, som den framgår av den årliga industristatistiken, är i stort sett oförändrad vid en tidpunkt jämfört med en tidigare.

Dessa begränsningar behöver naturligtvis inte innebära att de eventuella verkningarna av omvandlingsprocessens olika inslag på storleksstrukturen i produktionen skulle vara ointressanta. Mot bakgrund av den ofta återkommande diskussionen om stor-

driftens påstådda fördelar är denna fråga tvärtom mycket väsentlig. I korthet kommer därför här att visas, hur anläggningsbeståndet under de senaste åren förändrats med hänsyn till utvecklingen av produktionsenheter inom olika storleksgrupper. Detta förhållande belyses för perioden 1950—1965 i tabell 2:14 (se sid. 84). Det bör understrykas, att uppgifterna inte avser ekonomiska enheter, dvs. företag, utan tekniska enheter (anläggningar).

Tabellen antyder, att antalet arbetsställen med 5—10 arbetare minskat kraftigt under de aktuella 16 åren. Nedgången rör sig kring 28 procent. Däremot tycks förändringarna i antalet anläggningar av större dimension ha varit relativt måttliga. Arbetsställen med 501—1 000 arbetare har minskat från 126 till 120, dvs. med ca 5 procent, medan anläggningar i de övriga storleksklasserna ökat något i antal. Procentuellt har ökningen varit störst i storleksgrupperna 51—100 arbetare och 101—200 arbetare, nämligen 17 procent. Räknat i antal arbetsställen ligger dessa ökningarna mellan ett och tvåhundra. Den största antalsmässiga ökningen har skett inom storleksgruppen 11—50 arbetare, knappt 300, men i procent är den ökningen bara 4. Storleksgruppen 501—1 000 arbetare tycks ha varit så gott som helt oförändrad. Enligt dessa siffror har det totala anläggningsbeståndet minskat med drygt 10 procent mellan 1950 och 1965. Om man bortser från den allra minsta gruppen, 5—10 arbetare, för vilken det statistiska underlaget kan misstänkas vara behäftat med bristfälligheter, visar det sig att antalet arbetsställen under denna tid ökat i stället för minskat. Det rör sig om en ökning på ca 600, vilket antyder, att de arbetsställen med över 10 arbetare som lagts ned mer än väl ersatts av nyetablerade anläggningar och av sådana som startat med ett färre antal arbetare och så småningom "vuxit in" i statistiken.¹

¹ Andra storleksmått än antalet arbetare kan ibland vara att föredraga, t. ex. det investerade kapitalet per anläggning i särskilt kapitalintensiva branscher. Arbetsställena finns emellertid inte redovisade i sådana storleksgrupper.

TABELL 2:14. *Anläggningsstorleken inom industrin 1950 och 1965*

Arbetsställen med arbetar- antal om	1950		1965		Förändringar 1950—1965	
	Antal	%	Antal	%	Antal	%
5—10	9 119	50	6 567	37	—2 552	—28,0
11—50	6 807	38	7 085	45	+278	+ 4,1
51—100	1 087	6	1 273	9	+186	+17,1
101—200	619	3	724	5	+105	+17,0
201—500	406	2	439	3	+ 33	+ 8,1
501—1 000	126	0,7	120	0,9	—6	— 4,8
1 001—	55	0,3	64	0,4	+9	+16,4
Totalt	18 219	100	16 272	100	—1 947	—10,7

Källor: SOS. Industri 1950 och 1965.

Anm.: Industristatistikens siffror för 1950 är för erhållande av jämförbarhet justerade uppåt med totalt 2 049 arbetsställen, av vilka 500 förts till gruppen 11—50 arbetare och övriga till gruppen 5—10. Från 1965 års siffror har dragits 323 arbetsställen med mindre än 5 sysselsatta inom sten-, mejeri- och dryckesvaruindustrin, då de tillfördes industristatistiken först år 1962. Den minsta storleksgruppen inkluderar ett okänt antal arbetsställen med något mindre än 5 arbetare eftersom industristatistikens nedre gräns bestäms av det totala antalet sysselsatta, dvs. arbetare och tjänstemän, i de olika företagen.

Det kan synas förvånansvärt att de större produktionsenheterna ökat så långsamt i antal under en period då man med växande intensitet talat om stordriftens snabbt ökande fördelar. Enligt industristatistikens siffror har ju i själva verket produktionsanläggningar med över 200 arbetare bara ökat med 141 stycken mellan 1950 och 1965. Men detta förhållande kan knappast tolkas som ett bevis för att tillväxten av anläggningsstorleken i de största storleksgrupperna under denna period varit mycket långsam. Storleksgränserna är ganska vida inom dessa grupper och i den största gruppen finns det överhuvudtaget ingen övre gräns. Detta innebär, att förskjutningar kan ha skett inom olika storleksgrupper utan att detta givit utslag i statistiken.

En analys av arbetarantalets utveckling i de olika storleksgrupperna visar, att så varit fallet, även om förskjutningarna knappast kan betecknas som anmärkningsvärt stora. I storleksgruppen med över 1 000 arbetare har genomsnittsanläggningen vuxit från 1 707 arbetare 1950 till 1 994 1965. I gruppen 501—1 000 arbetare har ökningen gått från 680 till 704 arbetare och i gruppen 201—500 arbetare från 299 till 303. Samtidigt visar en analys av den genomsnittliga anläggningsstorleken utveckling att det sedan början av 1950-talet har skett en successiv höjning av antalet sysselsatta per arbetsställe inom industrin. Som framgår av tabell 2:15 (se sid. 86) har antalet sysselsatta per arbetsställe stigit från 47 år 1952 till 58 år 1964, dvs. med omkring 25 procent på 12 år.

Som tidigare nämnts kan nyetableringarna av företag och anläggningar spela en betydande roll för industrins storleksutveckling. Tyvärr saknas ännu så länge helt uppgifter om antalet nystartade företag och anläggningar per år. Den enda undersökning från senare år som hittills gjorts visade att nyetableringen 1961 uppgick till 215 företag, varav bara 38 med över 10 anställda, och ett 20-tal filialutläggningar. Undersökningen avsåg enbart 1961 och utfördes av arbetsmarknadsstyrelsen som ett mindre

SAMGÅENDEN OCH NEDLÄGGNINGAR

delprojekt inom ramen för lokaliseringsutredningens arbete. Avsaknaden av uppgifter om nyetableringens omfattning och utveckling är enligt min mening en allvarlig brist. Det måste betraktas som ett starkt önskemål, att industristatistiken i framtiden utformas så, att man från år till år kan följa bl. a. nyetableringarna, nedläggningarna m. fl. väsentliga inslag i den industriella omvandlingsprocessen.

TABELL 2:15. *Antal sysselsatta per arbetsställe i industrins huvudbranscher 1952—1964*

Bransch	Antal sysselsatta per arbetsställe				
	1952	1956	1960	1964	
				exkl. nya ¹	inkl. nya ¹
Gruv	120	155	167	155	155
Metall	62	69	77	85	75
Jord- o sten	32	33	36	45	36
Trä	21	23	25	30	27
Massa	157	179	194	209	202
Grafisk	42	48	50	52	47
Livsmedel	24	27	30	38	34
Dryckes	28	35	38	44	43
Textil- o konfektion	65	68	72	70	64
Läder	42	48	54	59	53
Kemi	62	67	70	76	70
Totalt	47	52	58	66	58

Källa: Industristatistiken.

¹ Med "nya" avses dels 323 arbetsställen med mindre än 5 sysselsatta inom sten-, mejeri- och dryckesvaruindustrin och som tillförts industristatistiken fr. o. m. 1962, dels 1958 arbetsställen, som upptäckts genom företagsregistret och tillförts industristatistiken fr. o. m. 1964.

3 Vad händer med de anställda vid nedläggningar?

Av Siv Thorsell

Stort utrymme ägnas i press, radio och TV åt driftsinskränkningar och nedläggningar och den arbetslöshet, som följer av dessa. Trots det stora utrymme, som ägnas sådana händelser, vet vi mycket litet om vad som sedermera händer dem som mister sin anställning. Man får lätt intrycket att nedläggningar och driftsinskränkningar varit huvudorsak till den jämförelsevis höga arbetslösheten i Sverige under de senaste åren.

Det finns för närvarande endast ett fåtal mera ingående studier, som skildrar vad som händer dem som förlorar sitt arbete på grund av nedläggning. I denna framställning skall några av dessa användas för att belysa arbetstagarnas "kostnader och intäkter" i samband med nedläggningar. Först skall i korthet omfattningen av nedläggningar och driftsinskränkningar under 1960-talet beskrivas. Arbetsmarknadsstyrelsens varselstatistik används för att visa hur många arbetstagare inom olika branscher som mist sin anställning på grund av nedläggningar och driftsinskränkningar.¹

Vidare skall med hjälp av en rapport från arbetsmarknadsstyrelsen belysas vilken betydelse nedläggningar och driftsinskränk-

¹ Genom det s.k. varselsystemet får arbetsmarknadsstyrelsen regelbundet uppgifter om planerade nedläggningar och driftsinskränkningar i de fall åtgärden berör minst tio anställda. Varselsystemet omfattar endast företag som är medlemmar i Sveriges industriförbund eller Svenska arbetsgivareföreningen. Någon kontroll av huruvida de aviserade nedläggningarna och inskränkningarna verkställs och någon uppföljning av i vilka fall driften återupptas görs inte.

ningar har som orsak till arbetslöshet inom olika näringsgrenar och yrkesområden.

Omfattningen

Bengt Rydén visar i sin uppsats i denna bok, att driftsinskränkningar och nedläggningar varit särskilt frekventa åren 1966 och 1967. Beträffande nedläggningarna framgick att varsel inom textil- och konfektionsindustrin t.o.m. varit fler än inom den största industrigrenen, metall- och verkstadsindustrin. Inom denna var i stället partiella driftsinskränkningar betydligt vanligare (se vidare sid. 74—81).

Den starka ökningen av nedläggningar och driftsinskränkningar har varit ett led i en konjunkturedgång, som inneburit ett allmänt besvärligt sysselsättningsläge. År 1967 var arbetslösheten högre än något tidigare år under 1960-talet. För grupper av arbetstagare som förut inte haft så starka känningar av arbetslöshet ökade andelen arbetslösa markant. Bland tjänstemännen t.ex. var arbetslösheten under 1967 i stort sett dubbelt så hög som år 1966.

Tabell 3:1 (sid. 89) visar hur många arbetstagare som omfattades av nedläggningar och driftsinskränkningar åren 1960—1967. Under perioden 1960—1965 miste inte något år över 10 000 personer sina arbeten av denna orsak. År 1966 skedde en mycket markant ökning. Detta år permitterades eller avskedades nära 21 000 personer. Följande år berördes ca 24 500 personer av varsel om driftsinskränkningar och nedläggningar.

Inom gruv-, metall- och verkstadsindustrin har, som framgår av tabellen, majoriteten friställts genom driftsinskränkningar, medan nedläggningarna varit den dominerande orsaken inom textil- och konfektionsindustrin. Den sistnämnda industrin har hela perioden svarat för en i förhållande till sin andel av arbetskraften hög andel av permitteringarna och avskedandena. Åren 1966 och 1967 försköts varslen mycket markant mot gruv-, metall-

TABELL 3:1. Antal personer berörda av varsel om nedläggningar och inskränkningar 1960—1967

		n=nedläggningar				i=inskränkningar			
		1960	1961	1962	1963	1964	1965	1966	1967
Gruv-, metall- och verkstadsindustri	n	432	808	2355	2009	1912	1778	2369	4325
	i	523	1069	2379	1909	391	234	4676	7050
Textil- och konfektionsindustri	n	2101	2132	905	400	516	2399	3708	2400
	i	617	439	299	208	62	375	1466	761
Massa- och pappersindustri	n	11	208	84	364	375	177	1489	1585
	i	15	1016	1086	233	131	183	322	357
Träindustri	n	533	544	246	118	221	164	489	859
	i	337	417	409	269	116	75	1721	651
Övrig industri	n	1436	558	459	602	828	1486	1928	2805
	i	312	645	933	544	201	536	1585	1246
Övriga områden	n	21	216	229	659	193	1201	340	805
	i	394	219	609	793	366	282	740	1655
Totalt	n	4534	4466	4278	4152	3045	7205	10323	12779
	i	2198	3805	5715	3956	1267	1685	10410	11720
Därav tjänstemän i %	n						18	14	19,5
	i						7	14	25

VAD HÄNDER MED DE ANSTÄLLDA VID NEDLÄGGNINGAR?

och verkstadsindustrin. Sistnämnda år svarade dessa industrier för omkring 44 % av antalet friställda.

Tjänstemännen har fått allt starkare känningar av både nedläggningar och driftinskränkningar. Av tabell 3:1 (nedersta raderna) framgår, att tjänstemännen kommit att utgöra en succesivt ökande andel speciellt av dem som mist sitt arbete på grund av inskränkningar. 1965 svarade tjänstemännen för knappt 7 % mot en fjärdedel år 1967.

Av landets totala arbetsstyrka har nedläggningar och inskränkningar inget år under 1960-talet berört över 1 %. Ser vi enbart på industrin har perioden 1961—1966 årsgenomsnittet varit ganska exakt 1 % — dock med stor variation för olika branscher. Andelen berörda har varit hög, bl. a. inom textil- och konfektions-, massa- och pappers, gruv- samt träindustrierna. 1966 och 1967 var årsgenomsnittet relativt sett höga inom industrin. Dessa år miste över 2 % av arbetskraften inom industrin sina arbeten på grund av nedläggningar och driftinskränkningar. Markanta höjningar noteras för bl.a. textil- och konfektions- samt metall- och verkstadsindustrin.¹

Arbetsmarknadsstyrelsens granskning av personer, som var anmälda som arbetslösa den 16 maj 1967 visade, att av totalt 31 600 hade 5 600 mist sin senaste anställning på grund av nedläggning eller driftinskränkning.² Denna grupp utgjorde alltså 18 % av samtliga arbetslösa vid denna tidpunkt. Tre fjärdedelar av dessa 5 600 hade haft sitt senaste stadigvarande arbete inom industrin, varav hälften inom metall- och verkstadsindustri och nära en femtedel inom textil- och sömnadsindustri (tabell 3:2, sid. 91). Drygt en tredjedel av dem som blivit arbetslösa på grund av nedläggningar eller inskränkningar var kvinnor, vilket inte fullt motsvarar deras andel av hela arbetskraften. Kvinnornas andel av

¹ Se vidare Rudolf Meidner, "Hur påverkas enskilda grupper och individers sysselsättningsförhållanden av den tekniska utvecklingen?" (Bidrag till konferensen "Automation, Full Employment and a Balanced Economy" i Rom 1967.) (Stencil.)

² Arbetsmarknadsstatistik nr 14 B, 1967.

VAD HÄNDER MED DE ANSTÄLLDA VID NEDLÄGGNINGAR?

dem, som drabbats inom industrin, var däremot avsevärt högre än deras andel av industrins totala arbetsstyrka. Detta kan huvudsakligen tillskrivas textil- och konfektionsindustrin. Kvinnorna utgör över 65 % av arbetsstyrkan inom denna bransch, men hela 77 % av dem som var arbetslösa av denna orsak. Tjänstemännen utgjorde över 17 % av dem som blivit arbetslösa på grund av nedläggningar och inskränkningar och bland dessa utgjorde byggnads- och maskinteknikerna ett par stora grupper.

Vidare kan konstateras, att det inom flera näringsgrenar och yrkesområden rådde betydande arbetslöshet utan att nedläggningar eller driftsinskränkningar kan utpekas som någon särskilt

TABELL 3:2. *Arbetslöshet på grund av nedläggningar och driftsinskränkningar sedan den 1 januari 1966 vid undersökning den 16 maj 1967*

	Arbetslöshet 16 maj 1967 på grund av nedläggning eller inskränkning		Totalt antal arbetslösa 16 maj 1967	a i % av c
	Antal	Därav kvinnor i %		
	a	b	c	d
Jordbruk, skogsbruk, fiske	107	7	3172	3
Gruvbrytning, industri och hantverk samt el-, gas och vattenverk	4283	34	11254	38
därav metall- och verkstadsindustri	1959	16	5593	35
textil- och konfek- tionsindustri	776	77	1310	59
Byggnadsverksamhet	410	6	11495	4
Samfärdsel	102	14	1475	7
Handel	500	51	1832	27
Tjänster m. m.	199	71	2375	8
Summa	5603	34	31603	18

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsens arbetsmarknadsstatistik, nr 14 B/1967.

betydelsefull orsak. Av de olika näringsgrenarna gällde detta byggnadsverksamhet, jord- och skogsbruk samt samfärdsel och tjänster. Däremot var nedläggningar och inskränkningar betydande arbetslöshetsorsaker inom flera industrigrenar och inom handeln. 35 % av dem som arbetat inom verkstadsindustrin och nära 60 % av dem som haft sitt senaste arbete inom textil- och konfektionsindustrin samt 27 % av arbetslösa f.d. handelsanställda hade mist sitt arbete av denna orsak. Ifråga om arbetslösheten inom olika yrkesområden finner vi, att en stor del av de arbetslösa bland tjänstemännen, textil- och konfektionsarbetarna samt verkstadsarbetarna hade mist sina arbeten genom nedläggning eller driftsinskränkning.

Det är här på sin plats att påpeka, att till dem som mera direkt berörts av nedläggningar och driftsinskränkningar kommer ett okänt antal personer, som indirekt berörs av dessa. Det kan t.ex. gälla personer i olika servicenäringar, för vilka underlaget minskar på grund av en större nedläggning på orten.

Nedläggningsstudier

Vår kunskap om vad som händer dem som mister sin anställning genom att företaget där de arbetar läggs ner inskränker sig som nämnts till några få mera ingående studier. Följande framställning bygger på fyra undersökningar, vilka behandlar sex nedläggningar. Materialet är inte så beskaffat att det tillåter mera vidlyftiga hypoteser och prövningar av dessa. En ganska enkel redovisning skall ske av ekonomiska och psykologiska uppoftningar, som nedläggningarna medfört för de friställda. Dessa blir sannolikt större för dem som påtvingas en förändring än för dem som själva söker den. Å andra sidan vore det felaktigt att utgå från att samtliga som skulle föredragit att stanna kvar i arbetet verkligen varit tillfredsställda med det. Hur många har inte vågat eller kunnat ta steget själva? Den frågan kan inte besvaras. Men man vågar påstå, att händelser av det här slaget också har en plussida och inte bara enbart medför negativa effekter. För en

del blir det en "stöt" i positiv riktning. Det är emellertid fullt möjligt att vissa grupper möter stora svårigheter och har svårt att återvinna den ekonomiska och psykiska "status" de tidigare hade.

Metoder och material

I "Näringsliv i omvandling" (1964) skildrades mera ingående två studier av nedläggningar. Båda gällde textilföretag: Malmö Yllefabrik (Mya) i Malmö¹ och Nyborgs textilfabrik i Norrköping². Senare har LO gjort en studie, uppdelad på två etapper, av nedläggningen av konfektionsfabriken Vargen i Norrköping. Den presenterades 1966 som en delstudie inom ramen för en rapport till LO-kongressen om den tekniska utvecklingens konsekvenser för arbetskraften.³ Den första enkäten gjordes strax före den definitiva avvecklingen, och enkätetapp 2 gjordes ca 8 månader efter nedläggningen. 1967 publicerade arbetsmarknadsstyrelsen preliminära resultat från undersökningar vid tre under år 1966 nedlagda anläggningar: Eskilstuna Jernmanufaktur, Svenska Yllekoncernens fabriker (Fors fabriker) i Nyköping och en av MAB & MYA:s anläggningar (Furulundsfabriken) i Malmö.⁴

Årsskiftet 1966/67 undersökte AMS vad som hänt personer, som berörts av varsel om avskedanden eller permitteringar under 1966.⁵ Arbetslösheten efter 15 nedläggningar under 1966—1967 redovisas i ett delbetänkande från den statliga utredning, som har i uppdrag att lägga fram förslag till kontant stöd vid arbetslöshet (KSA-utredningen).⁶ Vidare har inom AMS samman-

¹ Britta Bergström: Studie beträffande konsekvenserna av en fabriksnedläggelse för den berörda arbetarpersonalen. Lic.avh. Social. Inst. Lunds Univ. 1966. (Stencil.)

² Se Näringsliv i omvandling, 1964, sid. 132 ff.

³ Fackföreningsrörelsen och den tekniska utvecklingen, 1966 samt Vargenundersökningen. Delstudie 7. LO:s utredn.avd. Stockholm 1966. (Stencil.)

⁴ AMS. Meddelanden från utredningsbyrån. 1967: 30.

⁵ Meidner: Op.cit.

⁶ Stödformer för arbetslösa äldre arbetstagare. SOU 1967: 42.

VAD HÄNDER MED DE ANSTÄLLDA VID NEDLÄGGNINGAR?

stälts ett material omfattande 18 företagsnedläggningar som inträffade under 1967, varav flera identiska med företagen i KSA-studien.¹ Resultaten av dessa AMS-studier redovisar jag kortfattat i ett särskilt avsnitt.

Vi kan konstatera att endast ett fåtal undersökningar utförts för att utröna vad som händer de anställda efter nedläggningar och att Arbetsmarknadsstyrelsen först så sent som 1966 mera på allvar tog itu med en systematisk uppföljning av effekterna av nedläggningar och driftsinskränkningar. De studerade nedläggningarna, som med ett undantag gäller textil- och konfektionsföretag, har inträffat under en period av ungefär 10 år. Nyborgs textilfabrik nedlades i början av 1957 och vid Mya började avvecklingen 1958 och var helt genomförd i april 1960. Dessa två nedläggningar skedde under ett ogynnsamt konjunkturläge. Vid Vargen var avvecklingen helt genomförd i april 1965, en tidpunkt då sysselsättningsläget var mycket gynnsamt. Företagen, som ingår i AMS-studien, nedlades som nämnts samtliga under 1966, dvs. under en period av hårdnande sysselsättningsläge. Det godtyckliga urvalet av företag och den mycket skiftande metodiken och uppläggningsen i de olika undersökningarna måste läsaren ha i åtanke, när resultaten redovisas och sammanfattas. Redovisningen avser huvudsakligen arbetarpersonalen. Tjänstemännen vid de nedlagda arbetsställena var mycket få, och de uppgifter som lämnas om dem i undersökningarna knappa, men trots allt så upplysande, att ett särskilt avsnitt ägnas åt dem. Materialet är dock för litet för jämförelser mellan tjänstemän och arbetare.

Undersökningsresultaten

Tabell 3:3 (sid. 96) som sammanfattar några viktigare resultat från undersökningarna, visar hur många månader efter respektive nedläggning som de berörda situation undersöktes. Den tid, som för-

¹ Sammanställningen har gjorts av förste byråinspektör Einar Kilander, AMS.

flutit mellan nedläggning och undersökning, varierar mellan 3 månader och 2 år. Upplysningarna, som tabellen ger, gäller andelen som förvärvsarbetade och inte förvärvsarbetade samt de som deltog i omskolning eller sysselsattes i beredskapsarbete vid resp. undersökningstillfälle.

Beträffande männen var arbetslösheten relativt sett högst för dem som permitterats från de företag som ingår i AMS-studien. Mellan 18 och 33 % av dem var arbetslösa vid resp. undersökningstillfälle. Av männen från de tre övriga företagen var mellan 8 och 16 % arbetslösa, då intervjuerna gjordes. Med tanke på att dessa tillfrågades en ganska lång tid efter nedläggningen kan arbetslösheten betraktas som hög. För kvinnorna var situationen ännu sämre. Samtliga studerade nedläggningar hade resulterat i en betydande arbetslöshet bland kvinnorna. Vid inget av företagen underskred andelen arbetslösa kvinnor 20 %.

Undersökningarna ger inga närmare besked om svårigheterna att få nytt arbete. Vi kan endast konstatera, att olika grupper drabbats olika hårt av nedläggningarna. Kvinnorna har som visats haft svårare än männen att få nytt arbete. Undersökningarna ger också klara besked om att det varit svårare för de äldre att få nytt arbete. Vid partiella inskränkningar däremot kommer de äldre mera sällan i fråga, eftersom de ofta har lång anställningstid i företagen, medan yngre och nyanställda får gå i första hand. Av delbetänkandet från KSA-utredningen, där en genomgång gjorts av arbetslöshetsstatistiken, framgår att svårigheten att få nytt arbete börjar göra sig starkt gällande för kvinnor redan i 35-årsåldern och för männen när de är ca 10 år äldre.

Arbetslöshetens storlek beror naturligtvis på hur man definierar arbetslöshet. Arbetsmarknadsstyrelsens definition omfattar endast personer, som är anmälda som arbetssökande hos arbetsförmedlingarna (s.k. registrerad arbetslöshet) och utesluter t.ex. personer i omskolning och beredskapsarbete (beträffande arbeidskraftsundersökningarnas definition se not 1 sid. 112). När det ovan talas om arbetslösa, ingår samtliga personer, som inte var

	Ungefärligt antal månader mellan permittering och undersökning	Totalt antal		Procentuell andel som fått nytt arbete		Procentuell andel i omkolning el. beredskapsarbete		Procentuell andel som lämnat arbetsmarknaden m. m.		Procentuell andel arbetssökande		Bortfall i %	
		Män	Kv.	Män	Kv.	Män	Kv.	Män	Kv.	Män	Kv.	Män	Kv.
Anläggning													
Eskilstuna Jernmanufaktur	3	79	—	67	—	23	—	6	—	4	—	—	—
Fors fabriker	6	77	79	78	48	9	8	10	21,5	3	21,5	—	1
Mab & Myas Furlundsfabrik	2—6	114	261	62	56	—	1	5	7	12	17	20	19
Vargen	8	38 ¹	171 ¹	66	61	—	—	5	12	3	10	26	17
Malmö Yllefabrik (Mya)	12	175	196	77	64	3	—	7	16	3	12	9	8
Nyborgs textilfabrik	24	168 ²	170 ²	84	70	—	—	10	19	6	11	..	..

¹Tjänstemän och arbetare redovisas ej separat. Av samtliga 209 anställda var 176 kollektivanställda, 12 tjänstemän, 14 arbetsledare och 7 "övriga månadslöntagare".

²Uppgifter om bortfallet ej redovisade. Totalt intervjuades (inkl. tjänstemän) 389 av 434 friställda.

i arbete vid resp. undersökningstillfälle. Förutom dem som sökte arbete, var i omskolning eller beredskapsarbete ingick alltså även personer, vilka — som termen lyder — lämnat arbetsmarknaden. En ganska betydande andel av de friställda från de studerade företagen hade, som framgår av tabell 3:3 (se sid. 96), lämnat arbetsmarknaden. Vid Vargen, Mya och Nyborgs hade mellan 5 och 10 % av männen gjort sitt utträde och av kvinnorna mellan 7 och 19 %. Av kvinnorna från Fors fabriker, vilkas situation studerades ett halvår efter nedläggningen, hade hela 22 % dragit sig tillbaka från förvärvslivet.

Den enda av studierna, som mera ingående redovisar arbetslöshetsperioder efter permitteringarna, är Mya-undersökningen. Av denna framgår, att sammanlagt 114 personer, dvs. över 40 % av dem som tillfrågades, var arbetslösa eller hade varit det under en något längre period, sedan de permitterats från Mya. Nära hälften av kvinnorna och inte fullt en femtedel av männen hade upplevt någon eller flera perioder av arbetslöshet. Av de 84 kvinnor, som någon gång varit arbetslösa efter permitteringen, hade 60 gått utan arbete i över 2 månader; detsamma gällde för 17 av 28 män. 27 av kvinnorna och 9 av männen hade varit arbetslösa över 6 månader. Av Nyborgs-studien framgick, att 6 % av männen och 11 % av kvinnorna var arbetslösa, då de intervjuades två år efter nedläggningen. De flesta hade varit utan arbete ända sedan nedläggningen, medan övriga haft en eller flera kortvariga anställningar.

Eftersom ingen av undersökningarna mera ingående följt upp de permitterade och undersökt deras situation vid olika tidpunkter kan inte mycket sägas om vad som hänt under tiden mellan nedläggning och undersökning. Här har bara en uppdelning gjorts på dem som arbetade och inte hade arbete vid resp. undersökningstillfälle. Personer i båda grupperna kan ha haft en eller flera fasta eller tillfälliga anställningar. Bland båda grupperna återfinns personer, som fått ta de jobb de kunnat få — kanske i avvaktan på bättre erbjudanden.

Den mest omfattande av de fyra undersökningarna, Mya-stu-

VAD HÄNDER MED DE ANSTÄLLDA VID NEDLÄGGNINGAR?

dien, visar att relativt många — 28 % av de intervjuade männen och nära en femtedel av kvinnorna — haft två eller flera anställningar sedan de slutade vid Mya. Detta framgår av tabell 3:4, (se nedan), där en uppdelning gjorts på dem som arbetade resp. var arbetslösa vid intervjutillfället.

Tabell 3:5 (sid. 99) visar, att majoriteten av dem som var i arbete — över två tredjedelar — hade bytt yrke. Av dessa hade nära hälften övergått till annat industriarbete, medan övriga, dvs. mer än hälften, sysselsattes i annat arbete än industriarbete. Kvinnorna hade i stor utsträckning övergått till arbeten inom serviceområdet — huvudsakligen vårdyrken, städningsarbete, hotell- och restaurangarbete m.m.

Med tanke på att textil- och konfektionsindustrin är en krympande bransch är det inte förvånande att så många bytt yrke. Man skulle också vänta sig att många var intresserade av omskolning. Av Vargen-undersökningen framgår, att 59 % av kvinnorna och 42 % av männen önskade någon form av yrkesutbildning. Men det var mycket få som i verkligheten genomgick om-

TABELL 3:4. *Antal anställningar efter permittering från Mya*

<i>Personer i arbete vid undersökningstillfället</i>	Män %	Kvinnor %
Ingen tidigare anställning	67,5	75,2
En tidigare anställning	23,0	21,3
Två el. flera tidigare anställningar	9,5	3,5
Summa, %	100,0	100,0
antal	126	113
<i>Personer ej i arbete vid undersökningstillfället</i>		
Ingen anställning alls	50,0	63,6
En anställning	50,0	27,3
Två el. flera anställningar	—	9,1
Summa, %	100,0	100,0
antal	18	55

TABELL 3:5. De förvärvsarbetandes sysselsättning vid resp. undersökningstillfälle

	Samma eller liknande arbete, %		Annat industriarbete, %		Övrigt arbete		Uppgift saknas %	
	Män	Kv.	Män	Kv.	Män	Kv.	Män	Kv.
Eskilstuna Jernmanufaktur	41	—	23	—	30	—	6	—
Fors fabriker	25	5	50	45	25	47	—	3
Mab & Myas Furulundsfabrik	23	37	35	21	38	37	4	4
Vargen	44	49	24	37	12	14	20	—
Malmö Yllefabrik (Mya)	22	52	36	18	42	30	—	—
Nyborgs textilfabrik ¹	..	..	..	..	..	..	..	..

¹Exakta uppgifter ej tillgängliga. Bland de rena textilarbetarna var av männen (128 st.) ca 41 % i samma eller liknande arbete, av kvinnorna (165 st.) ungefär 32 %.

skolning. Detsamma var förhållandet för dem som permitterades från Mya: det spontana intresset för omskolning var stort men endast ett obetydligt antal kom att genomgå sådan. Undersökningarna upplyser inte, om detta berott på bristande intresse eller avsaknad av reella möjligheter till omskolning. Vid endast ett av de studerade företagen, verkstadsföretaget i Eskilstuna, tillgreps omskolning i mer betydande omfattning. Där deltog 17 av de 79 arbetarna i omskolning vid undersökningstillfället. Vid de övriga företag som studerades av AMS hade sysselsättningsproblemen i högre utsträckning lösts genom beredskapsarbeten.

Löneförändringar

Två centrala frågor vid diskussion av konsekvenserna av förändringar i näringslivet är effektivitets- och jämlikhetsaspekterna. Utrensningen av olönsamma företag och rationaliseringar av livskraftiga företag skall leda till effektivisering. Ingen har hittills kunnat klart belysa om utrensningen av låglöneföretag och en ökad rationalisering också leder till ökad ekonomisk jämlikhet bland arbetstagarna. Även om resultatet eventuellt kan tänkas bli en höjd standard för befolkningen i dess helhet, avkrävs samtidigt kännbara offer av personer, som blir "överflödiga" och inte kan hävda sig i konkurrensen. Olika arbetsmarknadspolitiska åtgärder sätts in för att reducera sådana negativa effekter för de enskilda. Där är omskolning, flyttningshjälp, skyddad verksamhet och beredskapsarbete samt stimulans till nyetableringar de viktigaste medlen. *Rudolf Meidner* har formulerat den ekonomiska politiken och dess konsekvenser på följande sätt:¹

Med någon tillspetsning kan det sägas, att den generella ekonomiska politiken i Sverige är så utformad, att den medvetet skapar anpassningsproblem, som det blir arbetsmarknadspolitikens uppgift att lösa med selektiva metoder. Om full sysselsättning och en hög framstegstakt skall kunna förenas med samhälls-ekonomisk jämvikt, måste det totala efterfrågetrycket hållas så långt tillbaka, att inte all disponibel arbetskraft finner sysselsätt-

¹ Op.cit.

ning utan hjälp av arbetsmarknadspolitiska ingripanden. Redan tillämpningen av denna strikt konjunkturpolitiska modell resulterar i att vissa grupper av anställda hotas av sysselsättningssvårigheter: *dels* drabbas de lönsamhetsmässigt marginella företagen av nedläggning, *dels* drabbas inom stora delar av näringslivet den marginella, dvs. ur produktivitetssynpunkt minst attraktiva arbetskraften av arbetslöshetsrisker. Dessa tendenser förstärks ytterligare av den ständigt pågående rationaliseringen och strukturomdaningen. Snabbheten i denna process kan ökas i samma mån som konjunkturen dämpas med generella medel, dvs. huvudsakligen med hjälp av finans- och penningpolitiken. Men denna rationaliserings- och effektivitetsfrämjande politik kan inte drivas längre än till den punkt, där arbetsmarknadspolitiken inte längre förmår skapa sysselsättning åt den friställda arbetskraften.

Om man skall bedöma effekterna av nedläggningar och driftsinskränkningar från välfärdsekonomisk synpunkt räcker det självklart inte med att se efter hur många av de permitterade som fått nya arbeten. Vi är minst lika intresserade av att få veta vilken lön de får och om de själva bedömer det nya arbetet som bättre eller sämre från olika synpunkter än det föregående. Av *Bengt Rundblads* avhandling "Arbetskraftens rörlighet" framgår *dels* att andelen s.k. "ofrivilliga" arbetsbyten var relativt sett vanligare bland äldre än bland yngre, *dels* att sådana byten i mindre utsträckning än "frivilliga" byten ledde till lönehöjningar (tabell 3:6 sid. 102). Bland dem som "fått lov att" söka nytt arbete var löneminskningar också betydligt vanligare. Tabellen visar, att sådana skillnader inte fanns bland de allra yngsta. De äldre som av olika anledningar får lov att se sig om efter nytt arbete får således i större utsträckning än yngre finna sig i en sänkt ekonomisk standard.

De som permitteras från låglöne företag i stagnerande branscher bör rimligtvis i relativt stor utsträckning få det bättre. Jag har dock redan visat att vissa grupper avgjort får det sämre, dvs. de som inte lyckas få nya anställningar; där utgör kvinnorna och de äldre de dominerande inslagen.

Uppgifter om löneförändringar har kunnat sammanställas för

VAD HÄNDER MED DE ANSTÄLLDA VID NEDLÄGGNINGAR?

TABELL 3:6. Löneändringar vid sista anställningsbytet, uppdelat på s. k. "frivilliga" och "ej frivilliga" byten av anställning¹

	Alder. Fördelning i %					
	45 år		35 år		25 år	
	Friv.	Ofriv.	Friv.	Ofriv.	Friv.	Ofriv.
<i>Lönehöjningar</i>						
Över 20 %	26	24	44	18	38	36
5—20 %	32	14	24	14	21	16
S:a lönehöjning	58	38	68	32	59	52
I stort sett oförändrat ($\pm 5\%$)	20	29	20	41	20	24
<i>Löneminskningar</i>						
5—20 %	7	19	3	—	15	16
Över 20 %	9	9	8	23	5	4
S:a löneminskning	16	28	11	23	20	20
Ingen uppgift	6	5	1	4	1	4
Totalt	100	100	100	100	100	100

¹ Enligt Rundblad 1958 i "Arbetskraftens rörlighet" (efter diagram 6, sid. 88).

TABELL 3:7. Löneändringar för permitterade som fått nytt arbete. Procentuell fördelning

	Malmö Yllefabrik (Mya) ¹	Eskilstuna Jernmanufaktur ²	Fors fabriker ²	Vargen ³	Summa
<i>Högre lön</i>					
Män	36	15	48	40	35
Kvinnor	16	—	59	20	22
<i>Ungefär samma lön</i>					
Män	39	42	43	16	38
Kvinnor	24	—	44	29	29
<i>Lägre lön</i>					
Män	26	44	9	44	27
Kvinnor	32	—	6	51	38
<i>Ej med på grund av deltid o. dyl.</i>					
Män	—	—	—	—	—
Kvinnor	29	—	—	—	11

¹ Med högre, resp. lägre lön avses här skillnader uppgående till över 5 %.

² Med högre, resp. lägre lön avses här skillnader uppgående till över 10 %.

³ Baseras på uppgifter från de anställda utan angivande av procentuell ökning, resp. minskning.

fyra företag. Av tabell 3:7 (sid. 102) framgår bl.a., att fler bland männen än bland kvinnorna fått högre lön i det nya arbetet och att fler kvinnor fått vidkännas löneminskningar. Som man kunde vänta hade arbetarna från verkstadsföretaget i Eskilstuna, som kan sägas vara ett höglöneföretag, i högre utsträckning än övriga fått vidkännas löneminskning. Vidare framgår av Mya-undersökningen, att de som lämnar ett låglöneområde som textil- och konfektionsindustrin förbättrar sin lön i större utsträckning än dem som inte byter bransch och yrke. En sjättedel av männen och endast en åttondel av kvinnorna, som fått nytt arbete inom textil- och konfektionsindustrin hade erhållit högre lön. Däremot hade både män och kvinnor, som övergått till annan industri eller arbete utanför industrin, till stor del uppnått löneförbättringar.

Industriarbete, som är timavlönat, innebär i allmänhet sämre lön än ackordsarbete. De äldre, som omplaceras, får i stor utsträckning övergå till "reträttarbeten", som är tidavlönade och oftast också ger sämre förtjänst. Mya-studien visade, att majoriteten hade ackordsarbete vid Mya men att de i den nya anställningen till mycket stor del övergått till tidlönsarbete.

Undersökningarna visar entydigt att de äldre överväger bland dem som fått lägre eller oförändrad lön samt att kvinnorna vunnit mindre och förlorat mer än männen på arbetsbytet.

Trivseln i det nya arbetet

Vad som hittills diskuterats har gällt den materiella anpassningen, i vilken utsträckning de friställda lyckats få nytt arbete och vilken lön de fått. Trivseln med det nya arbetet och på den nya arbetsplatsen liksom på den eventuellt nya bostadsorten är andra viktiga faktorer, när man skall undersöka effekterna av nedläggningar. Hur förnimmes vetskapen om att man snart får lov att söka ett nytt arbete? De flesta får betala ett "psykiskt pris" — frågan är hur långvarigt det blir. Mya-undersökningen visar hur de anställda reagerade inför nedläggningsbeskedet. Många rea-

gerade mycket starkt. Nära 60 % av kvinnorna och 44 % av männen kände "oro för egen del" (dit fördes svar som "chock", "man grät", "var förtvivlad", "orolig för den framtida försörjningen").

Inledningsvis framhölls, att den icke önskvärda förändring, som ett avskedande innebär, för en del kan bli en "stöt" i positiv riktning och att man inte kan utgå från att alla som varit inställda på att stanna kvar i arbetet verkligen varit tillfredsställda med det. Undersökningarna antyder, att många, som inte haft för avsikt att byta arbete, fått bättre lön, och för dem kan man alltså tala om en "stöt" i positiv riktning. Vargen- och Mya-undersökningarna visade, att majoriteten av dem som haft låga förväntningar och som fått ett nytt arbete hunnit anpassa sig bra till detta. Det missnöje, som uttrycktes vid en jämförelse mellan det gamla och det nya arbetet, gällde nästan uteslutande förtjänstmöjligheterna och att man ansåg arbetet mindre kvalificerat.

Av dem som permitterats från Vargen ansåg 36 % att de hade fått det sämre än på Vargen, 37 % att det var ungefär lika och 27 % att de hade fått det bättre. De äldre arbetarna och de som varit anställda länge på Vargen bedömde det nya arbetet betydligt negativare än de yngre.

Av de f.d. anställda vid Mya, som fått nytt arbete, trivdes 40 % sämre på den nya arbetsplatsen, 31 % ansåg att det inte var någon skillnad medan en fjärdedel trivdes bättre. Även om majoriteten lyckats finna sig hyggligt tillrätta i det nya arbetet framstod det således för många som sämre än det tidigare.

Personer i högre åldrar utgjorde det dominerande inslaget både vid Vargen och Mya. De hade en mycket stark förankring i företaget och i branschen. Av dem som permitterades från Mya, hade bland kvinnorna 40 % och bland männen 16 % arbetat över tre fjärdedelar av sin yrkesverksamma tid i textilindustrin. Majoriteten önskade helst fortsätta att arbeta inom textilindustrin. Att ta itu med ett helt nytt arbete, att börja om från början, måste under sådana omständigheter bli en svår process såväl

psykiskt som fysiskt. Att anpassa sig i ett nytt arbete visade sig också vara särskilt svårt för de äldre.

En mängd faktorer kan försvåra anpassningen för dem som förlorar sin anställning. Man har ofta svårt att tänka sig att flytta från orten, vilket begränsar valmöjligheterna. Man kan få erbjudande om nytt arbete på bostadsorten men kan inte acceptera vad som erbjuds, därför att man inte vill ha den sortens arbete eller förutser att man av olika skäl inte klarar av det. Ofta får man acceptera vad som erbjuds i avvaktan på ett bättre arbete — man klarar kanske inte av arbetet, trivs inte med det, försöker kanske med ett nytt, osv. Sökandet kan resultera i att man till slut får ett passande arbete. För en del blir emellertid denna process psykiskt och ekonomiskt påfrestande. Nedläggningsstudierna visade, att många upphört att söka arbete och att ett betydande antal hade upplevt långa perioder av arbetslöshet. Arbetare från nedläggningsföretag inom textil- och konfektionsindustrin måste i många fall för att få ett liknande arbete tänka sig möjligheten att flytta från orten. Av Mya-studien framgick, att många trots att de helst önskade fortsätta i samma typ av arbete, ändå avstod om det innebar flyttning. I allmänhet hade man föredragit att byta yrke. Då detta inte gått, hade man dragit sig tillbaka från förvärvslivet — något som var vanligt särskilt bland kvinnorna — eller ådragit sig långvarig arbetslöshet.

Den medicinska delen av Vargen-undersökningen belyser, att hög ålder i kombination med nedsatt arbetsförmåga kan leda människor in i en ond cirkel av arbetsbyten med allt längre mellanperioder av sjukskrivning och/eller arbetslöshet, vilket i många fall syns leda till att de helt förlorar kontakten med arbetsmarknaden.¹

Tjänstemännen

Relativt få tjänstemän berördes av de studerade nedläggningarna.

¹ Erik Bolinder: Individens och den industriella miljön. Medicinska synpunkter på teknisk utveckling. Falköping 1966.

De fyra studierna innehåller uppgifter om totalt 160 tjänstemän (AMS-studien 85, Vargen-studien 26 och Nyborgs-studien 51).¹

Samtliga undersökningar tyder på att nedläggningarna resulterat i en mycket obetydlig arbetslöshet bland tjänstemännen. Majoriteten av dem hade fått identiskt eller liknande arbete. Bland männen hade relativt många flyttat från orten för att få nytt arbete, något som var mera ovanligt bland kvinnorna.

Rundblad framhåller i sin avhandling, att tjänstemännen, särskilt på den lokala arbetsmarknaden, har relativt få alternativa sysselsättningsmöjligheter. "Tjänstemannen kan således avancera i den karriär han tillhör — på denna punkt är hans möjligheter utan tvekan större än arbetarens — men det är relativt få arbetsgivare som erbjuder just hans typ av karriär."

Kvinnorna har emellertid i mindre utsträckning sådana specialiserade uppgifter som männen har. En tekniker, som ser sig om efter ett nytt liknande arbete, måste ofta gå utanför den lokala arbetsmarknaden. De "kvinnliga" kontorsarbetena är mindre bransch- och företagsbundna.

En artikel i Platsjournalen (nr 16 år 1967) visade att av dem som var arbetslösa i början av mars 1967 hade vid månadens slut 80 % av arbetarna men endast 16 % av tjänstemännen fått nya arbeten. Att det tar längre tid för tjänstemännen än för arbetarna att få nytt arbete beror sannolikt på att de förstnämnda är mindre benägna än arbetarna att byta yrke och avvaktar, till dess de får en anställning liknande den tidigare.

Några andra undersökningar

Ett par undersökningar gjorda av AMS och omfattande ett stort antal företag lämpar sig väl som utgångspunkt för en sammanfattning av effekterna av nedläggningar.

Den tidigare studien gjordes, som nämnts, vid årsskiftet 1966/67 och omfattade samtliga de 20 700 personer vid 563

¹ Mya-undersökningen innehåller inga uppgifter om tjänstemännen.

arbetsställen, som under år 1966 berörts av varsel om avskedanden eller permitteringar. Av de nära 21 000 friställda var ca 16 % registrerade som arbetslösa vid årsskiftet. Nära hälften hade vid undersökningstillfället varit arbetslösa mindre än en månad, 27 % 1—3 månader och lika många längre än 3 månader. Bland de långtidsarbetslösa fanns ett mycket markant inslag av äldre personer. Vidare kan noteras, att arbetslösheten var högre bland kvinnorna än bland männen i samtliga åldersgrupper (tabell 3:8, se nedan). Slutsatserna blir alltså att det i samtliga åldrar är avsevärt svårare för kvinnor än för män att få nytt arbete och att placeringssvårigheterna för båda könen ökar med stigande ålder.

Resultaten från den undersökning bland 18 företag, som AMS presenterade i början av 1968, kan studeras i tabell 3:9 (sid. 108). Den tid, som förflutit mellan nedläggning och undersökning, varierar mellan 3 och 11 månader. 7 av företagen var massafabriker och lika många textil- och konfektionsfabriker. Av de 3 491 personer som nedläggningarna omfattar var ca 12 % tjänstemän.

Vid över hälften av företagen hade mellan 65 och 72 % fått nytt arbete. Bland övriga hade färre fått nytt arbete; där var tiden mellan nedläggning och undersökning i allmänhet kortare. ”Restarbetslösheten” sjunker ju längre tid som gått efter ned-

TABELL 3:8. *Andel arbetslösa över 2 månader i olika åldersgrupper vid årsskiftet 1966/67, av permitterade eller avskedade under år 1966*

	Arbetslösa över 2 mån. i % av resp. åldersgrupp		
	Män	Kvinnor	Summa
Under 21 år	12	30	20
22—44 år	15	40	26
45—59 år	24	53	39
60—66 år	50	77	59
67 år	51	—	49
Summa, %	29	50	38

Källa: Rudolf Meidner: op. cit. Se not 1, sid. 90.

TABELL 3:9. *Sammanfattning av en studie av 18 nedläggningar under 1967*

Företag	Under- sökning månad efter nedlägg- ning	Totalt antal personer vid nedläggning	I nytt arbete	Kvar vid anlägg- ningen	I om- skol- ning	I bered- skaps- arbete	Arbets- sökande	Ej arbets- sökande
Totalt, antal		3 491	2 355	58	149	161	420	348
procent		100,0	67,5	1,7	4,3	4,6	12,0	9,9
<i>Massa- och pappersindustri</i>								
Slottsbrons träförädling	4	137	86	—	1	14	18	18
Fagerviks sulfitfabrik (SCA)	7	262	180	6	2	6	26	42
Essviks sulfitfabrik (SCA)	7	272	193	7	4	7	24	37
Edsvalla bruk	7	180	124	—	7	14	26	9
Billingsfors—Långed	7	407	293	2	12	39	33	28
Hallstanäs träsliperi (Björkå AB)	8	172	118	3	15	15	4	17
Svanö sulfitfabrik	11	248	165	—	17	12	20	34
Summa		1 678	1 159	18	58	107	151	185

Textil- och konfektionsindustri

Melka, Skövde	3	299	158	—	9	14	80	38
Rydals Manufaktur	3	109	63	—	7	—	26	13
Törnell och Ringström, Norrköping	4	94	51	—	11	—	31	1
Kinnaströms Vävferi	6	193	141	—	11	—	34	7
Vetlanda Ullspinneri	9	118	73	—	—	7	20	18
Järbo	11	123	85	—	2	5	16	15
Haglund & Co, Gävle	11	69	46	—	3	9	3	8

Summa		1 005	617	—	43	35	210	100
-------	--	-------	-----	---	----	----	-----	-----

Träindustri

Boardfabr., Kramfors (SCA)	6	108	61	15	2	1	6	23
----------------------------	---	-----	----	----	---	---	---	----

---

Metallindustri

Elektro IWO, Mariestad	3	462	306	11	42	19	51	33
Bendor—Härensfor, Borås	8	184	175	—	1	—	1	7

Summa		646	481	11	43	19	52	40
-------	--	-----	-----	----	----	----	----	----

Läderindustri

Ljungbergs Läderfabrik, Borås	6	58	37	14	3	—	1	3
-------------------------------	---	----	----	----	---	---	---	---

---

Källa: Arbetsmarknadsstyrelsen, Arbetsförmedlingsbyrån, 1968.

läggningen. Tendensen är emellertid inte helt entydig. Det kan bl.a noteras att textilföretagen har en jämfört med övriga hög kvarstående arbetslöshet. Nära 10 % har samlats under rubriken "ej arbetssökande", och deras situation var följande:

Långtidssjuka	3,0 %
Pensionerade	2,2 %
I arbetsvård	0,9 %
Övriga	3,8 %

Vad vi kan ta fasta på är att problemen mer eller mindre "definitivt" lösts för nära 70 % (de som fått nytt arbete och de som fått pension). Mera oviss var framtiden för bortåt 13 % (personer i omskolning, i arbetsvård, i beredskapsarbete och långtidssjuka). Av de övriga hade ett icke obetydligt antal dragit sig tillbaka ur förvärvslivet och relativt många sökte fortfarande arbete. Bland dessa s.k. "restarbetslösa" var majoriteten över 50 år. Fler bland de arbetslösa kvinnorna än bland männen var under 50 år. Vidare var arbetslösheten bland arbetarna högre än bland tjänstemännen; av de förstnämnda var ca 13 % arbetslösa mot nära 7 % av de sistnämnda.

Sammanfattande synpunkter

Under 1967 kan inte fullt 1 % av arbetskraften beräknas ha förlorat sin anställning på grund av nedläggningar eller driftsinskränkningar. För industrins del var årsgenomsnittet perioden 1961—1966 ca 1 %. Inom vissa industribranscher, t.ex. textil- och konfektionsindustrin, var årsgenomsnittet exceptionellt högt. Under konjunkturedgången 1966 och 1967 miste ca 2 % av de industrianställda sin anställning på grund av nedläggningar och inskränkningar. Som visades i inledningen har en relativt liten del av den totala arbetslösheten berott på nedläggningar och driftsinskränkningar. Inom vissa branscher och när det gäller vissa yrkesområden var de dock en framträdande orsak till arbetslöshet.

Händelser av det här slaget drabbar på ett mycket kännbart sätt vissa grupper av arbetstagare, som har svårt att hävda sig i konkurrensen av arbetssökande. Äldre och kvinnor är de mest utsatta grupperna, när det gäller att få nytt arbete; de som lyckas skaffa en ny anställning får ofta finna sig i arbeten som ger sämre lön och sämre trivsel.

Det har inte varit möjligt att ge en klarare belysning av olika stadier i den process som sätter in, när ett stort antal människor samtidigt och på samma ort blir av med sina arbeten. Sysselsättningsmöjligheterna på den lokala arbetsmarknaden minskar. De som inte kan flytta måste ofta byta yrke. Kan man inte flytta, är valmöjligheterna ofta mycket begränsade, särskilt efter nedläggningar i områden med föga utvecklade eller ensidigt näringsliv. Något som inte framgått av undersökningarna är i vilken utsträckning underlaget för andra näringar — i första hand de av servicekaraktär — minskar på en nedläggningsdrabbad ort. Nedläggningar av företag på orter, som dominerats starkt av företagen i fråga, har ofta en sådan kumulativ effekt.

Vi har således funnit, att huvudparten som förlorar sina anställningar på grund av nedläggningar och inskränkningar får nytt arbete igen. Man får inte glömma bort, att varje nedläggning ökar antalet personer, som förlorar fotfästet i arbetslivet. De olika nedläggningsstudier som gjorts — varav några inte presenterats här — visar enligt Meidner¹, att 20 à 25 % av dem som mist sina arbeten på grund av nedläggningar inte kan finna nytt arbete samt att ca 25 % av dem som lyckas få nytt arbete får mindre kvalificerade arbeten än de förut hade, får sänkt lön och/eller sämre arbetsvillkor i övrigt.

I inledningen påpekades, att en nedläggning eller en driftsinskränkning, som berör många personer, är en dramatisk händelse, som får stor publicitet. Utan att på något sätt söka förringa de svåra problem som är förbundna med nedläggningar och inskränkningar bör man dock rikta uppmärksamheten på arbetslös-

¹ Op.cit.

hetsproblem, som är av ännu större omfattning. Arbetskraftsundersökningarna ger kontinuerlig information om arbetslöshetens storlek bland olika grupper av människor, men vi har mycket ytliga kunskaper om orsakerna till arbetslösheten. Vad som framför allt bör undersökas är orsaken till att vissa personer ofta och länge går arbetslösa.

Enligt arbetskraftsundersökningen hösten 1967 uppgick andelen arbetslösa av hela arbetskraften till 2 %.¹ Tabell 3:10 (sid. 113), som baseras på denna AK-undersökning, visar att arbetslösheten var högre bland kvinnorna än bland männen. Vidare framgår, att arbetslösheten var särskilt hög bland yngre personer. Av sammanlagt 76 000 arbetslösa var 31 000 i åldrarna 14—24 år. Bland männen koncentreras arbetslösheten till de yngsta och de äldre åldersgrupperna; bland kvinnor är den mest framträdande i yngre åldrar. Den senare omständigheten är sannolikt inte ett uttryck för ett gynnsamt arbetsmarknadsläge för äldre kvinnor. Vid brist på arbeten lämnar många äldre kvinnor arbetsmarknaden.

Vid varje AK-undersökning redovisas en mycket stor s.k. "latent arbetslöshet" bland kvinnor, som skulle ta ett arbete, om sådant fanns på bostadsorten. Hösten 1967 uppgick den latent arbetslösheten bland kvinnor till 123 000, varav 101 000 gifta. Bland män förekommer latent arbetslöshet endast hos yngre och åldringar; bland kvinnor, särskilt gifta, är den genomgående mycket hög i alla åldrar. Den latent arbetslösheten bland kvinnorna avspeglas också i de mycket markanta skillnaderna i förvärvs-

¹ Den utökade arbetskraftsundersökningen hösten 1967.

Till arbetslösa räknas i AK-undersökningarna "personer, som under mätveckan inte utförde något arbete som avlönade arbetstagare, egna företagare (inkl. fria yrkesutövare) eller under minst 15 timmar som oavlönade medhjälpare i företag tillhörande hushållsmedlem, som de är gifta eller besläktade med, men var arbetssökande. Vidare räknas som arbetslösa sådana personer som a. avvaktade att få återgå till arbete från vilket de permitterats, b. väntade på att inom 30 dagar börja i arbete, som de redan erhållit, c. skulle ha sökt arbete, om de inte varit tillfälligt sjuka under mätveckan".

Statistiska meddelanden nr V. 1968: 3.

TABELL 3:10. *Relativa arbetslöshetstal för män och kvinnor i olika åldrar¹*

	Ålder							Samtliga
	14—19	20—24	25—34	35—44	45—54	55—64	65—	
Gifta män	..	1,7	0,8	0,9	0,7	1,0	2,3	0,9
Ej gifta män	5,4	3,3	3,4	2,7	1,9	3,7	1,9	3,5
S:a män	5,4	2,9	1,5	1,2	0,9	1,5	2,2	1,7
Gifta kvinnor	..	2,8	2,7	1,9	1,4	1,3	0,8	1,9
Ej gifta kvinnor	7,4	4,0	1,4	0,3	1,7	1,4	0,9	3,2
S:a kvinnor	7,5	3,6	2,3	1,6	1,5	1,3	0,9	2,4
Båda könen	6,4	3,2	1,8	1,3	1,1	1,4	1,9	2,0

¹ Relativa arbetslöshetstalet anger andelen arbetslösa i % av arbetskraften.

Källa: Den utökade arbetskraftsundersökningen hösten 1967. Statistiska Centralbyrån. Statistiska meddelanden nr V 1968:3

intensitet bland kvinnor på olika orter. I flera regioner förvärvsarbetar endast mellan 18 och 25 % av kvinnorna. Den högsta förvärvsintensiteten bland kvinnor, 40—45 %, har fyra regioner (Lund, Malmö, Stockholm och Borås).

AK-undersökningarna visar vidare, att arbetslösheten är speciellt hög i skogslänen (Norrland, Kopparbergs och Värmlands län), där arbetslösheten hösten 1967 uppgick till 2,7 % (i övre Norrland 3,6 %).

Vi kan alltså säga en del om vilka som är arbetslösa: arbetslösheten koncentreras till ungdomar, medelålders och äldre personer samt kvinnor. En viktig del av arbetslöshetsproblemen i Sverige utgör vidare säsongarbetslösheten bland byggnads- och skogsarbetare samt arbetslösheten i industriellt svagt utvecklade landsdelar.

De långtidsarbetslösa utgör betydande antal i varje AK-undersökning. Hösten 1967 hade av samtliga 76 000 arbetslösa 41 000 varit utan arbete i 5 veckor eller mer, varav 18 000 i mer än 13 veckor. Kunskaperna om orsakerna bakom långtidsarbetslösheten är mycket ytliga. Vad som kan sägas är att personer med låg utbildning, den äldre arbetskraften, handikappade personer och kvinnor är särskilt utsatta grupper. Den dramatik, som omvärver nedläggningar och större driftsinskränkningar, får inte undanskymma sådana och andra arbetslöshetsproblem.

Här skall inte ordas om de välbekanta åtgärder, som vidtas för att placera anmälda arbetslösa: omskolning, beredskapsarbete, placering i skyddad verksamhet m.m. I stället skall uppmärksamheten riktas på *dels* några andra konkreta åtgärder, som vidtas i samband med omplacering av arbetslösa men som ännu inte tillgripits i större omfattning, vare sig när det gäller "öppen" eller "dold" arbetslöshet, *dels* vad man kan kalla "kategoriprogram", som syftar till att ge effektivare hjälp åt grupper med särskilda svårigheter. Åtgärder av det slag som nämns nedan bör liksom de ovannämnda i ökad utsträckning vidtas för att placera arbetslösa.

Speciellt viktiga är insatser som förbättrar utfallet för s.k. svår-placerade grupper, där den normala arbetsförmedlingen visat sig klart otillräcklig. Tidigare har sagts, att det inte bara är väsentligt att de som blir utan arbete — efter nedläggningar, driftsinskränkningar eller av andra orsaker — får ett nytt arbete. Goda förtjänstmöjligheter och en god allmän anpassning i arbetet måste till för att resultatet skall kunna betraktas som gott. Därför är det viktigt att den som söker arbete är väl informerad om olika valmöjligheter. Den arbetslöse bör också ha en uppfattning om sin kapacitet. I många fall kan det vara nödvändigt med anlagstest och medicinska arbetsprövningar före omskolning och placering. Detta har också prövats — om än i relativt ringa omfattning. Arbetsmarknadsmyndigheterna har också — än så länge i mycket begränsad skala — givit arbetslösa möjlighet att delta i en yrkesorientering av både teoretiskt och praktiskt slag. När det gäller äldre arbetslösa har man särskilt rekommenderat provtjänstgöring, bl.a för att övervinna arbetsgivarnas motstånd mot att anställa äldre men också för att få rätt person på rätt plats.

I ett aktivitetsprogram för medelålders och äldre arbetskraft (antaget 1961) har AMS bl.a förordat inventering av lämpliga arbetsuppgifter för de äldre och rekommenderat slopandet av övre åldersgränser vid nyrekrytering av arbetskraft. Ett särskilt program, antaget 1967, innebär att den äldre arbetskraften skall få ökade möjligheter till yrkesutbildning, flyttningsbidrag, beredskapsarbete och kontanthjälp.

När det gäller den äldre arbetskraften riktas för närvarande en intensiv och synnerligen välbehövlig information till företagen för att öka kunskaperna och rensa bort fördomarna om den äldre arbetskraften. Detta har skett både i form av debattartiklar och genom direkt information till företagen.

Vidare har den ökade arbetslösheten bland ungdomar föranlett AMS att vidta specialåtgärder för att trygga de yngres inträde på arbetsmarknaden. AMS har också insett, att det är ett handikapp att vara kvinna på arbetsmarknaden. Sålunda antog

AMS år 1961 ett aktiviseringsprogram för kvinnor (reviderat 1964 och kompletterat 1966). Syftet med detta är att motverka den traditionella uppdelningen i "manliga" och "kvinnliga" yrken. Man har främst satsat på omskolning och ordnat "startkurser" i industriarbete i syfte att vidga kvinnornas yrkesval.

Nedläggningar och driftsinskränkningar utgör, som visats, en relativt liten men ändå inte oväsentlig orsak till arbetslöshet och inkomstminskning. Studier av nedläggningar av det slag som hittills gjorts har i många fall mera historiskt värde än prognosvärde. Sitt verkliga berättigande får uppföljningsstudier av nedläggningar och inskränkningar, om huvudsyftet är att initiera aktiva ingripanden. Åtgärder skall alltså sättas in inte bara under avvecklingsskedet och tiden närmast efter den definitiva avvecklingen utan aktualiseras av skilda skäl över betydligt längre tidsperioder.

PA-rådet och Sociologiska institutionen i Göteborg planerar en uppföljningsstudie av Billeruds rationaliseringar i Värmland. Dessa rationaliseringar beräknas komma att beröra omkring 1 000 anställda. Man avser att följa upp de avskedade under en treårsperiod och undersöka deras anpassning. En sådan undersökning kan bli användbar som underlag för rutinmässiga uppföljningar av nedläggningar och driftsinskränkningar och med huvudsyfte att sätta in nödvändiga åtgärder över längre tidsperioder.

4 Företagssamgåenden inom svensk industri

Sammanställning av Bengt Rydén

Inledning

Följande redovisning av företagssamgåenden inom den svenska industrin under åren 1965—1967 ansluter till motsvarande redovisningar i de båda SNS-böckerna "Näringsliv i omvandling" (1964) och "Sammanläggningar och samarbetsavtal i svensk industri 1963—64" (1965). Sammanställningarna i dessa böcker har dessutom kompletterats med ca 160 fall som av olika anledningar inte publicerats i dessa. Redovisningen grundar sig huvudsakligen på ett noggrant studium av dagspress och viss fackpress samt på de börsnoterade företagens och ett mindre antal andra företags årsredovisningar.

Texten till de flesta samgåenden under 1965 och 1966 har tillställts något av de berörda företagen för kontroll och eventuell komplettering. Flertalet nytillkomna fall från tidigare år har på liknande sätt utsänts till något av de berörda företagen, men av tidsskäl har det inte varit möjligt att få en fullständig kontroll av detta material. Omkring $\frac{3}{4}$ av texterna har returnerats med godkännande eller korrigerings. I de fall där berörda företag inte svarat på förfrågan om kontroll och eventuell komplettering har detta betraktats som ett godkännande. Kontrollutsändningen skedde i början av hösten 1967. De fall, som tillkommit senare, har inte kunnat kontrolleras. Detsamma gäller samtliga fall från 1967. Redovisningen för detta år är kortfattad och bör betraktas som preliminär.

I flertalet fall före 1967 har storleken på de berörda företagen angivits. Huvudprincipen har varit att uppge omsättningen under verksamhetsåret närmast före det aktuella samgåendet. I vissa fall har även antalet anställda angivits i den löpande texten. Uppgifterna rörande omsättning har lämnats direkt från de berörda företagen, hämtats från publikationen "Svenska Aktiebolag" eller tagits ur företagens egna årsredovisningar. När omsättningsuppgifter inte varit möjliga att få på någon av dessa vägar, har uppgift om tillverkningsvärde hämtats från "Svensk Industrikalender". I vissa fall har det inte varit möjligt att från någon av dessa källor få uppgift om de berörda företagens storlek.

I texten ges som regel en beskrivning av företagets verksamhet och av samgåendets form, innebörd, motiv och ibland vissa av dess konsekvenser. Samgåenden, som av olika skäl bedömts vara särskilt väsentliga, har givits en relativt ingående presentation.

Presentationen av samgåendena sker branschvis enligt den ordning, som tillämpas i den officiella industristatistiken. Inom varje huvudbransch redovisas fallen i bokstavsordning efter det företag som nämns först. När det gäller företagsförvärv är sålunda köparbolagets namn avgörande för fallets placering inom respektive bransch.

I sådana fall som har beröringspunkter med varandra görs ömsesidiga hänvisningar i kommentaren. Ofta nämns även andra företag än de i samgåendet direkt engagerade. Samtliga dessa företag och alla andra som förekommer i katalogen återfinns i ett alfabetiskt register sist i boken med hänvisning till katalogdelen.

Hur katalogdelen är uppställd framgår av innehållsförteckningen i bokens början. En förteckning över fallens uppdelning på branscher återfinns på sid. 502.

Köp och/eller sammanslagningar av svenska företag

Köparföretag

Köpt företag

Metall- och verkstadsindustri

1966 1

Ahlsell & Ågren AB AB Sjöberg & Bengtson
Stockholm Göteborg
Koncernoms. 1965/66: 580 mkr

Ahlsell & Ågren AB förvärvade under 1966 rörledningsföretaget AB Sjöberg & Bengtson. Detta företag uppgick under 1967 i Ahlsell & Ågren genom fusion. Sjöberg & Bengtson hade ett 70-tal anställda.

1965 2

Albin Motor AB AB Helmer Langborg
Kristinehamn Stockholm
Oms. 1964: 16 mkr Oms. 1964: 1,6 mkr

Albin Motor övertog i början av 1965 AB Helmer Langborg, som sedan länge varit återförsäljare i Stockholm för Albin båt-motorer. Avsikten var att på sikt utvidga verksamheten till att även omfatta försäljning av Albin Motors tillverkning av bl. a. pumpar, gjutgods, kugghjul, kugg-, snäck- och tappväxlar.

1966 3

AB H. Anderssons Värme AB Finnbys Rör
Stockholm Motala
Koncernoms. 1965: 152 mkr

AB H. Anderssons Värme, en rörkoncern i vilken AB Calor & Sjögren är den största enheten, förvärvade i juli 1966 AB Finnbys Rör i Motala.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

4	1965	Anderstorps Werkstads AB Anderstorp	Industri AB Swedina Urshult
---	------	--	--------------------------------

Swedina fusionerades i början av 1965 med Anderstorps Werkstads AB. Tillverkningen i Urshult bibehölls men den administrativa verksamheten centraliserades till Anderstorp.

5	1965	Arenco Electronics AB Vällingby Oms. 1964: 48 mkr	AB Bygg-ADB Solna Oms. 1964/65: 0,5 mkr
---	------	---	---

Arenco Electronics (Arel), som ingår i STAB-koncernen, förvärvade i slutet av 1965 aktiemajoriteten i AB Bygg-ADB i Solna. Solnaföretaget hade som ett led i rationaliseringen inom byggnadsbranschen utvecklat datamaskinsystem för de beräkningsrutiner som ingår i ett byggnadsprojekt. Genom samgåendet med Arel möjliggjordes utveckling av viss elektronisk utrustning i avsikt att ytterligare effektivisera och förbilliga tillämpningen av systemet.

6	1966	Arenco Electronics AB Vällingby Oms 1964: 48 mkr	Scienta AB Göteborg
---	------	--	------------------------

Arenco Electronics AB, dotterbolag till Arenco AB, som i sin tur ägs av Svenska Tändsticks AB, förvärvade i juli 1965 samtliga aktier i Scienta AB, Göteborg. Detta företag har ett 50-tal anställda och tillverkar bl. a. automatiska vägningsystem, datauppsamlingssystem för industrin, varuhuskalkylatorer och statistiska omformare.

1966 7

ASEA	Svenska Elfabriks AB Selfa
Västerås	Enköping
Koncernoms. 1965: 2 324 mkr	Oms. 1966: 16 mkr

ASEA förvärvade under 1966 resterande 60 procent av aktierna i Svenska Elfabriks AB Selfa, som i Enköping tillverkar plåt- och lättmetallkaplad fördelningsmateriel samt vissa lågspänningsapparater i nära anslutning till ASEA:s motsvarande produktion. Selfa ingick tidigare i Incentive. (Se även fall nr 53.)

1965 8

AB Bahco	AB Fagermann & Andrén
Stockholm	Lindesberg
Oms. 1964: 170 mkr	Oms. 1964: 2,4 mkr

Bahco övertog i september 1965 AB Fagermann & Andrén med tillverkningsfirman Fagermann & Andréns Mekaniska Verkstad samt dotterbolag i Tyskland och England. Vid verkstaden i Lindesberg tillverkas pneumatiska borrar- och slipmaskiner samt skruv- och mutterdragare. För Fagermann & Andrén, som 1965 sysselsatte cirka 70 personer, uppgavs avtalet innebära ökade resurser för vidare utveckling. För Bahco medförde förvärvet en ytterligare breddning av bolagets verktygsprogram i riktning mot tekniskt mera avancerade produkter.

1965 9

AB Bahco	AB Mekanprodukter
Stockholm	Stockholm
Oms. 1964: 170 mkr	Oms. 1964: 22 mkr

Bahco förvärvade i början av 1965 samtliga aktier i Mekanprodukter inkl. dotterbolag och sidoordnade företag. Mekanprodukter driver i Stockholm och Vagnhärad tillverkning av komponenter för industriell mekanisering med tryckluft och hydraulik. Avsikten var att företaget, som 1965 sysselsatte 250 personer i Sve-

rige, med oförändrad ledning skulle fortsätta sin verksamhet enligt tidigare linjer. Från Bahcos sida motiverades förvärvet av den ökade användningen av cylindrar och system för tryckluft och hydraulik i samband med rationaliseringar av driftsmetoderna inom industrin.

10	1965	
Barkman & Co AB		Ödeborgs Bruks AB
Stockholm		Ödeborg
		Oms. 1963/64: 11 mkr

Barkman & Co AB köpte under våren 1965 Ödeborgs Bruk i Dalsland som sysselsatte 180 personer och tillverkade spik, draget stångmaterial och tråd samt det plastbelagda Ödeborg-stängslet. Efter förvärvet har moderbolaget gjort stora investeringar. 1968 såldes Ödeborgs Bruk till Gunnebo Bruks AB.

11	1965	
AB Be-Ge Karosserifabrik		Grantorpets Fabriks AB
Oskarshamn		Västervik
Oms. 1964: 29 mkr		Oms. 1964: 2,9 mkr

Be-Ge Karosserifabrik i Oskarshamn inköpte i juni 1965 Grantorpets Fabriks AB i Västervik. Be-Ge förvärvades under 1966 av AB Scania-Vabis (fall nr 90).

12	1966	
AB Bentone-Verken		Billners Handels AB
Ljungby		Göteborg
Oms. 1964/65: 16 mkr		Oms. 1965: 7 mkr

Bentone-Verken övertog i oktober 1966 samtliga aktier i Billners. Bakgrunden till övertagandet uppgavs vara att Billners, under många år en av de ledande tillverkarna inom oljebrännarbranschen, på grund av sin snabba utveckling på rederisidan behövde kontorslokaler och ökad kapacitet i övrigt för detta ända-

mål. Verksamheten i Göteborg uppgavs komma att fortsätta i oförändrad omfattning tills vidare för att i ett senare skede koncentreras till Bentone-Verkens nya fabrik i Ljungby.

	1965	13
AB Bentone-Verken Ljungby Oms. 1964/65: 16 mkr	Oil-O-Matic Skandinaviska AB Stockholm	Oms. 1965: 4 mkr

Bentone-Verken övertog i september 1965 Oil-O-Matic, som med kontor i Stockholm och Malmö är det äldsta arbetande företaget i branschen, och tidigare ägdes av AB Ljungmans Verkstäder, Malmö. Genom överlåtelsen fick Ljungmans Verkstäder friställd tillverkningskapacitet för sin huvudtillverkning av bensinpumpar och -mätare. Bentone-Verken fick genom fusionen utökad representation i Stockholm och Malmö och därigenom förbättrade service- och försäljningsmöjligheter. I samband med förvärvet uppgavs att ytterligare fusionsförhandlingar pågick, även på det internationella planet, och att man räknade med att oljebrännarbranschen stod inför en omställning från mindre till större företagsenheter.

	1966	14
AB Berglöfs Verkstäder Kopparberg Oms. 1964: 5,2 mkr	Nya AB Skänningeverken Skänninge	Oms. 1965: 6,3 mkr

Berglöfs Verkstäder, som i november 1966 köptes av det nystartade företaget AB Parator (se fall nr 452), övertog vid samma tillfälle Nya AB Skänningeverkens rörelse och lokaler i Skänninge. Detta företag hade tidigare förvärvats av Svenska Handelsbanken för bevakande av fordran. Berglöfs tillverkar bl. a. transportlådor i stål och aluminium.

15	1965	
AB Björklund & Vedin		Oil-Vent AB
Stockholm		Malmö
Oms. 1964: 43 mkr		

Björklund & Vedin-koncernen förvärvade i slutet av 1965 samtliga aktier i Oil-Vent AB, som med ett 20-tal anställda säljer och installerar oljebrännare, filter- och ventilationsaggregat samt tillverkar pumpstationer. Avsikten var att företaget under den gamla ledningen skulle drivas som ett självständigt systerföretag inom Björklund & Vedin-koncernen.

16	1965	
AB Bofors		Effco Konstruktions AB
Bofors		Stockholm
Koncernoms. 1964: 539 mkr		Oms. 1964: 3,5 mkr

Bofors förvärvade i slutet av 1965 Effco för att de båda företagen genom ett samgående skulle kunna rationalisera och utvidga tillverkningen och försäljningen av skopor och skopdetaljer för gräv- och lastmaskiner. Ett nytt bolag bildades med namnet *Bofors Effco AB* med säte i Karlskoga. Det nya bolaget startade sin verksamhet den 1 januari 1966.

17	1966	
AB Bonnierföretagen		AB Purgator
Stockholm		Stockholm
Koncernoms. 1964/65: 476 mkr		

Bonnierföretagen köpte 1966 aktierna i Purgator, som dittills ägts av AB Bahco. Purgators verksamhetsområde är projektering och leverans av avloppsanläggningar. Genom sammanslagning av Merkantila Ingenjörbyrå AB:s (Mibis), Mariehäll, avloppsrening med AB Purgator har skapats en av landets största produktionsenheter för tillverkning av maskinella utrustningar för såväl industriella som kommunala avloppsreningsanläggningar. Verk-

samheten bygger på licensavtal med det tyska företaget LURGI, ett av världens ledande företag inom avloppsreningsbranschen. Purgators personal har överflyttats till Mibis.

1965

18

AB Bonnierföretagen
Stockholm
Koncernoms. 1964/65: 476 mkr

AB H. G. Relay Patent
Oms. 1964: 1,3 mkr

I maj 1965 förvärvade Bonnierföretagen samtliga aktier i H. G. Relay Patent. Avsikten var att slå samman detta företag med Bonnierföretagens dotterbolag AB Frili. Under namnet *AB Processor* tillverkar och säljer de båda företagen reläer, elektroniska och elektromekaniska apparater samt kompletta elektriska utrustningar i huvudsak för industriell automation och processteknik. AB Processors verksamhet är förlagd till Solna.

1966

19

AB Borlänge Verkstäder
Borlänge
Oms. 1965: 6,2 mkr

Lidwall & Söner AB
Leksand

Borlänge Verkstäder övertog i december 1966 Lidwall & Söner, som tillverkar båtar och anordningar för virkeshantering i vatten. Borlänge Verkstäder tillverkar maskiner för sågverksindustrin, varför förvärvet innebar en komplettering av köparföretagets tillverkning. Lidwall & Söner hade vid övertagandet 35 anställda. I juni 1967 överlät Borlänge Verkstäder företaget till bröderna Gösta och Sigward Lidwall.

1966

20

Bröderna Höglunds Verk-
städer AB
Ilsbo
Oms. 1965: 15 mkr

Hilding Carlssons
Mek. Verkstad AB
Holmsund
Oms. 1965: 6 mkr

Trima AB

Iggesund

Oms. 1964/65 (18 mån.): 4,3 mkr

I november 1966 skedde en sammanslagning av de tre företagen, som tidigare förvärvats av Utvecklings AB Tulwe (fall nr 112—113). Tillverkningen omfattar bl. a. lastbilstippar, släpfordon för tyngre landsvägstransporter samt frontlastare och annan utrustning för traktorer. Företaget heter numera *Ilsbo Industrier AB*.

21

1966

Coronaverken AB

Backer Elektro-Värme AB

Göteborg

Sösdala

Koncernoms. 1965: 218 mkr

Oms. 1965: 7 mkr

I mars 1966 övertog Coronaverken aktiemajoriteten i Backer Elektro-Värme. Köpeskillingen var ca 2 mkr kontant och dessutom emitterades 4 300 nya Corona-aktier. Backer är det ledande företaget inom Skandinavien för tillverkning av elektriska rörellement.

22

1965

Coronaverken AB

Norema Industrier AB

Göteborg

Malung

Koncernoms. 1964: 197 mkr

Oms. 1963/64: 5 mkr

Coronaverken övertog i maj 1965 samtliga aktier i Norema Industrier AB, som med ca 120 anställda tillverkade stålinredningar, verkstadsutrustningar, biltillbehör m. m.

23

1966

Coronaverken AB

AB Silenta Maskinfabrik

Göteborg

Växjö

Koncernoms. 1965: 218 mkr

Oms. 1965: (9 mån.) 9 mkr

Coronaverken förvärvade i början av 1966 för sitt dotterbolag AB CTC:s räkning Silenta Maskinfabrik. Samtidigt köptes pro-

duktgruppen värmeledningspumpar från AB Pumpindustri i Göteborgs (se fall nr 357). De köpta företagen var stora leverantörer till CTC. Anslutningen av värmeledningspumpar och oljebrännare uppgavs vara ett led i CTC:s strävan att omfatta komplett värmetekniskt program. De införlivade bolagens totala omsättning uppgick till 25 mkr. Avsikten var att koncentrera sammansättningen av pumpar och oljebrännare till de övertagna fabrikslokaler i Växjö. Likviden skedde delvis genom B-aktier i Coronaverken.

	1965	24
Coronaverken AB Göteborg		Verkstads AB Calor Stockholm
Oms. 1964: 197 mkr		Oms. 1964: 16 mkr

Coronaverken övertog för sitt dotterbolag AB CTS:s räkning i november 1965 Kooperativa Förbundets dotterbolag Verkstads AB Calor, som med ca 225 anställda tillverkade kompletta maskinutrustningar för stortvättanläggningar. Huvuddelen av tillverkningen exporterades. CTC:s övertagande av Calor innebar att företaget blev Europas största tvättmaskinstillverkare av tvättmaskiner i sektorn 7 kg och däröver. Övertagandet uppgavs skapa nya möjligheter att tillfredsställa alla behov av tvättutrustning och ge CTC större resurser för produktutveckling, produktion, försäljning och service. För Calors del hade arbetskraftssituationen i Stockholm tvingat företagens ledning att överväga en förflyttning av verksamheten till landsorten. Som likvid för överlåtelsen erhöll KF 47 750 nyemitterade A-aktier i Coronaverken. Calors tillverkning flyttades till CTC:s nybyggda fabrik i Ronneby.

	1966	25
Coronaverken AB Göteborg		AB Vårgårda Armaturfabrik Vårgårda
Koncernoms. 1965: 218 mkr		Oms. 1965: 18 mkr

Coronaverken förvärvade under 1966 för sitt dotterbolag AB

CTC:s räkning samtliga aktier i Vårgårda Armaturfabrik mot likvid av 500 000 kr kontant och 27 500 nyemitterade B-aktier i Coronaverken. Vårgårda Armaturfabrik tillverkar sanitetsarmatur och teknisk armatur och sysselsatte ca 250 personer. För CTC uppgavs förvärvet innebära ökad produktionskapacitet och en värdefull komplettering av produktions- och försäljningsprogrammet för armaturavdelningen.

26	1965	AB Superior Sundbyberg
Diamond Power Specialty AB Stockholm		Oms. 1964: 4,3 mkr

Det engelskägda företaget Diamond Power Specialty förvärvade i april 1965 AB Superior. Efter förvärvet ändrades firman till *Diamond Superior AB*. Superior, som hade ca 70 anställda, tillverkade sotblåsare, shuntventiler, dragregulatorer m. m. I den nya koncernen arbetar Superior som produktionsföretag och Diamond Superior som försäljningsbolag. Den sammanlagda försäljningen uppgick 1965 till ca 4 mkr.

27	1965	AB Asea Svetsmaskiner Stockholm
Elektriska Svetsnings AB (ESAB) Göteborg		Oms. 1964: 31 mkr
Koncernoms. 1964: 231 mkr		

I september 1965 träffades avtal mellan ESAB och ASEA att ESAB skulle förvärva samtliga aktier i ASEA:s dotterbolag AB Asea Svetsmaskiner. Därigenom konsoliderade ESAB sin ställning som ledande företag inom svetsbranschen och stärkte avsevärt den svenska slagkraften på den internationella marknaden. Då de båda företagens tillverkningsprogram i viss utsträckning omfattade likartade produkter avsågs att genomföra en rationalisering av företagens produktionsstruktur. ESAB hade före samgåendet 3 200 anställda och en omsättning på 231 mkr. Aseasvets sysselsatte 390 personer och omsatte 31 mkr. Köpeskil-

lingen för Aseasvets erlades med aktier i ESAB varigenom ASEA fick 1/4 av aktiekapitalet i ESAB. I samband med avtalet förband sig ASEA att inte konkurrera med ESAB inom svetsmaskinområdet. ESAB å sin sida förpliktigade sig att inte konkurrera med ASEA inom elmaskinområdet utanför svetsområdet. Avtalet infördes därför i kartellregistret.

1966

28

Facit AB

AB Addo

Åtvidaberg

Malmö

Koncernoms. 1965: 529 mkr

Koncernoms. 1965: 158 mkr

I juli 1966 skedde ett samgående mellan Sveriges två kontorsmaskinföretag, Facit och Addo. Facit förvärvade Addo genom likvid med nyemitterade Facit-aktier (1:1). Den nya företagsenheten blev en av de största i världen i fråga om additionsmaskiner. Vinsterna av sammanslagningen uppgavs vara att hämta inom forskning, utveckling, rationalisering och specialisering. Avsikten var att Addo både på sälj- och produktionsidan skulle driva sin verksamhet separat under oförändrat namn. Under månaderna närmast före meddelandet om samgående hade ihärdiga rykten på börsen cirkulerat om en sammanslagning mellan de båda företagen, och kurserna hade drivits upp kraftigt, speciellt på Addo. Enligt Addo:s VD hade förhandlingar om sammanslagning varit aktuella i olika omgångar sedan 1962. De sista överläggningarna påbörjades under 1965. Tillsammans omsatte de båda företagen under 1966 714 milj. kronor och sysselsatte ca 12 000 personer. Facit-Addo disponerar 26 fabriker, varav 18 gör kontorsmaskiner, och 23 utländska dotterbolag. Den nya koncernens säljorganisationer skall arbeta vidare med företagens särprägel — betydande goodwill ligger i båda företagens namn. Konkurrensen i Sverige och på världsmarknaden mellan säljbolagen skall kvarstå. På längre sikt uppgavs samgåendet komma att innebära en successiv specialisering av produktionen. Den nya enheten svarar för 10—15 procent av världsproduktionen av additionsmaskiner

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

och mellan 15 och 20 procent av världsexporten. Dessutom kompletterar Addo Facits sortiment av ADB-produkter.

29 1966
 Facit AB AB Dixma
 Ätvidaberg Malmö
 Koncernoms. 1965: 529 mkr Oms. 1965: 1 mkr

Facit förvärvade 1966 AB Dixma som tidigare hade viss anknytning till AB Addo. Verksamheten bestod huvudsakligen i export av maskiner.

30 1966
 Facit AB AB Posto
 Ätvidaberg Eket
 Koncernoms. 1965: 529 mkr Oms. 1964/65 (18 mån): 2,3 mkr

Facit förvärvade 1966 AB Posto, som tidigare hade viss anknytning till AB Addo. Posto tillverkade bl. a. automatsvarvade detaljer samt elektriska brevöppnare på licens av Addo.

31 1966
 Fagersta Bruks AB Bergsingeniör Inge Erichs AB
 Fagersta Malmö
 Koncernoms. 1965: 518 mkr

Fagersta Bruk förvärvade 1966 Malmö-företaget Bergsingeniör Inge Erichs AB. Namnet ändrades till *AB Fagerstaliljan*.

32 1966
 AB Fundo Alvesta Gjuteri AB
 Vellinge Alvesta
 Oms. 1965: 1,5 mkr Oms. 1965: 6,9 mkr

AB Fundo, dotterbolag till Persöner AB, Ystad, och Alvesta Gjuteri AB beslöt i juni 1966 att gå samman. Aktierna i det ge-

mensamma företaget delades lika mellan ägaren av Alvesta Gjuteri och Persöner. Alvesta Gjuteri tillverkar sanitetsgjutgods och normalrördelar samt gatubetäckningar och maskingjutgods. Fundero bedriver en liknande gjuterirörelse. Genom sammanslagningen åsyftades en bättre produktuppdelning mellan de två gjuterierna.

	1965	33
AB Företagsfinans Stockholm	AB Mauritzson & Co (Amaco) Malmö	
	Koncernoms. 1964: 6,2 mkr	

AB Företagsfinans inträdde i mars 1965 som hälftenägare i Amaco och med detta företag associerade N.E.M.A. Verkstads AB i Vellinge. Amaco driver tillverkning och försäljning av maskiner och redskap för byggnadsföretag, bl. a. byggnadsställningar, kranar, hissar, betongblandare, garageplattor och sågar. En del av försäljningen omfattar egna konstruktioner som upptagits i produktion vid N.E.M.A. Transaktionen uppgavs ha föranletts bl. a. av önskan att underlätta finansieringen av en fortsatt expansion. Likviden för de övertagna aktierna erlades kontant.

	1965	34
AB Företagsfinans Stockholm	AB Åsbrink & Co Malmö	
	Koncernoms. 1965: 25 mkr	

Investment AB Öresund
Malmö

AB Företagsfinans och Investment AB Öresund övertog i december 1965 vardera 3/8 av aktierna i AB Åsbrink & Co jämte tillhörande helägda dotterbolagen Gjuteriverken AB, AB Ventilatorverken och Åsbrinks Hyrservice AB. Det övertagna företaget har produktionsenheter i Malmö och Vellinge samt försäljnings- och serviceavdelningar i Malmö, Göteborg och Huddinge. Likvid för Företagsfinans andel av de förvärvade aktierna erlades dels kontant, dels med revers avsedd att inlösas med 6 000 nya bund-

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

na B-aktier i Företagsfinans. Transaktionen uppgavs ha föranletts av en önskan att förstärka Företagsfinans engagemang i verkstadsindustrin.

35	1966
Förvaltnings AB Handus Stockholm	Skandinaviska Aerosol AB Hultsfred Oms. 1965/66: 8,2 mkr

Förvaltnings AB Handus, ett dotterbolag till AB Industrivärden med uppgift att genom aktieförvärv eller på annat sätt stödja mindre företag med förutsättningar för lönsam verksamhet, förvärvade 1966 70 procent av aktiekapitalet i Skandinaviska Aerosol AB. Resterande del av aktierna ägs av det engelska företaget Imperial Chemical Industries Ltd. (ICI).

36	1966
Förvaltnings AB Sanna Stockholm	Bröderna Karlsson Metallindustri AB Kallinge Oms. 1965: 23 mkr
E Öhman J:r AB Stockholm	

Wedevågs Bruks AB
Vedevåg
Oms. 1965: 23 mkr

Bröderna Karlsson Metallindustri såldes i juli 1966 till ett konsortium bestående av Förvaltnings AB Sanna, Wedevågs Bruk och bankirfirman E Öhman J:r AB. Bröderna Karlsson, som efter transaktionen bytte namn till Värmos Metallindustri AB, är en av landets större tillverkare av tvättmaskiner och sysselsatte vid förvärvet ca 200 personer. Orsaken till transaktionen uppgavs vara att det sålda företaget behövde en bredare finansiell grund än tidigare. Avsikten var att verksamheten skulle fortsätta i tidigare former.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

	1966	37
Gunnebo Bruks AB		Sya Bruks AB
Gunnebobruk		Sya
Oms. 1965: 73 mkr		Oms. 1965: 8 mkr

Sya Bruk, dotterbolag till Bröderna Edstrand AB, sålde i juli 1966 sin industriella rörelse till Gunnebo Bruk. Syas tillverkning omfattade olika trådmanufakturprodukter såsom spik, kätting, vissa lintyper, rostfri tråd m. m. Avsikten var att verksamheten skulle fortsätta i samma omfattning som tidigare och personalen på 220 anställda skulle inte beröras. I avtalet förutsattes även ett samarbete mellan Gunnebo och Bröderna Edstrand angående försäljning av en del av Gunnebos produkter. Förvärvet finansierades genom nyemission i Gunnebo på 2,5 mkr, som tecknades av Sya. Avtalet är infört i kartellregistret.

	1966	38
AB Gylling & Co		AB Precisionsautomater
Stockholm		Stockholm
Koncernoms. 1965/66: 104 mkr		Oms. 1965/66: 0,3 mkr

I juni 1966 träffades avtal mellan Gylling och Precisionsautomater att överföra det senare företags hela verksamhet till Gyllingkoncernen. Denna svarade redan tidigare för marknadsföringen av Precisionsautomaters produktion av larmutrustningen Larmofon.

	1966	39
Hellsénbolagen AB		Svetsmekano Marin AB
Göteborg		Göteborg

I december 1966 träffades överenskommelse mellan Hellsénbolagen och Pullmax AB att Hellsénbolagen skulle överta den av Pullmax under firma Svetsmekano Marin AB drivna handels- och agentrörelsen för fartygsutrustningar m. m. Pullmax tillverkar plåtbearbetningsmaskiner och är dotterbolag till Grängsbergsbolaget.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

40 1966
 Hexagon AB AB Gust. Carlsson & Co
 Stockholm Stockholm
 Oms. 1965: 24 mkr

Utvecklings AB Tulwe
 Sundsvall

Utvecklings AB Tulwe, ett Sundsvallsbanken närstående invest-
 mentbolag, och Hexagon AB, ett investmentbolag som startats
 av provinsbankerna gemensamt, förvärvade i juli 1966 samtliga
 aktier i AB Gust. Carlsson & Co i Stockholm. Företagets verk-
 samhet är huvudsakligen inriktad på maskiner och utrustning för
 den grafiska branschen samt pappersförädlingsindustrin. Antalet
 anställda uppgick till ca 80 personer.

41 1966
 Hexagon AB Svenska Plåtrör AB
 Stockholm Linköping
 Oms. 1965: 4 mkr

Hexagon, ett utvecklingsbolag som i slutet av 1965 tillkom på
 initiativ av Skaraborgsbanken, Smålandsbanken, Uplandsbanken,
 Wermlandsbanken och Östgötabanken för att skapa förutsätt-
 ningar för att på olika sätt stödja näringslivet inom de respektive
 bankernas verksamhetsområden, förvärvade i april 1966 Svenska
 Plåtrör AB. Förvärvet innebar den egentliga starten för Hexa-
 gons verksamhet. Svenska Plåtrör sysselsatte 40 personer och till-
 verkade prefabricerade hänggrännor och stuprör. (Se även fall nr
 596 b och 596 c.)

42 1966
 AB HNJ Intressenter AB Dyreboverken
 Halmstad Ljungby
 Oms. 1965: 4 mkr

AB HNJ Intressenter, dotterbolag till AB Investor, övertog i sep-

tember 1966 AB Dyreboverken, som med ett 30-tal anställda tillverkar större gaffeltruckar med kompletterande aggregat.

	1965	43
Hornarmatur AB Hälsingborg		AB Ankarskytt Bräkne-Hoby

Hornarmatur AB och von Horns Generalagentur AB i Hälsingborg förvärvade i oktober 1965 AB Ankarskytt, som sysselsatte 22 personer. Avsikten var att produktionen i den nyinköpta fabriken skulle utökas till att omfatta bl. a. emaljerade, heldragna plåtkar, duschhytter i aluminium samt modern sanitär plastarmatur av polypropen. Hornarmatur har sedermera försatts i konkurs.

	1966	44
AB HP-verken Hedemora		Lindverk i Lindome AB Lindome

I maj 1966 övertogs Lindverk i Lindome av HP-verken och en samordning skedde av de båda företagen. HP-verken tillverkade med ett 70-tal anställda villapannor, villaskorstenar i plåt, radiatorventiler samt byggkärnor. Lindverk tillverkade panelradiatorer och sysselsatte ett 30-tal personer. Ägaren till HP-verken driver även Kronobergs Belysnings AB med fabrik i Alvesta. Avsikten uppgavs vara att integrera de tre företagen. Köpeskillingen uppgick till ca 6,5 mkr. HP-verken gick i konkurs 1968.

	1965	45
Husqvarna Vapenfabriks AB Huskvarna Koncernoms. 1965: 350 mkr		AB Höörs Plåt Höör Oms. 1964: 6,4 mkr

Husqvarna Vapen övertog i november 1965 samtliga aktier i AB Höörs Plåt, som med ett drygt 100-tal anställda tillverkade uppvärmningsaggregat för bostäder. För Höör-företagets del uppgavs samgåendet medföra större resurser och ökade möjligheter

för en snabbare utveckling av bl. a. tillverkningen av oljekaminer, där Husqvarna intar en ledande ställning på den svenska marknaden.

46	1966	
Husqvarna Vapenfabriks AB		AB Skoglund & Olson
Husqvarna		Gävle
Koncernoms. 1965: 350 mkr		Oms. 1965: 14 mkr

Skoglund & Olson, dotterbolag till AB A. Ekströms Maskinaffär, övertogs i mars 1966 av Husqvarna. Samtidigt förvärvades Ekströms Maskinaffär av Sunds AB. Skoglund & Olsons verksamhet omfattade gjuteri samt verkstad med tillverkning av värme pannor, varmvattenberedare, ekonomisers samt beställningsgjutgods, elektriska värmeapparater m. m. Avsikten var att inlemma verksamheten i Husqvarnas avdelning för värmepannor vid Norrahammars Bruk. I juni 1967 meddelades att Skoglunds tillverkning i Strömsbro av elvärmeprodukter vid årsskiftet 1967/68 skulle flyttas till Norrahammar. Ekströms och Skoglund & Olsons sammanlagda årsomsättning uppgick till ca 30 mkr. (Se även fall nr 101, 440 och 442.)

47	1965	
Hydrauliska Industri AB (HIAB)	Ljusdals Mekaniska Verkstads AB	Ljusdal
Hudiksvall		Oms. 1964: 1,2 mkr
Oms. 1964: 37 mkr		

HIAB förvärvade i juni 1965 Ljusdals Mekaniska Verkstad som med ett 60-tal anställda huvudsakligen utförde legoarbeten för HIAB. Förvärvet uppgavs syfta till en ökning av HIAB:s tillverkningskapacitet. Avsikten var dessutom att genom överflyttning av den kompletta tillverkningen av vissa produkter till Ljusdal få möjlighet att mer rationellt utnyttja anläggningarna i Hudiksvall.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

	1965	48
AB Härenfors Metallverk		AB Bendor
Värnamo		Borås
Oms. 1964: 7 mkr		Oms. 1964: 5,5 mkr

Härenfors Metallverk övertog i juni 1965 fabriksrörelsen vid AB Bendor i Borås. Detta företag behöll sin försäljning av standardskruv m. m. och ändrade efter samgåendet namn till *Skruv AB Bendor*. Avsikten var att tillverkningen i Borås skulle fortsätta i oförändrade former och att en utvidgning av produktionen skulle ske.

	1966	49
Incentive AB		A. H. Andersson & Co AB
Stockholm		Ljung
Koncernoms. 1965: 528 mkr		Oms. 1965: 35 mkr

I juli 1966 förvärvade Incentive drygt 90 procent av aktierna i A H Andersson & Co, som med ca 350 anställda tillverkade teknisk rörarmatur, främst ventiler för vatten och ånga. Enligt avtalet har minoritetsintressenten rätt att öka sin minoritetsandel.

	1966	50
Incentive AB		AB Evaporator
Stockholm		Söderköping
Koncernoms. 1965: 528 mkr		Oms. 1965: 30 mkr

I januari 1966 övertog Incentive 51 procent av aktierna i Evaporator samtidigt som de båda företagen träffade avtal om samarbete. Bakgrunden till avtalet uppgavs vara att Evaporators kraftiga expansion ställde ökade anspråk på kapital och insatser på den tekniska och kommersiella sidan, främst exporten. Evaporator sysselsatte vid övertagandet 340 personer och drev verksamhet inom luftbehandlingsområdet. Tillverkningen vid egna verkstäder i Söderköping omfattar bl. a. värme- och kylbatterier, klimataggregat och värmeväxlare. Förutom dessa komponenter

levererar bolaget kompletta ventilations- och luftkonditioneringsanläggningar. Likviden för de av Incentive förvärvade aktierna erlades delvis med nyemitterade stamaktier i Incentive.

51	1965	
Incentive AB		Hydro-Leand AB
Stockholm		Piteå
Koncernoms. 1964: ca 500 mkr		Oms. 1964: 0,1 mkr

I juni 1965 övertog Incentive Hydro-Leand AB, som vid fabrik i Piteå tillverkar hydrauliska pumpar.

52	1965	
Incentive AB		Monsun AB
Stockholm		Sundbyberg
Koncernoms. 1964: ca 500 mkr		Oms. 1964/65: 9 mkr

Incentive övertog i september 1965 ca 90 procent av aktierna i Monsun AB, som med ca 75 anställda främst tillverkade komponenter inom hydraulikområdet. Likviden bestod delvis av nyemitterade stamaktier i Incentive. Monsun fusionerades under 1966 med AB Tison som förvärvades av Incentive i november 1965. Incentive sålde sedermera 48 procent av aktiekapitalet i Monsun-Tison till Atlas Copco. (Se även fall nr 54 och 76.)

53	1965	
Incentive AB		Svenska Elfabriks AB Selfa
Stockholm		Enköping
Koncernoms. 1964: ca 500 mkr		Oms. 1963/64: 11 mkr

I januari 1965 övertog Incentive för ca 10 mkr genom kontant betalning samtliga aktier i Selfa. Selfa sysselsatte ca 205 anställda och tillverkade korrosionssäker, kapslad elmateriel inom lågspänningsområdet. Företaget hade också gjuteri i Grillby utanför Enköping. Selfa:s ägare och grundare uppgav i en kommentar till transaktionen att bl. a. överväganden beträffande arvs-katten låg

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

bakom försäljningen. Incentive sålde under 1965 40 procent av aktiekapitalet i Selfa till ASEA som under 1966 övertog resterande 60 procent (fall nr 7).

	1965	54
Incentive AB		AB Tison
Stockholm		Spånga
Koncernoms. 1964: ca 500 mkr		Oms. 1964/65: 10 mkr

I november 1965 förvärvade Incentive samtliga aktier i AB Tison, som med ca 200 anställda vid fabriker i Spånga, Enköping och Falköping drev utveckling och tillverkning av komponenter inom pneumatik- och hydraulikområdena. Likviden erlades delvis med nyemitterade stamaktier i Incentive. Tison fusionerades under 1966 med Monsun AB som förvärvades av Incentive i september 1965. 48 procent av aktiekapitalet i Monsun-Tison såldes sedermera till Atlas Copco. (Se även fall nr 52 och 76.)

	1965	55
Ingenjörfirma Toolex AB		Söderfors Håma AB
Stockholm		Söderfors
Oms. 1963/64: 0,9 mkr		Oms. 1964: 5 mkr

Stora Kopparberg sålde i september 1965 sitt dotterbolag Söderfors Håma AB till Ingenjörfirma Toolex AB. Söderfors Håma, som tillverkar hårdmetallverktyg, bytte namn till *Toolex-Håma AB*.

	1965	56
Investment AB Promotion		Alimak-Verken AB
Stockholm		Skellefteå
Koncernoms. 1964/65: 326 mkr		Oms. 1964: 21 mkr

Promotion förvärvade i juli 1965 samtliga aktier i Alimak-Verken, som bl. a. tillverkar hissar för byggnads- och gruvindustrin, TV-master etc. Avsikten var att åstadkomma en intim samver-

kan mellan Alimak-Verken och det av Promotion samtidigt förvärvade Lindénkranar i Västerås. De båda företagen hade en mycket likartad uppbyggnad. (Se även fall nr 59.)

57	1965
Investment AB Promotion	Hydrauliska Industri AB (HIAB)
Stockholm	Hudiksvall
Koncernoms. 1964/65: 326 mkr	Oms. 1964: 37 mkr

I juli 1965 förvärvade Promotion 95 procent av aktiekapitalet i HIAB, som framför allt tillverkar hydrauliskt drivna lastkranar, monterbara på lastbilar och andra fordon. Bolaget hade fem dotterbolag i Sverige för tillverkning, försäljning och service samt egna försäljningsbolag i Tyskland och USA. Över halva produktionen exporterades och antalet anställda uppgick till ca 700. Förvärvet likviderades genom nyemission i Promotion. I början av 1967 förvärvade Promotion även Foco-Verken i Skellefteå varefter HIAB och Foco slogs ihop till ett företag med en total omsättning på över 100 mkr. Det uppgavs att man så småningom avsåg att introducera det nya företaget på börsen.

58	1965
Investment AB Promotion	Lihnell Vagn AB (Livab)
Stockholm	Braås
Koncernoms. 1964/65: 326 mkr	Oms. 1964: 16 mkr

Promotion köpte i december 1965 samtliga aktier i Livab, Nordens största tillverkare av drivna dumpers och skogsmaskiner sammanbyggda med BM-traktorer. Konstruktionen bygger på en princip med kraftöverföring från traktorns kraftuttag. Livab tillverkar även traktorsläpvagnar och transportfordon för betong m. m. Förvärvet av Livab uppgavs utgöra ett komplement speciellt till den verksamhet som bedrivs av Promotions dotterbolag HIAB och AB Tranåsverken (fall nr 57 och 60).

1965

59

Investment AB Promotion
StockholmAB Lindénkranar
Västerås

Koncernoms. 1964/65: 326 mkr

Oms. 1964/65: 36 mkr

I juli 1965 köpte Promotion 85 procent av aktiekapitalet i Lindénkranar. Detta företag startade sin verksamhet 1949 och var specialiserat på tillverkning av transportabla kranar och s. k. klätterkranar. En dryg tredjedel av produktionen exporterades. Antalet anställda var ca 350.

1965

60

Investment AB Promotion
StockholmAB Tranåsverken
Tranås

Koncernoms. 1964/65: 326 mkr

Oms. 1964: 10 mkr

Promotion förvärvade i juli 1965 ca 75 procent av aktiekapitalet i AB Tranåsverken, ett verkstadsföretag med tillverkning av hydrauliska tippor för lastfordon, s. k. liftdumpers och andra hydrauliska element. Produktionen avsattes huvudsakligen på hemmamarknaden. Antalet anställda uppgick till ca 240.

1966

61

Investment AB Promotion
StockholmAB Wikstrand & Berg (Wibe)
Mora

Koncernoms. 1965/66: 570 mkr

Koncernoms. 1965: 20 mkr

Promotion förvärvade i juni 1966 aktiemajoriteten i AB Wikstrand & Berg. Wibe sysselsatte tillsammans med dotterbolaget Mora Galvan AB ca 260 personer. Wibes tillverkning utgörs huvudsakligen av stål- och lättmetallstegar samt master för radio och TV. Mora Galvan AB utför varmförzinkning och tillverkar främst elektriska belysningsstolpar. Genom samarbete med andra verkstadsföretag inom Promotiongruppen avsåg man att uppnå effektivisering av den tekniska tillverkningen och marknadsföringen inte minst på exportmarknaderna. De företag inom Promo-

tiongruppen som låg närmast till för samarbete med Wibe var Lindénkranar och Alimak-Verken (se fall nr 56 och 59).

62	1966	Iron Grip Investment AB Stockholm	AB Forsviks Bruk Karlsborg Oms. 1965: ca 3 mkr
----	------	--------------------------------------	--

Forsviks Bruk, tidigare dotterbolag till AGA, övertogs i april 1966 av Iron Grip Investment AB. Forsviks Bruk har anor från 1300-talet och är huvudsakligen ett järngjuteri med slussventiler för vatten- och avloppsreningsverk samt för marint bruk som specialitet. Bruket, som stod inför ett överhängande nedläggningshot, skulle efter förvärvet byggas ut, moderniseras och rationaliseras för att fullt utbyggt sysselsätta ca 200 man och producera 4 000 ton gjutgods årligen med en planerad omsättning på ca 12 mkr. Förvärvet kunde ske bl. a. tack vare ett statligt garantilån på 950 000 kr. Bruket inställde betalningarna 1968.

63	1965	AB Järnförädling Hälleforsnäs	AB P. A. Larssons Gjuteri & Aduceringsverk Eskilstuna
----	------	----------------------------------	--

Järnförädling övertog i januari 1965 samtliga aktier i P. A. Larssons Gjuteri & Aduceringsverk. Järnförädling blev genom förvärvet Sveriges största från de stora koncernerna med drygt 1000 anställda fristående gjuteriföretag. Det förvärvade företaget hade ca 150 anställda.

64	1966	AB Jönköping-Vulcan Jönköping Oms. 1965: 67 mkr	Industri AB Gemo Stockholm Oms. 1965/66: 0,9 mkr
----	------	---	--

Jönköping-Vulcan, dotterbolag till Svenska Tändsticks AB, förvärvade i september 1966 Industri AB Gemo. Gemo tillverkar

borrenheter och specialmaskiner med ca 15 anställda. Genom samverkan med verkstadsdelen av Vulcanfabrikerna i Tidaholm, som tillverkar bl. a. borrenheter och specialmaskiner, kan de båda företagen erbjuda ett bredare sortiment borrenheter än tidigare.

1965 65

Kamas Kvarnmaskiner AB AB N O Lindgrens Maskinfabrik
Malmö Malmö
Oms. 1964: 17 mkr Oms. 1964: 0,5 mkr

Kamas Kvarnmaskiner, som tillverkar transportanordningar samt rensnings-, torknings-, malnings- och blandningsmaskiner för spannmål och mjöl, övertog i oktober 1965 samtliga aktier i N O Lindgrens Maskinfabrik. Det förvärvade företaget tillverkade malmaskiner för kaffe, kryddor, socker m. m. och sysselsatte ca 25 personer.

1965 66

Kockums Mekaniska Verkstads AB Helsingborgs Varfs AB
Malmö Hälsingborg
Oms. 1964: 346 mkr

Kockums övertog i augusti 1965 aktiemajoriteten i Helsingborgs Varfs AB. Avsikten var att nedlägga nybyggnadsverksamheten men i övrigt fortsätta det tidigare programmet. På sikt syftades emellertid till en samordning med Kockumgruppens övriga program. Hälsingborgsvarvet sysselsatte vid övertagandet ca 400 anställda.

1965 67

Kockums Mek. Verkstad AB Ingeniörsfirma Stig Morenius AB
Malmö Sundsvall
Oms. 1964: 346 mkr

Kockums förvärvade 1965 Ingeniörsfirma Stig Morenius i Sundsvall för att stärka konstruktionspotentialen inom skogsmaskinområdet.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

68	1965	
Kockums Mekaniska Verkstads AB		Rederi AB Malmoil
Malmö		Malmö
Oms. 1964: 346 mkr		Oms. 1964: 8,6 mkr

I juni 1965 övertog Kockums aktierna i Malmoil i syfte att få en större anknytning till sjöfarten än man tidigare haft.

69	1965	
AB Lilljedahlska Läderfabriken		Harry Holmdahl AB
Sölvesborg		Ystad
Oms. 1964: 2,1 mkr		Oms. 1964: 1,5 mkr

Lilljedahlska Läderfabriken förvärvade i maj 1965 samtliga aktier i Harry Holmdahl AB, som tillverkar branddörrar, arkivdörrar, strålskyddsdörrar för röntgenanläggningar samt värdeförvaringsskåp. Lilljedahlska Läderfabriken drev tidigare tillverkning av bottenläder och tog genom förvärvet första steget mot en diversifiering av verksamheten. Företaget ombildades sedermera till investmentbolaget *AB Sydinvest*.

70	1965	
Lindells Vågfabriks AB		AB Stathmos
Jönköping		Eskilstuna
Oms. 1964: 11 mkr		Oms. 1964: 9 mkr

I oktober 1965 avtalade Kooperativa Förbundet och Coronaverken AB att de båda företagens respektive dotterbolag Stathmos och Lindells Vågfabrik från årsskiftet 1965/66 skulle slås samman till ett företag, *Stathmos-Lindell AB*. De båda vågfabrikerna hade ett likartat tillverkningsprogram och omsatte vardera ca 10 mkr. Det sammanslagna företaget ägs till lika delar av KF och Coronaverken. Avsikten var att genom en lämplig produktuppdelning tillverka vågutrustningar i större serier och till lägre kostnader än tidigare. Sammanslagningen uppgavs också innebära att produktutveckling, produktion, försäljning och servi-

cc kunde rationaliseras med ökad konkurrenskraft i Sverige och utomlands som resultat. Som en följd av sammanslagningen lades Stathmos fabrik i Eskilstuna ned under våren 1967.

	1966	71
AB Lindénkranar		Formbyggnads AB
Västerås		Malmö
Koncernoms. 1965/66: 71 mkr		Oms. 1965: 5 mkr

AB Lindénkranar, ett dotterbolag till Investment AB Promotion, förvärvade under 1966 samtliga aktier i Formbyggnads AB, Malmö.

	1966	72
LKB-Produkter AB	MIVAB Electro Medicinska AB	
Bromma		Stockholm
Oms. 1965: 25 mkr		Oms. 1965: 5,2 mkr

LKB-Produkter AB, som ingår i Incentive-koncernen, förvärvade i november 1966 aktiemajoriteten i MIVAB, tillverkare av bl. a. Engström-respiratorn. LKB-Produkter hade tidigare inom sitt dotterbolag LKB-Medical Electronics AB (MEAB) börjat utveckla medicinsk apparatur. Avsikten var att verksamheten vid MEAB och MIVAB efter samgåendet skulle samordnas. I samband med detta förvärv meddelades också att Incentive bildat två nya företag som arbetar med vetenskaplig forskning. Det ena företaget, *Incentive Research & Development AB (IRD)*, skulle ha till uppgift att främja det industriella utnyttjandet av forskningsresultat och kvalificerade uppfinningar. Det andra nybildade bolaget, *Biotec AB*, skulle ha sin verksamhet inom det bakteriologiska och mikrobiologiska området.

73	1966	
Malcus Industri AB		Nyberg & Westerberg AB
Halmstad		Åkersberga
Oms. 1965: 39 mkr		Oms. 1965: 2 mkr

Malcus Industri AB, dotterbolag till AB Malcus Holmquist, förvärvade i oktober 1966 samtliga aktier i Nyberg & Westerberg i Åkersberga, som tillverkar slipmaskiner och har ca 50 anställda. De båda företagen hade sedan februari 1966 haft ett långtgående samarbete (fall nr 444).

74	1966	
AB Metior		Restello AB
Stockholm		Lund
(Nybildat företag)		Oms. 1965: 0,6 mkr

AB Metior övertog i juli 1966 Restello AB, Lund, som tidigare ingick i Tetra-Pak-gruppen. Metior bildades i slutet av 1965 och ägs gemensamt av Bevaknings AB Securitas, Malmö, och AB Tetra Pak, Lund. Metiors syfte är att kommersiellt exploatera uppfinningar rörande automatisk bensinförsäljning utan manuell betjäning, där köpet i stället registreras genom att ett kreditkort instoppas i en automat. Genom Metiors förvärv av Restello bredades Metiors verksamhetsfält till att omfatta även mynträkningsmaskiner. Vidare ingår i produktsortimentet automatik för helautomatiska garage.

75	1965	
Mo och Domsjö AB		Ingenjörsfirma
Örnsköldsvik		Stig O. Grafström AB
Koncernoms. 1964/65: 515 mkr		Härnösand
		Oms. 1964: 5 mkr

Mo och Domsjö AB förvärvade i oktober 1965 Ingenjörsfirma Stig O. Grafström AB, Härnösand. Grafströms verksamhet sam-

ordnades därefter med Mo och Domsjös dotterbolag, Jerfeds Mekaniska Verkstads AB i Örnsköldsvik och de båda företagen drivs numera under det gemensamma namnet *Jerfed Grafström AB*. Genom sammanslagningen bereddes de båda företagen möjlighet att erbjuda ett fullständigt produktprogram som omfattar anläggningar för vedhantering, barkhantering, flishantering, mas-sahantering, balhantering m. m. Efter samgåendet har de båda företagen ca 320 anställda och ett försäljningsvärde på ca 25 mkr per år.

	1966	76
Monsun AB		AB Tison
Sundbyberg		Spånga
Oms. 1964/65: 9 mkr		Oms. 1964/65: 10 mkr

Monsun AB och AB Tison, som båda förvärvades av Incentive under 1965, samordnade i mars 1966 sina rörelser i ett gemensamt företag under namnet *Monsun-Tison AB*. För att kunna genomföra samordningen inlöste Incentive den utestående minoriteten på ca 10 procent i Monsun AB. Samtidigt träffades överenskommelse mellan Incentive och Atlas Copco innebärande bl. a. samarbete beträffande utveckling och leveranser av hydrauliska och pneumatiska systemkomponenter. Denna överenskommelse innebar även att Atlas Copco ingick som delägare med 48 procent i Monsun-Tison AB. (Se även fall nr 52 och 54.)

	1966	77
AB Motala Verkstad		Björneborgs Jernverks AB
Motala		Björneborg
Oms. 1965: 120 mkr		Oms. 1965: 35 mkr

Motala Verkstad, som ingår i Johnson-koncernen, förvärvade i augusti 1966 från Kohlswa Jernverks AB samtliga aktier i Björneborgs Jernverks AB, beläget en mil från Kristinehamn. Björneborgs Jernverk tillverkar specialtackjärn för gjuteriändamål, stålgöt, press- och hammarsmide samt produkter av segjärn, ole-

gerat och legerat järn. Företaget bearbetar också smidda och gjutna produkter. Tillverkningsprogrammet kompletterar i väsentliga delar verksamheten vid Motala Verkstad. Antalet anställda uppgick under 1966 till ca 700. Motala Verkstad hade 1 900 anställda.

78	1965	
Norba AB		AB Destructor
Blomstermåla		Vårby
Oms. 1964: 10 mkr		Oms. 1964: 3 mkr

Norba AB, dotterbolag till Svenska Tändsticks AB, förvärvade i december 1965 samtliga aktier i AB Destructor, som tillverkade förbränningsanläggningar för sopor, avfall och avloppsslam samt vattenreningsanläggningar med en sysselsättning på ca 25 personer.

79	1965	
Nordiska Maskinfilt AB		AB Sanga
Halmstad		Norrköping
Oms. 1964: 40 mkr		

Nordfilt förvärvade under 1965 aktiemajoriteten i AB Sanga med dotterbolagen AB Kardbeslag och J. Arens GmbH, Västtyskland. Sanga bedrev ingen egen rörelse medan Kardbeslag hade ca 100 anställda 1964.

80	1965	
AB Nordströms Linbanor		Bahco Erenco AB
Stockholm		Stockholm
Tillv. värde 1964: 30 mkr		Oms. 1964: 10 mkr

I februari 1965 träffades avtal mellan AB Bahco och AB Nordströms Linbanor varigenom Nordströms övertog den verksamhet som Bahco bedrivit i fråga om projektering och leveranser av transportanordningar genom sitt dotterbolag Bahco Erenco AB, tidigare Ingeniörsfirman Einar Eriksson & Co AB. Förvärvet in-

kluderade Bahco Erencos filialer i Karlstad och Sundsvall och det norska dotterbolaget Ingeniørsfirmæt Bahco Erenco A/S, Oslo. Avsikten var att fusionera den svenska delen av företaget med Nordströms, medan den norska delen skulle drivas som ett självständigt dotterbolag till Nordströms. Genom förvärvet av Bahco Erenco, som hade drygt 100 anställda, kom Nordströms att förfoga över de samlade resurserna hos landets två största företag i branschen. Det uppgavs att man härigenom skulle kunna åstadkomma en strukturrationalisering av branschen med en ytterligare förbättrad kundservice och ökad konkurrenskraft inom de större marknadsområdena i Europa som följd. Avtalet är infört i kartellregistret.

	1965	81
Nordströms Rostfria Industri AB Hälsingborg	Bleckvarufabriks AB Hälsingborg	
Oms. 1965/66: 2,4 mkr		

I januari 1965 förvärvade Nordströms Rostfria Bleckvarufabriks AB. Samgåendet uppgavs främst syfta till att skapa resurser för ökade insatser på exportmarknaderna.

	1966	82
AB Nyköpings Automobilfabrik (ANA) Nyköping	Gösta Hall AB Stockholm	
Oms.: 1965: 432 mkr	Oms. 1965: 47 mkr	

För att stärka SAAB-ANA:s kapacitet i Storstockholm förvärvade bolaget i juni 1966 samtliga aktier i Gösta Hall AB.

	1965	83
AB Nyköpings Automobilfabrik (ANA) Nyköping	Sten Sundins Bil AB Gävle	
Oms. 1964: 394 mkr	Oms. 1964: 7,1 mkr	

ANA förvärvade i augusti 1965 samtliga aktier i Sten Sundins Bil AB.

84

1966

AB Parator
ÖrebroAB Berglöfs Verkstäder
Kopparberg
Oms. 1964: 5,2 mkr

AB Parator, som bildats av Volvo, Säfveåns AB samt Nya AB Skänningeverken för tillverkning och försäljning av transportutrustning, förvärvade i november 1966 AB Berglöfs Verkstäder med rörelse i Kopparberg. Syftet med Parator är att bl. a. genom upptagande av ytterligare tillverkning och genom samarbete med in- och utländska företag skapa resurser för att tillhandahålla paketlösningar för ett företags samtliga interna och externa transporter. (Se även fall nr 14 och 452.)

85

1966

AB Parator
ÖrebroRydhs Fabriks AB
Huskvarna
Tillv. värde: 1965: 6,5 mkr

Parator, ett nybildat företag för tillverkning av transportutrustning och hjälpmedel för materialhantering, förvärvade 1966 Rydhs Fabriks AB som bl. a. tillverkar släpvagnar.

86

1965

Persöner AB
Ystad
Koncernoms. 1964: 133 mkrLindor Strand i Falun AB
Falun
Oms. 1964: 0,9 mkr

Lindor Strand i Borlänge AB
Borlänge
Oms. 1964: 0,6 mkr

Persöner AB inträdde i december 1965 som delägare i Lindor Strand i Falun och i Borlänge. Persöners liksom de båda dalaföretagens verksamhet var koncentrerad till skrothantering och omfattade framför allt inköp, bearbetning och försäljning av järn-

metall- och glasskrot, pappers-, gummi- och textilavfall. Persöner driver också förädlingsindustri inom avfallsråvarubranschen. Avsikten var att Lindor Strand-bolagen skulle fungera som enheter inom Persöners dotterbolag AB Avfallsråvaror och därigenom få möjligheter att utnyttja moderföretagets resurser och moderna funktioner.

	1966	87
AB Plåtmanufaktur Malmö		Bansviks AB Lysekil
Oms. 1965: 253 mkr		Oms. 1965: 9 mkr

PLM förvärvade i mars 1966 Bansviks AB i Lysekil, som grundades 1947 och har en produktion likartad med PLM. Bansviks sysselsatte ca 150 personer. Avsikten var att genomföra en produktfördelning mellan Bansviks och PLM:s plåtförpackningsfabriker i Malmö och Lysekil för att åstadkomma längre serier och ökad specialisering. Sammansättningen av Bansviks tillverkning var sådan, att ungefär 3/4 av produktionen kunde fördelas mellan PLM:s fabriker i Lysekil och Malmö och tillverkas på där befintliga automatlinjer utan att några nya investeringar behövde genomföras med undantag för utbyte av en enfärgspress mot en tvåfärgspress vid tryckeriet i Lysekil. Resterande 25 procent kunde absorberas av Malmö-fabrikens moderna halvautomatiska linjer. Likviden för Bansvik erlades genom apportemission av PLM-aktier på nominellt 1,2 mkr jämte ett mindre, kontant belopp. Avtalet är infört i kartellregistret.

	1966	88
AB Plåtmanufaktur Malmö		AB Väsby Bleck Norrköping
Oms. 1965: 253 mkr		Oms. 1965: 4 mkr

PLM förvärvade i mars 1966 AB Väsby Bleck i Norrköping, som huvudsakligen tillverkar koniska förpackningar framför allt för färgindustrin. Det uppgavs att Väsby Bleck före samgåendet

råkat in i en svår ekonomisk kris. Företaget startade sin verksamhet i Upplands Väsby år 1919 men flyttade 1962 till en nyuppförd fabrik i Norrköping. Personalen uppgick till ca 50 anställda. PLM avsåg att under 1966 flytta den i Norrköping bedrivna tillverkningen till sin fabrik i Malmö där det fanns betydande kapacitet för samma typ av förpackningar. Väsby Bleck köptes kontant av PLM för 200 000 kr. Avtalet är infört i kartellregistret.

89

1965

Projecting AB
Stockholm

W. Söderströms Gjuteri &
Mekaniska Verkstads AB
Norrköping

Projecting, leverantör av utrustning för cellulosa- och pappersindustrin, övertog i augusti 1965 samtliga aktier i W. Söderströms Gjuteri & Mekaniska Verkstads AB. De båda företagens verksamhet sammanfördes vid årsskiftet 1965/66 i ett gemensamt bolag, *NOSS AB*, med ca 150 anställda och 12 mkr i omsättning.

90

1966

AB Scania-Vabis
Södertälje

AB Be-Ge Karosserifabrik
Oskarshamn

Koncernoms. 1965: 1 246 mkr

Oms. 1965: 36 mkr

Scania-Vabis förvärvade i juli 1966 samtliga aktier i familjeföretaget AB Be-Ge Karosserifabrik i Oskarshamn. Be-Ge bedriver tillverkning av bl. a. lastbilshytter i Oskarshamn och i Meppel, Holland. Köpet avsåg även den holländska rörelsen samt en mindre snickerifabrik i Släthult, som lades ned 1967 och en fabrik i Västervik för påbyggnader av flak, skåp och liknande utrustning på lastbilsschassier. Ca 70 procent av bolagets produktion utgjordes av hytter för Scania-Vabis lastbilar. Det uppgavs att förvärvet av Be-Ge skapade goda förutsättningar för fortsatta rationaliseringar och den fortsatta utvecklingen av Scania-Vabis och Be-Ge:s verksamhet samt att förvärvet var ett naturligt led i

det allt intimare samarbetet mellan de båda företagen. Scania-Vabis finansierade förvärvet genom dels nyemission av 100 000 aktier med ett nominalvärde av 50 kr, dels en kontantinsats på 2,4 mkr. Köpeskillingen uppgick totalt till drygt 22 mkr.

	1965	91
AB Scania-Vabis		AB Habil
Södertälje		Hälsingborg
Koncernoms. 1964: 1 090 mkr		Oms. 1964: 33 mkr

Scania-Vabis förvärvade i januari 1965 för 4,5 mkr samtliga aktier i AB Habil i Hälsingborg, det äldsta i Scania-Vabis återförsäljarorganisation. I samband med övertagandet ändrades namnet till *Scania-Bilar i Hälsingborg AB*. Företaget hade förutom huvudanläggningen i Hälsingborg filialer i Ängelholm, Landskrona, Höganäs och Klippan. Antalet anställda uppgick till 200.

	1965	92
AB Scania-Vabis		Lundén Bil AB
Södertälje		Göteborg
Koncernoms. 1964: 1 090 mkr		Oms. 1964: 16 mkr

I mars 1965 förvärvade Scania-Vabis genom sitt dotterbolag Scania-Bilar i Göteborg AB samtliga aktier i Lundéns Bil AB som hade ett 70-tal anställda. 1966 uppgick Lundén Bil AB genom fusion i Scania-Bilar i Göteborg AB.

	1966	93
AB Scania-Vabis	Svenska Karosseri Verkstäderna AB	
Södertälje		Katrineholm
Koncernoms. 1965: 1 246 mkr		Oms. 1965: 15 mkr

Scania-Vabis övertog i oktober 1966 AB Svenska Järnvägsverkstädernas anläggningar för busskarosseritillverkning som drevs i Katrineholm vid dotterbolaget Svenska Karosseri Verkstäderna.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

Avsikten var att Scania-Vabis under hösten 1967 skulle flytta sin tillverkning av helbyggda bussar till Karosseri Verkstädernas fabrik i Katrineholm. Den nya rörelsen i Katrineholm skall drivas av ett nybildat bolag med namnet *Scania-Bussar AB*. Det nya bolaget fick inledningsvis ett aktiekapital på 2 mkr. Inför en väntad nedgång på bussmarknaden efter omläggningen till högertrafik hösten 1967 hade man funnit det ändamålsenligt att koncentrera tillverkningen av busskarosserier till Katrineholm. Härigenom erhöles ett bättre underlag för en fortsatt rationell tillverkning och bättre förutsättningar för sysselsättningen i Katrineholm uppgavs det i samband med beslutet om förvärvet. Samtidigt frigjordes kapacitet i Södertälje för en planerad expansion av Scania-Vabis lastvagnstillverkning. ASJ fick genom transaktionen möjlighet till ökad aktivitet för sina övriga produkter inom transportområdet. Företaget fortsatte den i Katrineholm bedrivna tillverkningen av sesamväggar och produkter av glasfiberarmerad plast. Samgåendet får huvudsakligen ses som en anpassning till en väntad minskad efterfrågan på busskarosserier. Köpet kostade ca 9 mkr, varav 1,5 mkr betalades kontant och resten genom 45 000 nyemitterade aktier i Scania-Vabis. Avtalet är infört i kartellregistret.

94

1966

AB Schaub & Co

Johanneshov

Koncernoms. 1965: 50 mkr

Jerndell Industrier AB

Malmö

Oms. 1965: 5 mkr

Schaub-koncernen, en av landets större leverantörer av utrustning till storkök, matserveringar, butiker och livsmedelsfabriker, förvärvade i april 1966 samtliga aktier i Malmöföretaget Jerndell Industrier AB som bl. a. tillverkar barutrustning. I samband med köpet flyttade Schaub maskinavdelning i Kulladal till Jerndells nybyggda verkstäder i Malmö. Schaub sysselsatte 1966 ca 450 personer med huvudkontor i Stockholm och tillverkning i Mal-

mö och Växjö. Jerndell hade ca 80 anställda. För Schaub's del innebar förvärvet en breddning av det tidigare sortimentet.

	1966	95
Wilh. Sonesson AB		AB Pumpindustri (API)
Malmö		Göteborg
Koncernoms. 1965: 63 mkr		Oms. 1965: 19 mkr

Sonesson-koncernen förvärvade i januari 1966 AB Pumpindustri i Göteborg som med ca 225 anställda tillverkade pumpar av olika slag. Förvärvet innebar för Sonesson-koncernen en utvidgning av dess program och möjligheter till ökad rationalisering av tillverkning och försäljning av industri- och fartygspumpar. Sonesson-koncernen driver både egen tillverkning och försäljning av andra företags tillverkning av framför allt verkstadsprodukter. Totalt sysselsätter koncernen närmare 800 personer. Transaktionen omfattade inte AB Pumpindustri's tillverkning av värmeledningspumpar. Denna produktion överfördes i stället till Corona-verken AB (fall nr 357).

	1965	96
Sponsor AB		Centro-Maskin i Göteborg AB
Göteborg		Göteborg
		Oms. 1964: 7 mkr

Sponsor, ett investmentbolag med anknytning till Göteborgsbanken, övertog i augusti 1965 aktierna i Centro-Maskin, som tillverkar maskiner för slipning av valsämnen med verkstäder i Kortedala i Göteborg. Större delen av produktionen exporteras till järnverk i många länder.

	1965	97
Sponsor AB		Jungers Verkstads AB
Göteborg		Göteborg
		Oms. 1964: 5,5 mkr

Sponsor övertog i mars 1965 aktierna i Jungers Verkstads AB,

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

ett familjeföretag som tillverkar bl. a. maskiner för glas- och mineralullstillverkningar delvis på amerikanska licenser. Junger utför dessutom olika legotillverkningar för svensk storindustri. Antalet anställda uppgick vid förvärvet till ca 80.

98	1965	
Sponsor AB		Sävedalens Fabriks AB
Göteborg		Sävedalen
		Oms. 1964: 7,5 mkr

Sponsor förvärvade i juli 1965 samtliga aktier i Sävedalens Fabriks AB och tillhörande företag AB Värmeinstallation i Göteborg och Sundsvall med filialkontor samt Ingenjörfirman Petrokraft AB. De förvärvade företagen tillverkar, säljer och installerar oljebrännare och hade vid övertagandet ca 90 anställda. 1968 såldes Sävedalen till AB Bentone-Verken.

99	1966	
Stenberg-Flygt AB		AB Kristenson och Grähs (Grindex)
Lindås		Handen
Koncernoms. 1965/66: 102 mkr		Oms. 1965: 4,5 mkr

Stenberg-Flygt AB, moderbolag i Flygt-koncernen, förvärvade i juni 1966 samtliga aktier i Grindex. Grindex tillverkar släpvagnsbromsar, bergbormaskiner och läns-pumpar vid en fabrik i Handen och sysselsatte vid övertagandet 45 personer.

100	1966	
Stora Kopparbergs Bergslags AB,		Wikmanshytte Bruks AB
Falun		Vikmanshyttan
Koncernoms. 1965: 1 036 mkr		Oms. 1965: 51 mkr

I juni 1966 erbjöd sig Stora Kopparberg att förvärva samtliga aktier i Wikmanshyttan. Erbjudandet innebar att aktieägarna i Wikmanshyttan för 5 aktier i detta företag fick 4 aktier i Stora Kopparberg och 2 i Grängesbergsbolaget. Med hänsyn till dessa

aktiers värde vid erbjudandet uppgick det totala priset för Wikmanshyttan till ca 37,5 mkr. Erbjudandet utnyttjades sedermera till i det närmaste 100 procent av aktieägarna i Wikmanshyttan varför transaktionen genomfördes i slutet av sommaren 1966. Betalningsaktierna i Stora Kopparberg tillkom inte genom nyemission utan hade av företaget anskaffats på den fria marknaden. Samgåendet var huvudsakligen en affär inom Enskilda Banken-gruppen. I en kommentar till transaktionen uppgav Enskilda Banken bl. a. att Stora Kopparberg och Wikmanshyttan var belägna inom samma del av landet och att deras verksamhetsinriktning i många fall, t. ex. i fråga om specialstål, hårdmetall och skogsrörelse, var likartad. Samgåendet angavs därför skapa goda förutsättningar för rationaliseringsvinster och en fortsatt expansion av bolagens verksamhet. Det uppgavs också att driften vid Wikmanshyttan i fortsättningen skulle pågå i stort sett som tidigare. En viss omflyttning av produktionen uppgavs emellertid komma att ske eftersom Stora Kopparbergs fabrik i Söderfors och Wikmanshyttan har ungefär samma produktionsprogram. I maj 1967 meddelades att massafabriken och sågverket i Wikmanshyttan skulle läggas ned och ett år senare att hårdmetallrörelsen sålts till Fagersta Bruks AB.

	1966	101
Sunds AB	AB A Ekströms Maskinaffär	
Sundsbruk		Stockholm
Oms. 1965: 53 mkr		Oms. 1965: 15 mkr

Sunds AB förvärvade i mars 1966 samtliga aktier i AB A Ekströms Maskinaffär för en köpeskilling på 1,7 mkr. Ekströms huvudsakligaste verksamhetsområde utgör maskiner, pumpar och andra apparater för cellulosa- och pappersindustrin. Sunds avsåg att koncentrera Ekströms tillverkning till sina anläggningar utanför Sundsvall. I samband med transaktionen övertogs Ekströms dotterbolag AB Skoglund & Olson i Gävle av Husqvarna Vapenfabriks AB (fall nr 46).

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

102	1965	
AB Svenska Metallverken		AB Allac
Västerås		Mönsterås
Koncernoms. 1964: 854 mkr		Oms. 1964: 9 mkr

Metallverken övertog 1965 halva aktiestocken i AB Allac och i november 1966 resterande 50 procent av aktierna. Allac tillverkar aluminiumfasader för industri- och idrottshallar samt även tak- och balkongkonstruktioner. Antalet anställda uppgick till ca 250. Bakgrunden till Metallverkens fullständiga övertagande var framför allt att Allac led av svåra ekonomiska problem. I början av 1967 tvingades också företaget att väsentligt skära ned sin verksamhet och permittera ca 100 anställda. Allac, som ursprungligen startades i Eskilstuna, flyttade i mitten av 1950-talet till Mönsterås med starkt kommunalt bidrag.

102 b	1966	
AB Svenska Metallverken		Lättmetallfasader AB
Västerås		Tyresö
Koncernoms. 1965: 1 002 mkr		Oms. 1966: 5 mkr

Metallverken förvärvade 1966 50 procent av aktierna i Lättmetallfasader AB, som tillverkar entrépartier och fasadelement av aluminium.

103	1965	
AB Svenska Metallverken		AB Norma Projektilfabrik
Västerås		Åmotfors
Koncernoms. 1964: 854 mkr		Oms. 1964: 16 mkr

Metallverken förvärvade i mars 1965 halva aktiekapitalet i Norma Projektilfabrik samtidigt som beslut fattades att avveckla ammunitionstillverkningen vid Metallverken i Västerås. Därmed koncentrerades hela Sveriges ammunitionstillverkning från Västerås till Åmotfors. Norma hade vid övertagandet ca 600 anställda och Metallverkens ammunitionsavdelning sysselsatte ca 160

personer. Dessa erbjöds fortsatt anställning inom Metallverken genom att företaget tog upp en ny tillverkning, kapillärörskopplingar av koppar och mässing, vilka tidigare importerats från England. Förvärvet uppgavs medföra större och enhetligare produktion samt fördelar på forsknings- och produktutvecklingsområdet, inte minst beträffande jaktammunition. Resterande 50 procent av aktierna i Norma ägs av norska intressenter.

	1966	103 b
Svenska Metallverkens Ugns AB	Ugnsbyggnadsbyrån AB	
Västerås		Växjö
Oms. 1965: 34 mkr		

Svenska Metallverkens Ugns AB, dotterbolag till AB Svenska Metallverken, förvärvade 1966 samtliga aktier i Ugnsbyggnadsbyrån AB i Växjö. Detta företag konstruerar och tillverkar ugnar för glasindustrin.

	1966	104
AB Sydinvest	AB Iwan Omfors Fabriker	
Malmö		Malmö
Koncernoms. 1966: 24 mkr	Oms. 1966: 3 mkr	

AB Sydinvest köpte i september 1966 samtliga aktier i AB Iwan Omfors Fabriker, som med ca 90 anställda tillverkar bl. a. tobaksautomater. Företaget planerade dessutom en produktion av biljettautomater för självbetjäning i bussar m. m.

	1965	105
AB Sågbladfabriken i Nora	Gomex Verktyg AB	
Nora		Kalmar
Oms. 1964: 3,2 mkr	Oms. 1964: 3,1 mkr	

Sågbladfabriken förvärvade i december 1965 samtliga aktier i Gomex med tillhörande mindre fabriksenheter i England och Västtyskland. Gomex tillverkning omfattade framför allt cirkel-

sågklingor med hårdmetallskär. Genom förvärvet skapades möjligheter för samordning av de båda företagens tillverkning av hårdmetallbelagda verktyg. Sågbladsfabriken har sedermera bytt namn till *AB Nora-Gomex*.

106

1966

Säfveåns AB
Göteborg

P. Boréns Fabriks AB
Kungsbacka
Oms. 1965/66: 9 mkr

Säfveån förvärvade i mars 1966 samtliga aktier i P. Boréns Fabriks AB, Kungsbacka. Boréns, som grundades omkring 1950, tillverkar plastisolerade starkströmsledningar, signalledningar, antennledningar för radar och television, skärmade ledningar samt bil- och båtledningar. Antalet anställda uppgick till ca 70. Förvärvet finansierades dels genom 7 500 nyemitterade B-aktier i Säfveån, dels genom kontanter och aktier ur Säfveåns portfölj. Avsikten var att Boréns verksamhet skulle drivas enligt samma linjer som tidigare och med samma ledning. 1967 överfördes Boréns till Investment AB Gothia.

107

1965

Säfveåns AB
Göteborg

Ödeshögsverken AB
Ödeshög
Oms. 1964: 6,3 mkr

Säfveån, ett investmentbolag med anknytning till Skandinaviska Banken, förvärvade i september 1965 samtliga aktier i Ödeshögsverken, som framför allt tillverkade transportanordningar. Tillverkningen omfattade även bl. a. bockkranar och traverser samt byggnads-, betong- och marmorsågar. Sysselsättningen uppgick till ca 130 personer. Ödeshögsverken har sedermera inlemmats i AB Transportbanor, tidigare dotterbolag till Säfveån, men överfördes 1967 till Investment AB Gothia. (Se även fall nr 111.)

1966

108

Sävedalens Fabriks AB
Göteborg

Chalmers Products AB
Göteborg

Sävedalens Fabriks AB, ett dotterbolag till Sponsor AB, förvärvade i februari 1966 samtliga aktier i Chalmers Products AB jämte företagens andelar i Chalmers Industrie und Handels GmbH, Frankfurt. Chalmers Products tillverkar tryckoljebrännare för tunn och tjock olja. Företagets export är betydande. Sävedalens Fabriks AB:s egna tillverkningar kompletteras av Chalmers-brännarna. Genom sammanslagningen blev företaget landets enda tillverkare av såväl emulsions-, tryckolje- som pressluftbrännare med kapaciteter upp till 2000 kg olja per timme. Avsikten var att sammanföra produktionen till Sävedalens Fabriks AB:s tillbyggda anläggningar i Sävedalen. Företagens sammanlagda omsättning uppgick till ca 12 mkr. 1968 såldes Sävedalen till AB Bentone-Verken. (Se även fall nr 98.)

1966

109

Telefon AB L. M. Ericsson
Stockholm
Koncernoms. 1965: 1 991 mkr

Automatiskt Brandalarm AB
Malmköping
Oms. 1965: 2,7 mkr

L. M. Ericsson förvärvade i juli 1966 familjeföretaget Automatiskt Brandalarm AB, som vid fabrik i Malmköping tillverkar utrustning för brandalarm, kolsyresnösläckare, specialreläer, rörpost m. m. Företaget är en mycket stor leverantör av brandalarmsystem till fartyg. Antalet anställda uppgick till ca 130. Genom förvärvet blev L. M. Ericsson en av världens ledande tillverkare av brandalarmsystem.

1965

110

J. H. Tidbeck AB
Stockholm
Oms. 1964: 3,9 mkr

Stockholms Metallduksfabrik
Stockholm
Oms. 1964: 0,3 mkr

J. H. Tidbeck AB övertog i början av 1965 Stockholms Metall-

duksfabrik. Tidbeck drev metallduksväveri och metalltrådsvarufabrik i Stockholm med ca 50 anställda.

111	1966	
AB Transportbanor		AB Valida Maskiner
Göteborg		Kungsbacka
Oms. 1965: 13 mkr		Oms. 1965: 2,6 mkr

AB Transportbanor, dotterbolag till Säfveåns AB och bildat genom en sammanslagning av AB Transportbanor, AB Öhrnell-System och Ödeshögsverken AB, köpte i april 1966 samtliga aktier i AB Valida Maskiner. Detta företag ingick i Lithanderkoncernen vars verksamhet i samband med transaktionen lades ned. Validas rörelse överfördes till de i Transportbanor ingående enheterna och dess personal bereddes i viss utsträckning anställning inom dessa. Validas tillverkning omfattade häng-, låd- och vertikaltransportörer för lätt industri med ett 20-tal anställda. Efter förvärvet fick Transportbanor en total omsättning på 16 mkr och över 200 anställda. Huvudkontoret förlades till Göteborg och produktionen koncentrerades successivt till Ödeshög Transportbanor. Överfördes 1967 till Investment AB Gothia. (Se även fall nr 107.)

112	1966	
Utvecklings AB Tulwe		Bröderna Höglunds Verkstäder AB
Sundsvall		Ilsbo
		Oms. 1965: 15 mkr

Tulwe, ett utvecklingsbolag med anknytning till Sundsvallsbanken, förvärvade i februari 1966 hälften av aktierna i Bröderna Höglunds Verkstäder. Senare under året förvärvades ytterligare några procent. Tulwe har option på resterande aktier. Köpet finansierades delvis genom nyemission i Tulwe. Höglunds tillverkar i Ilsbo, norr om Hudiksvall, lastbilstippar och släpfordon för biltransporter och hade ca 200 anställda. Företaget ägde aktiemajoriteten i Trima AB, som tillverkade frontlastare, skogsut-

rustningar och skyddsågar till traktorer. I slutet av 1966 förvärvades resterande aktier i Trima AB, varefter Bröderna Höglunds och Trima sammanslogs med det av Tulwe år 1965 inköpta Hilding Carlssons Mek. Verkstad AB (fall nr 20 och 113). Företagen drivs numera som en enhet under firma *Ilsbo Industrier AB*.

	1965	113
Utvecklings AB Tulwe Sundsvall	Hilding Carlssons Mek. Verkstad AB Holmsund	
	Oms. 1964: 5,2 mkr	

Tulwe, ett utvecklingsbolag med anknytning till Sundsvallsbanken, förvärvade i december 1965 samtliga aktier i HC-Verken i Holmsund, som med ca 115 anställda tillverkar tyngre släpfordon för biltransporter. Förvärvet var Tulwes första investeringsobjekt. I början av 1967 samordnades HC-Verken med Bröderna Höglunds Verkstäder AB, varvid det senare företagens namn ändrades till *Ilsbo Industrier AB*. (Se även fall nr 112 och 20.)

	1966	114
Charles Westerberg & Co AB (Cewe) Nyköping	Elvärme AB Sollentuna	
Oms. 1965: 16 mkr	Oms. 1965: 4,3 mkr	

Cewe övertog i februari 1966 samtliga aktier i Elvärme AB som huvudsakligen tillverkar plåtkapslad elektrisk materiel.

	1965	115
AB Wikstrand & Berg (WIBE) Mora	Mora Galvan AB Mora	
Oms. 1964: 14 mkr	Oms. 1964: 2,8 mkr	

WIBE förvärvade under 1965 Mora Galvan AB, som utför galvaniseringsarbeten och tillverkar och saluför belysningsstolpar

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

m. m. WIBE, som sedermera förvärvats av Investment AB Promotion (fall nr 61), tillverkar och säljer stegar, kabelhyllor, TV-master, hydrauliska arbetsplattformar m. m.

116	1966	
AB Volvo		AB Verdexa
Göteborg		Malmö
Koncernoms. 1965: 2 793 mkr	Koncernoms. 1965: ca 90 mkr	

AB Custos
Stockholm

Verdexa-koncernen, vari ingår AB Verdexa, Tavell Bil AB och Landskrona Bil AB, och som är Volvos återförsäljare i Malmö-, Lund- och Landskronaområdena, förvärvades i mars 1966 av AB Custos med 75 procent och AB Volvo med 25 procent av aktierna.

117	1966	
AB Åkerlund & Rausing		AB Folieemballage
Lund		Sundbyberg
Koncernoms. 1965: 196 mkr		Oms. 1965: 6 mkr

Åkerlund & Rausing, dotterbolag till Svenska Tändsticks AB, förvärvade i augusti 1966 samtliga aktier i AB Folieemballage. Folieemballage tillverkade med en personal på ca 50 man förpackningar av aluminium för livsmedelsindustrin. Avsikten var att utvidga rörelsen. Våren 1967 flyttade AB Folieemballage till Åkerlund & Rausing's huvudfabrik i Lund.

118—120	1966	
AB Åkerlund & Rausing		AB Götaemballage
Lund		Lerum
Koncernoms. 1965: 196 mkr		Oms. 1965: 2,6 mkr

AB Nordiska Tubfabriken

Kungsör

Oms. 1965: 2,8 mkr

Lysekils Tubfabrik Thörnqvist & Co

Lysekil

Oms. 1965: 1,4 mkr

Åkerlund & Rausing, dotterföretag till Svenska Tändsticks AB, förvärvade i maj 1966 samtliga aktier i de tre ovannämnda tubfabrikerna. Samtliga dessa fabriker samt den samtidigt förvärvade tubfabriken vid Hjo Mekaniska Verkstad (se fall nr 376) tillverkade metalltuber för bl. a. tandkrämer, kaviar och majonnäs. Deras totala produktionsvärde uppgick till ca 12 mkr och sysselsättningen till ca 200 personer. Förvärvet innebar för Åkerlund & Rausing en komplettering av deras tidigare produktion av plasttuber och den kommande produktionen av tuber laminerade av papper, plast och metallfolier. Åkerlund & Rausing genomförde en kort tid efter köpen en omfattande produktionsfördelning och koncentration av tillverkningen vid de förvärvade fabrikerna. Fabrikerna i Lerum och Lysekil lades ned i början av 1967 och produktionen flyttades över till fabrikerna i Hjo och Kungsör. Nedläggningarna berörde totalt 90 personer.

1965

121

Öresundsvarvet AB

Bruces Mekaniska Verkstads AB

Landskrona

Landskrona

Oms. 1964: 128 mkr

Oms. 1964: 3,7 mkr

I oktober 1965 övertog Öresundsvarvet, dotterbolag till AB Götaverken, samtliga aktier i Bruces Mekaniska Verkstad. Avsikten var att verkstaden skulle drivas i samma former som dittills med legoarbeten åt bil- och traktorindustrin, tillverkning av medeltunga stålkonstruktioner och varmgalvanisering. Sysselsättningen i Bruces uppgick till ca 60 personer.

122

1965

Gjuteri AB Fundator
Sundbyberg
Oms. 1964: 1,7 mkr

Svenska Metallverken överlät i oktober 1965 rörelsen i dotterföretaget Gjuteri AB Fundator till disponent Berndt-Åke Hansson, tidigare chef för Metallverkens anläggningar i Upplands-Väsby. I samband härmed ändrades firmanamnet till *AB Fundator*. Överlåtelsen uppgavs ske som ett led i Metallverkens strukturrationalisering samtidigt som Fundator fick tillfälle att driva sin specialisering på pressgjutna magnesiumlegeringar vidare. Avsikten var att ett intimt samarbete mellan de båda företagen skulle äga rum.

Jord- och stenindustri

123

1965

A-Betong AB
Växjö

S. O. Asplunds Byggnads AB
Örebro

Koncernoms. 1964/65: 40 mkr

Oms. 1964: 17 mkr

A-Betong förvärvade i januari 1965 samtliga aktier i Asplunds Byggnads AB, som drev dels tillverkning av byggnadselement vid en fabriksanläggning i Mosjö, dels byggnads- och konsulterande verksamhet. Asplund ändrade efter förvärvet namn till A-Betong i Närke AB, som skulle driva elementfabriken med tillhörande transport- och montageavdelning. Samtidigt startades ett nytt byggnadsföretag, *Asplund Bygg AB* för att bedriva konsult- och entreprenadverksamhet i Örebroområdet och övriga Mellansverige efter samma linjer som det gamla företaget. A-Betong är dotterbolag till AB Gullhögens Bruk.

166

	1966	124
A-Betong AB	Cementvarubolaget i Stockholm AB	
Växjö		Stockholm
Koncernoms. 1965/66: 58 mkr		Oms. 1965: 4,1 mkr

A-Betong AB inträdde i juni 1966 som huvudintressent i Cementvarubolaget i Stockholm AB. Cementvarubolaget har fabriker för betongrörproduktion i Huddinge och Sorunda. Bakgrunden till förvärvet uppgavs vara den snabbt expanderande anläggningsverksamheten i Stockholms-området och kravet från marknaden på nya rörtyper med större bygglängder. A-Betong är dotterbolag till AB Gullhögens Bruk.

	1966	125
Ahlsell & Ågren AB		AB Vättersand
Göteborg		Habo
Koncernoms. 1965/66: 580 mkr		

Malcus Industri AB sålde under 1966 sitt dotterbolag AB Vättersand till Ahlsell & Ågren AB, Göteborg. AB Vättersand äger stora fyndigheter på Vätterns västra sida. Efter bearbetning har sanden försålts, främst till den svenska gjuteriindustrin.

	1965	126
Byggnads AB Bertil Andersson		Åstorps Tegel AB
Åstorp		Åstorp
Oms. 1964: 7,2 mkr		Oms. 1964: 0,7 mkr

Byggnads AB Bertil Andersson köpte i april 1965 Åstorps Tegel AB, som hade en kapacitet på 1 milj. tegel och 1,5 milj. dräneringsrör per år. Tegelbruket hade ca 25 anställda.

127	1966	
Byggfackens Produktions AB (BPA)		Betongkonstruktioner i Åmål AB
Stockholm		Åmål
Oms. 1965: 69 mkr		Oms. 1965: 68 mkr

Byggfackens Produktions AB förvärvade i juni 1966 Betongkonstruktioner i Åmål AB, som med ett 70-tal anställda tillverkade olika typer av betongelement för byggnadsbranschen.

128	1966	
Centralföreningen Karlstad		Alsters Tegelbruk Alster

Centralföreningen i Karlstad övertog i slutet av 1966 Alsters Tegelbruk med avsikt att lägga ned driften vid bruket i december samma år. Centralföreningen skulle använda lokalerna till lager. Tegelbruket sysselsatte 25 man och tillverkade fasadtegel med en årsproduktion på 5 milj. enheter.

129	1966	
Expo Kristall Örebro		AB Birger Isakson Västerås
		Oms. 1964: 0,4 mkr

AB Rörstrands Porslinsfabriker, som ingår i Upsala-Ekeby AB, sålde under 1966 sitt dotterbolag AB Birger Isakson till Expo Kristall. Isaksons verksamhet omfattar försäljning i minut av glas porslin, keramik och presentartiklar. Företaget såldes under 1967 vidare till AB Hj. Blomqvist, Linköping.

130	1966	
AB Företagsfinans Stockholm		AB S:t Eriks Betong Uppsala
		Oms. 1966/67: 17 mkr

AB Företagsfinans inträdde i december 1966 som delägare i AB

S:t Eriks Betong med dotterbolaget AB S:t Eriks Betongtransporter, tillverkare av trottoar-, trädgårds- och kantstensplattor, monteringsbara kallgarage samt vägg- och specialelement för byggnadsindustrin. Förvärvet avsåg 40 procent av aktiekapitalet och är förbundet med option till förvärv av ytterligare aktieposter. S:t Eriks Betong hade vid transaktionen ca 200 anställda. Transaktionen föranleddes av en önskan att tillvarata S:t Eriks Betongs möjligheter att med bibehållen organisation och oförändrad inriktning i övrigt erhålla en sådan kapitaltillförsel som erfordrades för bolagets fortsatta utveckling. Likviden erlades dels kontant, dels med reverser avsedda att inlösas med 17 500 nya B-aktier i Företagsfinans.

1965

131

Granit AB C. A. Kullgrens Enka AB Bröderna Flinks Granit-
Uddevalla stenhuggeri i Westervik
Västervik

I april 1965 förvärvade Kullgrens Enka samtliga aktier i AB Bröderna Flinks Granitstenhuggeri. Avsikten var att efter förvärvet öka Flinks kapacitet. (Se även fall nr 136—138 och 619.)

1966

132

AB Gullhögens Bruk A-Betong AB
Skövde Växjö
Koncernoms. 1965/66: 113 mkr Koncernoms. 1965/66: 58 mkr

AB Gullhögens Bruk, ett dotterbolag till det Svenska Handelsbanken närstående investmentbolaget AB Industrivärden, förvärvade i september 1966 ytterligare 10 procent av aktiekapitalet i ett annat dotterbolag till Industrivärden, A-Betong AB. Gullhögens aktieinnehav i A-Betong uppgår därmed till 51 procent.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

133 1966
Hexagon AB Skandinaviska Glasögonfabriken AB Skaga
Stockholm Jönköping
Oms. 1965: 1,5 mkr

Hexagon, provinsbankernas investmentbolag, förvärvade i oktober 1966 Skandinaviska Glasögonfabriken AB Skaga i Jönköping. Avsikten var att glasögonfabriken även i fortsättningen skulle drivas under oförändrade principer och med oförändrad ledning. Hälften av glasögonfabrikens tillverkning exporteras.

134 1966
Hidinge Kalkverk AB AB Lanna Bruk
Hällekis Lannabruk
Oms. 1965: 1,4 mkr Oms. 1965: 0,9 mkr

Hidinge Kalkverk, dotterföretag till AB Cementa, förvärvade i början av 1966 AB Lanna Bruk i Närke från Kooperativa Förbundet. Lanna Bruk, som bedriver cementtillverkning, hade sedan 1934 varit utarrenderat till Cementa. Tillverkningen upphörde senare under 1966.

135 1966
AB Iföverken AB Annetorp
Bromölla Malmö
Koncernoms. 1965: 284 mkr

Iföverken förvärvade 1966 samtliga aktier i AB Annetorp från Skånska Cement AB. Annetorp är ett förvaltningsbolag.

136—138 1966
Kullgrens Enka AB Skånska Granit AB
Uddevalla Broby
Koncernoms. 1965: 19 mkr
Brandstorps Stenhuggeri AB
Broby

Vejt & Nordenhake AB

Broby

Koncernoms. 1965: 20 mkr

Investment AB Skansen Lejonet förvärvade i januari 1966 samtliga aktier i Skånska Granit AB, Vejt & Nordenhake AB och Brandstorps Stenhuggeri AB. Dessa företag överläts senare under 1966 till Kullgrens Enka AB varigenom Skansen Lejonet uppnådde aktiemajoritet i Kullgrens Enka. Den därigenom nybildade koncernen har ca 40 mkr i omsättning, varav hälften på export, och mer än 800 anställda. Bakom Skansen Lejonets förvärv uppgavs ligga företagens strävanden att genomföra en strukturrationalisering av den svenska stenindustrin. Genom sammanslagningen blev Kullgrens Enka Sveriges största företag i branschen och även internationellt sett av betydande storlek. Skånska Granit AB med ca 350 anställda driver ett antal stenbrott och har i närheten av Broby två moderna granitförädlingsverk för byggnadssten och gravvårdar. Företaget har även följande dotterbolag: Sven Henrikssons Granitindustri AB, Norrköpings Stenindustri AB, Stenbolagen Carstens AB, Nelsons Stenindustri AB, Trollhättans Gravvårdsindustri AB samt J. H. Gullberghs Stenindustri AB. AB Vejt & Nordenhake är ett handelsföretag med huvudsaklig inriktning på försäljning av förnödenheter för stenindustrin. Företaget hade även ett dotterbolag i Italien för försäljning och inköp. Tillverkningsprogrammet vid Kullgrens Enka omfattar kantsten, byggnadssten av granit, gnejs och skiffer, blocksten för export, trottoarplattor m. m. (Se även fall nr 131.)

1966

139

Lastbilscentralen
VästervikAB Västerviks Betong & Murbruksfabrik
Västervik

Oms. 1965/66: 1 mkr

Lastbilscentralen i Västervik övertog i oktober 1966 Västerviks Betong & Murbruksfabrik samt de i samma företagsgrupp in-

gående Hjalmar Peterssons Åkeri AB samt Grus- & Grävma-
skin AB.

140	1965
AB Nils P. Lund Malmö Oms. 1964: 75 mkr	AB Båstad Makadamfabrik Båstad Oms. 1964: 1 mkr

AB Båstad Makadamfabrik såldes i november 1965 av AB G L Beijer till AB Nils P. Lund i Malmö. Makadamfabriken hade en omsättning på 70 000 ton grus och makadam men avsikten var att öka produktionen till 100 000 ton.

141	1965
Nya Murbruksfabrikens i Stockholm AB Stockholm Oms. 1964: 21 mkr	AB Strå Kalkbruk Stockholm AB Josefsdals Tegelbruk Stockholm Koncernoms. 1964: 22 mkr

Strå Kalkbruk sammanfördes i december 1965 och februari 1966 med Nya Murbruksfabrikens i Stockholm AB och dotterbolaget AB Josefsdals Tegelbruk till ett nytt företag, *Stråbruken AB*, med huvudkontor i Stockholm. Med Strå Kalkbruk fusionerades samtidigt dess dotterbolag Strå Kalkbruks Fastighets AB och dotterdotterbolagen AB Armanbo Kalkbruk, Bodarne Kalkbruk AB, Burträsk Kalkbruks AB, AB Bårstads Kalkbruk, AB Glans Kalkbruk, AB Nordsvenska Kalkbruket, AB Saladolomit, Sörmländska Kalkbruksbolaget och AB Boda Kalkbruk och dess dotterbolag AB Solberga Kalkbruk. Samtliga bolag ingår i Johnson-koncernen. Strå Kalkbruk hade ca 375 anställda med brytning av kalksten och dolomit samt framställning av osläckt kalk, hydrat-kalk, dolomit, doloma och dolomitprodukter vid verk i Sala, Dylta, Boda, Högdalsås och Mårdshyttan. Nya Murbruksfabrikens i Stockholm AB hade ca 180 anställda samt drev fasadputsfabrik

och murbruksfabriker i Stockholm och Häggvik, grus- och sandtag i Ekerö, Rotebro och Rosersberg. Företaget tillverkade mur- och putsbruk, fasadputser, sandspackelfärger vid fabriker i Sala och Barva. Josefsdals Tegelbruk tillverkade taktegel och dräneringsrör vid tegelbruk i Sala.

1965

142

AB P. Olsson & Co
Hälsingborg
Oms. 1964: 12 mkr

AB Byggnadsmaterialier
Hälsingborg
Oms. 1964: 8,3 mkr

AB P. Olsson & Co förvärvade i december 1965 aktiemajoriteten i AB Byggnadsmaterialier. Olssons tillverkade fasadtegel vid fabriker i Rögle och Sennan samt drev handel och entreprenadverksamhet inom byggmaterialbranschen. Syftet med sammanslagningen var att skapa en breddning av de båda företagens sortiment samt genom rationalisering ett förbilligande av distributionen av byggnadsmaterial. Den sammanlagda omsättningen uppgick efter samgåendet till ca 20 mkr.

1966

143

AB Plåtmanufaktur
Malmö
Oms. 1965: 253 mkr

AB Limmareds Bruk
Limmared
Oms. 1965: 26 mkr

PLM träffade i januari 1962 ett kommissionärs- och kreditavtal med ägarna av AB Limmareds Bruk. Avtalet innebar att PLM åtog sig att finansiera Limmareds Bruks fortsatta drift och mot ett årligt arrende svara för verksamheten under i första hand en fyraårsperiod. PLM tillförsäkrades dessutom en option för fortsatt arrendering på samma villkor under ytterligare fem år. Detta samarbete utmynnade i januari 1966 i ett avtal innebärande att PLM förvärvade Limmareds Bruk genom att köpa samtliga aktier i dess moderbolag AB Septanus. Förvärvet likviderades genom en apportemission av aktier i PLM till ett nominellt värde av 2,4 mkr. Därutöver betalade PLM 2 mkr för aktierna

i Limmareds Bruk samt ytterligare 6 mkr för restvärdet i AB Septanus. Under arrendetiden hade Limmareds produktionskapacitet tredubblats. Brukets produktion är specialinriktad på medicinglas och engångsglas för drycker.

144	1966	
Skånska Cement AB		Ölands Cement AB
Malmö		Degerhamn
Koncernoms. 1965: 376 mkr		Oms. 1964/65: 15 mkr

Skånska Cement AB träffade i februari 1966 avtal om förvärv av aktiemajoriteten i Ölands Cement AB, som redan tidigare till 48 procent ägdes av Skånska Cement. Ölands Cement bedriver cementtillverkning i Degerhamn med en årsproduktion på ca 250 000 ton. Bolaget hade sedan länge samarbetat med Skånska Cement, främst på försäljningsområdet genom det gemensamt ägda bolaget Cementa. Det uppgavs att Ölands Cement AB:s rörelse genom förvärvet helt kunde samordnas med Skånska Cement AB:s, vilket ansågs skapa möjligheter till ytterligare rationalisering. Avsikten var dock att Ölands Cement AB:s rörelse skulle drivas efter samma riktlinjer som tidigare och i oförändrad omfattning.

145	1966	
AB Skånska Cementgjuteriet		AB Norrbottens Cementgjuteri
Stockholm		Piteå
Koncernoms. 1965: ca 1 450 mkr		Oms. 1965: 12 mkr

Skånska Cementgjuteriet övertog i juni 1966 aktiemajoriteten i Norrbottens Cementgjuteri i Piteå, Norrlands största företag i branschen. Norrbottens Cementgjuteri har betongvarufabriker i Öjebyn och Gällivare och anläggningar för fabriksbetong i Piteå och Gällivare. Bakgrunden till transaktionen uppgavs vara att företagets ägare ville säkra en effektiv produktutveckling vilket ansågs kräva resurser av sådan omfattning som inte kunde skaffas under det tidigare ägarskapet. Förvärvet avsågs inte medföra

några förändringar av verksamheten. Norrbottens Cementgjuteri hade vid överlåtelsen 80 anställda.

	1965	146
AB Strängbetong		AB Krylbobetong
Stockholm		Krylbo
Oms. 1964: 58 mkr		Oms. 1964: 3 mkr

Strängbetong övertog i april 1965 Krylbobetongs produktion och försäljning och arrenderade dess anläggningar i Krylbo. Avsikten var att rörelsens inriktning på tillverkning av byggnadselement i betong och kommunalvaror i betong skulle bestå. Krylbobetong hade ca 60 anställda.

	1966	147
Svenska Skifferolja AB		Laxå Bruks AB
Kvarntorp		Laxå
Oms. 1964/65: 22 mkr		Oms. 1965: 4,8 mkr

Skifferoljebolaget förvärvade i januari 1966 för 3 mkr samtliga aktier i Laxå Bruk av AB Statens Skogsindustrier (ASSI). Laxå Bruk tillverkade stålsand och mineralullprodukter. Båda företagen ägs av svenska staten. (Se även fall nr 380.)

	1965	148
Svenska Skifferolja AB		Svenska Durox AB
Kvarntorp		Skövde
Oms. 1964/65: 22 mkr	Oms. 1964/65 (16 mån.):	18 mkr

I september 1965 meddelades att regeringen givit Skifferolja-bolaget bemyndigande att för 34 mkr förvärva samtliga aktier i Svenska Durox AB, ägare till bl. a. lättbetongföretaget Skövde Gasbetong AB, AB Svenska Stenhus och halva aktiestocken i Rockwool AB, som tillverkar mineralullprodukter. Riksdagen godkände senare under hösten 1965 uppgörelsen som berörde ca 600 anställda. I kommunikén från Handelsdepartementet sa-

des bl. a. att Skifferoljebolaget bedrivit ett utvecklingsarbete avseende nya industriella verksamhetsgrenar på byggnadsmaterielområdet för att genomföra 1961 års riksdagsbeslut att avveckla bolagets verksamhet i Kvarntorp och att undersöka möjligheterna att ersätta den med ny industriell verksamhet. Sedan Skifferoljebolagets samtliga industriella anläggningar i Kvarntorp därefter sålts uppgavs avsikten vara att Durox-koncernen skulle kunna tillgodogöra sig resultatet av detta utvecklingsarbete. Initiativet till försäljningen uppgavs ha tagits av ägarna till Durox. Skövde Gasbetong täckte 10 à 12 procent av den svenska lättbetongmarknaden och hade ca 135 anställda. Svenska Stenhus, Skövde, hade 25—30 anställda. Rockwool AB, det största företaget i Durox-koncernen med ca 400 anställda i Skövde och Gimo, svarade för knappt hälften av den svenska mineralullproduktionen. Den andra hälften av aktiekapitalet ägs av det danska företaget Kähler A/S.

149	1965	
Sydsvenska Småhus AB		Siporex Småhus AB
Malmö		Oms. 1964: 10,5 milj. kr.

Sydsvenska Småhus AB övertog i juli 1965 den av Siporex Småhus AB bedrivna verksamheten omfattande projektering och försäljning av byggsatser för småhus.

150	1965	
Firma Trällsplattan		Ambjörnarp Cementvaru AB
Ambjörnarp		Ambjörnarp

Firma Trällsplattan övertog 1965 Ambjörnarp Cementvaru AB. Detta företag tillverkade bl. a. cement och trällsplattor.

	1965	151
Värnamo Tegelbruks AB		Helmershus Tegelbruks AB
Värnamo		Värnamo
Oms. 1964: 3,5 mkr		Oms. 1964: 0,4 mkr

Värnamo Tegelbruk förvärvade i januari 1965 Helmshus Tegelbruk som tillverkade taktegel. Helmshus Tegelbruk har sedermera lagts ned och dess tillgångar avyttrats till annat ändamål.

	1966	152
Öberg & Co i Luleå Byggnads AB		Björns Tegelbruk AB
Luleå		Luleå
Oms. 1965/66: 48 mkr		Oms. 1965: 0,1 mkr

Öberg & Co Byggnads AB förvärvade i juni 1966 Björns Tegelbruk, dotterbolag till det samtidigt köpta Norrbottens Träförädlings AB. (Se även fall nr 181.)

Träindustri

	1965	153
De Blindas Förening		AB Nässjö Slöjdfabrik
Stockholm		Nässjö
		Oms. 1964: 0,7 mkr

De Blindas Förening övertog från den 1 januari 1966 samtliga aktier i Nässjö Slöjdfabrik, som tillverkar trämaterial för olika slag av borstar. Transaktionen motiverades av att De Blindas Förening såg det angeläget att säkra tillgången på borstträn för de blinda hantverkarna. Nässjö Slöjdfabrik är landets enda fabrik som specialiserat sig på denna typ av produkter och över 80 procent av produktionen har årligen köpts av de blinda. Det upp-gavs, att detta var första gången som en handikapporganisation i Sverige förvärvat ett fabriksföretag för att trygga tillgången på arbetsmaterial för sina medlemmar.

154	1965	
Boxholms AB		Trävaru AB Sommen
Boxholm		Sommen
Oms. 1964: 67 mkr		Oms. 1964/65: 5,2 mkr

I oktober 1965 övertog Boxholms AB Trävaru AB Sommen med dess sågverksrörelse i Sommen. Avsikten var att driften skulle fortsätta i oförändrad omfattning, eventuellt senare med någon utökning av produktionen.

155	1965	
Bröderna Ivarsson AB (Brio)		AB Olsson & Nordström
Osby		Osby
Oms. 1964: 46 mkr		Oms. 1964: 6 mkr

Brio, som är ett grossistföretag i leksaker samt porslins- och presentartiklar och som tillverkar leksaker, barnvagnar, och utemöbler, övertog i december 1965 aktierna i AB Olsson & Nordström, ett specialföretag för försäljning och i viss mån även tillverkning av trädgårdsmöbler. I samband med överlåtelsen träffades avtal med huvudleverantören till det köpta företaget, Einar Olsson Industrier AB, om fortsatt samarbete. Genom samgåendet beräknade man uppnå betydande rationaliserings- och andra fördelar på såväl tillverknings- som marknadssidan. AB Olsson & Nordström har ändrat namn till *Ferieprodukter AB*.

156	1965	
Kungl. Domänstyrelsen		AB Jäders Bruk
Stockholm		Arboga
		Oms. 1964: 1,6 mkr

Domänstyrelsen fick i december 1965 av regeringen tillstånd att för Kronans räkning inköpa samtliga aktier i Jäders Bruk till en köpeskilling av 10 mkr. Bruket driver jord- och skogsbruk, kraftverksrörelse, såg- och kvarnrörelse samt annan industriell verksamhet. Den fasta egendomen omfattar totalt ca 2 400 hektar var-

av 1 800 hektar skogsmark. Avsikten var att förvaltningen av bolagets egendomar skulle inordnas i Domänverkets lokalförvaltning inom området. Antalet anställda vid Jäders Bruk uppgick till 60.

	1966	157
Dux Möbel AB Trelleborg Tillv. värde 1965: 20 mkr	AB Svenska Möbelfabrikerna Bodafors Oms. 1965: 21 mkr	
Dux Sängar AB Sösdala Oms. 1964/65: 34 mkr	AB Eilas Linköping Tillv. värde 1965: 5 mkr	
Kock Möbel AB Trelleborg	E. Tingströms Möbelfabriks AB Valdemarsvik Tillv. värde 1965: 6,5 mkr	

Sex av landets större möbelfabriker beslöt i april 1966 att gå samman i en ny koncern med namnet *Bra Bohag AB*. Dux-företagen och Kock Möbel AB var dotterföretag till Ljungs Industrier AB i Malmö, till vilket Bra Bohags huvudkontor förlades. AB Svenska Möbelfabrikerna, sedermera Bodafors Möbel AB, var dotterbolag till Facit AB i Åtvidaberg. De sammanslagna företagen hade tidigare haft ett försäljningsarbete under det gemensamma namnet Bra Bohag. Fusionen innebar en vidareutveckling av detta samarbete. Orsaken uppgavs vara den hårdnande konkurrensen och framför allt det väntade konkurrensstrycket från kontinenten. Man hade funnit att medelstora företag i möbelbranschen inte hade tekniska och ekonomiska möjligheter att konkurrera med större enheter i framtiden. Det sades också vara nödvändigt att ha tillräckliga ekonomiska förutsättningar för att stödja återförsäljarna på ett tillfredsställande sätt. Avsikten var inte att lägga ner någon av de i fusionen ingående enheterna men en viss produktionsomfördelning skulle ske. Vissa rationaliseringar av administrationen uppgavs också vara möjliga att genomföra.

158

1966

AB Edsbyverken

AB Splitkein

Edsbyn

Örnsköldsvik

Oms. 1965/66: 22 mkr

Oms. 1965: 2 mkr

AB Edsbyverken förvärvade i september 1966 AB Splitkein i Örnsköldsvik, dotterbolag till AB Hägglund & Söner. Splitkein hade ca 30 anställda. Avsikten var att tills vidare fortsätta tillverkningen av skidor i Örnsköldsvik. Edsbyverken tillverkar hemmöbler, pinnstolar, kontorsmöbler och skidor. Antalet anställda uppgick till närmare 400. Motiven till försäljningen var bl. a. att Splitkeins produkter passade dåligt in i Hägglunds övriga sortiment och att en fortsatt expansion skulle kräva betydande nyinvesteringar.

159

1966

Förvaltnings AB Union

AB Stockaryds Trävaruaffär

Stockholm

Stockaryd

Oms. 1964/65: 10 mkr

För en köpeskilling av ca 5 mkr övertog Förvaltnings AB Union i mars 1966 det småländska sågverket AB Stockaryds Trävaruaffär. I Union-koncernen ingick tidigare det elektriska svetsningsföretaget Union Trading Company AB och T G Bohman & Co AB, Lindesberg, som tillverkar lagerinredningar och transportutrustningar. AB Stockaryds Trävaruaffär har sedermera bytt namn till *Union-Stockarydsverken AB*.

160

1965

Gotlandslamell AB

Klinteverken AB

Klintehamn

Klintehamn

Gotlandslamell AB övertog under sommaren 1965 Klinteverken som vid tillfället befann sig i likvidation. Avsikten var att efter vissa nyinvesteringar åter starta lamelltillverkningen vid fabriken.

180

1966

161

Hasselfors Bruks AB
Hasselfors
Oms. 1965: 30 mkr

Skyllbergs Bruks AB
Skyllberg
Oms. 1965: 23 mkr

I juni 1966 förvärvades Skyllbergs Bruk av Hasselfors Bruk. De båda företagen, som ligger mellan Örebro och Askersund, är mycket lika till sin uppbyggnad. Hasselfors äger 12 500 hektar skog och Skyllberg 25 000 hektar. Båda bruken har sågverk samt driver torv- och spiktillverkning samt jordbruk i stor skala. Det uppgavs att samgåendet möjliggjorde en kraftig rationalisering av bl. a. skogsbruket. Bruken hade vid samgåendet en total arbetsstyrka på 950 personer, varav 550 i Hasselfors. Några permitteringar ansågs vid meddelandet om fusionen inte vara aktuella men i oktober 1966 tillkännagavs att ett sågverk inom den nya företagsenheten, Rönnehyttans Sågverk, skulle läggas ned som en följd av sammanslagningen varigenom ett 50-tal arbetare skulle förlora sin anställning. I transaktionen, som delvis finansierades med aktier i Hasselfors Bruk, ingick även Skyllbergs dotterbolag Skogaholms Bruks AB samt AB Töreboda Tråd- & Spikfabrik.

1965

162

Incentive AB
Stockholm
Koncernoms. 1964: ca 500 mkr

AB Wallit
Stockholm
Oms. 1964: 20 mkr

Incentive förvärvade i december 1965 halva aktiekapitalet i AB Wallit mot likvid i stamaktier i Incentive. Wallit tillverkar vid anläggningar i Skyttorp, norr om Uppsala, trähus enligt skivhusmetoden, innebärande framställning av färdiga rums- eller volymenheter. Tillverkningsprogrammet omfattar bl. a. skolbyggnader, gymnastiksalar, sjukhuslaboratorier och förläggingsbyggnader. Antalet anställda uppgick till ca 250.

163	1966	
Jonssons Fabriker AB (JOFA)		Bröderna Sandströms
Malung		Skidfabrik AB
Oms. 1965: 33 mkr		Lindesberg
		Oms. 1963/64: 4,7 mkr

JOFA förvärvade i början av 1966 Bröderna Sandströms Skidfabrik, som hade inställt sina betalningar. JOFA:s tillverkning omfattar skinnjackor, sporthandskar samt diverse sportartiklar såsom skidstavar, skidbindningar, ryggsäckar, tält, sovsäckar och ishockeyartiklar. Sandströms tillverkning omfattar, förutom skidor, ishockeyklubbor och en del annan idrottsmateriel. JOFA hade drygt 500 anställda och Sandströms ca 100. JOFA heter numera JOFAMA AB.

164	1965	
Jubels AB		Bröderna Timander AB
Lidköping		Timmersdala
Oms. 1965/66: 12 mkr		Oms. 1965/66: 6,1 mkr

Jubels AB, som tillhör Tunbolagen, förvärvade i juli 1965 samtliga aktier i Bröderna Timander, som med ett 40-tal anställda hade byggnadsmaterialaffärer i Mariestad, sågverk i Timmersdala och var hälftenägare i Skara Trä. Genom fusionen blev Jubels ett av de största företagen i Skaraborgs län inom byggnadsmaterial- och sågverksindustrin. Jubels tillverkning omfattade alla slags byggnadsvaror och företaget sysselsatte vid såg, hyvleri och snickerifabrik i Lidköping ca 75 anställda. Företaget äger också Lovene Dörrfabriks AB, med ca 40 anställda.

165—166	1965	
AB Kol och Koks		Ji-Kå Byggmaterial AB
Stockholm		Malmö
Koncernoms. 1965: 403 mkr		Oms. 1965: ca 4 mkr

Jonsson, Sternhagen & Co AB

Göteborg

Oms. 1964: ca 4 mkr

Kol och Koks-koncernen förvärvade 1965 samtliga aktier i Ji-Kå Byggmaterial AB. Ji-Kå-bolaget bedriver handel med byggnadsmaterial och försäljer färdigmonterade trähus. Bolaget bedriver även omfattande golventreprenadverksamhet och innehar ensamförsäljning i Skåne för Svenska Cellulosa AB:s byggprodukter. Kol och Koks-koncernen övertog ungefär samtidigt Jonsson, Sternhagen & Co AB, Göteborg/Malmö, och överförde Ji-Kå-bolaget såväl som Jonsson, Sternhagen & Co AB:s malmöavdelning till ett nybildat bolag *Beijer Byggmaterial i Malmö AB*. Därefter har Kol och Koks-koncernen även överfört dotterbolaget AB Allan Svenssons byggmaterialavdelning till Beijer Byggmaterial i Malmö AB, som sålunda utgörs av ovannämnda tre enheter. Omsättningen uppgår till 12 mkr.

1965

167

AB Kol och Koks
Stockholm

A. Lundberg & Co AB
Piteå

Koncernoms. 1965: 403 mkr

Oms. 1964: 2,5 mkr

Kol och Koks-koncernen förvärvade 1965 samtliga aktier i A. Lundberg & Co AB i Piteå. Lundbergs verksamhet omfattade handel med byggnadsmaterial och trävaror, distribution av cement samt entreprenadverksamhet inom golv- och takbranschen.

1965

168

AB Kol och Koks
Stockholm

Nordemalm AB
Örebro

Koncernoms. 1964: 430 mkr

Oms. 1964: 16 mkr

Kol och Koks-koncernen förvärvade 1965 aktiemajoriteten i Nordemalm AB, ett av Sveriges ledande företag i byggmaterialbranschen. Nordemalm driver dessutom entreprenadverksamhet

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

inom golv- och takbranschen. Kol och Koks-koncernen förvärvade 1967 samtliga aktier i Nordemalm AB.

169	1966	
Krylbo Träförädlings AB		Avesta Byggmaterial AB
Krylbo		Avesta
Oms. 1965: 4,5 mkr		Oms. 1965: 1,5 mkr

Krylbo Träförädlings AB, som tillverkar sågade och hyvlade trävaror, övertog i september 1966 Avesta Byggmaterial AB med lager, inventarier och personal. Krylboföretaget sysselsatte ett 60-tal personer.

170	1966	
NC Industrier AB		AB Contenta-Möbler
Valdemarsvik		Mjölby
Oms. 1965: 10 mkr		Oms. 1965: 1,5 mkr

AB Contenta-Möbler, tidigare dotterbolag till Johannesborgs Möbelfabrik i Linköping, förvärvades i början av 1966 av NC Industrier AB i Valdemarsvik. Efter förvärvet flyttades tillverkningen i Mjölby till Valdemarsvik, vilket innebar att NC Industrier i egen regi kunde utnyttja tidigare uthyrda lokaler. Man räknade dessutom med att koncentrationen skulle medföra betydande fördelar inom både tillverkning, inköp och administration. Mjölbyfabriken hade vid övertagandet ca 50 anställda. Efter förvärvet fick NC Industrier ca 200 anställda och en årsomsättning på 15 mkr.

171	1966	
Norrbottnens Läns		AB Bodens Träimpregnering
Skogsägareförenings ek. för.		Boden
Luleå		Oms. 1967: 5 mkr
Oms. 1966/67: 30 mkr		

Norrbottnens Läns Skogsägareförening övertog i mars 1966 samtliga aktier i Bodens Träimpregnering. Avsikten var att Bodens

Träimpregnering skall få en ny såganläggning med tork och hyvleri i Boden. Utbyggnaden möjliggörs genom lån från Norrlandsfonden på 800 000 kr, 875 000 kr i lokaliseringstöd och 1,3 mkr i lokaliseringlån. Bodens Träimpregnering har anläggningar i Boden, Gällivare och Arvidsjaur och sysselsätter totalt ca 50 personer.

	1966	172
Norrbottnens Sportartikelfabrik Boden	J. W. Nilsson Vagn- & Karossfabrik	Uppsala
Oms. 1965: 2,5 mkr		Oms. 1965: 0,8 mkr

Norrbottnens Sportartikelfabrik i Boden övertog 1966 J. W. Nilsson Vagn- och Karossfabrik i Uppsala som tillverkade bandy- och ishockeyklubbor och vid övertagandet hade drygt 20 anställda. Avsikten var att Uppsalafabriken i samband med övertagandet skulle läggas ned. Genom transaktionen blev Boden-företaget Europas största tillverkare av bandy- och ishockeyklubbor. Boden-företaget hade vid förvärvet ett 30-tal anställda.

	1966	173
AB P. A. Norstedt & Söner Stockholm		AB Akuma Tyringe
Oms. 1965: 86 mkr		Oms. 1965: 9 mkr

SLT förvärvade i juni 1966 genom sitt dotterbolag AB P. A. Norstedt & Söner, Stockholm, företaget AB Skogatorps Mosse, vilket i sin tur var enda ägare till AB Akuma, Tyringe. Huvuddelen av Akumas produktion avser skolinredningar, men företaget tillverkar även butiksinredningar, lådor, etuier etc. Akuma har sedan länge varit underleverantör till Norstedts Skolavdelning, varför integrationen med detta företag kunde ske utan större organisatoriska förändringar. Även tillverkningsprogrammet utanför skolektorn fortsätter som tidigare.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

174	1965	
Siljans Sågverks AB		Saxvikens Sågverk
Mora		Mora
Oms. 1964: 11 mkr		Oms. 1964: 3,5 mkr

Siljans Sågverk, dotterbolag till Fredells Trävaru AB, övertog 1965 Saxvikens Sågverk från AB Statens Skogsindustrier.

175	1966	
Skånes Skogsägareförening		Svanlund & Co AB
Kristianstad		Malmö
Koncernoms. 1965: 86 mkr		Oms. 1965: 11 mkr

Skånes Skogsägareförening förvärvade i juli 1966 samtliga aktier i Svanlund & Co, som driver grosshandel med fiberplattor, lister och snickerier samt försäljning av fanér, utländskt trä och bokvirke. Skånes Skogsägareförening hade redan tidigare byggnadsmaterialaffärer med en sammanlagd omsättning på ca 36 mkr.

176	1965	
Byggnadsfirman Herbert Andersson		Nya AB Östanåsågen
Edsbyn		Ovanåker

Snickeriprodukter Olmats & Persson AB
Edsbyn

Snickeriprodukter och Byggnadsfirman Herbert Andersson i Edsbyn övertog i maj 1965 aktiemajoriteten i Östanåsågen i Ovanåker. Det uppgavs, att Snickeriprodukter skulle lägga ned sitt sågverk i Lillbo och överföra sågningen av virket till Östanåsågen, som skulle moderniseras och få betydligt ökad kapacitet. Östanåsågen hade ca 25 anställda. I maj 1967 förvärvade Byggnadsfirman Herbert Andersson samtliga aktier i Östanåsågen.

	1966	177
Ström-Ljusne AB		Pilgrimstads AB
Strömsbruk		Pilgrimstad
Koncernoms. 1964/65: 127 mkr		Oms. 1964/65: 8,6 mkr

Ström-Ljusne AB förvärvade i mars 1966 Pilgrimstads AB i Jämtland, som med ca 100 anställda tillverkade 30 000 ton träfiberplattor per år. Det uppgavs att Ström-Ljusnes syfte med köpet var att vidga den totala kapaciteten och produktprogrammet. Ström-Ljusne fick efter förvärvet en total produktionskapacitet för träfiberplattor på närmare 90 000 årston.

	1965	178
Svenska Cellulosa AB		AB Bröderna Erikssons Mek.
Sundsvall		Snickerifabrik (BEMS)
Koncernoms. 1964/65: 878 mkr		Örebro
		Tillv. värde 1964: 15 mkr

I april 1965 träffades principöverenskommelse mellan SCA och BEMS om att SCA i samband med en utökning av aktiekapitalet i BEMS genom nyemission skulle inträda som majoritetsägare i företaget. BEMS är en av landets största tillverkare av fönster och fasadelement. Avsikten var att den tillverkning av fönster- och fasadelement som SCA drev vid AB Sundsvalls Fönsterfabrik successivt skulle överflyttas till Örebro, vilket sedermera också skedde.

	1965	179
Svenska Tändsticks AB		Ji-Te AB
Jönköping		Åstorp
Koncernoms. 1964: 1 094 mkr		Oms. 1964: 32 mkr

STAB förvärvade i december 1965 samtliga aktier i träförädlingsindustrin Ji-Te i Åstorp i norra Skåne för 14,5 mkr i kontant betalning. Ji-Te är en av landets största dörrproducenter och STAB-företaget i Lidköping, AB Star Produkter, har ett dörr-

sortiment som kompletterar Ji-Te:s. Släktskapet på tillverknings- sidan uppgavs även i övrigt vara påtagligt varför en strukturrationalisering avsågs kunna genomföras. Ji-Te var STAB:s fjärde tillskott av företag på endast några månader och ingick som ett led i koncernens strävan mot ett bredare produktregister. Ji-Te:s verksamhet domineras av företagets produktion av dörrar och dörrkamrar. Därjämte tillverkas kontors- och förrådsväggar, plattprodukter, fyllnadsmaterial m. fl. produkter i byggmaterialbranschen. Efter samgåendet svarar Ji-Te och AB Star-Produkter för totalt ca 35 procent av den svenska dörrmarknaden. Förvärvet av Ji-Te uppgavs för STAB-gruppen innebära ökade möjligheter till fortsatt expansion inom träförädlingsindustrin och bidra till en fortsatt rationalisering inom byggmaterialbranschen. Ji-Te sysselsatte vid transaktionen ca 430 anställda.

180	1966	
Varia Industri AB		AB Möbelfabriken Varia
Flen		Flen
(Nybildat bolag)		Oms. 1965: 3 mkr

AB Möbelfabriken Varia såldes i juli 1966 till Varia Industri AB. Den nye ägarens avsikt var att ytterligare utveckla tillverkningen av bostadsmöbler och att vid en senare tidpunkt överföra fabriken till nya lokaler i Flen.

181	1966	
Öberg & Co i Luleå Byggnads AB		Norrbottnens Träförädlings AB
Luleå		Luleå
Oms. 1965/66: 48 mkr		Oms. 1965: 12 mkr

Öberg & Co Byggnads AB i Luleå förvärvade i juni 1966 Norrbottens Träförädlings AB, som sedermera ändrat namn till *Dagonatt Fabriker AB*. (Se även fall nr 152.)

1965

182

Konsortium

Ensensågen
Rättvik

Ensensågen i Rättvik, som gick i konkurs under hösten 1965, övertogs i november 1965 av ett nybildat konsortium med anknytning till skogsbranschen.

Massa- och pappersindustri

1966

183

Alstermo Bruks AB
Hohultsslätt
Oms. 1965: 11 mkr

AB Industripapp
Göteborg
Oms. 1965: 10 mkr

Katrinefors AB, som ingår i Tändsticksbolaget, träffade i juni 1966 avtal med Alstermo Bruks AB, som tillhör Munkedalsgruppen, att från årsskiftet 1966/67 utarrendera rörelsen vid dess fabrik AB Industripapp i Göteborg. Genom detta avtal skapades möjligheter för samordning och rationalisering av den tillverkning av hårdpapp, huvudsakligen som råvara till reseffekter, som bedrivs vid de båda företagen. Avtalet förutsatte att Alstermo senast 1969 övertar en viss del av Industripapps maskiner och fortsätter den där bedrivna papptillverkningen, antingen i Göteborg eller Alstermo. Avtalet är infört i kartellregistret.

1966

184

AB Brusafors-Hällefors
Silverdalen
Oms. 1965: 38 mkr

AB Herman Stenberg
Stockholm
Oms. 1964/65: 18 mkr

AB Brusafors-Hällefors förvärvade i juni 1966 AB Herman Stenberg i Stockholm, ett av landets ledande företag inom emballage-

189

industrin. Brusafors-Hällefors driver tillverkning av såväl finpapper som papper för emballageändamål till stor del baserad på råvara från egna skogar. Det uppgavs att bolaget med förvärvet avsåg att möjliggöra vidareförädling av viss del av sina produkter och därigenom nå en för båda produktionsleden värdefull integration. Avsikten var att fortsätta tillverkningen hos Herman Stenberg i lokalerna i Hammarby i oförminskad omfattning. Senare under året meddelades dock att påstillverkningen hos Herman Stenberg skulle flyttas till Lönneberga kommun i Småland. Bärkassetillverkning och kartongtillverkning blir kvar i Stockholm, där bolaget beslutat bygga nya lokaler i Jordbro industriområde för inflyttning år 1968 (Se även fall nr 211—212.)

185 1966
Engblads Tapetfabrik KB, Göteborg
Oms. 1965: 6,4 mkr

AB Göteborgs Tapetfabrik, Göteborg
Oms. 1965: 6,7 mkr

AB Ljungqvists Tapetfabrik, Norrköping
Oms. 1965: 5,7 mkr

Tre av landets största tapettillverkare, Engblads, Göteborgs och Ljungqvists tapetfabriker, beslöt i april 1966 att gå samman i ett för ändamålet nybildat företag, *AB Tapetinvest*. Den sammanlagda omsättningen vid de tre företagen uppgick till ca 18 mkr, 42 procent av den svenska tapetproduktionen. Sevonia AB, dotterbolag till Säfveåns AB, biträdde vid genomförandet av affären och ingick som delägare i den nya koncernen. I mars 1967 meddelades att tillverkningen i Göteborg skulle läggas ned och produktionen koncentreras till en ny fabrik i Norrköping. Denna koncentration berör ca 130 anställda i Göteborg. Enligt planerna skall den nya fabriken i Norrköping tas i bruk i slutet av 1968.

	1965	186—187
Finbruken AB Stockholm		Geos Papper AB Jönköping
	Koncernoms. 1964/65: 21 mkr	
		Nestius Pappers AB Stockholm
		Oms. 1964: 4 mkr

Finbruken förvärvade i augusti 1965 Geos Papper AB med dotterbolagen AB Gustav Lagergren & Co, Göteborg och Pappersindustri AB Simmingsköld & Co i Göteborg. Samtidigt förvärvade Finbruken samtliga aktier i Nestius Pappers AB i Stockholm. Finbruken är försäljningsbolag för de tre pappersbruken Klippan, Lessebo och Grycksbo.

	1965	188
AB Iggesunds Bruk Iggesund		Boxholms AB Boxholm
Oms. 1964: 150 mkr		Oms. 1964: 67 mkr

Igesund, som redan tidigare innehade en betydande aktiepost i Boxholm, erbjöd under våren 1965 övriga aktieägare i Boxholm att byta aktierna mot aktier i Iggesund. Transaktionen finansierades genom nyemission på nominellt 9 mkr i stamaktier i Iggesund med uteslutande teckningsrätt för aktieägarna i Boxholm. Bytesförhållandet var 1:1. Iggesund driver sulfat- och sulfitfabriker, sulfitspriftfabrik, kartongfabrik, sågbladsfabrik med mekanisk verkstad, allt i Iggesund, samt sågverk med plywood- och snickerifabrik i Hudiksvall. Företagets innehav av produktiv skogsmark uppgick till cirka 200 000 hektar. Antalet anställda uppgick till cirka 2 700. Boxholm hade vid övertagandet cirka 1 200 anställda och tillverkade varmvalsat och kallbearbetat järn och stål, valstråd, armeringsjärn och gjutgods. Företaget bedrev även tillverkning av sågade och hyvlade trävaror samt lamelldörrar och innehavet av produktiv skogsmark uppgick till cirka

30 000 hektar. Vidare förekom jordbruks-, kvarn- och mejerirörelse. Båda företagen var noterade på Stockholms fondbörs. Huvudmotiv till samgåendet uppgavs vara samordningsvinster på skogssidan.

189	1965
AB Klippans Finpappersbruk	AB Emsfors Bruk
Klippan	Påskallavik
Oms. 1964/65: 114 mkr	Oms. 1964: 15 mkr

Klippan övertog i november 1965 samtliga aktier i Emsfors Bruk, som driver pappersbruk och sulfittfabrik i Påskallavik söder om Oskarshamn. Företaget äger även ca 3 500 hektar skogsmark och förfogar över egen utskeppningshamn i Påskallavik. Tillverkningen omfattar oblekt papper och fruktomslag. Sysselsättningen uppgick till 250 anställda.

190—191	1965
AB Klippans Finpappersbruk	AB Långasjönäs Pappersbruk
Klippan	Kisa
Oms. 1964/65: 114 mkr	Oms. 1964/65: 14 mkr
	Nyboholms Bruk
	Kvillsfors
	Oms. 1964: 11 mkr

Klippan förvärvade i september 1965 Långasjönäs Pappersbruk och Nyboholms Bruk, som båda ingick i Cellva-gruppen. Ungefär samtidigt övertog Mo och Domsjö det tredje företaget i Cellva, Pauliströms Bruk (se fall nr 197). De båda förvärvade företagens totala produktion uppgick till ca 20 000 ton kräppade pappersprodukter för sanitära behov och hushållsändamål samt silkespapper och fruktomslag. Dessutom tillverkades ca 5 000 ton massa för eget behov. Genom förvärvet breddades Klippans sortiment av kräppat mjukpapper samtidigt som möjligheter för rationellare tillverkning skapades. Avsikten var att driften vid de övertagna bruken ytterligare skulle utvecklas.

1965	192
AB Klippans Finpappersbruk Klippan Oms. 1964/65: 114 mkr	AB Gunnar Walléns Pappersförädlingsindustri Stallarholmen Oms. 1964: 1,5 mkr

Klippan förvärvade i september 1965 samtliga aktier i Gunnar Walléns Pappersförädlingsindustri i Stallarholmen med en sysselsättning på 30 personer vid fabrik i Stallarholmen samt lager- och kontorsavdelning i Stockholm. Avsikten var att skapa en samordning av de båda företagens tillverkning, innebärande att en del av Klippans lättare produktion skulle koncentreras till Stallarholmen.

1966	193
AB Klippans Finpappersbruk Klippan Koncernoms. 1964/65: 114 mkr	AB Östanå Pappersbruk Broby Oms. 1965: 18 mkr

Klippans Finpappersbruk förvärvade i mars 1966 samtliga aktier i AB Östanå Pappersbruk. Likvid erlades med B-aktier i Klippan. Östanå Pappersbruk hade en årstillverkning på 12 000 ton finpapper. Avsikten var att driva verksamheten vid Östanå i oförändrad form.

1966	194
Kopparfors AB Ockelbo Oms. 1964/65: 145 mkr	Bollnäs Skogs AB Bollnäs Oms. 1965: 1,8 mkr

Kopparfors AB, som i Kopparbergs och Gävleborgs län driver tillverkning av pappersmassa, trävaror m. m., förvärvade i maj 1966 samtliga aktier i Bollnäs Skogs AB. Detta företags väsentliga tillgångar utgjordes av ca 8 000 hektar produktiv skogsmark i södra Hälsingland samt aktierna i dotterbolaget Kilafors Skogs AB.

195	1965	
Mo och Domsjö AB		Bure AB
Örnsköldsvik		Bureå
Koncernoms. 1964/65: 515 mkr		Oms. 1964/65: 35 mkr

Mo och Domsjö förvärvade i november 1965 aktierna i Bure AB, som tillverkade sågade trävaror och blekt och oblekt mekanisk trämassa. Bure ägde dessutom 17 000 hektar skogsmark i Västerbottens län och drev skogsbruk. Avsikten var att rörelsen skulle fortsätta som tidigare men det uppgavs att osäkerheten på råvarusidan och förräntningssvårigheter kunde komma att påkalla strukturförändrande åtgärder.

196	1966	
Mo och Domsjö AB		Cellvabruken AB
Örnsköldsvik		Stockholm
Koncernoms. 1964/65: 515 mkr		Oms. 1965: 52 mkr

Mo och Domsjö övertog i juli 1966 Cellvabruken, ett försäljningsbolag för blöjor, mjukpapper m. m. som startats av Pauliströms Bruk, AB Långasjönäs Pappersbruk, Nyboholms AB, MAB & MYA AB och Svenska Cellulosa AB. Mo och Domsjö hade redan tidigare förvärvat Pauliströms Bruk, och de övriga fristående familjeföretagen i Cellva hade övertagits av Klippans Finpappersbruk (se fall nr 190—191). Det uppgavs att Cellva och Pauliström genom Mo och Domsjö's förvärv fick kraftigt ökade resurser för att möta en stigande efterfrågan på blöjor, hushållspapper, toalettpapper, tissuenäsdukar m. m. på såväl hemmamarknaden som den internationella marknaden.

197	1965	
Mo och Domsjö AB		Pauliströms Bruk
Örnsköldsvik		Järnforsen
Koncernoms. 1964/65: 515 mkr		Tillv. värde 1964: 20 mkr

Som ett led i utvecklingen mot ytterligare papperskonvertering

förvärvade Mo och Domsjö i september 1965 Pauliströms Bruk jämte tillhörande 1 500 hektar skogsmark mellan Vetlanda och Hultsfred i Småland. Bruket, som leder sina anor från början av 1700-talet, tillverkade årligen 15 000 ton tissue-papper och cellstoff, som konverterades till blöjor, toalettpapper, servetter, näsdukar m. m. Antalet anställda uppgick vid övertagandet till 170. Avsikten var att vidareutveckla bruket genom ett betydande investeringsprogram. Pauliströms Bruk ingick i Cellva-gruppen, som förvärvades av Mo och Domsjö under 1966 (fall nr 196).

	1966	198
Norrlands Skogsägares Cellulosa AB (NCB)		Dynäs AB Väja
Kramfors	Koncernoms. 1964/65: 101 mkr	
Koncernoms. 1965: 259 mkr		

NBC träffade i juni 1966 avtal med det familjeägda Dynäs AB i Väja om att NCB skulle förvärva Dynäs-koncernens industri- anläggningar i Väja och på Svanö. Dynäs skogsinnehav samt kraftverk och vattenrätter sammanfördes till dotterbolaget Svanö AB som överläts till de tidigare ägarna av Dynäs AB. Avsikten var att NCB skulle göra en väsentlig utbyggnad av Väjaindustrierna med ett nytt stort pappersbruk, vilket också beslutades under våren 1967. Enligt planerna skulle sulfitfabriken på Svanön läggas ned vilket skedde under hösten 1966. Syftet med samgåendet var att i Väja skapa en stor internationell konkurrenskraftig enhet som även på lång sikt var lönsam och därigenom trygga sysselsättningen för de anställda. Dynäs AB sysselsatte inkl. dotterbolaget Svanö AB närmare 1 400 personer med tillverkning av sulfit- och sulfatmassa, papper, sågade trävaror m. m. Genom förvärvet ökade NCB:s produktionskapacitet till över 500 000 årston pappersmassa. Även Svenska Cellulosa AB deltog i förhandlingar om förvärv av Dynäs men var enligt uppgift inte intresserat av att köpa endast industrianläggningarna.

199	1965	
Oskarströms Sulphite Mills AB		Ry AB
Oskarström		Rydöbruk
Oms. 1963/64: 19 mkr		Oms. 1963/64: 11 mkr

I februari 1965 fattades beslut om fusion mellan Oskarströms Sulphite Mills AB och Ry AB, båda dotterbolag till det Enskilda Banken närstående AB Papyrus. Efter sammanslagningen blev företags namn Ry AB med ett aktiekapital på 10 mkr. Avsikten var att uppföra en ny spånskivefabrik med en kapacitet av 32 000 m³ spånskivor i första utbyggnadsetappen. I en andra utbyggnadsetapp beräknades fabriken totala kapacitet komma att uppgå till 65 000 m³, varefter den totala investeringskostnaden skulle uppgått till 23 mkr. Tillsammans med Ry AB:s anläggning i Rydöbruk blev den totala kapaciteten i första utbyggnadsetappen ca 62 000 m³ spånskivor per år. För skogsägarna i sydvästra Sverige uppgavs beslutet innebära att avsättningen av gallringsvirke till dessa fabriker kunde ökas.

200	1966	
AB Papyrus		AB Laxå Pappersbruk
Mölndal		Laxå
Koncernoms. 1964/65: 195 mkr		Tillv.värde 1965: 11 mkr
		AB Nykvarns Bruk
		Nykvarn
		Oms. 1965: 30 mkr

Papyrus förvärvade i juni 1966 finpappersbruken i Laxå och Nykvarn. Formellt gick transaktionen till på så sätt att Papyrus från Incentive AB köpte samtliga aktier i Minebergs AB, som i sin tur ägde bl. a. aktierna i pappersbruksföretagen. I samband med Papyrus övertagande såldes vissa av Minebergs dotterbolag, bl. a. Stockholms Benmjölsfabriks AB samt Stidsvigs & Hälsingborgs Limfabriker AB till Fosfatbolaget AB (fall nr 297). För Papyrus uppgavs förvärvet skapa förutsättningar för ett bätt-

re utnyttjande av egna och de båda förvärvade företagens maskinpark, en mer rationell marknadsföring och en samordning av forskning och utveckling. Likviden erlades delvis i form av nyemitterade aktier i Papyrus.

1966 201

AB Papyrus	AB Svanströms Pappersagentur
Mölnadal	Stockholm
Koncernoms. 1964/65: 195 mkr	Oms. 1965: 22 mkr

Papyrus övertog i april 1966 Svanströms pappersagentur, tidigare dotterbolag till SLT. Svanströms hade verkat som ett självständigt kommissionärsbolag inom SLT-koncernen. Avsikten var att verksamheten skulle bedrivas i oförändrad omfattning och under samma ledning även efter transaktionen. De ca 25 anställda skulle inte beröras av ägarskiftet.

1966 202

AB Papyrus	Söderbergs Papper AB
Mölnadal	Stockholm
Koncernoms. 1964/65: 195 mkr	Oms. 1965: 36 mkr

Munkedals AB
Munkedal
Koncernoms. 1965: 37 mkr

För att effektivisera försäljningen och bättre utnyttja de samlade produktionsresurserna inköptes i juni 1966 ett av landets största pappersgrossistföretag, Söderbergs Papper AB, av Munkedal och Papyrus. I transaktionen ingick även Söderbergs dotterbolag C. H. Persson AB, vilket företag dock såldes vidare under 1966. Samtidigt förvärvade Söderbergs Papper pappersgrossistföretaget Nordström & Tinggrens filialer i Örebro och Umeå samt Grubbens & Co AB, Stockholm, med dotterbolagen AB J. Linds Eftr. och Grubbens & Co i Norrköping AB. Söderbergs dotterbolag Gustaf N. Lundins AB i Göteborg, förvärvat 1965, lades ned.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

Den nya enheten har namnet Söderberg & Grubbens AB, Stockholm, med filialer i Örebro, Umeå och Norrköping. (Se även fall nr 465.)

203	1965	
Skogsägarnas Industri AB (SIAB)		AB Mörrums Bruk
Växjö		Mörrum
Koncernoms. 1964 (exkl. Mörrums Bruk): Oms. 1964: 77 mkr		
214 mkr		

Den industridrivande verksamheten inom Södra Sveriges Skogsägares Förbund sammanfördes i september 1965 i ett företag, Skogsägarnas Industri AB. Förbundet hade tidigare två industridrivande företag, Skogsägarnas Industri AB (SIAB) och Mörrums Bruk. SIAB i sin tur ägde ett antal dotterföretag, vilka drev industriverksamhet i kommission. Efter fusion mellan moderbolaget och dotterföretagen upphörde detta kommissionsförhållande. Det nybildade SIAB fick efter fusionen med Mörrums Bruk ett aktiekapital på 30 mkr och en omsättning på närmare 300 mkr och ca 3 500 anställda. Bakgrunden till fusionen uppgavs vara att få en slagkraftig organisation administrativt, utvecklingsmässigt och finansiellt. Även skattetekniska fördelar kunde vinnas. Det viktigaste resultatet förväntades dock på marknadsområdet genom att SIAB efter fusionen både i Sverige och utomlands kunde uppträda som en samlad enhet med Södra Sveriges Skogsägares Förbunds organisation bakom sig.

204	1966	
Skogsägarnas Industri AB (SIAB)		Skogsägarnas Cellulosa AB
Växjö		Mönsterås
Oms. 1965: 291 mkr		Oms. 1965: 103 mkr

I februari 1966 träffades avtal mellan Södra Sveriges Skogsägares Förbund och skogsägareföreningar i Norrland och Mellansverige om en ändrad fördelning av aktieförhållandet i det av föreningarna gemensamt ägda Skogsägarnas Cellulosa AB. Avtalet innebar att det nord- och mellansvenska aktieinnehavet överfördes till

Södra Sveriges Skogsägares Förbunds dotterbolag Skogsägarnas Industri AB (SIAB). Avtalet syftade till att skapa bättre möjligheter för samordning med Södra Förbundets och SIAB:s övriga verksamhet. I samband därmed utsågs verkställande direktören för Södra Sveriges Skogsägares Förbund och Skogsägarnas Industri AB till VD även för Skogsägarnas Cellulosa AB. Södra Förbundets aktieinnehav i Skogsägarnas Cellulosa AB har där- efter överförs till Skogsägarnas Industri AB, som därmed inne- har drygt 60 procent av aktierna i bolaget.

	1966	205
Stora Kopparbergs Bergslags AB Falun	Grycksbo Pappersbruk AB	Grycksbo
Koncernoms. 1965: 1 036 mkr		Oms. 1965: 62 mkr

Stora Kopparberg förvärvade i juni 1966 ca 90 procent av ak- tierna i Grycksbo Pappersbruks AB som driver sulfitfabrik och papperstillverkning (finpapper m. m.) i Grycksbo samt sågverks- rörelse i Vikarbyn. Antalet anställda i Grycksbo uppgick till drygt 1 000.

	1966	206
Svenska Cellulosa AB (SCA) Sundsvall	AB Ismundbacken	Östersund
Koncernoms. 1965/66: 1 031 mkr		Oms. 1964/65: 1 mkr

SCA förvärvade i mars 1966 samtliga aktier i AB Ismundbacken för 10 mkr. Ismundbackens huvudsakliga tillgångar utgjordes av 6 000 hektar produktiv skogsmark i Jämtland.

	1965	207
Svenska Cellulosa AB (SCA) Sundsvall	Wifstavarfs AB	Vivstavarv
Koncernoms. 1963/64: 811 mkr		Oms. 1963/64: 132 mkr

I oktober 1965 skedde en av de största sammanslagningarna

inom svensk skogsindustri sedan mycket länge. SCA övertog till ett värde av drygt 100 mkr Wifstavarfs AB genom byte av SCA-aktier mot Wifstavarfs-aktier. Samtidigt skedde en affär som förenklat kan beskrivas så att huvudägaren av Wifstavarf, det Enskilda Banken närstående AB Investor, bytte sitt aktieinnehav i Wifstavarf mot det Svenska Handelsbanken närstående AB Industrivärdens aktieinnehav i Bergvik och Ala. Bergvik och Ala ansågs tekniskt och geografiskt ligga närmare de till Enskilda Banken-gruppen hörande Stora Kopparberg och Kopparfors, varför transaktionen enligt vissa bedömare öppnade vidare perspektiv mot koncentration och strukturrationalisering inom skogsindustrin. Syftet med sammanslagningen uppgavs vara att stärka de båda företagens gemensamma konkurrenskraft. Den svenska cellulosaindustrin uppgavs under de närmaste åren komma att utsättas för stark konkurrens från stora, nytillkomna utländska fabriker med tillgång till billiga råvaror. Man kunde samtidigt förutse att kostnadsläget i Sverige skulle fortsätta att stiga. I denna situation ansågs det angeläget att så långt som möjligt samordna råvaruförsörjning, transporter, produktion och försäljning så att alla tillfällen till kostnadsminskningar kunde tillvaratas. Både SCA och Wifstavarf driver i Sundsvallsområdet skogsindustriell produktion vid flera fabriksenheter. Båda företagen har stora skogstillgångar inom Västernorrlands och Jämtlands län. Skogskiftena är i stor utsträckning belägna intill varandra. Det förhållandet att SCA och Wifstavarf sålunda verkade inom samma geografiska område ansågs erbjuda synnerligen goda möjligheter att genom ett samgående mellan företagen åstadkomma en önskvärd strukturrationalisering. På kort sikt räknade man med att fördelarna med samgåendet skulle bli dels personalbesparingar dels rationellare virkestransporter. På lång sikt är de väsentligaste fördelarna en samordning av nyinvesteringarna i massatillverkning inom Sundsvallsområdet så att fabriker av optimal storlek kan byggas utan störningar på virkessidan. Vidare ansågs produktionsenheterna i Östrand och Wifstavarf på sikt båda vara för små. Genom samgåendet skapades stora rationaliseringsmöjligheter.

ter genom en samordning dem emellan. Liknande vinster ansågs kunna uppnås när det gäller de båda företagens sågverk och skogsbruk.

	1966	208
Svenska Cellulosa AB	AB Värnamo Wellpappfabrik	
Sundsvall	Värnamo	
Koncernoms. 1965/66: 1 031 mkr	Oms. 1965: 26 mkr	

SCA förvärvade i januari 1966 samtliga aktier i AB Värnamo Wellpappfabrik för en köpeskilling på 18 mkr. Det uppgavs att Värnamo Wellpappfabrik är en av de modernaste wellpappfabrikerna i landet med en kapacitet på ca 25 000 årston. Företagets tillverkning omfattar i stor utsträckning emballage för bl. a. möbel-, verkstads- och elektroteknisk industri. Avsikten var att verksamheten vid Värnamo skulle bedrivas på samma sätt som tidigare. Efter SCA:s tidigare förvärv av wellpappföretag i Danmark, Frankrike och Spanien blev företaget en av Västeuropas större wellpapptillverkare med en sammanlagd kapacitet på ca 150 000 årston.

	1965	209
Svenska Tändsticks AB	AB Åkerlund & Rausing	
Jönköping	Lund	
Koncernoms. 1964: 1 094 mkr	Koncernoms. 1964: 167 mkr	
	(exkl. Tetra Pak o. Östanå Pappersbruk)	

I oktober 1965 inköpte STAB samtliga aktier i AB Åkerlund & Rausing för 95 mkr. I köpet ingick även Åkerlund & Rausing dotterföretag AB Förpackningsservice, Rausing & Crafoord AB, Celloprint AB samt företagets dotterbolag i Västtyskland, Italien, Mexiko, Köpenhamn och Oslo. ÅR:s systerbolag AB Tetra Pak och AB Östanå Pappersbruk ingick däremot inte i köpet. Antalet anställda hos de i köpet ingående företagen uppgick under 1965 till ca 2 300. För STAB uppgavs köpet innebära en mycket kraftig uppbyggnad och vidgning av koncernens närbe-

släktade verksamhet. I STAB-koncernen ingår nämligen sedan många år olika företag som har nära anknytning till förpackningsindustrin, bl. a. Arengo, Katrinefors, Robert Skarstedt samt pappers- och kartongindustrier i Västtyskland. Avsikten var att Åkerlund & Rausing skulle fortsätta sin verksamhet i samma former som tidigare, dock med ökade finansiella resurser. Det uppgavs att avsikten var att köpeskillingen skulle investeras i AB Tetra Pak. Genom transaktionen skapades sålunda förutsättningar att uppnå de expansionsmöjligheter som både Tetra Pak och Åkerlund & Rausing ansågs bära. Målet för de båda företagen uppgavs vara att erövra en lika stor andel av den europeiska förpackningsmarknaden som man nått av den svenska. Som alternativ till försäljning hade en börsintroduktion av Åkerlund & Rausing övervägts. Eftersom beroendet av idéutveckling och marknadskunnande samt möjligheten att fatta snabba beslut ansågs speciellt viktiga och kunde bättre tillgodoses med familjebolaget som verksamhetsform föredrog man att sälja företaget. Både europeiska och amerikanska köpare uppgavs ha varit intresserade av att förvärva bolaget till en betydligt högre köpeskillning. Möjligheterna att behålla Åkerlund & Rausing i svensk ägo uppgavs emellertid för säljaren ha spelat den avgörande rollen.

210

1966

Varnäs-Företagen AB

Sörstafors Pappersbruk AB

Västerås

Säffle

Oms. 1965: 12 mkr

I maj 1966 sålde Billeruds AB sitt dotterföretag Sörstafors Pappersbruk till Varnäs-Företagen i Västerås. Billerud hade förvärvat Sörstafors år 1961. Anledningen till försäljningen var att Sörstafors massafabrik var för liten för att kunna drivas lönsamt. Inte ens en utbyggnad upp till gränsen för vad gällande vattendom medgav — 65 000 ton — uppgavs kunna göra fabriken konkurrenskraftig. Den nya ägaren tillträdde bruket den 1 september 1966 och i samband därmed upphörde tillverkningen av

massa. Varnäs-Företagen överförde i samband därmed sina avdelningar för tungmetallgjutning, pressgjutning och kokillgjutning samt den mekaniska verkstaden till Sörstafors. Personalen vid Sörstafors uppgick vid tidpunkten för transaktionen till ca 60 personer. En del av dessa erbjöds arbete i Varnäs-Företagen, andra vid andra enheter inom Billerud.

	1966	211—212
AB Åkerlund & Rausing Lund		Nissafors AB Nissafors
Koncernoms. 1965: 196 mkr		Tillv.värde 1965: 8 mkr
		Westling Emballage AB Stockholm
		Oms. 1965: 4 mkr

Åkerlund & Rausing förvärvade i maj 1966 samtliga aktier i Nissafors AB och Westling Emballage AB. Båda dessa företag är specialister på bärkassetillverkning med en sammanlagd personal på 150 man. Tillsammans med tidigare egen tillverkning fick Åkerlund & Rausing genom de båda förvärven en årskapacitet på 160 milj. bärkassar vilket motsvarade omkring hälften av den svenska konsumtionen. Avsikten var dessutom att bygga ut kapaciteten för export, i första hand på EFTA-området. Det upp-gavs dessutom att volymen efter förvärven blev tillräckligt stor för att bilda underlag för betydande tekniskt utvecklingsarbete. Efter förvärven skedde en koncentration av produktionen till Nissafors utanför Halmstad varvid Westling Emballage AB i Stockholm lades ned. Samtidigt flyttades även Åkerlund & Rausing tidigare bärkassetillverkning i Lund till Nissafors. Koncentrationen skedde under första halvåret 1967. (Se även fall nr 184.)

Grafisk industri

213 1965
 Almqvist & Wiksells Boktryckeri AB Eckersteins Universitets-
 Uppsala bokhandel AB
 Koncernoms. 1964/65: 84 mkr Göteborg
 Oms. 1964/65: 2,5 mkr

Almqvist & Wiksell förvärvade genom sitt dotterbolag Almqvist & Wiksell Bokhandel AB under 1965 Eckersteins Universitetsbokhandel i Göteborg.

214 1965
 Almqvist & Wiksells AB Lundequistska Bokhandeln
 Boktryckeri AB Uppsala
 Uppsala Oms. 1964/65: 5,9 mkr
 Koncernoms. 1964/65: 84 mkr

Almqvist & Wiksell förvärvade under 1965 genom sitt dotterbolag Almqvist & Wiksell Bokhandel AB aktiemajoriteten i AB Lundequistska Bokhandeln med dotterföretaget Arvid Svenson AB i Uppsala. Förvärvet finansierades delvis genom nyemission i Almqvist & Wiksell.

215 1965
 Almqvist & Wiksells Boktryckeri AB AB L. Norblads Bokhandel
 Uppsala Uppsala
 Koncernoms. 1964/65: 84 mkr Oms. 1964/65: 0,9 mkr

Almqvist & Wiksell inköpte 1965 genom sitt dotterbolag Almqvist & Wiksell Bokhandel AB samtliga aktier i Norblads Bokhandel i Uppsala.

	1965	216
Almqvist & Wiksells Boktryckeri AB Uppsala	AB P. M. Sahlströms Bokhandel	Linköping
Koncernoms. 1964/65: 84 mkr		Oms. 1964/65: 1,9 mkr

Almqvist & Wiksell förvärvade genom sitt dotterbolag Almqvist & Wicksell Bokhandel AB i slutet av 1965 Sahlströms Bokhandel i Linköping.

	1965	217
Almqvist & Wiksells Boktryckeri AB Uppsala	AB Albin Westling	Örebro
Koncernoms. 1964/65: 84 mkr		Oms. 1964/65: 2,9 mkr

Almqvist & Wiksell förvärvade 1965 genom sitt dotterbolag Almqvist & Wicksell Bokhandel AB samtliga aktier i bokhandeln AB Albin Westling i Örebro.

	1965	218
Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB Eskilstuna	AB Arboga Tidning Arboga Boktryckeri AB	Arboga
Oms. 1964: 7,5 mkr		Oms. 1964: 1,3 mkr

Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB förvärvade i augusti 1965 samtliga aktier i AB Arboga Tidning och Arboga Boktryckeri AB. Genom förvärvet skapades garantier för Arboga Tidnings bibehållande som lokalorgan för Arboga-orten. Fr. o. m. den 1/11 1965 utges Arboga Tidning såsom edition av Eskilstuna-Kuriren från denna tidnings officin i Eskilstuna. Beträffande Arboga Boktryckeri AB har den kvarvarande rörelsen i Arboga renodlats till beställningstryckeri i nära samarbete med Eskilstuna-Kurirens civiltryckeri. Härigenom har man uppnått rationella drift.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

219	1965	
Gummessons Boktryckeri AB		Carl Svanberg AB
Stockholm		Växjö
Tillv. värde 1964: 10 mkr		Oms. 1964: 1,4 mkr

I april 1965 förvärvade Gummessons Boktryckeri AB Carl Svanberg AB i Växjö, ett boktryckeri och bokbinderi med ett 60-tal anställda.

220	1966	
Ivar Hægströms		Svenska Tryckeri Bolagen
Tryckeri AB		STB AB
Stockholm		Stockholm
Oms. 1965/66: 11 mkr		Oms. 1965/66: 17 mkr

Ivar Hægströms Tryckeri AB, dotterbolag till Almqvist & Wiksell i Uppsala, träffade i maj 1966 avtal om att förvärva Svenska Tryckeri Bolagen STB AB. Det uppgavs, att de båda företagens utrustning kompletterade varandra och gav möjlighet till fortsatt rationalisering och utvidgad kundservice. Tryckeri Bolagens nya lokaler i Stockholm uppgavs även ge önskvärda expansionsmöjligheter. Någon omedelbar förändring i företagets verksamhet avsågs inte. Svenska Tryckeri Bolagen framställer bl. a. en rad tidningar och facktidskrifter. Företaget äger dessutom Fackpressens Tryckeri AB, Tryckeri AB Fylgia, Esstebeprint AB, STB Kliché AB, Svenskt Näringsliv Bokförlags AB, Trycksaksplanering AB, Förlags AB Sveriges Kommunikationer och Reklamkonsult AB.

221	1965	
H. Halls Boktryckeri AB		Tidaholms Tryckeri AB
Jönköping		Tidaholm
Oms. 1964: 15 mkr		Oms. 1964: 0,4 mkr

I oktober 1965 träffades överenskommelse mellan Halls Boktryckeri och AB Jönköping-Vulcan, dotterbolag till Svenska

Tändsticks AB, att Halls skulle överta Jönköping-Vulcans aktieinnehav i Tidaholms Tryckeri AB, som bl. a. utger Västgöta-Bladet.

	1965	222
AB Sveriges Litografiska Tryckerier (SLT) Stockholm		Nordisk Rotogravyr AB Solna
Koncernoms. 1964/65: 527 mkr		Oms. 1964: 32 mkr

SLT förvärvade i november 1965 samtliga aktier i Nordisk Rotogravyr. Avsikten var att bolagets verksamhet skulle sammanföras med SLT:s dotterbolag AB Svenskt Djuptryck. Som orsak till samgåendet angavs behovet av fortskridande strukturrationalisering inom den grafiska branschen, bl. a. till följd av de kraftigt stigande personalkostnaderna. För Rotogravyr avsågs sammanläggningen medföra avsevärda interna förändringar syftande till bättre lönsamhet. Avsikten var att koncentrera verksamheten till djuptrycksområdet samtidigt som övriga rörelsegrenar skulle avskiljas. Bl. a. övertog i samband med transaktionen Fackpressförlaget (Åhlen & Åkerlund) Rotogravyrs tidskriftsförlag innefattande bl. a. tidskrifterna Foto, Filmteknik, Elektronik samt Radio och Television. Rotogravyrs förlagsverksamhet på bokområdet överläts till företag inom SLT-koncernen. En betydande del av personalen inom Rotogravyr kunde beredas fortsatt anställning inom SLT. För Rotogravyrs del uppgavs bakgrunden till försäljningen vara en kraftigt försämrad lönsamhet under de senaste åren. Kostnadsläget hade varit svårt att bära och genom företagets karaktär av familjebolag hade man tvingats arbeta med ett begränsat eget kapital, varför resurserna inte varit tillräckliga för den nödvändiga rationaliseringen och koncentrationen till färre verksamhetsområden.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

223	1965	
Tryckcentralen-Evangeliipress, Hällzon & Co Örebro		AB Godvil Stockholm
Oms. 1964: 6,1 mkr		Oms. 1964: 8,2 mkr

Tidnings AB Dagen överlät i oktober 1965 samtliga aktier i sitt dotterbolag AB Godvil till Tryckcentralen-Evangeliipress, Örebro. Överlåtelsen avsåg inte utgivningen av tidningen Dagen men innefattade ett avtal varigenom tidningens fortsatta tryckning vid AB Godvil garanterades under goda ekonomiska och tekniska betingelser. Bakgrunden till uppgörelsen uppgavs vara att en teknisk upprustning och modernisering av rotationstryckeriet bedömts vara nödvändig. Genom försäljningen av tryckeriet kunde Dagen koncentrera sina ekonomiska resurser på att ytterligare konsolidera själva tidningsföretaget.

224	1966	
Universaltryck AB Stockholm	Zetterström & Persson Boktryckeri AB Stockholm	
AB Unikont Stockholm		Oms. 1964/65: 2,5 mkr

Ägarna till Universaltryck och Unikont förvärvade under 1966 Zetterström & Persson Boktryckeri. Avsikten var att Universaltryck och Unikont skulle flytta in i det förvärvade företagets lokaler men att dettas verksamhet även i fortsättningen skulle drivas självständigt.

Livsmedelsindustri

	1965	225
Abba-Fyrtornet AB Göteborg	AB Bröderna Wallins Konservfabrik Göteborg	
Oms. 1964: 67 mkr		Oms. 1964: 3,5 mkr

Abba-Fyrtornet köpte i december 1965 aktierna i Wallins Konservfabrik, som tillverkar fiskkonserver.

	1965	226
Blekinge Mejerier ek. för. Ronneby	Blekinge Mejeriförbund	

Blekinge Mejeriförbund uppgick 1965 genom fusion i Blekinge Mejerier.

	1965	227
AB Chokladfabriken Coralli Hälsingborg	General Nordic AB Malmö	
Oms. 1964: 1,6 mkr		Oms. 1964: 7,5 mkr

Chokladfabriken Coralli i Hälsingborg förvärvade i augusti 1965 General Nordic AB, landets äldsta företag i popcorn-branschen och enda tillverkare av salta jordnötter. Köpeskillingen uppgick till drygt 1 mkr. Avsikten var att Malmö-företaget skulle drivas som självständig enhet ytterligare ett par år, tills Corallifabriken fick en planerad nyanläggning i Hälsingborg färdig. Coralli köptes 1968 av Pepsico, USA (fall nr 794).

	1966	228
Esseli, Svenska Livsmedels- industrier AB Laholm	AB Jästdistribution AB Celljäst	

Esseli, med livsmedelsfabrik i Laholm, AB Celljäst med tillverkning av foderjäst och vitaminpreparat samt AB Jästdistribution med jästnederlag och distributionsbilar sammanslogs i

början av 1966 till ett nytt företag med namnet *Jästbolaget/Es-seli AB*. Samtliga företag var dotterbolag till förvaltningsbolaget AB Fannyudde.

229	1966
AB Frionor	AB Ruuthsbo Konservfabriker
Stockholm	Ystad
1965: 17 mkr	Oms. 1965: 2,5 mkr

AB Frionor, dotterbolag till Frionor Norsk Frossenfisk A/L i Oslo, förvärvade i juli 1966 AB Ruuthsbo Konservfabriker som under de senaste åren i samarbete med Frionor även arbetat på den djupfrysta marknaden. Avsikten var att rörelsen vid Ruuthsbo skulle fortgå som tidigare med produktion av konserverade och djupfrysta bär och grönsaker. Ruuthsbo hade ca 90 anställda.

230	1965
Fulcrum AB	John Andersson & Söner Hästholmen AB
Stockholm	Hästholmen
	Oms. 1965: 7,3 mkr

Fulcrum förvärvade i december 1965 samtliga aktier i John Andersson & Söner vars rörelse omfattar spannmål och frörenseri. Avsikten var att driva rörelsen i oförändrad form.

231—232	1966
Glace-Bolaget AB	Malmö Glass AB
Kommanditbolag	(GeGe-Glass)
Stockholm	Malmö
Oms. 1965: ca 65 mkr	Oms. 1965: 12 mkr
	Åhus-Glass AB
	Åhus
	Oms. 1965: 4,5 mkr

Glace-Bolaget övertog i juli 1966 GeGe-Glass och Åhus-Glass från Skånemejerier. Skånemejerier inträdde i samband därmed

som delägare i Glace-Bolaget. Sammanslagningen innebar att Glace-Bolaget blev en av Europas största glasstillverkare med en beräknad årsomsättning på 80 mkr. Glace-Bolaget bildades 1963 genom sammanslagning av sex mejeriägda glassfabriker. Genom den senaste sammanslagningen fick Glace-Bolaget rikstäckning. Tillverkningen bedrivs vid fabriker i Flen, Göteborg, Luleå och Kyrkheddinge.

	1965	233
Halmstads Slakteriförening u. p. a. Halmstad		Hallands Slaktboskaps- förening Halmstad

Hallands Slaktboskapsförening uppgick 1965 genom fusion i Halmstads Slakteriförening, som ingår i Scan, Föreningen Skånska Andelsslakterier, Malmö.

	1966	234
Karlstadsortens Mejeriförening Karlstad Oms. 1965: 45 mkr		Filipstad-Nordmarkens Mejeriförening Filipstad Oms. 1965: 12 mkr
		Fryksdalen-Klarälvdalens Mejeriförening Munkfors Oms. 1965: 14 mkr
		Kristinehamnssortens Mejeriförening Kristinehamn Oms. 1965: 11 mkr

Under hösten 1966 beslöts att Filipstad-Nordmarkens, Fryksdalen-Klarälvdalens och Kristinehamnssortens mejeriföreningar skulle gå ihop med Karlstadsortens Mejeriförening under det nya namnet *Värmlandsmejerier*.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

235	1966	
Kristianstadsortens Stärkelsefabrik	Riseberga Stärkelsefabrik	
Vä	Ljungbyhed	
Oms. 1965: 6,3 mkr	Oms. 1965: 0,5 mkr	

En sammanslagning skedde hösten 1966 av stärkelsefabrikerna i Kristianstadsorten och Riseberga.

236	1965	
Lantmännens Slakteriförening	Norra Sörmlands Andelsslakteri-	
Nyköping	förening	
Oms. 1964: 35 mkr	Eskilstuna	
	Oms. 1964: 38 mkr	

Vid årsskiftet 1964/65 skedde en fusion mellan Norra Sörmlands Andelsslakteriförening och Lantmännens Slakteriförening. Det nya företaget fick namnet *Slakteriföreningen i Sörmland* med huvudkontor i Eskilstuna.

237	1965	
AB Marabou	Diwongs Bageri AB	
Sundbyberg	Lund	
Koncernoms. 1964: 185 mkr	Oms. 1965: 3 mkr	

Under hösten 1965 träffade Marabou avtal om förvärv av aktiemajoriteten i Diwongs Bageri AB, som i ca 30 år tillverkat bageriprodukter för försäljning huvudsakligen inom Lund-området. Avsikten var att driva Diwongs verksamhet efter samma riktlinjer som tidigare. Från Marabous synpunkt får förvärvet ses som ett led i företagens strävanden att bredda verksamheten. (Se även fall nr 238.)

238	1965	
AB Marabou	AB Estrella	
Sundbyberg	Göteborg	
Koncernoms. 1964: 185 mkr	Oms. 1964/65: 2 mkr	

Tillsammans med det amerikanska företaget Pet Milk Co. (nu-

mera Pet Incorporated) förvärvade Marabou i juli 1965 AB Estrella som tillverkade popcorn, chips m. m. Estrella administreras av Marabou. Förvärvet får ses som en strävan att bredda Marabous verksamhet. (Se även fall nr 237.)

1966

239

Mjolkcentralen

Vadstenamejeriet

Stockholm

Vadstena

Oms. 1965/66: 737 mkr

I juli 1966 meddelades att förhandlingar pågick om att Mjolkcentralen skulle överta Vadstenamejeriet. Mjolkcentralen ville tre år tidigare förvärva Vadstenamejeriet i samband med att man planerade att gå in på Vadstenaområdet med engångsemballage. Vadstenamejeriet fick emellertid då fram en engångsförpackning som gjorde att man framgångsrikt kunde konkurrera med MC. Vadstenamejeriet lyckades t. o. m. öka sin marknad i Östergötland på MC:s bekostnad. Sedan MC lanserat en ny 2-liters-förpackning i Östergötland fick emellertid Vadstenamejeriet svårt att hävda sig i konkurrensen. Då det skulle ha varit mycket svårt för Vadstenamejeriet att klara av den investering på ca 100 000 kr, som fordrades för en 2-liters förpackning, blev det aktuellt att samarbeta med MC, vilket enligt MC:s eget krav måste ske i form av fusion.

1966

240

AB Pellerin/Zenith

AB BM-Förpackning

Malmö

Genarp

Oms. 1965: 101 mkr

Oms. 1965: 5 mkr

AB Pellerin/Zenith, som ingår i Aritmos-koncernen och som är hälftenägare till Margarinbolaget AB, förvärvade i november 1966 51 % av aktiekapitalet i Bröderna Mauritzsons dotterbolag AB BM-Förpackning, som tillverkar djupfryst, färdiglagad mat för storhushåll. Genom AB Pellerin/Zeniths inträde som delägare fick AB BM-Förpackning tillgång till de kapitalresurser, som

ansågs behövas för att man snabbt skulle kunna bygga upp en stor marknad. BM-Förpackning höll vid avtalets ingående på att uppföra en ny fabrik i Hälsingborg, som avsågs bli färdig mot slutet av 1967. Bröderna Mauritzsons charkuterirörelse i Malmö berördes inte av avtalet med AB Pellerin/Zenith. AB BM-Förpackning heter numera *AB Indra Food*.

241

1965

Pripp-Bryggerierna AB
Stockholm

Rockströms Fabriker AB
Norrköping

Koncernoms. 1963/64: 532 mkr

Oms. 1964: 14 mkr

Pripp-Bryggerierna träffade i januari 1965 avtal om förvärv av samtliga aktier i Rockströms. Avsikten var att åstadkomma en samverkan mellan Rockströms Fabriker i Norrköping och Fructus Fabriker i Stockholm. Fructus ägs av Consol-gruppen som i sin tur ägs av den svenska bryggeriindustrin. Pripp avsåg därför att erbjuda Rockströms till Consol-gruppen. Fructus tillverkar råvaror och koncentrat för dryckesindustrin och dessutom råvaror och halvfabrikat för konditorier och bagerier. Rockströms tillverkning omfattade båda dessa områden men också aromatiska råvaror och halvfabrikat för andra grenar inom livsmedels- och sötvaruindustrin. På sikt förväntades en stark expansion inom denna sektor. Rockströms och Fructus blev genom samverkan en stark leverantörgrupp till den nordiska livsmedelsindustrin. Det uppgavs att inga personalinskränkningar eller andra omedelbara förändringar var aktuella. — I början av 1966 förvärvades Rockströms anläggning i Norrköping och dess bageri- och konditoriproduktörelse av Semper AB (fall nr 391).

242

1965

AB Skogaholms Bröd
Eskilstuna

AB Håwe-Bageriet
Karlstad

Oms. 1964/65: 44 mkr

Oms. 1965/66: 11 mkr

Skogaholms Bröd köpte i maj 1965 Håwe-Bageriet. En rationalisering av produktion och distribution planerades.

214

1966

243

AB Skogaholms Bröd
Eskilstuna

Axel Petersons Bageri
Landskrona

Oms. 1964/65: 44 mkr

Skogaholms Bröd övertog i november 1966 Axel Petersons Bageri i Landskrona, som sysselsatte ca 30 personer. Skogaholms är med 10 bagerier på olika platser i landet och ca 1 000 anställda ett av landets större bagerier. Dagsproduktionen uppgick 1966 till ca 130 ton bröd.

1965

244

Skånemejerier ek. för.
Malmö

AB Pålssons Mejeri
Malmö

Oms. 1964: 24 mkr

Skånemejerier förvärvade i mars 1965 aktiemajoriteten i AB Pålssons Mejeri. Det uppgavs att Skånemejerier på längre sikt planerade ett modernt och rationellt mejeri för konsumtionsmjölk som skulle täcka hela sydvästra Skånes behov. I köpet ingick inte de till Pålsson-koncernen hörande bagerirörelserna i Malmö och Göteborg samt glasstillverkningen i Malmö. Då försäljningsavtalet innehöll en klausul att säljaren inte inom 15 år skulle driva sådan verksamhet som vid tiden för förvärvet drevs av Pålssons Mejeri med undantag för tillverkning och försäljning av glass, infördes avtalet i kartellregistret.

1965

245

Skånemejerier ek. för.
Malmö

5 mejeriföreningar i Skåne
Oms. 1964: ca 100 mkr

Ett första steg på vägen mot en storfusion av Skånes samtliga mejerier till en enda enhet togs i februari 1965 genom att det för ändamålet bildade Skånemejeriet träffade ett samarbetsavtal med fem av de större mejeriföreningarna i södra och östra delarna av landskapet. Avsikten var att frågan om fusionsavtal med Skånemejerier under februari skulle föreläggas mejeriföreningar-

nas medlemmar. Trots att opposition mot fusionsbildningen fanns beslöt mejeriernas styrelser att ingå i fusion med Skånemejerier. I september 1965 hade så många accepterat Skånemejeriers erbjudande om fusionsbildning att ca hälften av den skånska mjölkinvägningen och 60 procent av mjölk- och gräddförsäljningen i landskapet handhades av organisationen. Vid slutet av 1965 var följande sex stora mejeriföretag integrerade delar av Skånemejerier: Malmö Nya Mejeriförening, Pålssons Mejeri, Lundaortens Mejeriförening, Skurups Mejeriförening, Österlenmejerier och Nordvästra Skånes Mejeriförbund. Därigenom blev Skånemejerier det tredje mejeriföretaget i storlek med en årsomsättning mellan 100—200 mkr inkluderande förvärv av två ledande glassfabriker. Sammanslagningen till den större enheten innebar stora besparingar i distributionen och möjligheter för en rationell produktionsfördelning inom landskapet.

246

1966

Skånska Kaffe AB
Hälsingborg

Triangel Kaffe AB
Göteborg
Oms. 1965: 31 mkr

Skånska Kaffe AB (Skånskan) träffade i december 1966 avtal om att förvärva samtliga aktier i Triangel Kaffe av Förvaltnings AB Sustento. Avsikten var att försäljningspersonalen skulle stanna i Göteborg medan tillverkningen skulle flyttas till Hälsingborg. Med en årlig tillverkning på ca 3 000 ton rostat kaffe var Triangel Kaffe något större än Skånskan. Koncentrationen till Hälsingborg uppgavs medföra betydande möjligheter till rationaliseringar av både administration och produktion. Avsikten var att de båda kaffeföretagens varumärken även i fortsättningen skulle marknadsföras i oförändrade kvaliteter men att bolagens försäljningsorganisationer skulle inleda ett nära samarbete. Den främsta orsaken till samgåendet uppgavs vara kaffebranschens svåra marknadsförhållanden. Skånskan hade ca 60 anställda och Triangel ca 50. (Se även fall nr 650.)

1966

246 b

Wasabröd AB

AB Upsala Bröd

Filipstad

Uppsala

Oms. 1965: 147 mkr

Tillv.värde 1965: 5 mkr

Wasabröd AB förvärvade sommaren 1966 samtliga aktier i AB Upsala Bröd. Eftersom avtalet innehåller konkurrensklausul, är det infört i kartellregistret.

1966

247

W. Weibull AB

Algot Holmberg & Söner AB

Landskrona

Norrköping

Oms. 1965: 70 mkr

Oms. 1965: 6,2 mkr

Weibull i Landskrona övertog i april 1966 samtliga aktier i Algot Holmberg & Söner AB. Avsikten var att de båda företagens rörelser skulle samordnas. Under 1967 skedde en samordning av försäljningsorganisationen med moderbolagets försäljningsorganisation. Under 1968 nedläggs kontor och utsädesanläggning i Norrköping och verksamheten flyttas till Weibulls anläggning i Skänninge. Växtförädlingsverksamheten i Norrköping kommer att fortsätta som en avdelning under Weibullsholms växtförädlingsanstalt.

1966

248

AB Westerdahl & Karsten

C W Schumacher AB

Stockholm

Stockholm

Oms. 1965: 7 mkr

Oms. 1965: 15 mkr

I juni 1966 förvärvade AB Westerdahl & Karsten samtliga aktier i C W Schumacher AB. Syftet uppgavs vara att skapa förutsättningar för effektivisering av företagens brödproduktion och distribution av bageriprodukter.

1965

249—250

AB Th. Winborg & Co

Lundgrens Konservfabrik

Kristianstad

Lysekil

Patrik Öhnbergs Konservfabrik
Lysekil

De två konserverföretagen i Lysekil, Patrik Öhnbergs Konservfabrik och Lundgrens Konservfabrik, köptes i mars 1965 av Winborgs i Kristianstad. Lundgrens hade sedan länge varit underleverantör för Winborgs.

251	1965	
Västra Sveriges Slakterier, förening u. p. a. (VSS)		Aug. Svensson Slakteri AB (ASSAB)
Uddevalla		Borås
Oms. 1964: 191 mkr		Oms. 1964: 20 mkr

ASSAB såldes i mars 1965 till VSS. ASSAB tillverkar framför allt charkuterivaror och konserver och hade vid tidpunkten för försäljningen en produktionskapacitet på närmare 4 000 ton per år. Avsikten var att driva företaget i samma former som tidigare.

252	1965	
		Gamleby Spannmålsaffär AB Gamleby

AB Förenade Superfosfatfabriker sålde 1965 sitt dotterbolag Gamleby Spannmålsaffär AB till en icke namngiven köpare. Gamleby Spannmålsaffär bedrev ingen verksamhet.

Dryckesvaruindustri

253	1965	
Pripp-Bryggerierna AB Stockholm		Katrineholms Bryggeri Katrineholm
Koncernoms. 1963/64: 532 mkr		Oms. 1964: 2,4 mkr

Pripps förvärvade i januari 1965 Katrineholms Bryggeri, som hade 40 anställda. Efter förvärvet nedlades produktionen i Katrineholm.

	1966	254
Kooperativa Förbundet Stockholm		Sollefteå Bryggeri AB Sollefteå
Oms. 1966: 5 564 mkr		Oms. 1966: 6 mkr

Kooperativa Förbundet träffade i februari 1966 avtal om att förvärva samtliga aktier i Sollefteå Bryggerier. Avsikten var att KF skulle bygga ut bryggeriets kapacitet för att tillgodose behovet av malt- och läskedrycker hos konsumtionsföreningarna i övre Norrland. Efter förvärvet stod Sollefteå Bryggerier under samma ledning som AB Wårby Bryggerier, dotterbolag till Konsumtionsföreningen i Stockholm, men i övrigt skedde inga personalförändringar.

Textil- och sömnadsindustri

	1965	255
Borås Wäfveri AB Borås		Värings Textilindustri AB Väring
Oms. 1964: 95 mkr		Oms. 1964: 5 mkr

Borås Wäfveri förvärvade i januari 1965 samtliga aktier i Värings Textilindustri AB.

	1966	256
AB Engmo Mariehäll		Vallmoindustrier AB Kumla
Oms. 1965: 3,2 mkr		Oms. 1965: 0,1 mkr

AB Engmo förvärvade i september 1966 samtliga aktier i Vallmoindustrier som med ca 15 anställda tillverkade täcken, kuddar och madrasser. Engmo tillverkade med ca 20 anställda i stort sett samma typ av produkter.

257	1966	
Jonsereds Fabrikers AB		Jul. Albrechtson & Co AB
Jonsered		Göteborg
Oms. 1965: 74 mkr		Oms. 1964: 3 mkr

Jonsereds Fabriker förvärvade i april 1966 samtliga aktier i Jul. Albrechtson & Co och dettas dotterbolag AB Svenska Block. Avsikten var att Jonsered skulle slå samman de förvärvade företagens rörelser med den verksamhet som bedrivs genom dotterbolaget Hasses Skeppsfournering AB. Detta företag blev därmed landets största inom branschen. Sammanslagningen uppgavs skapa stora möjligheter till rationalisering av företagen. Albrechtsons rörelse omfattade förutom skeppsfournering nät- och blocktillverkning.

258	1966	
AB K. W. Karlsson		AB Karl G. Ottosson
Gällstad		Falköping
Oms. 1965: 5 mkr		Oms. 1965: 5,7 mkr

AB K. W. Karlsson övertog i maj 1966 Karl G. Ottossons Triåfabrik i Falköping. Ottossons Triåfabriker var vid förvärvet hotade av konkurs och hade inställt betalningarna och sagt upp personalen. Företagets kris uppgavs ha samband med ägarens ekonomiska engagemang i pingströrelsen, framförallt tidningen Dagen och Ibraradio. Genom AB K. W. Karlssons övertagande säkrades sysselsättningen för flertalet av de anställda.

259—260	1965	
AB Lilljedahlska Läderfabriken		AB Bröderna Jörgensen
Sölvesborg		Malmö
Oms. 1964: 2,1 mkr		Oms. 1965: 10 mkr

Svenska Säck AB

Malmö

Oms. 1965: 3 mkr

Lilljedahlska Läderfabriken förvärvade i december 1965 aktiemajoriteten i AB Bröderna Jörgensen samt av samma ägare samtliga aktier i Svenska Säck AB. Bröderna Jörgensen hade 60 anställda och Säckbolaget 12. Lilljedahlska Läderfabriken ombildades senare till ett investmentbolag, Sydinvest AB.

1966

261

Ljungbergs Mattväveri AB

AB Canos Mattfabrik

Lomma

Påarp

Oms. 1965: 1 mkr

Oms. 1965: 1,3 mkr

I mars 1966 köptes AB Canos Mattfabrik, som försatts i konkurs och hotades av nedläggning, av Ljungbergs Mattväveri i Lomma. Efter övertagandet återupptogs driften vid Canos Mattfabrik, flertalet anställda som uppsagts återanställdes, produktionen minskades något och priserna sänktes med ca 25 procent. Antalet anställda uppgick till ca 20 i båda företagen.

1966

262

AB Salenco Kappfabrik

AB Mästersöm

Stockholm

Vimmerbyn

Oms. 1965: ca 3 mkr

Tillv. värde 1965: 4 mkr

I juni 1966 fattades beslut att Salenco och Mästersöm skulle gå ihop i ett företag som skulle drivas i Salencos regi med gemensam marknadsföring. Orsaken till samgåendet uppgavs vara de stegrade kostnaderna inom konfektionsbranschen som gör en övergång till större enheter och ökad koncentration alltmer nödvändig. Avsikten var att överföra all tillverkning och administration till Mästersöm i Vimmerby. De båda företagens produktion kompletterar varandra genom att Salenco tillverkade dräkter och

yllekappor medan Mästersöm drev en mer sportbetonad konfektionslinje. Salenco hade ca 75 anställda och Mästersöm ca 100.

263	1965
Strands Konfektions AB Katrineholm Oms. 1964: 9,4 mkr	Jakobsdals Textilindustri AB Katrineholm Oms. 1964: 2,8 mkr

Strands Konfektions AB övertog i maj 1965 Jakobsdals Textilindustri AB som tillverkade barn- och tonårskläder och hade 100 anställda. Avsikten var att företaget efter överlåtelsen skulle övergå till tillverkning av herrkonfektion och samtliga sysselsatta skulle beredas fortsatt arbete. Anledningen till överlåtelsen uppgavs vara de senaste årens dåliga lönsamhet inom den lätta konfektionsbranschen.

264	1966
AB Svenska Yllekoncernen Borås Oms. 1965: 50 mkr	Kilsunds AB Borås Oms. 1964/65: 35 mkr

I januari 1966 träffades avtal att Svenska Yllekoncernen och Kilsund skulle samordna sina ylleindustrirörelser till ett för ändamålet nybildat företag, Saxylle-Kilsund AB, med ett aktiekapital på 12 mkr som delades lika mellan de båda företagen. Bakom samgåendet uppgavs ligga den allt hårdare importkonkurrensen, framför allt från EFTA-länderna. Genom samgåendet räknade man med att få en betydande förstärkning av företagets konkurrenskraft. Det ansågs att konkurrensläget på den internationella marknaden var sådant att radikala åtgärder var nödvändiga för att den svenska ylleindustrin skulle kunna hävda sig. Den nybildade koncernens produktionsprogram omfattar beklädnadsvävnader av kam- och kardgarn för dam- och herrkläder, bilklädnadsvävnader och garn. Antalet anställda uppgick till drygt 1 000. Yllekoncernen hade vid tidpunkten för samgåendet fabriker i Borås, Nyköping, Tidän och Stigen. Under våren 1966

avvecklades successivt tillverkningen i Nyköping och Tidån. Under hösten 1966 koncentrerades produktionen till Yllekoncernens tidigare anläggning i Stigen, Dalsland, och Kilsunds tidigare anläggning i Borås. Avtalet är infört i kartellregistret.

	1965	265
AB Sveriges Förenade Triksåfabriker Borås		AB Idealkorsetter Sandared
Koncernoms. 1964/65: 109 mkr		Oms. 1964: 8 mkr

Förenade Trikså övertog i december 1965 Idealkorsetter, som vid fabriker i Sandared och i Portugal med 60 resp. 100 anställda tillverkade korsetter och BH. För Förenade Trikså innebar förvärvet att företaget gav sig in på en ny marknad. Fördelarna med att ta upp korsettillverkning uppgavs för Förenade Trikså vara dels att tillverkningsområdet är närbesläktat med vad man tidigare producerade, dels att kundkretsen är densamma som för strumpor, underkläder och yttertrikå, företagets tidigare huvudtillverkning.

	1965	266
Textil och Linne AB Hälsingborg		R. & J. Wahlbergs AB Hälsingborg
Oms. 1964: 1,3 mkr		Oms. 1964: ca 0,6 mkr

I juni 1965 gjordes en sammanslagning av R. & J. Wahlbergs AB och Textil och Linne AB.

	1966	267
Tidstrands Yllefabriker AB Sågmyra		Habo Ullspinneri AB Habo
Oms. 1965: 15 mkr		Oms. 1965: 4 mkr

Tidstrands Yllefabriker förvärvade i juni 1966 samtliga aktier i Habo Ullspinneri. Avsikten var att successivt koncentrera bolagens pläd- och filtillverkning till Sågmyra.

268	1966	
Tidstrands Yllefabriker AB		Vetlanda Ullspinneri AB
Sågmyra		Vetlanda
Oms. 1965: 15 mkr		Oms. 1965: 6 mkr

Tidstrands Yllefabriker förvärvade i juni 1966 Vetlanda Ullspinneri. Avsikten var att så småningom överföra filtillverkningen från Vetlanda till Sågmyra utanför Falun. Drygt 100 anställda sysselsattes i Vetlanda Ullspinneri.

269	1966	
AB J. A. Wettergren & Co		AB Bocaj
Göteborg		Göteborg
Oms. 1965: 19 mkr		Oms. 1965: 9,4 mkr

Wettergrens övertog i mars 1966 samtliga aktier i konfektionsföretaget AB Bocaj med tillverkning av herrockar vid fabriker i Göteborg, Bollebygd och Trollhättan. Genom förvärvet blev Wettergren-koncernen en av Europas största specialtillverkare av herrockar och landets tredje konfektionsföretag med över 700 anställda och en årsomsättning på drygt 30 mkr. Avsikten var att produktionen vid Bocajs fabriker skulle fortsätta oförändrad.

270	1966	
AB J. A. Wettergren & Co		Värnamo Konfektions AB
Göteborg		Värnamo
Oms. 1965: 19 mkr		Oms. 1965: 6,5 mkr

Wettergrens övertog i april 1966 Värnamo Konfektions AB:s rörelse, fabriksfastigheter, maskiner, inventarier och varulager. Avsikten var att Wettergrens skulle behålla tillverkningen av kappor och dräkter medan den lättare konfektionen såldes till andra intressenter som avsåg att fortsätta denna del av rörelsen vid en filialfabrik i Reftele. Wettergrens planerade att koncentrera den tunga tillverkningen till huvudfabriken i Värnamo. I samband därmed avsåg man att erbjuda personalen vid filialfabri-

kerna anställning i huvudfabriken. Efter förvärvet uppgavs Wetergrens bli norra Europas största specialtillverkare av ytterplagg för damer och herrar med en koncernomsättning på över 40 mkr. Avtalet är infört i kartellregistret.

1965

271

AB Sixten Malmberg
Kristinehamn

Jonserefs Fabrikers AB sålde under 1965 sitt dotterbolag AB Sixten Malmberg till dess tidigare föreståndare Stig Lingsten.

Läder-, hår- och gummivaruindustri

1966

272

Bröderna Nilssons Skofabrik
Umeå
Oms. 1965: 2,5 mkr

Hästen Skofabrik AB
Uppsala
Oms. 1965: 6 mkr

Bröderna Nilssons Skofabrik i Umeå förvärvade i april 1966 tillverkningen och försäljningen av skor vid Hästen Skofabrik i Uppsala. Avtalet innebar att samtliga ca 150 anställda i Uppsala under en kortare tid skulle beredas fortsatt anställning av de nya ägarna. Produktionen vid Bröderna Nilssons Skofabrik hade sedan flera år sålts genom Hästens försäljningsorganisation. Avsikten var att Hästen även efter överlåtelsen skulle behålla såväl sitt gamla firmanamn som sina varumärken. Genom sammanslagningen blev det nya företaget en av Sveriges största skotillverkare med en dagsproduktion på ca 1 000 par. Samgåendet uppgavs skapa möjligheter till rationalisering av såväl produktion som försäljning. Hästen sysselsatte vid samgåendet drygt 200 anställda.

273

1966

Helsingborgs Gummifabriks AB Tretorn AB Josef Johansson
 Hälsingborg Norrköping
 Koncernoms. 1965: 170 mkr

Tretorn förvärvade under 1966 samtliga aktier i skogrossistföretaget AB Josef Johansson.

274

1966

Helsingborgs Gummifabriks AB Malmgrens Skofabriks AB
 Tretorn Ramlösa
 Hälsingborg Oms. 1964/65: 3,9 mkr
 Koncernoms. 1965: 170 mkr

Tretorn förvärvade i februari 1966 samtliga aktier i Malmgrens Skofabriks AB av Investment AB Wigral, moderbolag i Grönvalls-koncernen. Avsikten var att verksamheten vid Malmgrens, som sysselsatte 120 personer, skulle bedrivas i oförändrat namn och i ungefär samma former som tidigare. Det uppgavs att övertagandet skulle ses som ett uttryck för Tretorns strävanden att koncentrera sin marknadsaktivitet på dels gummiskor, dels skinnskor. Genom samgåendet uppgavs Malmgrens få ökade resurser att hävda sig mot den starkt ökade importen. I juni 1967 meddelades att tillverkningen skulle läggas ned och verksamheten inriktas på inköp och försäljning av modeskor. Förändringen skedde den 1 oktober 1967. Flertalet av Malmgrens anställda uppgavs kunna få sysselsättning vid moderbolaget.

275

1965

AB Hans Janbell AB Skinnkonfektion
 Borås Borås
 Tillv. värde 1965: 4 mkr

I januari 1965 skedde ett samgående mellan de båda skinnklädesfabrikerna Hans Janbell och AB Skinnkonfektion, båda i Borås. Samgåendet uppgavs syfta till ökad effektivitet. Några större per-

sonella förändringar uppgavs inte vara planerade. Arbetsstyrkan uppgick hos Janbell till 77 och Skinnkonfektion till 57 personer. (Se även fall nr 278.)

	1966	276
J. F. Nordlöfs Skofabrik Lerum		AB K. J. Pompeius Falköping
Tillv. värde 1965: 4 mkr		Tillv. värde 1965: 1,5 mkr

I mars 1966 förvärvade J. F. Nordlöfs Skofabrik AB K. J. Pompeius skofabrik i Falköping. Orsaken till förvärvet uppgavs vara den skärpta utländska konkurrensen på den svenska skomarknaden från i första hand Italien, Japan och Tjeckoslovakien. Pompeius tillverkar randsydd herrskor och sysselsatte vid övertagandet ca 25 personer. Nordlöfs produktion av damskor sysselsatte ca 75 anställda.

	1966	277
AB Percofiber Göteborg	Svenska Tandborstfabriken Sjöberg & Son AB	Tyringe
Oms. 1966/67: 0,4 mkr		

Svenska Tandborstfabriken i Tyringe, som i november 1965 försattes i konkurs, förvärvades i februari 1966 av AB Percofiber i Göteborg. Avsikten var att den nya ägaren efter automatisering av Tandborstfabriken skulle återuppta driften och återanställa personalen på ca 15 man. Tandborstfabrikens plastavdelning avvecklades och borstillverkningen flyttades till S. Unnaryd.

	1966	278
AB Skinnspecialisten Malung		AB Jan Bells Skinnkläder Borås
Oms. 1964/65: 2,9 mkr		

AB Skinnspecialisten i Malung förvärvade i februari 1966 AB Jan Bells Skinnkläder i Borås. Avsikten var att det tiotal perso-

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

ner som vid förvärvet fortfarande var verksamma i Boråsfirman och det 30-tal som friställts före övertagandet skulle återanställas. 1965 övertog Jan Bells Skinnkläder AB Skinnkonfektion i Borås men en kraftig reduktion av företagets personalstyrka skedde successivt under hela 1965. (Se även fall nr 275.)

279	1966	
AB Svenska Gummicentralen		Sydsvenska Gummi AB
Danderyd		Hälsingborg
Oms. 1964/65: 14 mkr		Oms. 1965/66: 0,3 mkr

AB Svenska Gummicentralen förvärvade i juli 1966 Sydsvenska Gummi AB i Hälsingborg och fick därigenom sin första fullt utbyggda däckverkstad i Skåne.

280	1965	
Trelleborgs Gummifabriks AB		Helsingborgs Gummifabriks AB
Trelleborg		Tretorn
Koncernoms. 1964: 306 mkr		Hälsingborg
		Koncernoms. 1964: 170 mkr

I januari 1965 skedde en viss samordning av rörelserna vid Trelleborgs Gummifabrik och Helsingborgs Gummifabrik. Företagen hade redan tidigare ägargemenskap då aktiemajoriteten i de båda bolagen innehades av framlidne disponenten Henry Dunker och Henry och Gerda Dunkers Stiftelse. Efter samordningen fick de båda företagen en gemensam koncernledning och en koordinering kunde ske av administrativa, organisatoriska, tekniska, stabs-, och serviceresurserna. Inom dessa områden räknade man med att nå omedelbara fördelar. På längre sikt väntade man sig också besparingar genom att anläggningarna skulle kunna utnyttjas bättre, distributionsapparaten, investeringsplanerna och utvecklingsarbetet samordnas m. m. Genom samgåendet skapades en gummikoncern av internationell storlek med en total omsättning på 428 mkr och fabriker i Trelleborg, Stockholm, Malmö, Skurup, Ystad, Landskrona, Ljungby, Falkenberg, Bremen och

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

Hoogezand (Holland), Hälsingborg, Ulvsunda, Helsingör och Hamburg. De båda företagen hade vid samgåendet totalt 11 000 anställda.

	1966	281
Trelleborgs Gummifabriks AB	Ulvsunda Gummifabriks AB	
Trelleborg		Stockholm
Koncernoms. 1965: 341 mkr		Oms. 1966: 20 mkr

Avtal träffades i juni 1966 mellan Trelleborgs Gummifabrik och Helsingborgs Gummifabriks AB Tretorn om försäljning till Trelleborg av Tretorns innehav av aktier i Ulvsunda Gummifabriks AB. Trelleborg, som redan tidigare ägde 49 procent av aktiekapitalet i Ulvsunda Gummifabrik, erlade likvid i Trelleborgsaktier genom nyemission. Avsikten var att Ulvsunda Gummifabrik även i fortsättningen skulle drivas som ett helt självständigt företag, med oförändrad personal, tillverkning och försäljning. Avtalet uppgavs innebära att Ulvsunda bättre skulle kunna utnyttja Trelleborgs resurser ifråga om forsknings- och utvecklingsarbete. Ulvsunda tillverkar bl. a. slangar, mattor och valsar av gummi, formgjorda industrigummiartiklar, flytvästar och polystyrenskumdetaljer. Antalet anställda var 1965 ca 400.

Kemisk och kemisk-teknisk industri

	1966	282
AGA AB	AB Svenska Carbidkontoret	
Lidingö		Göteborg
Koncernoms. 1965: 735 mkr		Oms. 1965: 13 mkr

AGA förvärvade i maj 1966 av Fosfatbolaget samtliga aktier i AB Svenska Carbidkontoret i Göteborg. Carbidkontorets huvudsakliga verksamhet består av tillverkning och försäljning av apparater för svetsning, lödning, uppvärmning och skärning. Verk-

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

samheten omfattar också acetylenigasverk, lager- och transporttankar, förgasare m. m. för flytande syre samt tillsatsmaterial för svetsning. Förvärvet innebar framförallt en komplettering av AGA:s verksamhet och produktprogram. Samtidigt skapades möjligheter till en strukturrationalisering inom de verksamhetsfält som varit gemensamma för AGA och Carbidkontoret.

283	1965	
Arabolagen AB		AB Arki
Stockholm		Stockholm
Koncernoms. 1965: 223 mkr		Oms. 1964/65: 7,8 mkr

Arabolagen, dotterbolag till Incentive, övertog i september 1965 AB Arki, som tillverkade vibrations- och isoleringsmaterial mot kyla och värme samt akustikputs mot ljud. Företaget drev dessutom entreprenadverksamhet för bl. a. vägg- och golvbeklädnader med en sysselsättning på 100 personer. Arabolagens verksamhet omfattar främst försäljning av bränslen och byggnadsmaterial.

284	1965	
AB Astra		AB Stålullfabriken
Södertälje		Täby
Koncernoms. 1964: 323 mkr		Oms. 1964: 1,5 mkr

Astra förvärvade i december 1965 samtliga aktier i AB Stålullfabriken i Täby, vars huvudsakliga tillverkning utgjordes av Astras dotterbolag AB Wallco:s produkt Svinto tvålull.

285	1965	
AB Wilh. Becker		AB Boström & Bergqvist
Stockholm		Härnösand
Koncernoms. 1964: 134 mkr		Oms. 1964: 0,9 mkr

Beckers förvärvade 1965 färghandelsföretaget AB Boström & Bergqvist i Härnösand.

1965 286

AB Wilh. Becker Stockholm Koncernoms. 1964: 134 mkr	AB Flodins Färghandel Eskilstuna Oms. 1964: 0,9 mkr
---	---

Beckers förvärvade 1965 AB Flodins Färghandel.

1965 287

AB Wilh. Becker Stockholm Koncernoms. 1964: 134 mkr	Henrik Harjus Färghandels AB Umeå Oms. 1964: 0,9 mkr
---	--

Beckers förvärvade 1965 Henrik Harjus Färghandels AB.

1965 288

A Wilh. Becker Stockholm Koncernoms. 1964: 134 mkr	AB Lagerholms Färgfabrik Stockholm Oms. 1964: 1,2 mkr
--	---

Becker förvärvade under 1965 samtliga aktier i AB Lagerholms Färgfabrik, vars rörelse successivt avvecklades i början av 1966. Lagerholms Färgfabrik ägde en större fastighet i Lövholmen där Beckers redan tidigare bedrev verksamhet. Förvärvet uppgavs vara ett led i Beckers strävan att säkerställa tomtmark för sin framtida utveckling på Lövholmen.

1965 289

AB Wilh. Becker Stockholm Koncernoms. 1964: 134 mkr	Nya Måleri AB Liljenqvist & Son Halmstad Oms. 1964: 2 mkr
---	---

Beckers förvärvade i april 1965 aktierna i Liljenqvist & Son med dotterbolag.

290	1966	
AB Wilh. Becker		A. F. Thornberg AB
Stockholm		Halmstad
Koncernoms. 1965: 143 mkr		Oms. 1965: 1,4 mkr

Beckers förvärvade i början av 1966 detaljhandelsföretaget A. F. Thornberg AB. Verksamheten sammanfördes med Beckers tidigare dotterbolag i Halmstad, Nya Måleri AB Liljenqvist & Son. Därefter såldes aktierna i A. F. Thornberg i samband med en lokalöverlåtelse.

291	1966	
AB Wilh. Becker		Östman & Svensson AB
Stockholm		Härnösand
Koncernoms. 1965: 143 mkr		Oms. 1965: 1 mkr

Beckers förvärvade i början av 1966 Östman & Svensson AB, en färghandel i Härnösand. Företagets verksamhet samordnades med en av Beckers redan tidigare ägd färghandel i Härnösand, AB Boström & Bergqvist, under det nya namnet *Beckers Färghandel i Härnösand AB*.

292	1966	
Bergviks Hartsprodukter AB		Garvämnes AB Weibull
Söderhamn		Landskrona
Oms. 1965/66: 21 mkr		Oms. 1965: 13 mkr

Bergviks Hartsprodukter AB, gemensamt dotterbolag till Bergvik och Ala AB samt Svenska Cellulosa AB, förvärvade i april 1966 samtliga aktier i Garvämnes AB Weibull i Landskrona. Avsikten var att tillverkningen i Landskrona skulle samordnas med Hartsbolagets rörelse. Hartsbolagets destillationsverk i Sandarne fick efter en utbyggnad som färdigställdes hösten 1966 en kapacitet på ca 50 000 ton rå tallolja och blev därigenom av samma storlek som de största amerikanska anläggningarna. Weibulls produktion av tallolja uppgick vid förvärvet till ca 10 000 ton per år.

1965 293

AB Bona	Fabriks AB Fernisol
Malmö	Malmö
Oms. 1964: 7,5 mkr	Oms. 1964: 2,5 mkr

AB Bona övertog i december 1965 aktiemajoriteten i Fabriks AB Fernisol. De båda företagen är verksamma inom golvbranschen och skapade genom samgåendet betydande rationaliseringsmöjligheter inom utvecklings- och tillverkningsleden och fick dessutom ett breddat sortiment.

1966 294

Bostik AB	AB Cementex
Hälsingborg	Örebro
Oms. 1965: 19 mkr	Oms. 1965: 11 mkr

Under 1965 etablerades ett samarbete mellan Bostik och Cementex. Detta samarbete utvecklades i februari 1966 till ett fullständigt samgående under gemensam företagsledning. De båda företagen tillverkar lim, tätningsmedel m. m. Bostik hade ca 250 anställda och Cementex ca 100.

1966 295

AB Eldon-Verken	Industri-Companiet Konstharts-Produkter
Nässjö	Gemla
Oms. 1965: 31 mkr	Oms. 1965: 0,4 mkr

Eldon-Verken i Nässjö inköpte i november 1966 Industri-Companiet Konstharts-Produkter i Gemla som specialiserat sig på tillverkning av elektriska plastdetaljer. Avsikten var att tillverkningen i Gemla i början av 1967 skulle överflyttas till Eldon-Ostermanbolagens fabrik i Alvesta. I samband med förvärvet erbjöds de 8 anställda i Gemla-företaget att flytta över till Eldon-Ostermanbolagens Alvestafabrik. Gemla-fabriken levererade tidigare närmare hälften av sin produktion till Eldon-Ostermanbolagen.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

296	1966	
Fastighets AB Hufvudstaden Stockholm		AB Svensk Filmindustri Stockholm Oms. 1965: 44 mkr

Fastighets AB Hufvudstaden erbjöd sig under sommaren 1966 att överta samtliga aktier i Svensk Filmindustri genom likvid i 2 nyemitterade aktier i Hufvudstaden mot 3 st. i SF. När tiden för utbytet av SF-aktier mot Hufvudstadsaktier utgick den 30 september hade aktieägare, representerande över 90 procent av aktiekapitalet i SF accepterat erbjudandet. Den tidigare majoritetsägaren till SF, Fastighets AB Diplo, fusionerades under 1966 med Hufvudstaden.

297	1966	
Fosfatbolaget AB Stockholm		Stockholms Benmjölsfabriks AB Stockholm Koncernoms. 1965: 327 mkr
		Koncernoms. 1965: 32 mkr

Fosfatbolaget förvärvade i maj 1966 av Incentive AB Stockholms Benmjölsfabriks AB med dotterbolag, främst Stidsvigs & Hälsingborgs Limfabriker AB. Dessa företag utgjorde tidigare den kemiska sektorn inom Minebergs-koncernen, vilken förvärvats av Incentive (fall nr 200). I samband med transaktionen meddelades att Fosfatbolaget genom sitt dotterbolag Liljeholmens Stearinfabrik bedriver bl. a. fettkemiska tillverkningar, i vilka sedan gammalt utnyttjas råvaror från Stockholms Benmjölsfabrik. Förvärvet innebar i denna del en integration som uppgavs medföra kommersiella och tekniska fördelar. Vidare uppgavs att Benmjölsfabrikens tillverkning av lim på basis av naturprodukter utgjorde ett komplement till limsortimentet inom Fosfatgruppen inkl. dotterbolaget AB Casco.

1966

298

Fosfatbolaget AB Stockholm	Kommanditbolaget Svensk Färgindustri Gamleby
Koncernoms. 1965: 327 mkr	Oms. 1965: 4 mkr

Fosfatbolaget inledde i november 1966 ett tekniskt och ekonomiskt samarbete med Svensk Färgindustri i Gamleby varvid Fosfatbolaget inträdde som hälften-ägare i företaget. Den tidigare ägaren behöll den andra hälften och kvarstod som verkställande direktör. Avsikten var att driva verksamheten i oförändrade former. Svensk Färgindustri är specialiserad på tillverkning av PVC-dispersioner, så kallade plastisol och organosol. Dessa produkter används bl. a. för beläggning på textil, papper, plåt och trådartiklar vid tillverkning av t. ex. regnkläder, plasthandskar, diskställ och detaljer för bilindustrin. Utvecklingen inom detta område går mot en växande användning av plastisol och organosol som korrosionsskydd på metallytor i t. ex. disk- och tvättmaskiner. Det uppgavs att marknaden mer och mer skulle komma att kräva produkter som var så färdiga att de kunde sättas in direkt i tillverkningsprocessen utan att förbrukarna behövde ha omfattande specialkunskaper på plastområdet. Samarbetet med Fosfatbolaget uppgavs, genom en samordning av de båda företagens tekniska erfarenheter, komma att medföra ökade resurser för Svensk Färgindustri att utveckla sådana produkter och tillgodose kraven på teknisk service.

1965

299

Färg AB International Göteborg	Albert Malmgren & Co AB (AMCO) Göteborg
Oms. 1964: 27 mkr	Oms. 1964: 3,6 mkr

International förvärvade i december 1965 samtliga aktier i AMCO, ett av de äldsta företagen i färgbranschen. Främsta anledningen till köpet uppgavs vara ett International behövde mark för sin expansion. Genom förvärvet av AMCO fick International 30 000 m² välbelägen tomtmark utmed motorvägen Göteborg—

Kungälv. En del av tillverkningen vid Internationals dotterföretag Marieholms Industri AB skulle successivt flyttas över på AMCO-fabriken. Därigenom skulle någon personalinskränkning inte behöva genomföras trots de rationaliseringsplaner som samgåendet aktualiserade. Genom köpet av AMCO kom Färg AB International inkl. dotterbolag upp i en omsättning på 41 mkr och 400 anställda.

300	1966	
AB Gullhögens Bruk		Hammarplast AB
Skövde		Tingsryd
Koncernoms. 1965/66: 113 mkr		Oms. 1965: 18 mkr

Essem-Plast AB
 Upplands-Väsby
 Oms. 1966: 23 mkr

Investment AB D. Carnegie & Co
 Göteborg

Investment AB D. Carnegie & Co, Gullhögen och Essem-Plast (dotterbolag till Svenska Metallverken) förvärvade i januari 1966 var sin fjärdedel av aktiekapitalet i Hammarplast AB i Tingsryd. Den resterande fjärdedelen behölls av Hammarplasts tidigare ägare som dessutom kvarstod i företagets ledning. Köpeskillingen uppgavs ha uppgått till ca 9 mkr. Hammarplasts tillverkning är huvudsakligen inriktad på hushållsartiklar. Företaget sysselsatte vid övertagandet omkring 270 personer. Ungefär 30 procent av produktionen exporterades. (Se även fall nr 301.)

301	1966	
Hammarplast AB		AB Skaraplast
Tingsryd		Skara
Oms. 1965: 18 mkr		Oms. 1965: 12 mkr

Hammarplast förvärvade i mars 1966 samtliga aktier i Skaraplast. Genom samgåendet blev de båda företagens sammanlagda

produktionskapacitet en av de största inom den skandinaviska plastindustrin. Avsikten var att produktionen i Tingsryd huvudsakligen skulle inriktas på hushållsartiklar och i Skara på produkter för industriella ändamål. Sammanlagda omsättningen uppgick 1966 till över 35 mkr. (Se även fall nr 300.)

	1965	302
Höganäs-Billesholms AB		Bönnelyche & Thurö AB
Höganäs		Malmö
Koncernoms. 1964: 213 mkr		Oms. 1964: 39 mkr

Höganäsbolaget förvärvade i oktober 1965 samtliga aktier i Bönnelyche & Thurö. Bönnelyche tillverkar och säljer i huvudsak kemiska produkter, bl. a. träskyddsmedel och utomhusfärger (Cuprinol), samt olika slag av byggmaterial, främst byggnadspapp och asfaltprodukter. Företaget driver dessutom en av landets största glasgrossiströrelser och har två dotterbolag, AB Trempex i Eslöv för tillverkning av härdat glas samt AB Insulator i Malmö. Koncernens sammanlagda omsättning var ca 50 mkr. Höganäsbolaget drev parallell tillverkning och marknadsföring av vissa av Bönnelyches produkter inom byggnadsvarubranschen. Det uppgavs att det för ledningarna i de båda företagen blivit klart att betydande fördelar skulle kunna vinnas genom ett samgående.

	1965	303
Incentive AB		AB Carl Engström
Stockholm		Eslöv
Koncernoms. 1964: ca 500 mkr		Koncernoms. 1964: 216 mkr

I december 1965 träffades avtal mellan Incentive och en majoritetsgrupp av aktieägare i AB Carl Engström om överlåtelse av Engström till Incentive. Betalningen erlades delvis med Incentive stamaktier, delvis med kontanter. Samtidigt erbjöds övriga aktieägare att på samma villkor överlåta sina Engström-aktier. Engströms verksamhet omfattade dels spannmål och foder, dels

jordbruksmaskiner m. m. Företaget hade siloanläggningar vid flertalet av sina avdelningskontor och dotterbolag, bl. a. i Eslöv, Hälsingborg, Kalmar, Landskrona, Malmö och Ystad. Inom fodersektorn hade Engström fyra fabriker, i Hälsingborg, Ystad och Kalmar. Företaget drev även genom sina dotterbolag och avdelningskontor försäljning av fossila och flytande bränslen. På maskinsidan representerade Engström Caterpillar i södra Sverige medan det till Incentive anslutna Nilsons Maskin AB representerade Caterpillar i övriga delar av landet. Dessa båda verksamhetsgrenar sammanslogs 1 juli 1967 till Engström & Nilson Maskin AB (Engson). Under 1966 sålde Incentive 80 procent av aktierna i Engströms spannmåls- och foderrörelse till Norsk Hydro — Elektrisk Kvælstof A/S (fall nr 542).

304

1966

Incentive AB
Stockholm

Minebergs AB
Stockholm

Koncernoms. 1965: 528 mkr

För ca 37 mkr köpte Incentive i juni 1966 så gott som samtliga Minebergs aktier varvid likviden utgjordes av 600 kr kontantbetalning och 200 kr per år under åren 1967—69 för varje aktie. Syftet med förvärvet uppgavs vara medverkan till en industriellt betingad strukturrationalisering. Mineberg var moderbolag till Stockholms Benmjölsfabrik och Stidsvigs & Hälsingborgs Limfabriker samt Nykvarns och Laxå Pappersbruk. Limfabrikerna såldes av Incentive vidare till Fosfatbolaget AB och pappersbruken till AB Papyrus. (Se även fall nr 200 och 297.)

305

1965

AB Kabi
Stockholm

AB Grumme & Son
Stockholm

Koncernoms. 1964/65: 50 mkr

Koncernoms. 1964/65
(18 mån.): 14 mkr

AB Kabi, dotterbolag till Pripp-Bryggerierna, förvärvade i de-

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

cember 1965 en relativt nyorganiserad företagsgrupp bestående av AB Grumme & Son, Hylin & Co:s Fabriks AB, AB Azymol samt Paulis Kemisk Tekniska och Tvålfabriks Försäljningsaktiebolag. Grumme-gruppens verksamhet drevs vid en nyuppförd fabrik på Ekerö utanför Stockholm och omfattade kemisk-tekniska produkter av olika slag, bl. a. tandkräm, parfymer, kosmetika, rengöringsmedel och andra liknande preparat. Avsikten var att verksamheten skulle samordnas med AB Oxygenol, som Kabi förvärvade 1964. Genom samgåendet skapades förutsättningar för en effektivisering av företagets utvecklingsarbete och marknadsföring. (Se även fall nr 312.)

	1965	306
AB Lilljedahlska Läderfabriken		Industri AB Ceres
Sölvesborg		Malmö
Oms. 1964: 2,1 mkr		Oms. 1964: 2 mkr

Lilljedahlska Läderfabriken köpte i september 1965 samtliga aktier i Industri AB Ceres, som med 35 anställda tillverkade taktjära, impregneringsmedel, färger och insektsbesprutningsmedel. Avsikten var att företaget skulle drivas vidare efter samma riktlinjer som tidigare. Lilljedahlska Läderfabriken ombildades sedermera till investmentbolag, AB Sydinvest.

	1966	307
Limhamns Träindustri AB		Kallinge Golvindustri AB
Malmö		Kallinge
Koncernoms. 1965: 95 mkr		Oms. 1965: 3,5 mkr

Limhamns Träindustri AB (sedermera Tarkett AB) förvärvade i juni 1966 aktiemajoriteten i Kallinge Golvindustri. Åtgärden uppgavs syfta till ett bättre utnyttjande av företagets sammanlagda produktionskapacitet. Produktionen vid Kallingefabriken, som omfattade golvplattor av plast, skulle successivt överföras till Limhamns fabrik i Ronnebyhamn. Den arbetskraft som berördes av produktionsomläggningen erbjöds anställning hos Lim-

hamns Träindustri. Kallinge Golvindustri sysselsatte ca 50 personer. Antalet anställda i Limhamns uppgick till ca 1 000.

308

1965

Nitro Nobel AB

AB Nora Tändrörsfabrik

Gyttorp

Nora

Oms. 1964: 62 mkr

Oms. 1964: 2,8 mkr

Nitro Nobel AB, som tidigare ägde 42 procent av aktierna i AB Nora Tändrörsfabrik, förvärvade i april 1965 samtliga övriga aktier i detta bolag från Grängesbergsbolagets dotterbolag AB Express-Dynamit i Grängesberg. AB Nora Tändrörsfabriks anläggningar är belägna i Nora, inte långt från Gyttorp. Produktionen har tidigare huvudsakligen varit inriktad på stubin, specialutrustningar för flyget och elektriska tändare, varför verksamheten såväl produktmässigt som marknadsmässigt har närmare anknytning till Nitro Nobel AB än till AB Express-Dynamit. I samband med strukturrationaliseringen startades en plastavdelning, och senare har även tillverkning av andra produkter upptagits, vilket medfört en kraftig ökning av omsättningen. Tändrörsfabriken sysselsatte ca 70 anställda.

309

1965

AB Nordström & Sjögren

Sikkens-Condor AB

Malmö

Göteborg

Oms. 1964: 44 mkr

Tillv. värde 1964: 10 mkr

Nordström & Sjögren (Nordsjö) förvärvade i december 1965 Sikkens-Condor AB, dotterbolag till Sikkens Groep N. V. i Holland, ett av kontinentens största färgföretag. Nordsjögruppen är med fabriker i Sverige, Norge, Danmark och Finland en av nordens ledande tillverkare av färger med en sammanlagd omsättning efter köpet av Sikkens-Condor på ca 80 mkr. Genom förvärvet utökades Nordsjö-gruppens tillverkningskapacitet samtidigt som enligt uppgift förutsättningar skapades för en omfat-

tande rationalisering av distributionen. I samband med förvärvet slöts licensavtal mellan Nordström & Sjögren och Sikkens i Holland varigenom Nordsjö blev ensamtillverkare i Norden av bl. a. Sikkens rostskydds- och skeppsfärger liksom vissa specialiteter på yrkesmåleriområdet. Möjligheter erbjöds därigenom till ett utbyggt ömsesidigt tekniskt samarbete.

1966

310

AB Papyrus

AB Colorit

Mölnadal

Stockholm

Koncernoms. 1964/65: 195 mkr

Munkedals AB

Munkedal

Koncernoms. 1965: 37 mkr

Papyrus och Munkedal förvärvade 1965 hälften var av aktiekapitalet i AB Colorit, vars verksamhet omfattade tryckutensilier och tryckfärger. Företaget hade under de senaste åren inte bedrivit någon verksamhet.

1965

311

AB Plåtmanufaktur

Austria AB

Malmö

Lidköping

Koncernoms. 1964: 227 mkr

Oms. 1964: 7,5 mkr

PLM förvärvade i december 1965 samtliga aktier i Austria AB för 4,25 mkr i kontant betalning. Austria startades 1957 och övertogs vid årsskiftet 1962/1963 till hälften av AB Svenska Shell. Antalet anställda uppgick vid förvärvet till 160. Austrias tillverkning omfattade i väsentlig utsträckning plastförpackningar på över 1 liters volym, under det att PLM:s tillverkning i Malmö framför allt koncentrerats på mindre storlekar, främst konsumentförpackningar. Båda företagen tillverkade dock delvis samma sortiment, vilket gav underlag för en rationell produktfördelning mellan fabrikena i Malmö och Lidköping.

312	1965	
Pripp-Bryggerierna AB		Lim AB Urania
Stockholm		Stockholm
Koncernoms. 1964/65: 564 mkr		Oms. 1964: 0,7 mkr

Pripps förvärvade i slutet av 1965 Lim AB Urania mot betalning i nyemitterade Pripps-aktier. Genom förvärvet skedde en breddning av Pripps dotterbolags AB Kabis kemisk-tekniska verksamhet. (Se även fall nr 305.)

313	1966	
Skandinaviska Henkel AB		Clin AB
Malmö		Gävle
		Oms. 1965: 3 mkr

Skandinaviska Henkel AB övertog i juli 1966 det kemisk-tekniska företaget Clin AB i Gävle med ett 40-tal anställda. Clin tillverkar bl. a. syntetiska diskmedel och en rad andra kemisk-tekniska produkter för hushåll och industrier. Henkel-koncernen är ett av de största företagen i världen inom området tvätt- och rengöringsmedel. Det uppgavs att ett antal företag var intresserade av att köpa Clin. Henkels förvärv uppgavs vara en garanti för en fortsatt expansion av Gävle-företaget. Finansieringsfrågan för Clin var särskilt problematisk med hänsyn till den dyrbara marknadsföringen.

314	1965	
Sponsor AB		AB Förenade Färg
Göteborg		Göteborg
		Koncernoms. 1964: 32 mkr

Sponsor förvärvade i oktober 1965 75 procent av aktierna i AB Förenade Färg, ett av landets största företag i färg- och fernissbranschen med ca 260 anställda och över 30 mkr i omsättning. I transaktionen ingick inte Förenade Färgs dotterbolag AB Borst- och Penselfabriken, Kristinehamn. Förenade Färg

bildades 1954 genom en sammanslagning av Gustaf Sjöstedt & Co, Handels- & Fabriks AB och AB Egefärg.

	1966	315
Sponsor AB		AB Allan Svensson
Göteborg		Malmö
		Oms. 1965: 25 mkr

Sponsor, ett investmentbolag med anknytning till Göteborgsbanken, förvärvade i oktober 1966 samtliga aktier i AB Allan Svensson i Malmö med dotterbolagen AB Eug. Wingård, Malmö, och A/S Allan Svensson i Köpenhamn. Allan Svensson tillverkar och marknadsför färgprodukter. Företagets handelsavdelningar inom kemikalie-, järn- och metallsektorerna berördes inte av överlåtelsen. Tidigare ägare till AB Allan Svensson var AB Kol och Koks. Allan Svensson inordnades i slutet av 1966 under Sponsors dotterbolag AB Förenade Färg i Göteborg. En samordning skedde därefter av de båda företagens verksamhet. Avtalet är infört i kartellregistret.

	1966	316
AB Svensk Filmindustri		Artfilm AB
Stockholm		Stockholm
Oms. 1965: 44 mkr		Oms. 1965: 1,4 mkr

Svensk Filmindustri förvärvade i början av 1966 samtliga aktier i Artfilm AB.

	1966	317
AB Svensk Filmindustri		AB Film-Teknik
Stockholm		Solna
Oms. 1965: 44 mkr		Oms. 1965: 9 mkr

Svensk Filmindustri förvärvade 1966 samtliga aktier i AB Film-Teknik, varav hälften tidigare ägdes av SF:s dotterbolag AB Västerviks Palladium.

318	1966	
AB Svenska Icopalfabriken	AB Joh. Ohlssons Tekniska Fabrik	
Malmö		Stockholm
Oms. 1965: 54 mkr		Oms. 1965: 4,7 mkr

AB Svenska Icopalfabriken, som tillverkar impregnerad byggnadspapp, värmeisoleringsmaterial, takfönster, takljuskupoler, kemiska artiklar m. m. jämte vägbeläggningmaterial samt utför taktäckningar, isoleringar och vägarbeten, förvärvade i juni 1966 samtliga aktier i AB Joh. Ohlssons Tekniska Fabrik i Bromma. Ohlssons tillverkar impregnerad byggnadspapp, stenkolstjär- och asfaltprodukter, impregnerings- och desinfektionsmedel samt andra kemisk-tekniska artiklar. Företaget hade vid övertagandet 41 anställda.

319	1965	
AB Svenska Shell		Scanvax AB
Stockholm		Solna
Koncernoms. 1964 (exkl. skatter): 332 mkr		

Svenska Shell förvärvade i mars 1965 samtliga aktier i Scanvax AB. De båda företagen hade sedan 1961 samarbetat för utveckling, tillverkning och försäljning av s. k. katjonaktiva paraffinvaxdispersioner. Avsikten var att Scanvax även efter förvärvet skulle handha försäljningen, medan teknisk service och utvecklingsarbete skulle överföras till Shells laboratorier i Lidingö.

320	1965	
AB Sveriges Litografiska		Svensk Rotoplast AB
Tryckerier (SLT)		Hälsingborg
Stockholm		Oms. 1964: 2,5 mkr
Koncernoms. 1964/65: 527 mkr		

SLT förvärvade i februari 1965 Svensk Rotoplast, som med 25 anställda tillverkar påsar och säckar i polyeten. Rotoplast inordnades under dotterbolaget Esselte Förpackning AB och har inom

denna division sedermera sammanslagits med Borås Tryckeri- och kartongfabrik till *Esselte Plast AB*.

	1966	321
Wedevågs Bruks AB		AB Industrifärger
Vedevåg		Lidingö
Oms. 1965: 23 mkr		Oms. 1965: 4,3 mkr

Wedevågs Bruk, som tillverkar spiralborrar, brotschar, slipmaskiner, hand- och trädgårdsredskap samt industrifärger, förvärvade i januari 1966 samtliga aktier i AB Industrifärger. Även detta företag tillverkar färger för industrins behov. Genom samverkan avsåg man att bättre utnyttja företagets resurser på laboratorie-, tillverknings- och försäljningsområdena. Avsikten var att forskning, inköp och administration skulle samordnas.

	1966	322
Vilette AB		Raia Plastkonfektion
Tibro		Åstorp
Oms. 1966: 3 mkr		Oms. 1964/65: 0,9 mkr

Plastfabriken Vilette AB i Tibro övertog i november 1966 Raia Plastkonfektion i Åstorp. Vid nyåret 1967 överflyttades produktionen från Åstorp till Tibro. Samtliga 15 anställda i Åstorp accepterade erbjudandet att flytta till Tibro.

El-, gas- och vattenverk

	1965	323
Bergvik och Ala AB	Berg & Åbyns Kvarn- och Belysnings AB	
Söderhamn	Hamrånge	
Koncernoms. 1963/64: 113 mkr	Oms. 1964: 0,7 mkr	

Bergvik och Ala förvärvade 1965 huvuddelen av aktierna i Berg

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

& Åbyns Kvarn- och Belysnings AB med detaljdistribution av elkraft till ca 1 200 abonnenter inom Hamrånge kommun. Ledningsnätet var beläget i anslutning till Bergvik och Alas tidigare nät. Förvärvet uppgavs ge möjligheter till ökade elleveranser.

324	1966	
Gullspångs Kraft AB		AB Bellefors Kraftverk
Örebro		Mariestad
Koncernoms. 1965: 63 mkr		Oms. 1964/65: 0,7 mkr

Gullspångs Kraft AB förvärvade under 1966 AB Bellefors Kraftverk med kraftdistribution i Moholms-trakten.

325	1966	
AB Skandinaviska Elverk		AB Grebbestads Elektricitetsverk
Stockholm		Grebbestad
Koncernoms. 1965: 136 mkr		

Skandinaviska Elverk förvärvade under 1966 Grebbestads Elektricitetsverk som därefter sammanslogs med Strömstads El.

326	1965	
Stora Kopparbergs Bergslags AB		AB Matthammars Kvarn
Falun		Stora Tuna
Koncernoms. 1964: 901 mkr		Oms. 1964: 0,7 mkr

Stora Kopparberg förvärvade 1965 aktier och andelar i diverse eldistributionsföretag i Stora Tuna socken. Aktierna och andelarna sammanfördes till ett bolag, AB Matthammars Kvarn.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

	1966	327—334
Sydsvenska Kraft AB		Blekhems Egendom
Malmö		Jannebergs Elverk
Koncernoms. 1965: 278 mkr	Fagerhult-Vårsjö Energiförening	
	Skälderhus Energiförening	
	Svaneryds Kraft AB	
	Sösdala Kraft AB	
	Teckomatorps Elverk	
	Villie Energiförening	

Sydkraft övertog under 1966 de 8 ovannämnda elektriska distributionsanläggningarna. Övertagandet tillförde Sydkraft ytterligare ca 3 800 abonnenter.

	1965	335—339
Sydsvenska Kraft AB	Höja Andelselektricitetsförening	
Malmö	Mardals Elektricitetsförening	
Koncernoms. 1964: 252 mkr	Tånebro Energiförening	
	Tåstarps Energiförening	
	Östra Vrams Energiförening	

Sydkraft övertog under 1965 elektriska distributionsanläggningar av Höja Andelselektricitetsförening, Mardals Elektricitetsförening, Tånebro Energiförening, Tåstarps Energiförening, Östra Vrams Energiförening. Övertagandet tillförde Sydkraft ca 700 abonnenter.

	1965	340
Voxnans Kraft AB		AB Sembs Kraftstation
Stockholm		Oms. 1966: 1 mkr
Oms. 1964: 57 mkr		

Voxnans Kraft AB, som ägs av ASEA och AB Skandinaviska Elverk, förvärvade i oktober 1965 samtliga aktier i AB Sembs Kraftstation från Yngeredsfors Kraft AB, ett dotterbolag till AB Papyrus.

Byggnadsindustri

341	1966
AB Armerad Betong Malmö	Byggnads AB Lennart Hultenberger Täby
Oms. 1965: 309 mkr	Oms. 1965/66: 14 mkr

Armerad Betong förvärvade i november 1966 samtliga aktier i Byggnads AB Lennart Hultenberger. Avsikten med förvärvet uppgavs vara att bredda och öka Armerad Betongs verksamhet i Stockholmsområdet. Hultenberger arbetar huvudsakligen med bostadsbyggen och sysselsatte vid transaktionen ca 180 anställda. Köpeskillingen uppgick till ca 1 mkr.

342	1965
AB Betongpålar Stockholm	Svenska Injekterings AB Stockholm

Betongpålar och Svenska Injekterings AB sammanslogs i juni 1965 till ett nytt företag, *Stabilator AB*.

343	1965
AB Industrivärden Stockholm	John Mattson Byggnads AB Stockholm
	Oms. 1964: 95 mkr

I december 1965 förvärvade Industrivärden samtliga aktier i John Mattson Byggnads AB (JM BAB), ett av landets största byggnadsföretag med över 1 000 anställda. I förvärvet ingick även dotterbolagen AB Fundament, AB Förenade Bostadsproducenter, Karl Bergströms Byggnads AB och Ortala Bruk AB. Anledningen till att byggmästare John Mattson överlät företaget uppgavs vara de tilltagande svårigheterna för en enskild person att driva ett byggnadsföretag av JM BAB:s storleksordning. Företaget uppgavs inte ha några svårigheter med vare sig lönsamheten eller likviditeten. Från Industrivärdens synpunkt får för-

värvet betraktas mot bakgrund av företagets innehav av aktier i Gullhögens Bruk, landets andra cementtillverkare, och dess intressen i A-Betong AB, som bl. a. tillverkar betongelement för byggnader. Köpeskillingen, 27 mkr, finansierades delvis genom nyemission av 36 000 aktier i Industrivärden.

	1966	344
Investment AB Skansen Lejonet Göteborg	AB Asfaltbeläggningar Kålleröd	
	Tillv. värde 1965: 10 mkr	

Skansen Lejonet övertog i maj 1966 aktiemajoriteten i AB Asfaltbeläggningar. Den tidigare ägaren behöll 49 procent av aktiekapitalet och kvarstod i företagets ledning. Asfaltbeläggnings verksamhet omfattade uppförande av vägar, broar, reningsverk, industrigolv m. m. Verksamheten bedrevs över hela landet med koncentration till västra Sverige. I transaktionen ingick även dotterföretaget Göteborgs Asfalt AB.

	1966	345
John Mattson Byggnads AB Stockholm	AB Bergendahl och Höckert Stockholm	
Oms. 1966: 130 mkr	Oms. 1966: 139 mkr	

John Mattson Byggnads AB (JM BAB) förvärvade i april 1966 av AB Geveko samtliga aktier i AB Bergendahl och Höckert, vars verksamhet huvudsakligen omfattar anläggningsarbeten. Genom förvärvet kompletterades husbyggnadsverksamheten hos JM BAB, som kort tid tidigare övertagits av AB Industrivärden, med anläggningsverksamhet. Förvärvet möjliggjorde härigenom för JM BAB att åta sig totalentreprenader från råmark till färdig byggnad. Samgåendet mellan de två företagen uppgavs vidare möjliggöra betydande rationaliseringsvinster i fråga om såväl produktion som administration. Bergendahl och Höckert hade vid övertagandet ca 1 500 anställda. (Se även fall nr 683.)

346	1965	
Svenska Industribyggen AB	Byggnads AB Bäckström & Co	Sundsvall
(SIAB)		
Stockholm		Oms. 1965: 22 mkr
Oms. 1964: 274 mkr		

SIAB förvärvade i september 1965 Byggnads AB Bäckström & Co. Avsikten var att Bäckströms rörelse skulle bedrivas efter samma riktlinjer som tidigare.

347	1966	
Trafik AB Grängesberg-Oxelösund	Widmark & Platzer AB	Stockholm
Stockholm		
Koncernoms. 1965: 1 053 mkr		Oms. 1965: 130 mkr

Grängesbergbolaget förvärvade i september 1966 drygt en tredjedel av aktiekapitalet i Widmark & Platzer med möjlighet att på vissa villkor i framtiden öka detta engagemang till ett majoritetsintresse. Förvärvet får ses mot bakgrunden av att Grängesbergbolaget sedan några år är i färd att bredda sin verksamhet inom byggämnesindustrin och byggnadsbranschen, sedan gammalt företrätt bland annat genom planglastillverkningen i Oxelösund. Detta har bl. a. skett som en följd av förvärven av AB Bröderna Hedlund 1961, Tunabergs Trävaru AB 1964 och Nyby Bruk 1965.

Köp och/eller sammanslagningar av delar av svenska företag

Metall- och verkstadsindustri

	1966	348
AGA AB	Kockums Mekaniska Verkstads AB	
Lidingö	Malmö	
Koncernoms. 1965: 735 mkr	Koncernoms. 1965: 519 mkr	

AGA förvärvade under 1966 Kockums acetylenfabrik i Malmö.

	1966	349
AGA AB	Svenska AB Philips	
Lidingö	Stockholm	
Koncernoms. 1965: 735 mkr	Koncernoms. 1965/66: 470 mkr	

I augusti 1966 träffades avtal mellan AGA och Philips om sammanslagning av företagens resurser inom radio-TV-området. Samarbetet omfattar dels tillverkning av radio- och TV-mottagare, bandspelare och grammofoner, dels försäljning av vissa produkter. AGA har inom det aktuella produktområdet tre varumärken: AGA, Radiola och Stella. För dessa märken samt för Concerton, vilket tillhör den svenska Philips-koncernen, etablerades i november 1966 ett gemensamt försäljningsbolag, *RTM Marknads AB*. Bakgrunden till samgåendet uppgavs vara en av marknadsläget betingad strukturrationalisering. För AGA:s del innebär samarbetet att man dels fick tillverkningsresurser till förfogande för andra produkter vid fabriken i Gävle, dels kunde dra nytta av Philips Norrköpingsfabriks bredare sortiment av vissa apparattyper som AGA inte dittills haft på programmet. För Philips medförde samarbetet på tillverkningsidan ett effektivare utnyttjande av företagets produktionsresurser i fabriken i

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

Norrköping. Den beslutade strukturrationaliseringen uppgavs medge en mera ändamålsenlig fördelning av produktionen mellan fabrikerna i Gävle och Norrköping. Därigenom minskade behovet av arbetskraft i Gävle successivt med omkring 180 arbetare och 30 tjänstemän av de totalt ca 340 anställda som berördes av samgåendet.

350	1966	
Alfa-Laval AB		Trafik & Vägmärken AB
Tumba		Stockholm
Koncernoms. 1965: 1 143 mkr		Oms. 1965: 5 mkr

I december 1966 träffades avtal mellan Alfa-Laval och Trafik & Vägmärken AB om att Alfa-Laval skulle överta driften vid Trafik & Vägmärkens fabrik i Alvesta. Alfa-Laval bedrev en motsvarande produktion i Eskilstuna. Avsikten var att under 1967 överföra produktionen vid dessa båda fabriker till Alfa-Lavals nya fabrik i Lycksele. Avtalet innebar också att Alfa-Laval lade ned sin försäljningsorganisation för skyltar och vägmärken varefter hela försäljningen skulle skötas av Trafik & Vägmärken. Avtalet är infört i kartellregistret.

351	1966	
Arbi Process Control AB		Billman-Regulator AB
Stockholm		Huddinge
		Koncernoms. 1965: 83 mkr

Billman sålde under 1966 sin avdelning för tillverkning av instrument till Arbi Process Control AB, som bildades i april 1966 av Billman (1/3) och Arenco Electronics AB (2/3) (fall nr 418).

352	1965	
ASEA		Elektriska Svetsnings AB (ESAB)
Västerås		Göteborg
Koncernoms. 1964: 2 082 mkr		Koncernoms. 1964: 231 mkr

I samband med ESAB:s förvärv av Aseasvets 1965 (fall nr 27)

övertog ASEA ESAB:s tillverkning och försäljning inom elmaskinområdet.

	1965	353
ASEA		AB Malcus Holmquist
Västerås		Halmstad
Koncernoms. 1964: 2 082 mkr		Oms. 1964: 35 mkr

I maj 1965 träffades avtal mellan ASEA och Malcus Holmquist om att ASEA skulle överta Malcus tillverkning av elektriskt drivna lyftdon. Produktionen överfördes till ASEA:s Hälsingborgsfabrik successivt med början under sommaren 1965. Avtalet är infört i kartellregistret.

	1966	354
Paul Bergsöe & Son AB		Lagerwalls Metall AB
Landskrona		Sundbyberg
Oms. 1965: 8 mkr		Oms. 1965: 1,5 mkr

Paul Bergsöe & Son övertog i juni 1966 Lagerwalls Metall AB:s produktion och försäljning av tryckeri- och vitmetaller. Efter förvärvet framställs dessa produkter enbart vid Landskronaföretagets fabrik. Överlåtelsen avsåg inte Lagerwalls produktion av halvfabrikat i kopparlegeringar. Bergsöes produktion omfattar huvudsakligen metaller och metallegeringar i tackor.

	1966	355
Boliden Batteri AB		Svenska Ackumulator AB Jungner
Stockholm		Oskarshamn
Oms. 1965: 24 mkr		Koncernoms. 1965: 158 mkr

I december 1966 träffades ett avtal innebärande att Boliden Batteri AB övertog all den tillverkning av blybatterier som tidigare bedrivits av Jungner-koncernen. Avtalet träffades mellan Jungner-koncernen och kontinentens största företag i batteribranschen, Varta AG i Frankfurt am Main, moderbolag till

Boliden Batteri AB. I förvärvet ingick Jungners helägda dotterbolag i Norge och Finland med sammanlagt ca 350 anställda och med blybatterier som huvudsaklig tillverkning vid sidan av bl. a. grammofonskivor i Finland och spiraltrappor i Norge. Samgåendet innebar att Jungner blev så gott som hälftenägare i Boliden Batteri AB genom att teckna samtliga aktier i en nyemission i detta företag. Det sammanslagna företags årsomsättning uppgick till ca 90 mkr och antalet anställda till 800. Jungners försäljning av blybatteriproduktionen uppgavs innebära att företagets kapacitet för övriga tillverkningar ökade. I avtalet ingick även en särskild överenskommelse om samarbete beträffande teknisk utveckling och forskning mellan Varta och Boliden Batteri AB. Dessutom skulle Jungnerbolaget genom sina utländska dotterbolag i fortsättningen sälja även Bolidens blybatterier. Det uppgavs att företagets verksamhet skulle bedrivas i oförändrad utsträckning vid verkstäderna i Oskarshamn och Hultsfred men att man på sikt måste räkna med en koncentration av tillverkningen, sannolikt till Hultsfred. Avtalet är infört i kartellregistret.

356	1966	
Bröderna Forss AB		AB Ryнге Släp
Mjölby		Ystad
Oms. 1965: 21 mkr		

Bröderna Forss förvärvade i slutet av 1965 f. d. AB Ryнге Släps anläggning i Ystad. Till denna fabrik har Bröderna Forss förlagt sin tillverkning av special- och tippfordon. AB Ryнге Släp försattes i konkurs under 1965.

357	1966	
Coronaverken AB		AB Pumpindustri
Göteborg		Göteborg
Koncernoms. 1965: 218 mkr		Oms. 1965: 19 mkr

Coronaverken förvärvade under 1966 AB Pumpindustris tillverk-

ning av värmeledningspumpar. Pumpindustri är sedan 1966 dotterbolag till Wilh. Sonesson AB (fall nr 95).

	1966	358
Elektriska AB Delta		Elektriska AB AEG
Malmö		Solna
Oms. 1965: 2,5 mkr		Oms. 1965: 202 mkr

AEG och Delta träffade i mars 1966 en överenskommelse om produktionsuppdelning och försäljningssamverkan beträffande högspänningsställverk. Avtalet innebar att Delta, som tillverkar högspänningsställverk av egen konstruktion, övertog AEG:s tillverkning av sådana ställverk. AEG å sin sida fick ensamförsäljningsrätten till den hos Delta samlade tillverkningen. I samband därmed åtog sig AEG att inköpa sådana ställverk endast från Delta, som å sin sida förband sig att täcka sitt behov av material och halvfabrikat för tillverkningen genom inköp från AEG. Avtalet är infört i kartellregistret.

	1966	359
AB Hannells Emballagefabrik		AB Plåtmanufaktur
Örnsköldsvik		Malmö
Oms. 1965: 18 mkr		Koncernoms. 1965: 253 mkr

Hannells Emballagefabrik förvärvade i mars 1966 PLM:s maskiner, råvarulager och halvfabrikat för tillverkning av grovplåt. Denna verksamhet hade en årlig omsättning på ca 5 mkr. Samtidigt övertog PLM Hannells tillverkning av tunnplåt (fall nr 366). Båda avtalen innehåller konkurrensbegränsningsklausuler och är därför införda i kartellregistret.

	1965	360
Häfla Bruks AB		Statens Vattenfallsverk
Hävla		Stockholm
Oms. 1965: 9,4 mkr		Oms. 1965: 794 mkr

I december 1965 träffades avtal mellan Häfla Bruk och Vatten-

fall om utarrendering av Vattenfalls verkstadsanläggningar i Västerås. I samband med avtalet övertog Häfla verkstadsutrustning och materiel och åtog sig att på vissa villkor överta den av Vattenfall sysselsatta personalen i verkstaden. Avsikten var att Häfla Bruk i Västerås skulle tillverka och varmförzinka stålkonstruktioner för Vattenfalls behov. I samband med övertagandet räknade bruket med att i stor utsträckning kunna åtaga sig arbeten också för andra företag. Bakgrunden till avtalet var att behovet för de stora kraftledningarna från Norrland av varmförzinkade kraftledningsstolpar av stål, som var verkstadens huvudprodukt, alltmer minskade i och med att tyngdpunkten i utbyggnaden försköts mot ångkraftverk i södra och mellersta Sverige. Sysselsättningen vid verkstaden hade under tiden närmast före avtalet successivt reducerats. Häfla Bruk ägs av Schullström & Sjöström Fabriks AB, Högsjö.

361	1965
Investment AB Promotion Stockholm	Eskilstuna Jernmanufaktur AB Eskilstuna
Koncernoms. 1964/65: 326 mkr	Oms. 1964: 13 mkr

Promotion förvärvade under 1965 Jernmanufaktur's tillverkning och försäljning av dörrstängare. Rörelsen överläts av Promotion sedermera till dotterbolaget AB Optimus. Förvärvet likviderades genom nyemission i Promotion. Då Jernbolaget förband sig att i fortsättningen inte tillverka dörrstängare, infördes avtalet i kartellregistret.

362	1966
Lidköpings Mekaniska Verkstads AB Lidköping	Köpings Mekaniska Verkstads AB Köping
Oms. 1965: 36 mkr	Oms. 1965: 33 mkr

I samband med att beslut fattades i december 1965 om nedläggning av gjuteriet vid Köpings Mekaniska Verkstad träffades ett

avtal mellan Lidköpings Mekaniska Verkstad, dotterbolag till SKF, och Köpings Mekaniska Verkstad, dotterbolag till AB Volvo, om övertagande under 1966 av gjutgodstillverkningen för Köpings verktygsmaskiner, svarvar och fräsmaskiner. Uppgörelsen innebar att LMV:s gjutgoodsproduktion fram till den 1 juli 1967 ungefär skulle fördubblas. Det uppgavs att LMV för att kunna nå detta mål skulle behöva öka personalen med 60 man och göra nyinvesteringar på ca 2 mkr. Avtalet innebar även att LMV övertog en del av KMVA:s utrustning. Genom avtalet fick LMV tillräcklig storlek för att kunna utnyttja effektiva tillverkningsmetoder med högmodern utrustning. Samtidigt blev gjueriet landets största för verktygsmaskingod.

1966

363

Lidköpings Mekaniska Verkstads AB (LMV)	AB Carl Larsson
Lidköping	Mek. Verkstad
Oms. 1965: 36 mkr	Göteborg
	Tillv. värde 1965: 4,8 mkr

Lidköpings Mekaniska Verkstad, dotterbolag till SKF, träffade i april 1966 avtal om att överta tillverkningen och försäljningen av AB Carl Larssons finbormaskiner. I samband med övertagandet överfördes viss del av personalen från AB Carl Larsson till LMV. Hos Carl Larsson användes de friställda resurserna för ökade åtaganden för underleveranser till industrier med precisionstillverkning. Avtalet är infört i kartellregistret.

1966

364

Metallslangfabriken AB	AB Nordiska Slangfabriken
Huddinge	Hägersten
Oms. 1965: 2,1 mkr	Oms. 1965: 1,8 mkr

I samband med att Nordiska Slangfabriken i Hägersten i januari 1966 upphörde med sin verksamhet övertogs samtliga maskiner och varulagret av Metallslangfabriken AB i Huddinge. Metallslangfabriken hade ca 25 anställda.

365	1965	
Monark-Crescent AB		AB Electrolux
Uppsala		Stockholm
Koncernoms. 1964: 173 mkr		Koncernoms. 1964: 913 mkr

Monark-Crescent-koncernen övertog i oktober 1965 tillverkningen av Archimedes och Penta utombordsmotorer av Electrolux. Avtalet innebar att Electrolux fabrik i Bromma lades ned och att den nybyggda Crescent-fabriken i Uppsala blev Europas största tillverkare av utombordsmotorer. Före transaktionen tillverkade de båda företagen ca 32 000 motorer men det uppgavs att Uppsala-fabrikens kapacitet kunde ökas till 50 000. Utvecklingsarbetet och försäljningen av de försålda motorerna övertogs av Monark-Crescent vid årsskiftet 1965/66 medan produktionen successivt överfördes under loppet av 1966. Tillverkningen i Bromma-fabriken avslutades under sommaren 1966. Avtalet innebar att försäljningen av Archimedes och Pentamotorer skulle bedrivas enligt tidigare riktlinjer genom Electrolux agent- och återförsäljarnät. De ca 270 anställda vid Bromma-fabriken erbjöds annat arbete inom Electrolux. Från Electrolux sida motiverades försäljningen av att Bromma-fabriken inte ansågs helt modern och av att den svenska marknaden var för liten som bakgrund för två stora exportföretag i branschen. Det ansågs i detta läge vara naturligare att samla produktionen i Monark-Crescent, som nyligen genomfört stora nyinvesteringar i en modern fabrik.

366	1966	
AB Plåtmanufaktur		AB Hannells Emballagefabrik
Malmö		Örnsköldsvik
Koncernoms. 1965: 253 mkr		Oms. 1965: 18 mkr

PLM förvärvade i mars 1966 Hannells tillverkning av tunnplåt, vilken var av obetydlig omfattning. Samtidigt övertog Hannells PLM:s tillverkning av grovplåt (fall nr 359). Båda avtalen är införda i kartellregistret.

1965

367

AB Schaub & Co
Johanneshov

Blomqvists Verkstads AB
Södertälje
Tillv. värde 1964: 3,8 mkr

Blomqvists Verkstads AB i Södertälje överlät i januari 1965 sin tillverkning av visp- och blandningsmaskiner till Schaub & Co. I samband med denna omorganisation samlade Blomqvists alla sina funktioner till anläggningen i Södertälje. Schaub's verksamhet omfattar förädling av tarmar och framställning av talg och fett samt handel med maskiner och utensilier inom livsmedelsindustrin. Antalet anställda uppgick till 190 i Schaub och 60 i Blomqvists.

1966

368

AB Sievert Apparater
Sundbyberg

AB Bahco
Enköping

Oms. 1964/65 (15 mån.): 27 mkr   Koncernoms. 1965: 221 mkr

AB Sievert Apparater (sedermera Primus-Sievert AB) övertog i oktober 1966 Bahco:s gasolrörelse vid Primus-fabrikerna i Flen och Hagfors. Någon tid efteråt meddelades att Sieverts fabrik i Norrtälje skulle läggas ned och produktionen koncentreras till de övriga fabrikerna, varav den största ligger i Sundbyberg. I september 1967 meddelades emellertid att verksamheten vid Sundbybergs-fabriken skulle inskränkas och helt läggas ned i Flen. Tillverkningen i Hagfors skulle i stället utökas. Därigenom hade på några års tid en kraftig koncentration skett av den svenska gasolindustrin. AB Sievert Apparater är dotterbolag till Svenska Esso. Antalet anställda uppgick 1966 till ca 800. Avtalet är infört i kartellregistret. (Se även fall nr 374.)

369

1966

AB Transintro
Stockholm

Telefon AB L. M. Ericsson
Stockholm

Oms. 1965: 3,2 mkr

Koncernoms. 1965: 1 991 mkr

L. M. Ericsson överlät i oktober 1966 till AB Transintro tillverkningsrätten till apparatur avseende en av L. M. Ericsson utvecklad metod för regenerering av järnklorid. Metoden uppgavs ge kostnadsbesparingar inom industrin men också innebära ett väsentligt tekniskt framsteg inom vattenvården eftersom betydande mängder aggressiva syror ej behöver tillföras avloppsvattnet. Man räknade med att finna en stor marknad för denna produkt i framför allt USA.

370

1966

Wedevågs Bruks AB
Vedevåg

P. Hultgrens Handredskap i Motala AB
Motala

Oms. 1965: 23 mkr

AB Norbergs Spad- & Redskapsfabriker
Motala

Spadfabriken i Karlstad AB
Karlstad

Tillv. värde 1965: 1,5 mkr

AB Bröd. Falk & Co
Motala

Tillv. värde 1965: 0,9 mkr

De fyra ovannämnda tillverkarna av spadar, grepar och trädgårdsredskap förvärvade i december 1966 P. Hultgrens maskinpark, färdigvarulager, halvfabrikat och råmaterial. P. Hultgrens upphörde vid samma tidpunkt med sin tillverkning av de ovannämnda redskapen.

260

1966

371

Wedevågs Bruks AB

Maskin AB Thule

Vedevåg

Malmö

Oms. 1965: 23 mkr

Oms. 1965: 0,7 mkr

Wedevågs Bruk övertog i juli 1966 tillverkningsrätten av dragbrottsch och dragbrottschärpmaskiner från Maskin AB Thule i Malmö. Förvärvet innebar att Wedevåg kunde komplettera sitt tillverkningsprogram, som förut omfattat drag- och ytbrotschar, med tillhörande maskiner.

1965

372

AB C. J. Wennbergs Mekaniska Verkstad

Atlas Copco AB

Karlstad

Nacka

Oms. 1964: 6,4 mkr

Koncernoms. 1964: 766 mkr

Ett avtal träffades i maj 1965 innebärande att AB C. J. Wennbergs Mekaniska Verkstad övertog en del av Atlas Copcos tillverkning vid Sicklaverken, framför allt larvbandsförsedda bergborrsaggregat. Försäljningsvärdet av den övertagna produktionen uppgavs till ca 10 mkr per år. För Wennbergs del medförde transaktionen inga nyinvesteringar eftersom man hade en viss överkapacitet sedan överlåtelsen av trucktillverkningen till ASEA 1963. Efter avtalet med Atlas Copco räknade man med att behöva nyanställa ca 50 man. Föt Atlas Copcos del innebar avtalet ingen friställning av personal utan en avlastning av viss tillverkning och en rensning av produktionsprogrammet.

1965

373

Charles Westerberg & Co AB (Cewe)

Elektriska AB Selko

Nyköping

Askersund

Oms. 1964: 15 mkr

Oms. 1964: 0,2 mkr

Cewe övertog i augusti 1965 Selkos tillverkning av elektriska apparater medelst sand- och pressgjutning. Förvärvet omfattade råvaror, ritningar, verktyg m. m. Cewe tillverkar vid elektrome-

kanisk fabrik i Nyköping kapslade elapparater och har ca 325 anställda. Då säljaren förband sig att för all framtid avstå från sådan verksamhet, som kan konkurrera med Cewe, infördes avtalet i kartellregistret.

374	1966	
AB Westeråsmaskiner		AB Sievert Apparater
Morgongåva		Sundbyberg
Oms. 1965: 61 mkr		Oms. 1964/65 (15 mån.): 27 mkr

AB Westeråsmaskiner, ett dotterbolag till byggnadsfirman And. Fischer AB, förvärvade i december 1966 Sieverts fabrik i Norrtälje där produktionen av gasolustrustning lagts ned. Westeråsmaskiner avsåg att i Norrtälje-fabriken tillverka i första hand skördetröskor och snöfordon varigenom drygt 40 av de 80 anställda fick ny sysselsättning. (Se även fall nr 368.)

375	1965	
AB Vibro-Verken		Karlskrona Svetsnings AB
Solna		Karlskrona
Oms. 1964: 36 mkr		Oms. 1964: 2,5 mkr

Vibro-Verken övertog i december 1965 Karlskrona Svetsnings AB:s i likvidation fastigheter, maskiner och inventarier i Karlskrona. Fastigheten gränsar till Vibro-Verkens egna anläggningar i Karlskrona. Avsikten var att de förvärvade tillgångarna snabbt skulle tas i anspråk för en utökad tillverkning av vibrationsvältar till övervägande del för export. Så gott som all personal vid Karlskrona Svetsnings AB avsågs bli anställda vid Vibro-Verken.

376	1966	
AB Åkerlund & Rausing		Hjo Mekaniska Verkstad
Lund		Hjo
Oms. 1965: 196 mkr		Oms. 1965: 5,2 mkr (avser tubfabriken)

Åkerlund & Rausing förvärvade i maj 1966 fyra tubfabriker, däribland tubfabriken vid Hjo Mekaniska Verkstad. Denna till-

verkade liksom de övriga tre tubfabrikerna metalltuber för tandkräm, kaviar, majonnäs m. m. I början av 1967 nedlades driften vid två av de förvärvade fabrikerna, Lysekil och Lerum, varefter produktionen överflyttades till tubfabrikerna i Hjo och Kungsör. (Se även fall nr 118—120.)

	1966	377
AB Åkers Styckebruk	Björneborgs Jernverks AB	
Åkers styckebruk	Kristinehamn	
Oms. 1965: 53 mkr	Oms. 1965: 36 mkr	

I november 1966 träffades avtal mellan Åkers Styckebruk och AB Motala Verkstad att Åkers Styckebruk skulle överta valsproduktionen vid Motala Verkstads dotterföretag Björneborgs Jernverks AB. Avtalet gällde såväl gjutna som smidda valsar. Även på försäljningssidan skulle ett samarbete inledas. Avtalet medförde en koncentration av valstillverkningen till Åkers Styckebruk vilket uppgavs möjliggöra ökade insatser för service, forskningsarbete m. m. Genom avtalet blev Åkers Styckebruks produktionskapacitet fullt utnyttjad. Avtalet innebar att Björneborgs Jernverk ytterligare kunde koncentrera sig på att tillverka kvalificerat gods i olegerat och legerat gjutjärn samt segjärn. Det medförde sålunda en ökad koncentration för båda parter. Avtalet är infört i kartellregistret.

Jord- och stenindustri

	1966	378
AB HNJ Intressenter	AB Betonerade Järnfartyg	
Halmstad	Ramvik	
	Oms. 1965: 0,3 mkr	

Brandholmens Varv
Nyköping
Oms. 1965: 1,6 mkr

Den tillverkning av betongpontoner för bl. a. småbåtshamnar och badplatser som bedrivits av Byggnads AB Contractor vid Brandholmens Varv i Nyköping samt vid AB Betonerade Järnfartyg i Ramvik övertogs i december 1966 av AB HNJ Intressenter i Halmstad, dotterbolag till AB Investor i Stockholm. Avsikten var att rörelsen i fortsättningen skulle drivas under namnet *AB Pontona* med huvudkontor i Ljungby och med verkstäder i Nyköping, Ramvik och Falkenberg. Avtalet är infört i kartellregistret.

379	1966
AB Skånska Cementgjuteriet Stockholm	AB Dösebacka Cementindustri Kungälv
Koncernoms. 1965: ca 1 450 mkr	Oms. 1965: 3 mkr

Skånska Cementgjuteriet förvärvade i augusti 1965 AB Dösebacka Cementindustris varulager och maskiner samt viss utrustning för betongvarutillverkning. Dösebacka Cementindustris verksamhet omfattade därefter tillverkning av fabriksbetong. Genom förvärvet möjliggjordes ökade leveranser inom Göteborgsområdet och ökade möjligheter till rationalisering av verksamheten.

Träindustri

379 b	1965
Limhamns Träindustri AB Malmö	AB Lövträförädling Kalmar
Koncernoms. 1964: 76 mkr	Tillv.värde 1965: 5,5 mkr

Limhamns Träindustri, numera Tarkett AB, övertog 1965 en sågverksanläggning i Näsrum, som tidigare tillhörde AB Lövträförädling. Syftet med förvärvet var att bredda råvarubasen för Limhamns parkettproduktion i Hanaskog.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

	1965	380
AB Statens Skogsindustrier Stockholm		Laxå Bruks AB Laxå
Koncernoms. 1964: 399 mkr		Oms. 1965: 4,8 mkr

ASSI förvärvade vid årsskiftet 1964/65 Laxå Sågverks mark och byggnader från sitt sedan 1947 helägda dotterbolag Laxå Bruks AB. Aktierna såldes 1966 till Svenska Skifferolje AB (fall nr 147).

	1965	381
Svenska AB Artec Hedemora		Dicksveds Industrier AB Gagnef
Oms. 1964: 1,8 mkr		Oms. 1964: 0,5 mkr

Produktionen vid Dicksveds Industrier i Gagnef, som trädde i likvidation under hösten 1965, övertogs i november 1965 av Svenska AB Artec i Hedemora. Samtidigt begärdes Dicksveds Industrier och dess moderföretag Erno AB i Stockholm i konkurs. Genom Artec:s förvärv kunde de ca 10 anställda i Gagnef få fortsatt anställning. Dicksveds produktion omfattade byggnads- och inredningssnickerier medan Artec med ett 30-tal anställda tillverkade fabrikslackerade inredningssnickerier.

	1966	382
Svenska Cellulosa AB Sundsvall		Björkå AB Lugnvik
Koncernoms. 1965/66: 1 031 mkr		Oms. 1964/65: 29 mkr

SCA övertog i oktober 1966 Björkå AB:s sågverk i Lugnvik. Förvärvet skedde i anslutning till Björkås beslut att lägga ned driften vid företagets sliperi i Hallstanäs. Avsikten var att SCA skulle upprätthålla driften vid sågverket i minst oförändrad omfattning. I avtalet ingick också en överenskommelse om att SCA

på flerårskontrakt skulle köpa virkesavkastningen från Björkåskogarna. Avsikten var att SCA under avtalstiden skulle ombesörja drivningarna på Björkåskogarna inom ramen för Björkåskogshushållningsplaner och kontroll. Avtalet innebar att SCA övertog den berörda personalen vid sågverket och skogsbruket samt utfäste sig att biträda vid avvecklingen av driften vid sliperiet.

383	1966
Svenska Tändsticks AB Jönköping	Firma Värnamo Byggnadssnickerier Värnamo
Koncernoms. 1965: 1 513 mkr	Oms. 1965: 1 mkr

I samband med att Firma Värnamo Byggnadssnickerier i juli 1966 begärdes i konkurs övertog STAB tillverkningsrätten av den av Värnamo-fabriken tillverkade Värnamo-dörren. Avsikten var att tillverkningen av dörren i fortsättningen skulle ske vid STAB:s dotterbolag Ji-Te AB i Åstorp och försäljningen genom det nybildade bolaget Värnamodörren AB.

Massa- och pappersindustri

384	1966
Billeruds AB Säffle	Kungl. Domänverket Stockholm
Koncernoms. 1965: 380 mkr	

Billerud övertog i juni 1966 Domänverkets skogsinnehav i Värmland. I gengäld övertog Domänverket samtidigt hela den produktiva skogsmark om drygt 10 000 tunnland, som Billerud ägde genom sitt dotterbolag Ohs Bruk AB i Värnamo. Transaktionen uppgavs vara motiverad av strävandena att rationalisera skogsbruket och skogsavverkningen. Några förändringar vid Ohs Bruks drift var inte avsedda.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

	1966	385
Billeruds AB		Håfreströms AB
Säffle		Håverud
Koncernoms. 1965: 380 mkr		Oms. 1965: 56 mkr

Billerud övertog under 1966 Håfreströms AB:s samtliga skogstillgångar. Transaktionen uppgavs vara ett led i strävandena att göra skogsdriften så lönsam som möjligt vilket bl. a. sades kunna ske genom anskaffande av större avverkningsmaskiner. Håfreström tillverkar pappersmassa och papper vid fabriker i Håverud och Åsensbruk. Antalet anställda uppgick till ca 750.

	1966	386
Gunnar Eriksson KB		Nissafors AB
Gävle		Nissafors
		Tillv.värde 1965: 8 mkr

Gunnar Eriksson KB förvärvade under 1966 vaxpappersavdelningen vid Nissafors AB. Gunnar Eriksson hade genom sitt företag Gävle Pappersindustrier tidigare varit verksam inom detta område. Avsikten var att överflytta vaxpappersproduktionen från Nissafors till en av Gunnar Eriksson KB år 1964 förvärvad fabrik i Skutskär.

	1965	387
Gunnar Eriksson KB		We-Be Kartong
Gävle		Flarken

Gunnar Eriksson i Gävle övertog i januari 1965 We-Be Kartongs tillverkning av kartongemballag. Avsikten var att maskinparken i Flarken, Västerbotten, skulle flyttas till en ny fabrik i Skutskär. Samtliga anställda vid Flarken-fabriken erbjöds anställning i Skutskär.

387 b	1966	
AB Sture Ljungdahl		AB Papyrus
Nybro		Mölndal
		Oms. 1964/65: 78 mkr

AB Papyrus överlät under 1966 sin tillverkning av papeterier till AB Sture Ljungdahl, som 1965 hade 430 anställda.

388	1966	
J. D. Stenqvist AB		Lilla Edets Pappersbruk AB
Kvidinge		Lilla Edet
Oms. 1965: 14 mkr		Oms. 1965: 72 mkr

I november 1966 träffades överenskommelse mellan Lilla Edet och J. D. Stenqvist AB om att Stenqvist skulle överta vissa delar av Lilla Edets maskinpark för påstillverkning. Lilla Edet skulle därefter koncentrera sin påsfabrikation på speciella typer för att kunna bygga ut sin produktion av kräppat papper. För Stenqvists innebar förvärvet ökad kapacitet för tillverkning av bl. a. bärkassar. De båda företagen räknade även med samarbete vid distributionen.

Livsmedelsindustri

389	1966	
Göta Broiler AB		Östergötlands Andelsslakteriförening
Tranås		Tranås
Oms. 1966: 2,1 mkr		Oms. 1965: 147 mkr

Göta Broiler AB, som ägs av Östergötlands Andelsslakteriförening, Göta Lantmän och Östgöta Ägg, beslöt i maj 1966 att av Östergötlands Andelsslakteriförening förvärva slakteriet i Tranås. Avsikten var att lägga ned driften vid slakteriet och snarast möjligt bygga om det till ett broilerslakteri. Man räknade med att

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

till en början producera 1 à 2 milj. broilers per år men redan i mitten av 1967 var slakteriet ombyggt för en kapacitet av 5 milj. broilers per år.

	1966	390
Jämtlands Läns Mejeriförening u. p. a. Östersund		Södra Hälsinglands mejeriförening ek. för. Söderhamn Oms. 1965: 35 mkr
		Ångermanlands mejeriförening ek. för. Härnösand Oms. 1965: 35 mkr
		Örnsköldsviksortens Andelsmejeriförening ek. för. Örnsköldsvik Oms. 1965: 20 mkr

Enligt ett avtal som trädde i kraft den 1 november 1966 övertog Jämtlands Läns Mejeriförening all tillverkning och försäljning i parti av mesvaror från de övriga mejeriföreningarna. Dessa förband sig samtidigt att upphöra med sådan tillverkning och försäljning varför avtalet infördes i kartellregistret.

	1966	391
Semper AB Stockholm Oms. 1965: 130 mkr		Rockströms Fabriker AB Norrköping Oms. 1965: 14 mkr

Semper övertog i februari 1966 Rockströms Fabrikers anläggning i Norrköping och den del av Rockströms rörelse som avsåg bageri- och konditoriprodukter. Förvärvet av Rockströms, som ett år tidigare köptes av Pripp-koncernen (fall nr 241), innebar att Semper fick möjligheter att rationalisera och effektivisera produktionen vid såväl Sempers tidigare fabrik i Kimstad som i den nyförvärvade anläggningen i Norrköping.

392

1965

Wasabröd AB

Svenska Knäcke AB

Filipstad

Järna

Oms. 1964: 135 mkr

I augusti 1965 nedlade AB Örebro Kvarn den tillverkning av knäckebröd som företaget drivit vid en fabrik i Järna genom sitt dotterbolag Svenska Knäcke AB. I samband därmed såldes till Wasabröd samtliga för knäckebrödstillverkning avsedda maskiner och inventarier. Avsikten var att Wasabröd skulle använda dessa i sin fabrik i Västtyskland som vid tidpunkten för avtalet befann sig under byggnation och som invigdes i september 1967. Kvarnbolaget förband sig att helt upphöra med sin knäckebrödstillverkning.

Textil- och sömnadsindustri

393

1966

J. F. Bellanders AB

Franzons Konfektions AB

Gävle

Dvårsätt

Oms. 1965: 7 mkr

Bellander i Gävle (Björnkläder) förvärvade i januari 1966 Franzons Konfektions AB:s fabriksrörelse i Dvårsätt. Franzons hade tidigare gått i konkurs. Bellanders tillverkning omfattar arbets- och sportkläder. Sysselsättningen uppgick till närmare 200 personer.

394

1966

Borås Wäfveri AB

MAB och MYA AB

Borås

Malmö

Oms. 1965: 105 mkr

Oms. 1965: 49 mkr

Borås Wäfverier övertog 1966 MAB och MYA:s tillverkning av ett antal breda vävskvaliteter för fritidsbruk.

1966

395

Fix Trikåfabriker AB
Söderköping
Oms. 1965: 7,4 mkr

Ebings Barnkläder AB
Uppsala
Oms. 1965: 1 mkr

Fix trikåfabriker övertog i januari 1966 samtliga maskiner och inventarier från konkursförvaltningen hos Ebings Barnkläder AB i Uppsala. Utrustningen placerades vid Fix fabriker vid Söderköping och Norrköping. Fix inköpte även Ebings kvarvarande lager av färdiga varor samt företagets förråd av sytråd, tillbehör m. m.

1966

396

Mo och Domsjö AB
Örnsköldsvik
Koncernoms. 1965/66: 587 mkr

MAB och MYA AB
Malmö
Oms. 1965: 49 mkr

Mab och Mya överlät i november 1966 till Mo och Domsjö sin tillverkning och försäljning av produkter inom hygienområdet, bl. a. babyblöjor, blöjbyxor och andra hygieniska artiklar. Avtalet innebar att legotillverkning för Mo och Domsjö:s räkning skulle ske vid MAB och MYA:s anläggningar i Furulund, medan försäljningen skulle överföras till Mo och Domsjö:s dotterbolag Cellva. MAB och MYA:s verksamhet för exploatering av maskiner och metoder inom hygienområdet överläts likaledes till Mo och Domsjö. Bakgrunden till avtalet uppgavs vara marknadsutvecklingen för hygieniska artiklar under de senaste åren. Det hade visat sig svårt för ett litet företag att vid sidan av det stora, t. ex. Mo och Domsjö, få en ekonomisk produktionsstruktur och en effektivt täckande marknadsföring till rimliga kostnader. En annan orsak till avtalet var att de produkter som avtalet omfattade och de maskiner och metoder som MAB och MYA utvecklat inom området har ett mycket starkt samband med cellulosa- och mjukpapperstillverkning. Detta samband hade visat tecken på att ytterligare förstärkas, vilket Mo och Domsjö:s förvärv av Pauli-ströms Bruk och Cellva tidigare under året fick ses som exempel

på. Ytterligare en bidragande faktor till avtalet uppgavs vara den konsumtionsökning av artiklar inom hygienområdet som äger rum i utlandet och där cellulosa- och mjukpapperstillverkarna strävar efter att få ta hand om ökningen. Avtalet bedömdes såsom mycket tillfredsställande eftersom de förutsedda åtgärderna syftar till att skapa en rationellare produktion och en effektivare marknadsföring samtidigt som MAB och MYA tillförsäkrats ett lönsamt utnyttjande av industrilokalerna i Furulund och dessutom sysselsättning vid denna fabrik.

397	1966	
Mölnlycke AB		Gamlestadens AB
Göteborg		Göteborg
Koncernoms. 1965: 239 mkr		Koncernoms. 1965: 78 mkr

Mölnlycke och Gamlestaden beslöt i juni 1966 att sammanföra Mölnlyckes och Tuppens avdelningar för tillverkning och försäljning av mode- och inredningstextilier till ett nytt gemensamt ägt företag, Mölnlycke-Tuppen AB. Det nya bolaget började sin verksamhet i januari 1967 och beräknades få en årsomsättning på ca 40 mkr. Det uppgavs att samgåendet möjliggjorde betydande personalbesparingar framförallt inom administrationen. Mölnlycke-Tuppen AB övertogs under våren 1967 av Borås Wäveri AB. Avtalet är infört i kartellregistret.

398	1966	
AB Sjuntorp		Stella Damkonfektion
Sjuntorp		Säffle
Oms. 1965: 20 mkr		

AB Sjuntorp inköpte i april 1966 det nedlagda företaget Stella Damkonfektions fabriksfastighet. Till denna fabrik överfördes viss bandtillverkning från Sjuntorp och från ett dotterbolag till AB Sjuntorp i Lidköping. Sjuntorp har 475 anställda och tillverkar vid spinneri och väveri i Sjuntorp utanför Trollhättan bomullsvavar, band, vävnader och vävplast.

	1966	399
Tranemo Yllefabriks AB	Wallengrens Konfektions AB	
Tranemo	Göteborg	
Oms. 1965: 6 mkr	Oms. 1965: 9 mkr	

Maskinerna och inventarierna i Wallengrens Konfektions AB inköptes i december 1966 av Tranemo Yllefabrik. Samtidigt köptes fabriksfastigheten av en privatperson. Wallengrens hade tidigare beslutat lägga ned driften.

Läder-, hår- och gummivaruindustri

	1966	400
Alfa-Laval AB	AB Skofabriken Standard	
Tumba	Lund	
Koncernoms. 1965: 1 143 mkr	Oms. 1965: 1,6 mkr	

Alfa-Laval övertog i januari 1966 Skofabriken Standards fabrikslokaler och personal i Lund. Standards försäljning uppgavs ske mot bakgrunden av den ökade importkonkurrensen inom sko-branschen.

	1965	401
AB J. Pehrson & Comp.	Hedströms Skovaruhus AB	
Örebro	Malmö	
Oms. 1964/65: 15 mkr	Oms. 1964: 4 mkr	

AB J. Pehrson & Comp. i Örebro träffade i augusti 1965 avtal med Gyllene Gripem om att förvärva samtliga aktier i dess dotterbolag Hedströms Skovaruhus AB. Genom avtalet blev Pehrson & Comp., vars rörelse numera uteslutande omfattar en detaljhandelskedja i sko-branschen, ägare till Gyllene Gripens skoaffärer i Stockholm, Malmö och Jönköping. Efter förvärvet omfattade Örebroföretagets butikskedja 34 skoaffärer i ett 30-tal städer över hela landet med en sammanlagd årsomsättning på närmare 20 mkr.

Kemisk och kemisk-teknisk industri

402	1965	
Bergviks Hartsprodukter AB		Korsnäs-Marma AB
Söderhamn		Gävle
Oms. 1964/65: 22 mkr	Koncernoms. 1964/65: 403 mkr	

Bergviks Hartsprodukter, dotterbolag till Bergvik och Ala, förvärvade destillationsverksamheten vid Korsnäs-Marma AB i april 1965. Avtalet är infört i kartellregistret.

403	1966	
De Blindas Tekniska Fabrik, AB Tekniska Fabriken Gelly		
AB Blifa		Spånga
Stockholm		Oms. 1965: 0,7 mkr
Oms. 1965: 6,7 mkr		

Blifa övertog i juni 1966 AB Tekniska Fabriken Gellys tillverkning och försäljning av Gellyprodukterna samt varumärket Gelly. Gelly tillverkade kemisk-tekniska artiklar såsom handpasta, handrengöringskräm, disk- och rengöringsmedel, sandspackel m. m. Antalet anställda uppgick till 15. Genom förvärvet avsåg Blifa att bereda ökade arbetsmöjligheter för blinda och synskadade.

404	1966	
AB Ewos		Svenska AB Philips
Södertälje		Stockholm
Oms. 1965: 24 mkr	Koncernoms. 1964/65: 302 mkr	

Astra och Svenska Philips har slagit samman sin verksamhet på växtskyddsområdet i Sverige till ett gemensamt bolag, som trädde i funktion den 1 september 1966 och blev det största växtskyddsföretaget i landet med en beräknad omsättning 1967 av 16 mkr. Samgåendet bedömdes av parterna som en nödvändig strukturrationalisering för att på en begränsad marknad som den

svenska möta jordbrukets och skogsbrukets ökade krav på produkter och teknisk service. Det gemensamma bolaget, *AB Plan-
tex*, har gemensam administration med Astras lantbrukskemiska bolag AB Ewos i Södertälje. Avtalet är infört i kartellregistret.

	1965	405
AB Stadex		AB Kabi
Malmö		Stockholm
Oms. 1964/65: 11 mkr		Oms. 1964/65: 50 mkr

Kabi överlät i januari 1965 sin kärnbindemedelsrörelse till AB Stadex. Kabi är dotterbolag till AB Pripp-Bryggerierna. Avtalet är infört i kartellregistret.

	1965	406
Ytong AB		Svenska Skifferolje AB
Falköping		Kvarntorp
Koncernoms. 1964/65: 164 mkr		Oms. 1964/65: 22 mkr

I juli 1965 träffades preliminärt avtal om försäljning av Kvarntorpsverket till Ytong för ett pris av ca 33 mkr. Förutsättning för avtalet var att Ytong tills vidare skulle fortsätta olje- och svavelproduktionen i Kvarntorp. Riksdagen hade 1961 beslutat att oljeskifferhanteringen vid Svenska Skifferolje AB i Kvarntorp skulle avvecklas. I mitten av 1965 hade avvecklingen genomförts så långt att omkring 40 procent av verksamheten återstod i bolagets regi. Ammoniakproduktionen och gasoldistributionen hade överlåtits till andra företag. En ny fabrik för tillverkning av kalksandsten hade uppförts och nyligen tagits i drift. Dessutom hade undersöknings- och projekteringsarbete utförts för tillverkning av annan byggnadsmateriel. Avsikten med transaktionen var att åstadkomma en samordning mellan bolagens industrier i grannsamhällena Kvarntorp och Hällabrottet, där det till Ytongbolagen hörande Yxhults Stenhuggeri AB driver sin verksamhet. Ledningen för Ytongbolagen hade sedan länge över-

vägt en kraftig utvidgning av verksamheten i Hällabrottet. Det föreföll då naturligt att kombinera Ytongbolagens expansion med förändringarna i Kvarntorp. Ytongbolagens avsikt var att i Kvarntorp uppföra en ny ytongfabrik för armerade produkter och att samtidigt lägga ned framställningen av skifferolja. Bolaget ämnade däremot fortsätta att driva såväl den nyuppförda kalksandstensfabriken som finskifferugnen och ångkraftverket. Genom dessa och en del andra åtgärder räknade man med att sysselsättningen i Kvarntorp inte skulle behöva nedskäras. Skifferoljerörelsen nedlades definitivt i oktober 1966. Den nya ytongfabriken i Kvarntorp invigdes i november samma år. Därigenom uppnåddes målet att erbjuda alla anställda ny anställning.

El-, gas- och vattenverk

407	1966	
Bålforsens Kraft AB (Båkab)		Nederede Kraft AB
Sundsvall		Sundsvall
Oms. 1965: 78 mkr		

Båkab, dotterbolag till Svenska Cellulosa AB, övertog 1966 samtliga aktier i Nederede Kraft AB, ägare till Edefors kraftverk i Ljungan, av Sydsvenska Kraft AB. Enligt samma avtal förvärvade Sydkraft Båkabs andel i Pengfors AB (fall nr 413). Nedere-des produktion uppgick till 59 milj. KWh.

408	1966	
Bålforsens Kraft AB (Båkab)		Fosfatbolaget AB
Sundsvall		Stockholm
Oms. 1965: 78 mkr		Koncernoms. 1965: 327 mkr

Fosfatbolaget överlät under 1966 sina lågspänningsanläggningar i Njurunda kommun utanför Sundsvall till Båkab, dotterbolag till Svenska Cellulosa AB.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

	1966	409
Härjeåns Kraft AB		Fosfatbolaget AB
Sveg		Stockholm
Oms. 1965/66: 1,8 mkr		Koncernoms. 1965: 327 mkr

Härjeåns Kraft AB i Sveg förvärvade i december 1966 Fosfatbolagets kraftdistribution inom Hogdals, Färila, Ramsjö och Häverud kommuner i Hälsingland.

	1965	410
Lennartsfors AB		Billeruds AB
Lennartsfors		Säffle
Oms. 1964: 1,2 mkr		Oms. 1964: 346 mkr

Billerud sålde i oktober 1965 sina kraftstationer och sin distributionsrörelse av elkraft i Töcksmark till Lennartsfors AB, ett företag som driver kraftstation och mekanisk verkstad, kvarnrörelse samt jordbruk i Värmland.

	1965	411
AB Skandinaviska Elverk		Yngeredsfors Kraft AB
Stockholm		Mölnadal
Koncernoms. 1964: 94 mkr		Oms. 1964: 25 mkr

Efter AB Papyrus förvärv av samtliga aktier i Yngeredsfors Kraft AB träffades i oktober 1965 avtal mellan Papyrus och AB Skandinaviska Elverk att Elverk skulle överta Yngeredsfors elektriska distributionsrörelse med tillhörande anläggningar.

	1966	412
Statens Vattenfallsverk		Fosfatbolaget AB
Stockholm		Stockholm
Oms. 1965: 794 mkr		Koncernoms. 1965: 327 mkr

Vattenfall övertog i december 1966 Fosfatbolagets kraftdistribution i kommunerna Borgsjö, Torp och Haverö i Medelpad.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

413

1966

Sydsvenska Kraft AB

Bålforsens Kraft AB (Båkab)

Malmö

Sundsvall

Oms. 1965: 278 mkr

Oms. 1965: 78 mkr

Sydkraft övertog 1966 Båkabs andel i Pengfors AB. Enligt samma avtal övertog Båkab bl. a. samtliga aktier i Nederede Kraft AB, ägare till Edefors kraftverk i Ljungan (fall nr 407). Båkab är dotterbolag till Svenska Cellulosa AB.

Avtal om samverkan mellan svenska företag**Gruvindustri**

	1965	414
AB Statsgruvor		LKAB
Håksberg		Stockholm
Oms. 1964/65: 23 mkr		Oms. 1964: 945 mkr

I samband med utarrenderingen av gruvorna i Håksberg och Norberg skedde i november 1965 en omstrukturering av AB Statsgruvors verksamhet och organisation. Gruvorna i Håksberg och Norberg förvaltas av företag med annan verksamhet på platsen vilket ansågs ge lägre kostnader än om LKAB övertagit verksamheten. Ett förvaltningsavtal träffades med LKAB avseende tekniska och administrativa frågor. Avsikten var dock att Statsgruvor, som numera bedriver verksamhet i Ställberg och Intrånget, även i fortsättningen skulle bedriva sin verksamhet som ett fristående företag.

Metall- och verkstadsindustri

	1966	415
AB Ankarsrums Bruk		Kopal Industrier AB
Ankarsrum		Skärplinge
Oms. 1965: 42 mkr		Oms. 1964/65: 1,7 mkr

Ankarsrums Bruk och Kopal Industrier AB inledde 1966 försäljningssamarbete beträffande storköksutrustning. För Ankarsrums del uppnåddes därigenom ett fylligare försäljningsprogram vid marknadsföringen av storköksapparaten Ovenator.

416	1965	
AB Ankarsrums Bruk		Levin-Kyla AB
Ankarsum		Malmö
Oms. 1964: 41 mkr		Oms. 1964: 13 mkr

Ankarsrums Bruk och Levin-Kyla AB inledde 1965 ett försäljnings-samarbete beträffande kombinationskylskåp. Därigenom breddades Ankarsrums försäljningsprogram som omfattade bl. a. elspisar.

417	1965	
Arenco AB		Sprinter System AB
Vällingby		Halmstad
Oms. 1964: 64 mkr		

Arenco och Sprinter System träffade i april 1965 avtal om samarbete beträffande marknadsföringen av Arenco:s cigarettförpackningsmaskin för framställning av den s. k. flip-corner-förpackningen. Förpackningen används redan av Svenska Tobaks AB för ett flertal märken och en undersökning hade visat att det fanns stort intresse för den hos tobaksbolagen ute i världen. Avtalet innebar att Arenco liksom dittills skulle tillverka maskinerna medan Sprinter System genom sina kontakter med konverteringsföretag över hela världen skulle svara för marknadsföringen och licensgivningen. Det nyetablerade samarbetet uppgavs innebära en samverkan mellan de båda företagens resurser på förpackningsområdet som man hoppades skulle bidra till ökad av-sättning på världsmarknaden. Sprinter System AB är dotterbolag till AB Bonnierföretagen.

418	1966	
Arenco Electronics AB		Billman-Regulator AB
Vällingby		Huddinge
Oms. 1965: 55 mkr		Koncernoms. 1965: 83 mkr

Arenco Electronics, dotterbolag till Svenska Tändsticks AB, och Billman-Regulator träffade i mars 1966 avtal om samarbete rö-

rande industriell processreglering. För ändamålet bildades ett gemensamt bolag under namnet *Arel-Billman Process Control AB*, Stockholm.

	1965	419
ASEA	Svenska Elfabriks AB	Selfa
Västerås		Enköping
Koncernoms. 1964: 2 082 mkr		Oms. 1963/64: 11 mkr

ASEA och Selfa inledde i april 1965 samarbete i produktions- och utvecklingsfrågor. I samband därmed överlät Incentive, som tidigare förvärvat Selfa (fall nr 53), 40 procent av sitt aktieinnehav i bolaget till ASEA. Selfa:s försäljningsorganisation och verksamhet i övrigt påverkades inte av överenskommelsen. 1966 förvärvade ASEA resterande del av aktierna i Selfa (fall nr 7).

	1965	420
AB Astra, Södertälje		
Koncernoms. 1964: 323 mkr		
AB Bolinder-Munktell, Eskilstuna		
Koncernoms. 1964: 373 mkr		
AB Calor & Sjögren, Solna		
Koncernoms. 1964: 116 mkr		
Karlskronavarvet AB, Karlskrona		
Koncernoms. 1964/65: 49 mkr		
Kooperativa Förbundet, Stockholm		
Koncernoms. 1964: 3 460 mkr		
AB Kockum-Landsverk Sales Company, Malmö		
Oms. 1965: 74 mkr		
AB Scandiaconsult, Stockholm		
Oms. 1964/65: 0,8 mkr		

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

AB Skånska Cementgjuteriet, Stockholm
Koncernoms. 1964: 1 174 mkr

AB Abjörn Anderson, Svedala
Koncernoms. 1964: 42 mkr

AB Volvo, Göteborg
Koncernoms. 1964: 2 483 mkr

I oktober 1965 bildade ovannämnda företag ett gemensamt företag, *Swedvelop AB*, i syfte att åstadkomma långsiktig företagsamverkan i länder under industrialisering. Bakom avtalet låg en strävan hos de deltagande företagen att i god tid försäkra sig om de marknader som den långsiktiga industrialiseringen av u-länderna ansågs komma att medföra. Man trodde att dessa marknader skulle kunna få stor betydelse för svenskt näringsliv men att det krävdes speciella insatser om de inte i hög grad skulle bindas vid de forna kolonialmakterna. I slutet av 1966 anslöts även Svenska Tändsticks AB och Svenska Lantbruksförbundet till Swedelop. (Se även fall nr 735.)

421	1965	
Atlas Copco AB		AB Bendor
Nacka		Borås
Koncernoms. 1964: 766 mkr		Oms. 1965: 8 mkr

I november 1965 träffades ett avtal mellan Atlas Copco och Härenfors Metallverk med innebörden att viss del av Atlas Copco:s produktion skulle överföras till Härenfors dotterbolag AB Bendor i Borås. Överenskommelsen innebar att ett 60-tal maskiner under 1966 skulle flyttas från Sicklaverken i Nacka till Borås och uppgavs vara ett led i den pågående strukturrationaliseringen och utbyggnaden av produktionsresurserna inom Atlas Copco. Vid tidpunkten för avtalet sysselsatte Bendor 150 anställda.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

	1966	422
Atlas Copco Svenska Försäljnings AB	AB Svenska Fläktfabriken	
Nacka		Nacka
Oms. 1965: 128 mkr	Koncernoms. 1965: 409 mkr	

För att tillmötesgå industrins ökade krav på totalprojekt och fullt kompletta anläggningar inom ytbehandlingsområdet träffades i oktober 1966 ett avtal mellan Atlas Copco Svenska Försäljnings AB och AB Svenska Fläktfabriken om samarbete på den svenska marknaden. Avtalet avsåg marknadsföring av komponenter och produktenheter från båda företagen, som därigenom fick möjligheter att erbjuda kompletta utrustningar för den industriella ytbehandlingsens samtliga processer, dvs. förbehandling, applicering av färg, torkning, kylning, transport och ventilation. Avtalet syftade också till samarbete på det tekniska planet i frågor rörande projektering, utveckling, igångkörning och service av ytbehandlingsanläggningar.

	1966	423
Atlasverken Åke R. Persson AB	AB Tranåsverken	
Örebro		Tranås
Oms. 1965: 6 mkr	Oms. 1965: 11 mkr	

Hydrauliska Industri AB (HIAB)
Hudiksvall
Oms. 1965: 55 mkr

Ett samarbetsavtal träffades i september 1966 mellan å ena sidan Atlasverken i Örebro och å den andra Tranåsverken och HIAB, dotterbolag till Investment AB Promotion. Atlasverken tillverkade hydrauliska lastbilstippar och -flak och hade ett 80-tal anställda. Tranåsverken och HIAB hade i stort sett samma produktionsinriktning. Genom samarbetet räknade företagen med att få bättre servicemöjligheter, slippa en del onödiga dubbelarbeten, få längre tillverkningsserier och ett visst utbyte av tekniska erfarenheter.

424

1966

Avesta Jernverks AB, Avesta   Koncernoms. 1965: 315 mkr
 E W Just AB, Borås   Oms. 1965: 12 mkr
 SAAB AB, Linköping   Koncernoms. 1965: 1 138 mkr

SAAB, Avesta Jernverk och färgeriföretaget E W Just AB i Borås, bildade i november 1966 ett gemensamt bolag, *Textile Processing AB*, för utveckling, tillverkning och marknadsföring av automatiserad textillapparatur. Avesta och SAAB hade redan tidigare arbetat med komponenter till dessa maskiner men genom avtalet skapades möjligheter att leverera färdiga paket, vilket tidigare inte förekommit på världsmarknaden. Bolagets verksamhet förlades till Justs lokaler i Borås. Man räknade med att det skulle finnas ett stort marknadsbehov av automatiserad textillapparatur, bl. a. hos den kraftigt expanderande konst- och syntetfiberindustrin i världen.

425

1965

BASTA, Byggnads-och Armeringsstål AB
 Stockholm

11 företag inom den svenska stålindustrin beslöt i september 1965 att i strukturrationaliserande syfte bilda ett gemensamt distributionsorgan för byggnads- och armeringsstål, Byggnads- och Armeringsstål AB (BASTA). Delägare i företaget är Boxholms AB, Fagersta Bruks AB, Hallstahammars AB, Halmstads Järnverks AB, AB Motala Verkstad, Norrbottens Järnverk AB, Nyby Bruks AB, AB Qvarnhammars Jernbruk, Smedjebackens Valsverks AB, Stora Kopparbergs Bergslags AB och Uddeholms AB. Syftet med BASTA är enligt bolagsordningen att bedriva eller förmedla försäljning av byggnadsstål, särskilt armeringsstål, samt idka därmed sammanhängande verksamhet. Delägarna producerar tillsammans närmare 400 000 ton armeringsstål per år till ett värde av ca 250 mkr. Bakgrunden till denna samverkan uppgavs vara förhållandena på den internationella stålmark-

naden och de hot mot verkens lönsamhet som prisutvecklingen utgjorde. De svenska handelsstålverken måste med hänsyn till importkonkurrensen ständigt anpassa sina inhemska priser till de stora stålproducerande ländernas exportpriser. De utredningar som föregick beslutet att bilda BASTA visade att en mera specialiserad produktion och därmed större valsningsposter för varje enskilt verk skulle kunna genomföras med stora kostnadsbesparingar som följd. Man fann också att det skulle vara möjligt att sänka distributionskostnaderna för armeringsstål genom en bättre planering av transporter samt en mera effektiv arbetsfördelning mellan å ena sidan järnverken och å andra sidan specialiserade återförsäljare. Avtalet är infört i kartellregistret.

	1966	426
AB Bofors, Bofors	Koncernoms. 1965:	563 mkr
Försvarets Fabriksverk, Eskilstuna Tillv. värde	1965:	ca 120 mkr
SAAB AB, Linköping	Koncernoms. 1965:	1 138 mkr
Telefon AB L. M. Ericsson, Stockholm	Koncernoms. 1965:	1 991 mkr

Bofors, Försvarets Fabriksverk, SAAB och L. M. Ericsson bildade under våren 1966 en organisation med uppgift att främja export av svensk försvarsmateriel, *Swedegroup*. Sedermera anknöts även AB Volvo och Standard Radio & Telefon AB. Swedegroups första framträdande på det internationella planet var ett gemensamt deltagande vid 1967 års flyg- och rymdutställning i Paris.

	1966	427
Bröderna Söderberg AB	Johnson-Metall AB	
Eskilstuna	Örebro	
Oms. 1965: 12 mkr	Oms. 1964/65:	49 mkr

Avtal om produktionsuppdelning och specialisering träffades un-

der 1966 mellan Bröderna Söderberg och Johnson-Metall i fråga om fläns, klammer och bult i lättmetall. Avtalet är infört i kartellregistret.

428	1966	
Bröderna Åkessons Maskinfabrik AB		Sunds AB
Hälsingborg		Sundsbruk
Oms. 1965: 6 mkr		Oms. 1965: 53 mkr

Bröderna Åkessons Maskinfabrik AB och Sunds AB, de två dominerande skandinaviska tillverkarna av maskiner för formsprutning, formblåsning och strängsprutning av plastmaterial, träffade i september 1966 avtal om samverkan på marknadssidan. Genom en samordning av försäljning och service avsåg de båda företagen att stärka de svenskbyggda maskinernas konkurrenskraft. I januari 1967 förvärvade Sunds AB samtliga aktier i Bröderna Åkessons Maskinfabrik AB.

429	1966	
Coronaverken AB		Kooperativa Förbundet
Göteborg		Stockholm
Koncernoms. 1965: 218 mkr		

AB CTC, dotterbolag till Coronaverken AB och KF, bildade i augusti 1966 efter AB CTC:s försäljning av halva aktiekapitalet i Silenta Maskinfabrik ett gemensamt bolag, *AB Perfekta-Silenta*, för tillverkning av värmeledningspumpar och oljebrännare. Tillverkningen förlades till Växjö, där CTC genom sitt moderbolag tidigare förvärvat AB Silenta Maskinfabrik (fall nr 23). Försäljningen av oljebrännare sköts av AB CTC och av värmeledningspumpar av CTC och AB Gustavsbergs Fabriker.

430	1966	
Domnarfvets Jernverk,		AB Götaverken, Göteborg
Oms. 1965: 417 mkr		Oms. 1965: 540 mkr

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

Oxelösunds Järnverk
Oxelösund

Eriksbergs Mek. Verkstads AB
Göteborg
Oms. 1964/65: 400 mkr

Kockums Mekaniska Verkstads AB
Malmö
Koncernoms. 1966: 519 mkr

I juli 1966 träffades ett långtidsavtal om leverans av fartygsplåt mellan två svenska järnverk, Domnarfvet och Oxelösund, och de tre största varven, Götaverken, Eriksberg och Kockums. Avtalet gäller från 1 juli 1967 t. o. m. 1970 och uppgavs i pengar räknat röra sig om ca 400 mkr. Utöver produktionsarbetet avsåg man att åstadkomma en viss samordning av företagets forskning. Man räknade inte med att produktionen skulle stiga som en följd av överenskommelsen. Däremot hoppades man genom avtalet kunna nå ökad konkurrenskraft som följd av företagets koncentration av de gemensamma resurserna.

	1966	431
AB Electrolux Stockholm	Hjo Mekaniska Verkstad	Hjo
Koncernoms. 1965: 1 056 mkr		

Electrolux och Hjo Mekaniska Verkstad träffade i mars 1966 avtal om att samordna sina resurser för tillverkning och försäljning av stålmellanväggar. Avtalet innebär att Hjo Mekaniska Verkstad från maj 1966 lade ner sin produktion av Hjo-väggen för att i stället tillverka Elux-väggen för den svenska, norska och danska marknaden. Försäljningen handhas av Electrolux i Säffle. I samband med överenskommelsen förband sig Electrolux att inte själv tillverka eller från andra än Hjo-företaget köpa sådana mellanväggar. Avtalet infördes därför i kartellregistret.

432 1966

Eriksbergs Mek. Verkstads AB
Göteborg

Oms. 1964/65: 400 mkr

AB Götaverken, Göteborg
Koncernoms. 1965: 540 mkrKockums Mekaniska Verkstads AB
Malmö

Koncernoms. 1965: 519 mkr

Under juli månad 1966 bildade de svenska varven Götaverken, Eriksberg och Kockums ett gemensamt lasthanteringsbolag med namnet *Associated Cargo Gear AB (ASCA)*. Genom företaget samordnas de tre varvens expertis på området. Avsikten är att intensifiera arbetet inte minst på den internationella marknaden och bolaget kommer att arbeta via dotterbolag, licenstagare och försäljningsrepresentanter som de tre varven redan disponerar. Bolaget kommer i början att koncentrera sig på lastluckor och tills vidare blir det ingen egen tillverkning utan avsikten är att föra ut i marknaden vad som produceras i moderföretagen. Den totala försäljningen beräknades vid starten till ca 60 mkr, dvs. ca 1/5 av världsproduktionen. Avtalet är infört i kartellregistret.

433 1966

Eriksbergs Mek. Verkstads AB
Göteborg

Oms. 1964/65: 400 mkr

AB Lindholmens Varv
Göteborg

Oms. 1965: 144 mkr

Eriksbergs Mek. Verkstad träffade 1966 avtal med Johnson-koncernen om gemensamma inköp och viss fördelning av produktionen i syfte att minska tillverkningskostnaderna. För att utjämna sysselsättningen avtalades samtidigt att Eriksberg skulle förvärva licensrätten för tillverkning av den s. k. S.E.M.T.-Pielstickmotorn, som under en lång följd av år tillverkats vid Lindholmens varv. Det uppgavs att intresset för denna motor ökat på senare tid.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

1966

434

Fagersta Bruks AB

Anderstorps Stål AB

Fagersta

Anderstorp

Koncernoms. 1965: 518 mkr

Fagersta inrättade i samarbete med Anderstorps Stål AB under 1966 ett lager för special- och hårdmetallprodukter i Anderstorp för att kunna ge bättre service åt sina kunder i Småland.

1965

435

Försäljnings AB AC-Mekan

Skellefteå

Under våren 1965 startade Försäljnings AB AC-Mekan, en organisation för verkstadsindustrin i Västerbottens län med upp-
gift att främja avsättningen inom landet och utomlands av de
ca 30 anslutna företagens produkter. Bolaget förmedlar för-
säljning av produkter och produktionskapacitet, anskaffar li-
censtillverkningar, ger impulser till upptagande av nya produk-
ter samt idkar därmed sammanhängande verksamhet. Delägarnas
storlek varierar mellan 10 och upp till 300 anställda. Bolaget ar-
betade i starten endast med underleverantörsverksamhet men tar
successivt upp försäljning av delägarnas produkter. Dessa sam-
ordnas därvid i sortimentsgrupper.

1965

436

AB Götaverken

Nordisk Värme-Sana AB

Göteborg

Göteborg

Koncernoms. 1964: 552 mkr

Koncernoms. 1964: 97 mkr

Svenska Metalock AB

Göteborg

I september 1965 bildade ovannämnda tre företag ett gemensamt
företag, *Gothenburg Plant Construction Group*, genom vilket
man avsåg att samverka såsom entreprenörer för montage av

289

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

rör, maskiner och järnkonstruktioner för bl. a. raffinaderier och kemisk industri. Svenska Metalock AB ingår i Grängesbergsbolaget.

437	1965	
AB Götaverken	Nydvist & Holm AB (NOHAB)	
Göteborg		Trollhättan
Koncernoms. 1964: 552 mkr		Oms. 1964: 80 mkr

De båda dieselmotorfabrikanterna AB Götaverken och NOHAB öppnade i april 1965 ett gemensamt försäljnings- och servicekontor i Haag i Holland. NOHAB är dotterbolag till AB Bofors.

438	1966	
Hasselfors Bruks AB	Lundås Verkstäder AB	
Hasselfors		Häverödal
Oms. 1965: 26 mkr	Tillv. värde 1965: 1,5 mkr	

Hasselfors Bruk och Lundås Verkstäder träffade i början av 1966 avtal om produktionsuppdelning och specialisering i fråga om skruvartiklar av rostfritt stål. Avtalet är infört i kartellregistret.

439	1966	
Husqvarna Vapenfabriks AB	Albin Motor AB	
Husqvarna		Kristinehamn
Koncernoms. 1965: 350 mkr		Oms. 1965: 18 mkr

Husqvarna Vapen och Albin Motor träffade i december 1966 avtal om att Husqvarnas gjuteri i fortsättningen skulle tillverka Albin Motors cylindergjutgods. Den avtalade volymen motsvarade ett årligt värde av ca 500 000 kr. Albin Motor, som tidigare själva tillverkat sitt gjutgods, lade den 1 april 1967 ned sitt gjuteri.

1966

440

Husqvarna Vapenfabriks AB
 Huskvarna
 Koncernoms. 1965: 350 mkr

AB Klafreströms Bruk
 Klavreström
 Oms. 1965: 13 mkr

Avtal träffades i november 1966 mellan Husqvarna Vapenfabrik och Klafreströms Bruk om samarbete rörande tillverkning och försäljning av värmepannor. Avtalet avsåg en samordning av produktionsresurserna och en uppdelning av tillverkningsprogrammet samt en begränsning av sortimentet för att åstadkomma en rationell produktion i största möjliga serier. Klafreströms Bruk blev legotillverkare för viss del av sortimentet och Husqvarna övertog Klafreströms marknadsorganisation. Försäljningen av värmepannorna sker från Norrahammars Bruk, som tillhör Husqvarna-koncernen. Tillsammans med det under våren 1966 förvärvade AB Skoglund & Olson (fall nr 46) samt det i november 1966 träffade avtalet om tekniskt och kommersiellt samarbete mellan Husqvarna Vapen och Tulifa-gruppen (fall nr 442) blev den nya försäljningsorganisationen för värmepannor av en storleksordning på ca 70 mkr per år. Avtalet är infört i kartellregistret.

1966

441

Husqvarna Vapenfabriks AB
 Huskvarna
 Koncernoms. 1965: 350 mkr

AB Svenska Fläktfabriken
 Jönköping
 Koncernoms. 1965: 409 mkr

Husqvarna Vapenfabrik och Svenska Fläktfabriken beslöt i mars 1966 att samarbeta i fråga om databehandling genom ett för ändamålet gemensamt bildat bolag, *W-Data AB*. Fläktfabriken och Vapenfabriken uppgavs befinna sig i ungefär samma utvecklingskede vad gäller databehandling. Genom det avtalade samarbetet förfogar de båda företagen över ett mera avancerat datasystem än om var och ett för sig hade skaffat separata system. Avtalet innebär möjligheter att utnyttja stordriftsfördelar därigenom att

alla aktiviteter inom databehandlingen sammanslås, dvs. systemarbete, programmering, stansning, maskindrift och efterbehandling. Det nya företaget fick sitt säte i en nyuppförd byggnad i Huskvarna. Personalstyrkan uppgick vid starten till ett 70-tal personer vilka i huvudsak rekryterades från företagets tidigare dataavdelningar.

442	1966	
Huskvarna Vapenfabriks AB		AB Tulifaverken
Huskvarna		Mullsjö
Koncernoms. 1965: 350 mkr		
		Tulifa Norrland AB
		Nordmaling

Huskvarna Vapenfabrik träffade i november 1966 överenskommelse med AB Tulifaverken i Mullsjö och Tulifa Norrland AB i Nordmaling om tekniskt och kommersiellt samgående beträffande dessa företags produkter, oljebrännare för tunn- och tjockolja samt oljepumpstationer. Avtalet var av ungefär samma karaktär som Huskvarnas överenskommelse med Klafreströms Bruk (fall nr 440). — Det uppgavs senare att avtalet annullerats under 1967.

443	1966	
Malcus Industri AB		AB Maskin Tellus
Halmstad		Vallentuna
Oms. 1965: 39 mkr		Oms. 1965: 8 mkr

Mellan Malcus och Maskin Tellus träffades i september 1966 avtal om nära samarbete i fråga om produktion och leverans av fullständiga gjuterianläggningar. Avtalet innebär att Malcus tillverkar formmaskiner och Maskin Tellus hanteringsmaskiner och transportanordningar. Avtalet omfattar också försäljningssamverkan och är infört i kartellregistret.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

	1966	444
Malcus Industri AB	Nyberg & Westerberg AB	
Halmstad	Åkersberga	
Oms. 1965: 39 mkr	Oms. 1965: 2 mkr	

Malcus och Nyberg & Westerberg träffade i februari 1966 avtal om ett långsiktigt samarbete i fråga om konstruktion, tillverkning och försäljning av slipmaskiner. Samarbetet uppgavs sikta till rationalisering av såväl tillverkningen som försäljningen, särskilt på utlandet. Enligt planerna skulle Malcus inrikta sina resurser främst på plan- och centerlesslipmaskiner. Det innebar bl. a. att Nyberg & Westerbergs planslipavdelning flyttades till Halmstad. Nyberg & Westerberg skulle i stället koncentrera sig på rundslipmaskiner. Samarbetet resulterade i oktober 1966 i att Malcus förvärvade Nyberg & Westerberg (fall nr 73).

	1966	444 b
AB Optimus	AB BESAM	
Upplands-Väsby	Landskrona	
Oms. 1965: 25 mkr		

Optimus, dotterbolag till Investment AB Promotion, ingick 1966 ett samarbetsavtal med AB BESAM, som tillverkar elektroniskt manövrerade dörröppnare. Avtalet innebar en komplettering av Optimus' tillverkningsprogram vid Optimus—Anchorverken.

	1965	445
Scanver AG		
Schweiz		

1965 startades ett gemensamt försäljningsorgan för industrier i Norrbotten, Scanver AG, med lokalisering till Schweiz och med schweiziskt kapital. I försäljningen ingår småhus, biltakräck, hjortron och renkött, skogsmaskiner, sportartiklar m. m. Omsättningen uppgick under 1966 till 1/2 mkr och målet uppgavs vara att fördubbla omsättningen varje år.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

446	1965	
STAL-LAVAL Turbin AB		AB Svenska Metallverken
Finspång		Finspång
Koncernoms. 1964: 228 mkr		Koncernoms. 1964: 854 mkr

De båda storföretagen i Finspång, Metallverken och STAL-LAVAL, genomförde från februari 1965 en samordning av sin utbildningsverksamhet.

447	1966	
Stora Kopparbergs Bergslags AB		Norrbottnens Järnverk AB
Falun		Luleå
Koncernoms. 1965: 1 036 mkr		Oms. 1965: 232 mkr

Avtal om produktuppdelning i fråga om räls och balk träffades i början av 1966 mellan Domnarfvets Jernverk, som ingår i Stora Kopparberg, och det statsägda Norrbottens Järnverk. NJA förband sig i avtalet att upphöra med försäljning av räls, skarvjärn för räls och material för underläggsplattor. Domnarfvet å sin sida åtog sig att upphöra med tillverkning och försäljning av vissa typer av i-balk och olikflänsigt vinkeljärn och att inte heller upptaga bulbplattjärn och vissa andra balktyper på sitt program. Avtalet är infört i kartellregistret.

447 b	1965	
Sunds AB		Söderhamns Verkstäder AB
Sundsbruk		Söderhamn

Sunds AB, dotterbolag till Svenska Cellulosa AB, träffade i maj 1965 ett specialiseringsavtal med Söderhamns Verkstäder. Avtalet innebär att Sunds inte längre tillverkar enstocksbarkningsmaskiner med tillhörande utrustning mot att Söderhamns avstår från att tillverka kvistningsmaskiner. Ensamtillverkningsrätten förutsätter att tillverkningen är kvalitetsmässigt tillfredsställande och kan fylla behovet inom Sverige. Företagen har bytt licenser, know-how m. m. inom respektive områden. Avtalet innebär ock-

så ett visst produktionssamarbete i form av legobeställningar. Det är infört i kartellregistret.

	1966	448
Svenska Ackumulator AB Jungner Oskarshamn	Försvarets Forskningsanstalt (FOA)	Stockholm
Oms. 1966: 96 mkr		

Jungner och FOA träffade i juli 1966 avtal rörande gemensam forskning och utveckling. Inom ramen för avtalet tecknades ett kontrakt gällande grundläggande studier av ett helt nytt elektrokemiskt system med mycket hög energitäthet. Syftet med det gemensamma forskningsprojektet är att få fram batterier med större energimängder per vikt- och volymenhet. Sådana batterier är attraktiva såväl för militära som för civila ändamål.

	1966	449
AB Svenska Elektromagneter Åmål	IBM Svenska AB	Stockholm
Oms. 1964/65 (15 mån.): 9 mkr	Oms. 1965: 196 mkr	

Svenska Elektromagneter och IBM träffade i september 1966 avtal om samarbete innebärande att Elektromagneter övertog arbetet med reläspolar för hela den europeiska marknaden vilket tidigare skett i amerikanska fabriker. Genom denna överenskommelse räknade Åmålsföretaget med att behöva öka sin personal med ca 40 personer. Vid full kapacitet räknade man med en tillverkning av 20 000 reläspolar per vecka. Liknande avtal har senare träffats mellan IBM och ytterligare några svenska företag.

	1966	450
AB Svenska Metallverken Västerås	Husqvarna Vapenfabriks AB Huskvarna	
Koncernoms. 1965: 1 002 mkr	Koncernoms. 1965: 350 mkr	

Metallverken övertog i juli 1966 Husqvarna Vapenfabriks för-

säljning av sinterstål. Härigenom fick Metallverken ett fullt komplett program med sintrade produkter av både järn och andra metaller. Metallverkens försäljningsprogram fick den största sortimentsbredden i Europa med en samlad produktionskapacitet på ca 800 ton per år. Under förutsättning att sökt lokaliseringstöd beviljades skulle som en fortsättning på detta samarbete samtliga verksamheter hos resp. moderföretag inom det berörda området överföras till ett gemensamt ägt företag, *AB Sintermetall* i Åmål, men planerna övergavs.

450 b	1966
AB Svenska Tempus Stockholm	Svenska Skumsläcknings AB Kungälv
Oms. 1965: 6,8 mkr	

Svenska Tempus, dotterbolag till Investment AB Promotion, träffade 1966 avtal om samarbete med Svenska Skumsläcknings AB. Avtalet innebar en breddning av Tempus' försäljningsprogram ifråga om skumanläggningar. Svenska Skumsläcknings AB hade ca 30 anställda.

451	1966
AB Tetra Pak Lund	AB Securitas Alarm Stockholm
Koncernoms. 1965: 260 mkr	

Tetra Pak och Securitas Alarm bildade under 1966 ett gemensamt bolag, *Metior AB*, för att exploatera en uppfinning för kreditkortsautomatik. Uppfinningen innebär att kunden vid t. ex. en bensinstation sticker in sitt kodade kreditkort i en särskild automat och därefter på en nummerskiva slår sitt speciella nummer. Bensinuttaget registreras därefter automatisk. Uppfinningen kan utnyttjas även på andra områden, t. ex. vid varuautomater, vid in- och utpasseringskontroll, i checkautomater för uttag av kontanter etc. Bolaget säljer vidare betalningsautomatik särskilt för garage, kompletta mynthanteringssystem m. m.

1966

452

AB Volvo, Göteborg
Koncernoms. 1965: 2 793 mkr

Nya AB Skänningeverken, Skänninge
Oms. 1965: 6,3 mkr

Säfveåns AB, Göteborg

För tillverkning och försäljning av transportutrustning och hjälpmedel för materialhantering samt för utvecklingsarbete inom detta område bildade Volvo, Nya AB Skänningeverken och Säfveån i november 1966 ett gemensamt ägt bolag, *AB Parator*, med ett aktiekapital på 5 mkr och huvudkontor i Örebro. Bolagsbildningen uppgavs vara betingad av den snabba utvecklingen inom materialhanterings- och transportområdena. Avsikten uppgavs vara att bl. a. genom av ytterligare tillverkning och genom samarbete med in- och utländska företag skapa resurser att tillhandahålla paketlösningar för ett företags samtliga interna och externa transporter. Genom de anslutna företagen ansågs Parator besitta en betydande erfarenhet på detta område och avsågs fungera som ett instrument för samverkan mellan dessa och andra företag med vilka samarbetsavtal kan komma att slutas. Härigenom avser man lämna näringslivet en allsidig service beträffande materialhantering och transporter. Parator förvärvade i samband med bildandet AB Berglöfs Verkstäder och Nya AB Skänningeverkens rörelse och verkstadslokaler i Skänninge (fall nr 14 och 84).

1966

453

Föreningen Värmlands
Skogsarbetsstudier
Filipstad
Oms. 1965: 7,3 mkr

Ford Motor Company AB
Stockholm
Oms. 1965: 440 mkr

Värmlands Skogsarbetsstudier i Filipstad inledde under 1966 samarbete med Ford Motor Company gällande tillverkning och

försäljning av företagets midjestyrda skogstraktorer. Årsproduktionen vid VSA-fabriken uppgick till 220 enheter.

Jord- och stenindustri

454	1966
A-Betong AB	AB Trollhättans Cementgjuteri
Växjö	Trollhättan
Koncernoms. 1965/66: 58 mkr	Oms. 1965: 2 mkr

Ett samarbete inleddes i september 1966 mellan A-Betong och Trollhättans Cementgjuteri innebärande bl. a. att A-Betong inträdde som delägare i Trollhättans Cementgjuteri. A-Betong avsåg att förlägga tillverkningen av alfa-rör för hela Västsverige till Trollhättan. (Se även fall nr 455.)

455	1966
A-Betong AB, Växjö	
Koncernoms. 1965/66: 58 mkr	
Cementvarubolaget i Stockholm AB, Huddinge	
Oms. 1965: 4,1 mkr	
Enstaberger Cementgjuteri, Enstaberger	
Oms. 1965: 1,1 mkr	
AB Hallsbergs Cementvarufabrik, Hallsberg	
Oms. 1965: 4,5 mkr	
Katrineholms Cementgjuteri, Katrineholm	
Oms. 1965: 2 mkr	
AB Falkenbergs Cementgjuteri, Falkenberg	
Oms. 1965: 5,6 mkr	
AB Lunds Cementgjuteri, Lund	
Oms. 1965: 4,1 mkr	

AB Meag, Köping

Oms. 1965: 3,7 mkr

AB Nykvarns Cementvarufabrik, Nykvarn

Oms. 1965: 2,7 mkr

Tranemo Cementvaru AB, Tranemo

Oms. 1965: 3,8 mkr

AB Trollhättans Cementgjuteri, Trollhättan

Oms. 1965: 2 mkr

Trollbo AB, Stora Skedvi

Oms. 1965: 3,1 mkr

AB Uppsala Cementgjuteri, Uppsala

Oms. 1965: 4,3 mkr

Tretton svenska betongrörsindustrier med en sammanlagd selsättning på 300 à 400 man gick i februari 1966 samman i ett gemensamt försäljningsbolag, *Alfa Rör AB*. Bolaget uppstod ur det samarbete som betongrörsindustrierna i Mälardalen redan tidigare etablerat. De 13 delägarna täcker marknaden i hela södra och mellersta Sverige. Det nya företags första uppgift blev att utveckla ett helt nytt spiralarmerat betongrör, vilket skedde i samarbete med Halmstads Järnverk. Avsikten var att samtliga anslutna bolag skulle tillverka det nya röret i alla dess dimensioner. Fördelarna med samarbetet uppgavs vara att de enskilda företagen på egen hand omöjligt kunnat utveckla, tillverka och marknadsföra det nya röret. Genom samarbetet fick de dessutom möjlighet att rationalisera betydande delar av verksamheten, bl. a. reklam, maskin- och materialinköp. En gemensam databehandling av företagens fakturor infördes också. Medlemsföretagens geografiska spridning uppgavs inte vara någon nackdel eftersom betongrör är en tung vara och transportkostnaderna höga. Medlemsspridningen innebär tvärtom att företagen slipper långa transporter. De 13 medlemsföretagens sammanlagda om-

sättning av betongrör uppgår till ca 35 mkr per år. Avtalet är infört i kartellregistret.

456	1966	
Byggfackens Produktions AB (BPA)		Byggnads AB Larco
Stockholm		Skellefteå
Oms. 1965: 69 mkr		Oms. 1965: 15 mkr

I maj 1966 meddelades att BPA och Byggnads AB Larco gemensamt skulle uppföra landets största fabrik för byggelement i Skellefteå. Fabriken kostnadsberäknades till ca 50 mkr och avsåg betjäna hela övre Norrland. Produktionen beräknades ligga vid ca 1 000 lägenheter per år. Arbetena med fabriksbygget skulle starta under 1967. Eftersom elementen skulle tillverkas i byggblock räknade man med att få ovanligt låga fraktkostnader. — Byggnads AB Larco upphörde i september 1967 efter att ha förvärvats av BPA.

457	1966	
AB Gullhögens Bruk		Ytong AB
Skövde		Falköping
Koncernoms. 1965/66: 113 mkr	Koncernoms. 1965/66: 176 mkr	

Avtal träffades i juni 1966 mellan Gullhögens Bruk och Ytong innebärande att de båda bolagen vid förestående nyemissioner skulle förvärva minoritetsintressen på 33 procent av varandras aktier. Syftet med avtalet var att främja ett samarbete framför allt på forsknings- och utvecklingsområdet. I samband med aktiebytet höjde de båda företagen sitt aktiekapital från 10 mkr till 15 mkr. I Gullhögen-gruppen ingår förutom Gullhögens Bruk Gullhögens Mineralull AB och A-Betong AB. Ytong-gruppen omfattar, förutom moderbolaget Ytong AB, Yxhults Stenhuggeri AB, Minwool AB, AB Kvarntorps Kalk, Svenska Cellbetong AB, AB Ytonghus samt en rad utländska dotterbolag och licenstagare.

1966

458

Skandinaviska Eternit AB	AB Iföverken, Invaritavdelningen
Lomma	Köping
Oms. 1965: 35 mkr	Oms. 1965: 37 mkr

I april 1966 bildades ett försäljningsbolag, *Eternit Försäljnings AB*, för att under det gemensamma namnet Eternit marknadsföra alla produkter från Skandinaviska Eternit AB och AB Iföverken, Invaritavdelningen. Det nya bolagets syfte är vidare att hävda Eternits ställning på byggnadsmaterialmarknaden, att vidga Eternit-produkternas användningsområden, att bygga upp en effektiv försäljningsorganisation samt att åstadkomma en rationell produktionsuppdelning och distribution av Eternit. Försäljningsbolaget fick sitt huvudkontor i Lomma och övertog Skandinaviska Eternits kontor i Göteborg liksom Invaritavdelningens kontor i Stockholm och Umeå. Parterna äger vardera hälften av aktiekapitalet. De båda företagens produktionsprogram är i stort sett detsamma. Företagens verksamhet fortsätter ungefär som tidigare med undantag att de efter avtalet endast är produktionsbolag.

Träindustri

1966

459

AB Alga	Bröderna Jönssons Möbelfabrik
Stockholm	Vittsjö

AB Alga, som ingår i Bonnier-koncernen, träffade i april 1966 ett avtal om 5 års förhyrning av Bröderna Jönssons Möbelfabrik i Vittsjö socken, som strax tidigare inköpts av kommunen. Alga avsåg att under sommaren 1966 flytta sin tillverkning till Vittsjö och där sysselsätta ca 40 personer för tillverkning av spel och pussel. Möbeltillverkningen har upphört.

460

1966

Blekinge Snickericentral ek. för.

Ronneby

Sju snickerifabriker i Blekinge beslöt i maj 1966 att bilda en gemensam försäljningsorganisation, Blekinge Snickericentral. Avsikten var att genomföra ett långtgående samarbete genom att varje företag skulle specialisera sig på endast en detalj inom inredningssnickeribranschen. Ytterligare tre snickerifabriker i länet väntades ansluta sig till centralen. De sju grundarna hade ca 150 anställda. Snickericentralens uppgift var bl. a. att erbjuda byggmästarna ett fullständigt sortiment av inredningssnickerier. Organisationen uppgavs vara den första i sitt slag i Sydsverige men har motsvarigheter på ett flertal ställen i framför allt Norrland. Avtalet är infört i kartellregistret.

461

1965

J. O. Dahlberg AB

AB Star Produkter

Kramfors

Lidköping

Tillv. värde 1964: 6 mkr

Tillv. värde 1964: 20 mkr

Ett avtal om försäljningssamverkan träffades i september 1965 mellan J. O. Dahlberg och Star Produkter, som ingår i STAB-koncernen. Båda företagen tillverkar inredningssnickerier. Genom avtalet åtog sig Star Produkter att sälja Dahlbergs produktion av köks- och garderobsskåp av trä och träfiberplattor. Dahlberg å sin sida förband sig att med visst undantag sälja sin tillverkning av sådana produkter uteslutande till Star. Om Dahlberg vill öka sin produktionskapacitet utöver ett visst antal skåpenheter skall parterna samråda om i vilken omfattning en sådan ökning kan anses erforderlig. Parternas produktionsresurser skall anpassas så att Dahlberg kommer att svara för tillverkning av en tredjedel och Star för två tredjedelar av de produkter Star kan avsetta. Avtalet omfattade en försäljningssumma på ca 150 mkr. Det är infört i kartellregistret.

6 snickerifabriker

Sex snickerifabriker i södra Halland och nordvästra Skåne beslöt i november 1966 att gå samman i en för ändamålet bildad ekonomisk förening i syfte att samordna inköp och försäljning och genomföra en specialisering av produktionen. Företagens sammanlagda årsomsättning uppgick till 4 mkr och antalet anställda till 40. Man räknade med att ytterligare snickerifabriker skulle ansluta sig till föreningen.

Massa- och pappersindustri

1965

463

AB Billingsfors-Långed
Billingsfors
Oms. 1964/65: 96 mkr

Munters' Industri AB
Gävle
Oms. 1964/65: 13 mkr

I maj 1965 bildades ett nytt företag för försäljning av wellpapp, *Förenade Well AB*, med huvudkontor i Eslöv. Bolaget ägs av AB Bonnierföretagen och är gemensamt försäljningsbolag för AB Billingsfors-Långeds wellpappsfabrik i Billingsfors (AB Billingsfors Well), Munters' Industri AB i Gävle samt Förenade Well AB:s wellpappsfabrik i Eslöv AB Skånewell. Förenade Well AB uppges vara ett förpackningsföretag med syfte att möta de stora krav på högvärdigt emballage och rationella packsystem, som den moderna varudistributionen ställer inom transportsektorn. — I augusti 1967 såldes Förenade Well AB till AB Statens skogsindustrier (ASSI).

1966

464

Mo och Domsjö AB
Örnsköldsvik
Koncernoms. 1964/65: 515 mkr

Munkedals AB
Munkedal
Koncernoms. 1965: 37 mkr

Mo och Domsjö och Munkedal avtalade i maj 1966 att Mo och

Domsjö skulle åta sig att i form av legotillverkning svara för försörjningen av cellulosa för Munkedals bruk som i samband därmed avvecklade sin egen massatillverkning. Härigenom åstadkoms en motsvarande inskränkning av Mo och Domsjö:s utbud av cellulosa för avsalu.

465	1966	
Munkedals AB		AB Papyrus
Munkedal		Mölnadal
Koncernoms. 1965: 37 mkr	Koncernoms. 1964/65: 195 mkr	

Munkedal och Papyrus inledde under första halvåret 1966 ett samarbete i avsikt att rationalisera distributionen. Samarbetet innebar bl. a. att företagen under hösten 1966 delade upp den svenska marknaden i en sydvästlig och en nordöstlig del. Försäljningen på den sydvästra regionen sköts av Nordström & Tinggren AB med kontor och lager i Göteborg och Malmö. Till detta företag övergick den rörelse som tidigare drivits av C. H. Persson AB i Malmö. I den nordöstra regionen sköts försäljningen av Söderberg & Grubbens AB, tidigare Söderbergs Papper AB. Dessa företag, som har kontor och lager i Stockholm, Norrköping, Örebro och Umeå ägs gemensamt av Munkedal och Papyrus. (Se även fall nr 202.)

466	1965	
Norrlands Skogsägares		Svenska Cellulosa AB
Cellulosa AB (NCB)		(SCA)
Kramfors		Sundsvall
Koncernoms. 1965: 259 mkr	Koncernoms. 1964/65: 878 mkr	
		Wifstavarfs AB
		Vivstavarv
		Oms. 1964/65: 138 mkr

I november 1965 inleddes samarbete mellan NCB, SCA och Wifstavarf genom att bolagen gemensamt köpte och uppförde en

central apterings- och sorteringsanläggning vid NCB:s fabrik i Hissmofors utanför Östersund. Till anläggningen, som kostade ca 300 000 kr, körs hela träd från bolagens och privata skogar. Träden apteras, kapas och sorteras vid den nya anläggningen, som är öppen för alla ägarekategoriers virke. Det virke som SCA och Wifstavarf lämnar kommer att återlämnas av NCB i form av virkesbyten inom andra områden. De sortiment som inte förädlas i Hissmofors, tall- och björkmassaved, transporteras med järnväg till Wifstavarfs resp. SCA:s fabriker i Sundsvalls-distriktet. Omkring 2/3 av NCB:s hela virkesbehov är bytesvirke med SCA, Mo och Domsjö samt Wifstavarf. Man uppgav att man genom avtalet gjorde inbesparingar på minst 1 mkr per år genom kortare transporter.

	1966	467
AB Åkerlund & Rausing		Uddeholms AB
Lund		Uddeholm
Koncernoms. 1965: 196 mkr	Koncernoms. 1965: 739 mkr	

Åkerlund & Rausing, ett förpackningsföretag inom STAB-koncernen, meddelade i maj 1966 att företaget skulle inrätta en fabrik för plastbeläggning i Skoghall utanför Karlstad. I första hand skulle den nya fabriken plastbelägga stora kvantiteter säckpapper för Uddeholms AB enligt ett samarbetsavtal mellan de båda företagen. Fabriken startade under hösten 1966 med ett 10-tal anställda.

Grafisk industri

	1966	468
Norrbottens Grafiska Försäljnings AB (NOGAB)		
Luleå		

Elva tryckeriföretag startade i början av 1966 ett samarbetsorgan med namn Norrbottens Grafiska Försäljnings AB. Syftet med

samarbetet var att samordna produktionsresurserna och inköpen, skapa bättre möjligheter till service gentemot kunderna samt genomföra en strukturrationalisering av de enskilda företagen.

Livsmedelsindustri

469 1965

Abba-Fyrtornet AB, Stockholm

Oms. 1964: 67 mkr

G. & L. Beijer Import & Export AB, Stockholm

Koncernoms. 1964: 430 mkr

Pripp-Bryggerierna AB, Stockholm

Koncernoms. 1963/64: 532 mkr

Wasabröd AB, Filipstad

Oms. 1964: 135 mkr

I mars 1965 inleddes ett exportsamarbete mellan ovannämnda företag. Genom Beijers exportorganisation säljer företagen gemensamt till den internationella skeppshandeln. Som tema för den gemensamma exportdriven valdes "A little Swedish 'smorgasbord'".

470 1966

Bröderna Mauritzson

Malmö

Tillv. värde 1965: 22 mkr

Helsingborgs Fryshus AB

Hälsingborg

Bröderna Mauritzsons fabrik för färdiglagad djupfrost mat beslöt i augusti 1966 att under loppet av 1967 överflytta verksamheten till Hälsingborg och där etablera samarbete med Helsingborgs Fryshus AB, Europas största kommersiella frysföretag. Fryshuset började i september 1966 bygga den fabrik som Bröderna Mauritzson skulle flytta in i. Orsaken till samarbetet uppgavs va-

ra att Bröderna Mauritzson skulle göra stora vinster på att få utnyttja fryshusets kapacitet när det gäller infrysning, fryslagring och frystransporter. Bröderna Mauritzsons charkuterifabrik i Malmö berördes inte av flyttningen och samarbetet med Fryshuset.

	1965	471
AB Cloetta		AB Mazetti
Ljungbro		Malmö
Koncernoms. 1964: ca 100 mkr	Koncernoms. 1964: 67 mkr	

I mars 1965 träffades ett avtal mellan Cloetta och Mazetti rörande bl. a. inköp, export, tekniskt utvecklingsarbete och forskning. Man poängterade särskilt att avtalet inte innebar en fullständig ekonomisk fusion. Samarbetet berörde inte heller företagens försäljningsavdelningar eller sortiment utan dessa skulle även i fortsättningen drivas helt oberoende av varandra. På försäljningssidan ingick enbart exporten i avtalet.

	1965	472
Ångermanlands Mejeriförening ek. för.		Örnsköldsviksortens
Härnösand		Andelsmejeriförening ek. för.
Oms. 1965: 35 mkr		Örnsköldsvik
		Tillv. värde 1965: 20 mkr

I januari 1965 träffades avtal mellan Ångermanlands Mejeriförening och Örnsköldsviksortens Andelsmejeriförening om försäljningssamverkan under den gemensamma firman Ångermanlands Mejerier ek. för. Avsikten var att idka gemensam tillverkning av och handel med mesvaror. Den sammanlagda årsproduktionen beräknades till 1 000 ton messmör. Avsikten var att minska sortiment från 23 förpackningar till omkring 10. Det nybildade bolaget skulle självständigt handha försäljnings-, distributions- och reklamverksamheten och fick fritt förfoga över föreningarnas varumärken "Bjällran" och "Nolaskogs". Avtalet infördes i kar-

tellregistret men upphörde att gälla i och med att Jämtlands läns Mejeriförening övertog tillverkningen och försäljningen av mesvaror (fall nr 390).

Textil- och sömnadsindustri

473 1966

AB Alingsås Sidenväveri, Alingsås
Oms. 1964/65: 8,8 mkr

AB Malmö Strumpfabrik, Malmö
Oms. 1965: 28 mkr

AB Värmlands Triåfabrik, Karlstad
Oms. 1964/65: 6,5 mkr

De tre ovannämnda textilföretagen bildade i september 1966 ett gemensamt exportbolag, *AB Swedish Fashion Knitters Ltd.*, med säte i Göteborg. Bakgrunden till samarbetet uppgavs vara strävan att uppnå större leveranskapacitet samt ett utökat mönstersortiment för den stora amerikanska marknaden.

474 1966

AB Ers & Ers
Berga

Oms. 1965: 1,5 mkr

AB Vaddprodukter
Skultorp

Oms. 1964: 4,2 mkr

AB Vaddprodukter och AB Ers & Ers träffade i slutet av 1966 avtal om samordning av inköp, planering och försäljning. Samordningen uppgavs få betydelse inte minst på den tekniska sidan, där Vaddprodukter förfogar över modern amerikansk utrustning medan Ers & Ers har motsvarande modern schweizisk maskinell utrustning. Företagens patent utnyttjas i fortsättningen gemensamt. Avtalet är infört i kartellregistret.

1965

475

Albackens Skinnvaru AB, Malung

Tillv. värde 1964: 5,5 mkr

Alb. Bohlin & Co:s AB, Göteborg

Tillv. värde 1964: 2 mkr

Magni AB, Borås

Oms. 1964: 15 mkr

Kommanditbolaget Master, Örebro

AB Stenströms Skjortfabrik/Linköpings Linnefabriks AB,
Linköping

Oms. 1964: 8,6 mkr

Stinson AB, Landskrona

Tillv. värde 1964: 8 mkr

AB Stockholms Kravattfabrik, Stockholm

Tillv. värde 1964: ca 1 mkr

De 7 ovannämnda beklädnadsfabrikanterna bildade 1965 en gemensam grupp, *Design Seven*, för att försöka få till stånd en systematisering inom modetänkandet. Den röda tråden i modetänkandet uppgavs vara "Rätt klädd från topp till tå".

Kemisk och kemisk-teknisk industri

1966

476

AGA AB

Lidingö

Koncernoms. 1965: 735 mkr

Svenska BP Olje AB

Stockholm

Oms. 1965: 558 mkr

AGA och BP träffade under 1966 avtal om att bilda ett gemensamt bolag, *Gasolbolaget AGA—BP*, för marknadsföring av gasol. BP skulle svara för produktionen och AGA för distributionen.

477

1965

Bostik AB

AB Cementex

Hälsingborg

Örebro

Oms. 1964: 19 mkr

Oms. 1964: 10 mkr

I juni 1965 träffades preliminär överenskommelse mellan Bostik och Cementex i första hand om framtida utbyggnad av de båda företagens fabriker i Örebro och Hälsingborg. Samarbetet berörde däremot ej företagens marknadsorganisationer i Sverige och de övriga nordiska länderna, vilka liksom tidigare skulle arbeta fristående från varandra. I början av 1966 övertogs Cementex av Bostik (fall nr 294).

478

1965

AB Casco

Liljeholmens Stearinfabriks AB

Stockholm

Stockholm

Oms. 1964: 58 mkr

Oms. 1964: 24 mkr

I januari 1965 inleddes ett försäljningssamarbete mellan Casco och Liljeholmens Stearinfabrik, båda dotterbolag till Fosfatbolaget AB. Bearbetningen av återförsäljare för Liljeholmens ljus sker numera genom Cascos försäljningsorganisation för konsumentvaror.

479

1966

AB Ewos

AB Farming

Södertälje

Nyköping

Oms. 1965: 24 mkr

AB Ewos, ett dotterbolag till AB Astra för tillverkning av lantbrukskemiska produkter, inledde 1966 ett samarbete med AB Farming, dotterbolag till SAAB, om gemensamt utnyttjande av detta företags försöksgård Hedenlunda. Ewos fick därigenom kraftigt utökade försöksstallar för mjölkkor, ungnöt, höns och svin.

1965

480

AB Findus, Bjuv

Oms. 1964: 191 mkr

Höganäs-Billesholm AB, Höganäs (numera Höganäs AB)

Koncernoms. 1964: 213 mkr

AB Klippans Finpappersbruk, Klippan

Koncernoms. 1963/64: 103 mkr

AB Skånska Ättiksfabriken, Perstorp (numera Perstorp AB)

Oms. 1963/64: 123 mkr

De fyra ovannämnda företagen i nordvästra Skåne bildade i mars 1965 ett gemensamt företag för oljeimport, *Skånska Oljelageringsföreningen*.

1966

481

Liljeholmens Stearinfabriks AB

Stockholm

Oms. 1965: 27 mkr

Barnängens Tekniska

Fabrikers AB

Stockholm

Koncernoms. 1965: 41 mkr

Avtal träffades 1966 om försäljningssamarbete på exportmarknaden mellan Liljeholmens Stearinfabrik och Barnängens Tekniska Fabrik. Avtalet innebar att Barnängen genom sina utländska dotterbolags försäljningsorganisation skulle handha försäljningen av stearinljus till Tyskland, Österrike, Schweiz och Frankrike. Liljeholmens Stearinfabrik är dotterbolag till Fosfatbolaget som även äger en stor del av aktierna i Barnängen.

1965

482

Mo och Domsjö AB

Örnsköldsvik

Koncernoms. 1964/65: 515 mkr

Upsala-Ekeby AB

Uppsala

Koncernoms. 1964: 77 mkr

I oktober 1965 träffades avtal mellan Mo och Domsjö och Upsala-Ekeby att genom dotterbolagen Svenska Oljeslageri AB och

AB Syntes gemensamt uppföra en ny fabrik för tillverkning av ftalsyreanhydrid i Nol utanför Göteborg. Ftalsyreanhydrid används huvudsakligen som basprodukt för råvaror till färg- och lackindustrin samt plastindustrin. SOAB förbrukar ungefär hälften av den nya fabriken blivande produktion. Man räknade med att avsätta huvuddelen av den övriga produktionen på den nordiska marknaden. Fabriken skulle få en årskapacitet på 15 000 ton och krävde en investering på 30 mkr. Fabriken planerades vara driftsklar vid årsskiftet 1967/68. Parterna bildade ett till lika delar ägt bolag som även förvärvade AB Syntes anläggning för ftalsyreanhydrid i Nol.

483

1965

Otto J. Olson & Sons AB
Hammenhög
Oms. 1964/65: 23 mkr

AB Svensk Torvförädling
Sösåala
Oms. 1964: 5 mkr

I december 1965 träffades avtal om ett försäljningssamarbete mellan Svensk Torvförädling och Hammenhög. Avtalet innebar att Hammenhög skulle sälja och distribuera Torvbolagets produktion av konsumentförpackade jordförbättringsmedel. Hammenhög, ett dotterbolag till Svalövs-bolaget, Allmänna Svenska Utsädes AB, är en av landets ledande leverantörer av utsäde, blomsterlökar, köksväxt- och blomsterfröer. Hammenhög har egna filialer i Malmö, Kalmar, Härnösand, Östersund, Skellefteå och Luleå. För Torvbolagets del uppgavs att samarbetet innebar att företaget helt kunde koncentrera sig på att ytterligare rationalisera produktionen och intensifiera forskningen och produktutvecklingen. Torvbolaget ägs av svenska staten.

484

1966

Svenska BP Olje AB
Stockholm
Oms. 1965: 558 mkr

AB Svenska Shell
Stockholm
Koncernoms. 1965: 976 mkr

Som ett resultat av ett samarbete mellan Göteborgs två stora

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

raffinaderier, BP och Shell-Koppartrans, färdigställdes i december 1966 den första anläggningen i Skandinavien av barlastvatten från stora tankfartyg. Anläggningen kostade 3,7 mkr och konstruerades för att ta emot 1 800 000 ton barlastvatten per år.

	1965	484 b
AB Svenska Metallverken		Werfa KB
Västerås		Bålsta
Koncernoms. 1964: 854 mkr		

Metallverken har etablerat ett produktionssamarbete med Werfa KB rörande tillverkning av ett tjockare, trådarmerat polyetenmaterial för bl. a. presenningar och uppblåsbara hallar.

El-, gas- och vattenverk

	1965	485
Bålforsens Kraft AB, Sundsvall		
Oms. 1964: 73 mkr		
Graningeverkens AB, Bollstabruk		
Oms. 1964: 64 mkr		
Krångedegruppens Samkörnings AB, Stockholm		
Oms. 1964: 569 mkr		
Skellefteå Stads Kraftverk, Skellefteå		
Oms. 1964: 29 mkr		
Statens Vattenfallsverk, Stockholm		
Oms. 1964: 757 mkr		
Stora Kopparbergs Bergslags AB, Falun		
Koncernoms. 1964: 901 mkr		
Voxnans Kraft AB, Stockholm		
Oms. 1964: 57 mkr		

Värmlands Lednings AB, Karlstad

Oms. 1964: 15 mkr

I januari 1965 träffades överenskommelse mellan åtta av landets större kraftföretag om ett fastare samarbete rörande utnyttjandet av företagens kraftproduktionstillgångar. Avtalet avsåg att företagen med bibehållande i möjligaste mån av den individuella handlingsfriheten skulle skapa förutsättningar för att gemensamt åstadkomma bästa möjliga resultat av en samkörning inom landet såväl tekniskt som ekonomiskt. Avtalet omfattade mellan 80—90 procent av den svenska kraftindustrin och innebar att parterna skulle köra de billigaste kraftstationerna i första hand, oavsett vem som äger dem. Det uppgavs att samarbetet skulle komma att verka pressande på prisnivån. En låg prisnivå uppgavs vara nödvändig för att de svenska företagen skulle kunna konkurrera på exportmarknaden. Det ansågs därför vara nödvändigt att tillvarata de möjligheter som finns för att förbilliga kraften. Samarbetet mellan kraftföretagen leds av en särskild samkörningsnämnd.

486

1966

AB Bergslagens Gemensamma Kraftförvaltning, Västerås

Oms. 1965: 23 mkr

Gullspångs Kraft AB, Örebro

Oms. 1965: 46 mkr

Krångede AB, Stockholm

Oms. 1965: 48 mkr

Stora Kopparbergs Bergslags AB, Falun

Koncernoms. 1965: 1 036 mkr

Västerås stads kraftvärmeverk, Västerås

Gullspång, Krångede, Stora Kopparberg och Västerås bildade i januari 1966 gemensamt *AB Aroskraft*. Företagets första uppgift var en utbyggnad av Västerås stads kraftvärmeverk.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

1965

487

Wifstavarfs AB

Voxnans Kraft AB

Vivstavarv

Stockholm

Oms. 1964/65: 138 mkr

Oms. 1964: 57 mkr

Wifstavarf och Voxnans Kraft AB träffade 1965 avtal om att bilda ett gemensamt bolag, *Stensjöns Kraft AB*, för utbyggnad av Wifstavarfs fallhöjder i ett par bifloder till Indalsälven.

Svenska företags köp av utländska företag eller anläggningar

Metall- och verkstadsindustri

488	1965	
AGA AB	AGA Elbak, Batteriewerke GmbH	
Lidingö	Wien, Österrike	
Koncernoms. 1964: 733 mkr	Oms. 1964: 7 mkr	

AGA förvärvade 1965 genom sitt dotterbolag AB Tudor aktiemajoriteten i AGA Elbak som tillverkar och säljer batterier.

489	1965	
AGA AB	Bravour Electronics Ltd.	
Lidingö	Toronto, Kanada	
Koncernoms. 1964: 733 mkr	Oms. 1964: 0,3 mkr	

AGA förvärvade 1965 av det danska dotterbolaget A/S Bravour samtliga aktier i det kanadensiska företaget Bravour Electronics Ltd., som bl. a. försäljer geodimetrar och fyrmateriel. Företagets namn ändrades till *AGAtronics Ltd.*

490	1965	
AB Addo	Addo Büromaschinen GmbH	
Malmö	Köln	
Koncernsoms. 1964: 118 mkr	Oms. 1964: 4,4 mkr	

Addo förvärvade i början av 1965 aktiemajoriteten i Simag AG, Worb (Schweiz) och detta företags helägda dotterbolag Addo Büromaschinen GmbH i Köln som därefter fusionerades med Addo:s tidigare dotterbolag Addo Data Vertriebs GmbH i Frankfurt. Det nya företaget fick namnet *Addo-Deutschland*

GmbH. Genom sammanslagningen räknade Addo med att få en mer koncentrerad och effektiv försäljningsorganisation i Väst-tyskland.

	1965	491
AB Addo		Addo-X de Mexico S.A.
Malmö		Mexico City
Koncernoms. 1964: 118 mkr		Oms. 1964: 7,7 mkr

Addo övertog i början av 1965 aktiemajoriteten i Addo-X de Mexico. Avsikten var att tills vidare bibehålla försäljningsorganisationen oförändrad.

	1965	492
AB Addo		OY H. Federley AB
Malmö		Helsingfors
Koncernoms. 1964: 118 mkr		Oms. 1964: 10 mkr

Addo förvärvade i början av 1965 aktiemajoriteten i den finska kontorsmaskinfirman OY H. Federley AB med säte i Helsingfors. Företaget, som grundades 1931, var tidigare generalagent i Finland för Addo:s bokföringsmaskiner och kringutrustning för databehandling.

	1966	493
Alfa-Laval AB		Nirex Ingeniør A/S
Tumba		Köpenhamn
Koncernoms. 1965: 1 143 mkr		Oms. 1965: 3 mkr

Alfa-Laval förvärvade i november 1966 aktierna i Nirex Ingeniør A/S som tillverkar och säljer färskvattengeneratorer för marina ändamål. Alfa-Laval hade sedan 1960 varit leverantör av bl. a. värmväxlarna i Nirex konstruktioner. Genom att Nirex-anläggningarna inlänkades i Alfa-Lavals marina program väntade man sig en ökad försäljning.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

494	1966	
Alfa-Laval AB		Touron y Cie S.A.
Tumba		Spanien
Koncernoms. 1965: 1 143 mkr		Oms. 1965: 11 mkr

Alfa-Laval övertog i september 1966 aktierna i det spanska bolaget Touron y Cie S.A. Det spanska företaget hade under de tio senaste åren varit licenstillverkare och försäljningsagent för Alfa-Laval i Spanien. Antalet anställda uppgick till ca 200. Förvärvet uppgavs ge Alfa-Laval ökade möjligheter att sälja sina produkter i Spanien, där en stor utbyggnad av livsmedelsindustrin ingår i regeringens 5-årsplan.

495	1965	
ASEA		Transformatorenwerk August Lepper GmbH
Västerås		Bad Honnef, Västtyskland
Koncernoms. 1964: 2 082 mkr		Oms. 1964: 47 mkr

ASEA förvärvade i mars 1965 aktiemajoriteten i en av Västtysklands ledande transformatorfirmor, Transformatorenwerk August Lepper. Formellt skedde övertagandet på så sätt att ASEA och ägaren till det tyska företaget bildade ett nytt företag, i vilket ASEA deltog med 90 procent, som övertog August Leppers transformatorrörelse. Lepper hade vid samgåendet ca 900 anställda. Genom avtalet tillförsäkrades det nybildade bolaget tekniskt bistånd från ASEA samt en del av ASEA:s forsknings- och utvecklingserfarenheter.

496	1966	
Atlas Copco AB		Maskinfabriken Pluto A/S
Nacka		Sæby, Danmark
Koncernoms. 1965: 889 mkr		Oms. 1965: 2 mkr

Atlas Copco förvärvade i maj 1966 för 3 mkr samtliga aktier i Maskinfabriken Pluto A/S. Det danska företaget till-

verkade tryckluftverktyg av delvis samma typer som framställdes av Atlas Copcos andra dotterföretag, i första hand Injector Company AB i Hammarby och OY Atlas Copco AB i Helsingfors. Pluto hade ca 100 anställda.

	1965	497
AB Bahco Stockholm Oms. 1964: 170 mkr		OY Aerator AB Helsingfors Oms. 1964: 20 mkr

Bahco förvärvade i januari 1965 det finska företaget OY Aerator AB i Helsingfors. De båda företagen träffade redan 1954 ett licensavtal som senare utbyggts. Aerator har dels på licens tillverkat en stor del av Bahco:s fläktprodukter, dels importerat sådana från Bahco:s fläktverkstäder i Enköping. Aerators rörelse omfattar flertalet av de grenar av ventilations- och luftbehandlingsområdet som verksamheten vid Bahco:s fläktverkstäder inbegriper. Det uppgavs att Bahco genom förvärvet skulle få avsevärt ökade möjligheter på den finländska marknaden såväl i fråga om anläggningsverksamheten som produktförsäljningen.

	1966	498
AB Källe-Regulatorer Säffle Oms. 1965: 15 mkr		G.S.T. Gesellschaft für Selbsttätige Temperaturregelung Bochum, Väststykland

AB Källe-Regulatorer i Säffle, dotterbolag inom Bonnier-koncernen, förvärvade i februari 1966 samtliga andelar i det västtyska företaget G.S.T. Gesellschaft für Selbsttätige Temperaturregelung. Det tyska företaget tillverkar pneumatiska och elektro-pneumatiska regleringskomponenter med en sysselsättning på ca 150 personer.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

499	1966	
Nordiska Maskinfilt AB		A/S Norsk Metallveveri
Halmstad		Oslo, Norge
Oms. 1965: 47 mkr		Oms. 1965: 2 mkr

Nordiskafilt och Norsk Metallveveri ingick i juni 1966 ett avtal om tekniskt och ekonomiskt samarbete. Avtalet innebar att Nordiskafilt skulle inträda som majoritetsaktieägare i Norsk Metallveveri. Båda företagen levererar maskinbeklädnad till pappers- och cellulosaindustrin, maskinfilt, respektive metallvaror. Genom samarbetet breddade Nordiska Maskinfilt sitt produktregister.

500	1965	
Sandvikens Jernverks AB		Duria-Werke
Sandviken		Düsseldorf, Västtyskland
Koncernoms. 1964: 681 mkr		

Genom sitt tyska dotterbolag Sandvikstahl GmbH förvärvade Sandviken 1965 en hårdmetallfabrik i Düsseldorf, Duria-Werke, som sysselsatte ca 100 personer.

501	1966	
AB Scania-Vabis		Diesel Motors S.A.
Södertälje		Lima, Peru
Koncernoms. 1965: 1 246 mkr		Oms. 1965: 9 mkr

Scania-Vabis förvärvade i oktober 1966 samtliga aktier i Diesel Motors S.A., Scania-Vabis generalagent i Peru. Diesel Motors omfattade förutom en import- och försäljningsorganisation en sammansättningsfabrik samt serviceverkstad och reservdelslager och sysselsatte ca 100 personer. Det uppgavs att Peru under senare år fått en allt större betydelse som exportmarknad för Scania-Vabis. Exporten av chassier till Peru sker genom att samtliga komponenter levereras från Södertälje medan sammansättningen sker vid Diesel Motors S.A.

	1965	502
AB Sv. Kullagerfabriken	Riv Officine di Villar Perosa S.p.A.	
Göteborg	Torino, Italien	
Koncernoms. 1964: 2 819 mkr	Oms. 1964: ca 400 mkr	

SKF övertog i mars 1965 2/3 av aktiekapitalet i det italienska kullagerföretaget Riv Officine di Villar Perosa. Förvärvet likviderades genom nyemission i SKF varigenom ägarna till det italienska företaget fick en ersättning motsvarande 23 mkr. Riv hade 9 fabriker i Italien för tillverkning av kul- och rulllager samt var delägare i mindre kullagerfabriker i Spanien och Argentina. Totalt sysselsatte koncernen vid samgåendet ca 13 000 man. Av Riv:s produktion levererades 40 procent till Fiat, 50 procent till den italienska marknaden i övrigt och 10 procent till utlandet. Sortimentet var mycket brett och överensstämde i stort sett med SKF:s. SKF och Riv hade sedan flera år haft ett begränsat tekniskt samarbete. Det uppgavs att ledningarna för de båda företagen gemensamt undersökt olika möjligheter till ett samgående för att effektivisera tillverkningen och distributionen av kul- och rulllager, särskilt inom EEC. I juli 1965 ändrade Riv namn till *RIV-SKF Officine di Villar Perosa S.p.A.*

	1965	503
AB Svenska Kullagerfabriken	RKS-Pasquier S.A.	
Göteborg	Vitry-sur-Seine, Frankrike	
Koncernoms. 1964: 2 819 mkr	Oms. 1964: ca 25 mkr	

SKF förvärvade 1965 genom sitt franska dotterbolag SKF-CAM aktiemajoriteten i det franska företaget RKS-Pasquier S.A. Syftet med förvärvet var att genomföra en strukturrationalisering av SKF:s produktion i Europa samt att komplettera det franska moderbolagets tillverknings- och försäljningsprogram som omfattade svängkranslager för arbetsmaskiner. RKS-Pasquier hade 390 anställda vid 3 fabriker och är Frankrikes ledande tillver-

kare av svängkranslager och vissa lantbrukslager och har ca 80 procent av marknaden. RKS tillverkar dessutom större speciallager.

504	1965	
AB Svenska Kullagerfabriken		Ets. Rossi Frères S.A.
Göteborg		Levallois, Frankrike
Koncernoms. 1964: 2 819 mkr		Oms. 1965: 3,2 mkr

Genom sitt franska dotterbolag SKF-CAM förvärvade SKF 1965 det franska företaget Ets. Rossi Frères, specialist på koniska rullager och med ca 100 anställda.

505	1966	
AB Svenska Metallverken		A/S Emalox
Västerås		Oslo, Norge
Koncernoms. 1965: 1 002 mkr		Oms. 1966: 0,7 mkr

Genom sitt norska dotterbolag Nordisk Metal A/S förvärvade Metallverken 1966 50 procent av aktierna i A/S Emalox, som tillverkar bruks- och prydnadsföremål i specialytbehandlad aluminium.

506	1966	
AB Svenska Metallverken		Karl Neumayer GmbH
Västerås		Wien, Österrike
Koncernoms. 1965: 1 002 mkr		Oms. 1966: 5,6 mkr

Metallverken inträdde i september 1966 som hälftenägare i Karl Neumayer GmbH i samband med en fördubbling av det österrikiska företagens aktiekapital. Karl Neumayer tillverkar tråd, stång, band och profiler av koppar, mässing, nysilver och aluminium och säljer Metallverkens produkter i Österrike. Övertagandet uppgavs ingå i Metallverkens långsiktiga planering i riktning mot högt förädlade halvfabrikat. Avsikten är att Neumayer i ökad omfattning skall inrikta sin produktion på tekniskt

avancerade specialprodukter i koppar och aluminium. Dessa produkter, som i stor utsträckning skall baseras på svenskt utgångsmaterial, kommer på exportsidan att marknadsföras av Metallverkens internationella försäljningsorganisation.

	1966	507
AB Svenska Metallverken	Porrsgrund Metalverk A/S	
Västerås	Porrsgrunn, Norge	
Koncernoms. 1965: 1 002 mkr	Oms. 1965: 33 mkr	

Genom sitt dotterbolag Nordisk Metal A/S förvärvade Metallverken 1966 det norska företaget Porrsgrund Metalverk. Avsikten var att Porrsgrund skulle drivas som dotterbolag till Nordisk Metal A/S. Porrsgrund Metalverk sysselsatte ca 350 personer och producerade kopparrör, mässingsrör, plaströr samt profiler av koppar, mässing och aluminium. Inom flertalet av dessa produktområden fanns inget annat norskt företag varför ett samarbete med Svenska Metallverken ansågs ligga nära till hands. Under förhandlingarna diskuterades olika samarbetsmöjligheter men man kom fram till att ett fullständigt samgående var den bästa lösningen. Inga större förändringar planerades av det norska företags verksamhet. I samband med förvärvet beslöt Metallverken att flytta över sin tillverkning av aluminiumlinor för kraftöverföring samt andra produkter av aluminiumtråd från Västerås till Horten där dotterbolaget Nordisk Metal A/S redan hade en fabrik för tillverkning av sådana produkter.

	1965	508
Svenska Tändsticks AB	Ameco S.A.	
Jönköping	Mulhouse, Frankrike	
Koncernoms. 1964: 1 094 mkr	Koncernoms. 1963/64: ca 40 mkr	

STAB förvärvade i juli 1965 det franska verkstadsföretaget Ameco, Mulhouse (Elsass). Ameco jämte tre dotterbolag är specialister på rationalisering av industriella transporter. Tillverk-

ningen omfattar utrustning för lagring, transport och lyftning av bulkvaror. Koncernen sysselsatte närmare 600 personer. Det upp-gavs att förvärvet fick ses mot bakgrund av att det franska före-tagets verksamhet är besläktad med samt kompletterar tillverk-ningen hos STAB-koncernens tidigare mekaniska industrier på kontinenten och i Sverige.

509	1965	
Telefon AB L. M. Ericsson	Latinoamericana de Cables S.A.	
Stockholm	de C.V.	Mexico
Koncernoms. 1964: 1 653 mkr	Oms. 1964: 16 mkr	

L. M. Ericsson förvärvade i slutet av 1965 51 procent av aktier-na i den mexikanska kabelfabriken Latinoamericana de Cables S.A. jämte ett tillhörande fastighetsbolag för sammanlagt 3,4 mkr. Under 1966 ökade L. M. sitt aktieinnehav till 88 pro-cent.

510	1965	
Telefon AB L. M. Ericsson	Teleindustria S.A. de C.V.	
Stockholm		Mexico
Koncernoms. 1964: 1 653 mkr	Oms. 1964: 2 mkr	

L. M. Ericsson förvärvade i början av 1965 aktierna i det mexi-kanska företaget Teleindustria S.A. de C.V., som tillverkade tele-materiel.

Jord- och stenindustri

511	1966	
Kullgrens Enka AB	AB Granit OY	
Uddevalla		Finland
Oms. 1965: 19 mkr		

Kullgrens Enka förvärvade under 1966 det finländska granit-företaget AB Granit OY.

1966

512

Ytong AB

Falköping

Koncernoms. 1965/66: 176 mkr

Lättbetongfabrik

i Neuthrop, Västtyskland

Ytong AB förvärvade i oktober 1966 genom sitt tyska dotterföretag Ytong AG för 11 milj. DM en lättbetongfabrik i Neuthrop, Nordrhein-Westfalen. Fabriken kapacitet uppgick till ca 100 000 m³ per år. Ytong AG:s årskapacitet uppgår därefter till ca 1 milj. m³ eller lika mycket som koncernens svenska kapacitet.

Träindustri

1965

513

Svenska Tändsticks AB

Jönköping

Koncernoms. 1964: 1 094 mkr

Cimpac S.A.

Bryssel, Belgien

Oms. 1964: 4 mkr

Tändsticksbolaget förvärvade 1965 det belgiska företaget Cimpac S.A. som hade drygt 100 anställda. Cimpac tillverkar akustikplattor.

Massa- och pappersindustri

1965

514

Billeruds AB

Säffle

Koncernoms. 1964: 346 mkr

Manusac S.A.

Vilvorde, Belgien

Oms. 1964: ca 20 mkr

Billerud förvärvade 1965 aktiemajoriteten i det belgiska företaget Manusac S.A. som tillverkar pappers- och plastsäckar och vid tidpunkten för förvärvet hade ca 300 anställda.

515

1965

AB Billingsfors-Långed
 Billingsfors
 Oms. 1964/65: 96 mkr

Konverteringsfabrik
 i Rouen, Frankrike

AB Billingsfors-Långed, dotterbolag till AB Bonnierföretagen, utvidgade i maj 1965 sin verksamhet i Frankrike genom inköp av en konverteringsfabrik i Rouen. Avsikten var att där tillverka bordsservetter, babyblöjor, toalettpapper, hushållsrullar m. m. Råmaterialet skulle huvudsakligen levereras från moderföretaget och produkterna säljas inom EEC-området genom Billingsfors-Långeds försäljningsföretag i Frankrike och Västtyskland. — Hösten 1967 meddelade Billingsfors-Långed att konverteringsfabriken sålts.

516

1966

Mo och Domsjö AB
 Örnsköldsvik
 Koncernoms. 1965/66: 587 mkr

Satinex (Great Britain) Ltd.
 Hawarden, England
 Oms. 1965: ca 50 mkr

Mo och Domsjö förvärvade i augusti 1966 aktiemajoriteten i Satinex (Great Britain) Ltd., tillverkare av främst toalettpapper och ansiktsservetter. Tillverkningen baserades på importerat baspapper och Pauliströms Bruk, dotterbolag till Mo och Domsjö, var en av huvudleverantörerna. Förvärvet av Satinex uppgavs ske mot bakgrunden av Mo och Domsjöns integrationssträvanden och syftade till att utveckla aktiviteten på mjukpapperssektorn i Sverige och utomlands. Marknadsföringen i Storbritannien avsågs ske i Satinex regi men ett intimt samarbete skulle organiseras med Mo och Domsjöns dotterbolag för mjukpappersprodukter, Cellvabruken AB.

1966 517

Munksjö AB H. B. Legge & Sons Ltd.
 Jönköping London, England
 Koncernoms. 1965: 192 mkr

Munksjö förvärvade fr. o. m. 1 januari 1966 samtliga aktier i det engelska bolaget H. B. Legge & Sons Ltd. Detta bolag hade sedan mer än 50 år såsom agent sålt Munksjös pappersprodukter på den brittiska marknaden.

1965 518

Svenska Tändsticks AB Niederrheinischer Papier und-
 Jönköping Pappenfabrik GmbH
 Koncernoms. 1964: 1 094 mkr Düsseldorf, Västtyskland
 Oms. 1964: 45 mkr

STAB förvärvade under 1965 genom sitt dotterbolag i Västtyskland, Deutsche Zündholz Fabriken GmbH, samtliga aktier i det västtyska pappersbruket Niederrheinischer Papier- und Pappenfabrik GmbH utanför Düsseldorf. Det tyska företaget tillverkar huvudsakligen säckpapper och kartong. Det uppgavs att STAB-koncernen genom nyförvärvet väsentligen ökat sina resurser på den skogsindustriella sidan i Västtyskland. STAB:s dotterbolag där ägde redan tidigare en kartongfabrik i Bayersbronn.

1966 519

AB Sveriges Litografiska Olaf Henriksen A/S
 Tryckerier (SLT) Aarhus, Danmark
 Stockholm Oms. 1965: 2 mkr
 Koncernoms. 1965/66: 611 mkr

SLT förvärvade i november 1966 genom sitt danska dotterbolag, De Forenede Protokolfabrikker, det danska företaget Olaf Henriksen A/S, vars verksamhet omfattar tillverkning av kontorsböcker, block, skolmateriel etc. Produktionen överförs successivt till DFP:s lokaler i Randers.

Kemisk och kemisk-teknisk industri

	1965	523
Bostik AB	Vibe-Hastrups Kemiske Fabriker A/S	
Hälsingborg	Köpenhamn, Danmark	
Oms. 1964: 19 mkr	Oms. 1964: ca 3 mkr	

Bostik övertog i april 1965 aktierna i det danska företaget Vibe-Hastrups Kemiske Fabriker A/S, som hade ett fyrtiotal anställda.

Utländska företags köp av svenska företag eller anläggningar

Metall- och verkstadsindustri

524	1965	
Chemische Fabrik L. van der Grinten N.V. Venlo, Holland		AB Ingenjörsutensilier Stockholm Oms. 1964/65: 19 mkr

Det holländska företaget Chemische Fabrik L. van der Grinten N.V. förvärvade i oktober 1965 stockholmsföretaget AB Ingenjörsutensilier. Detta företags verksamhet omfattade försäljning av utrustning och materiel för ritkontor och reproduktionsavdelningar samt tillverkning av ljuskopieringspapper. Sommaren 1967 flyttades tillverkningen från Stockholm till nya lokaler i Nässjö. Antalet anställda i Nässjö planerades vid starten bli ett 70-tal.

525	1966	
Demag AG Duisburg, Västtyskland Koncernoms. 1965: 1 450 mkr		Hugo Montgomery AB Enskede Oms. 1965: 17 mkr

Den västtyska maskinfabrikskoncernen Demag i Duisburg förvärvade i juni 1966 samtliga aktier i Hugo Montgomery AB, som bl. a. saluför Demags produkter. Avsikten var att även efter förvärvet bedriva verksamheten efter samma riktlinjer som tidigare och under oförändrad ledning. Montgomery har ca 120 anställda.

1966

526

Indesitverken
Turin, Italien

AB Pamin
Göteborg

Indesitverken, en av Europas största producenter av elektriska hushållsmaskiner, övertog i augusti 1966 den svenska generalagenten AB Pamin. I samband därmed ökades aktiekapitalet från 250 000 kr till 500 000 kr och företaget bytte namn till *Indesit Svenska AB*. Den svenska andelen av Indesits export från Italien uppgavs vara mycket blygsam men man ansåg ändå Sverige vara en mycket viktig exportmarknad.

1965

526 b

International Staple and
Machine Co.
USA

Reftele Klammer och Maskin AB
Reftele

Det amerikanska företaget International Staple and Machine Co. förvärvade 1965 Reftele Klammer och Maskin AB, som tillverkar och säljer häftklammer.

1965

527

Metallgesellschaft AG
Frankfurt/Main, Västtyskland

AB Ytteknik
Bålsta

Ägaren till AB Ytteknik i Bålsta sålde i november 1965 sitt företag till det västtyska bolaget Metallgesellschaft AG.

1966

527 b

O. Mustad & Søn
Oslo, Norge

AB Sätters Yxfabrik
Stockholm
Tillv. värde 1965: 1 mkr

Mustad & Søn övertog i augusti 1966 tillverkningsrätten för de yxor, som tidigare tillverkats av Sätters Yxfabrik. I samband därmed lades tillverkningen i Sverige ned.

528

1965

The National Cash Register Company
Ohio, USAAB National Kassa
Register

Oms. 1964: 3 400 mkr

Solna

Oms. 1964/65: 22 mkr

AB National Kassa Register överlät i maj 1965 samtliga aktier till det amerikanska företaget The National Cash Register Company. Det svenska företaget var ett av de sista agenturföretagen inom NCR-organisationen som ännu inte var helt knutet till det amerikanska företaget. NCR driver tillverkning i Europa såväl inom EEC som EFTA. Koncernen hade fabriker i Skottland och i Schweiz samt inom EEC-området två fabriker i Västtyskland, en i Frankrike och därutöver egen tillverkning i Japan och Sydamerika. I en kommentar till förvärvet uppgavs att den fortsatta utvecklingen mot allt större marknadsenheter inom branschen hade gjort tidpunkten lämplig för övertagandet. Man ansåg det också lämpligt att säkerställa kontinuiteten och tryggheten för de 360 anställda i det svenska företaget.

529

1966

Optilon W. Erich Heilman GmbH
SchweizAB Nordiska Blixtlås-
fabriken
Knislinge

Oms. 1965: 4 mkr

Ett internationellt konsortium i blixtlåsbranschen förvärvade i juni 1966 AB Nordiska Blixtlåsfabriken (Nordblixt) i Knislinge. Köpare var ett bolag registrerat i Schweiz. Försäljningen av Nordblixt väntas medföra en successiv utökning av verksamhetens omfattning, vilket torde leda till utbyggnad av anläggningarna och ökning av personalstyrkan. Bakgrunden till försäljningen var att några år tidigare ett samarbete hade inletts mellan Nordblixt och en dansk fabrik. Under 1965 köptes denna av konsortiet, varför Nordblixt befarade att det framtida samarbetet med det danska företaget skulle komma att äventyras.

En sådan utveckling kunde minska Nordblixts förutsättningar att hävda sig på den svenska marknaden. Mellan Nordblyxt och konsortiet inleddes därför förhandlingar, som resulterade i ovannämnda transaktion.

	1965	530
Priestman Brothers Ltd.		AB Industriediesel
Hull, England		Jakobsberg
		Oms. 1966: 12 mkr

Den engelska entreprenadmaskintillverkaren Priestman Brothers Ltd. förvärvade i december 1965 samtliga aktier i AB Industriediesel i Jakobsberg, som varit Priestmans agent i Sverige sedan 1947. Köpet omfattade även Industriediesels verksamhet, som omfattar import och försäljning av grävmaskiner, kranar, gripskoppor och dredgers, vilket i stort sett sammanfaller med Priestmans tillverkningsprogram.

	1966	531
Standard Triumph International Ltd.		Uno Ranch
England		Motorfirma AB
		Göteborg

Standard Triumph International Ltd. (STI) avtalade i februari 1966 att skaffa sig finansiella intressen i Uno Ranch AB, generalagent för Triumphs bilar i Sverige. Avtalet innebar också att STI fick option på att i framtiden få överta Uno Ranch helt. Detta skedde i början av 1967. STI ingår i Leyland-gruppen, Englands näst största bilproducent. I maj 1967 ändrade Uno Ranch AB namn till *Leyland-Triumph AB*.

	1966	532
G. A. L. Thorsen's Fabriker A/S		AB Oskarshamns Varv
Lystrup, Danmark		Oskarshamn
		Oms. 1964: 64 mkr

Det danska företaget G. A. L. Thorsen avtalade i april 1966

med Svenska Ackumulator AB Jungner att förvärva 49 procent av aktierna i Jungners dotterbolag AB Oskarshamns Varv. I samband därmed avtalades dessutom att Oskarshamns Varv av Thorsen skulle överta tillverkningsrätten för värmeledningsradia- torer. I september 1966 inköptes de resterande 51 procent av aktierna i Oskarshamns Varv av den danske chefen för varvet. Avsikten var då att varvet skulle fortsätta sin verksamhet dels som reparentvarv, dels med konstruktioner för byggnader på land. Man trodde att de danska förvärven innebar att syssel- sättningen vid Oskarshamns Varv var räddad för de ca 500 per- soner som arbetade vid varvet i början av 1966. I början av 1967 meddelades emellertid att verksamheten på grund av bristande lönsamhet måste upphöra. G. A. L. Thorsen har ca 100 an- ställda.

533

1965

Vereenigte Machienefabrieken
Holland

Pullmax AB
Assen, Holland

Pullmax AB överlät i augusti 1965 sin nybyggda fabrik i Hol- land till det holländska bolaget Vereenigte Machienefabrieken, ett av landets största metallarbetande industriföretag. Som an- ledning till försäljningen uppgavs att Pullmax ville koncentrera maskintillverkningen till Göteborgsfabriken. Vid Pullmax fabrik i Holland sysselsattes drygt 50 personer.

533 b

1965

Jean Wolterscheid K. G.
Västtyskland

Scatra AB

Det tyska företaget Jean Wolterscheid K. G. förvärvade 1965 halva aktiekapitalet i Scatra AB, som bedrev handel med trans- missioner och rörkopplingar. Det tyska företaget var Scatras största kund.

Massa- och pappersindustri

	1966	534
American Can Company USA		AB Dixie Cup Lund
Koncernoms. 1965: 6 500 mkr		Oms. 1965: 3,4 mkr

Ett av världens största förpackningsföretag, American Can Company, etablerade sig i november 1966 på den svenska marknaden genom att överta hela aktiekapitalet i AB Dixie Cup av AB Åkerlund & Rausing. American Can Company ägde redan tidigare tillsammans med Åkerlund & Rausing hälften av aktierna i Dixie Cup. Avsikten var att samarbetet mellan de båda företagen skulle fortgå som tidigare. Dixie Cup tillverkar för närvarande engångsbägare av papper. American Can Company, som bildades 1901 genom en sammanslagning av 123 mindre förpackningsföretag, har 50 000 anställda och tillverkar ca 1 700 olika produkter. Man uppgavs syfta till att i Sverige producera engångsservis av papper, papp och plast för den skandinaviska marknaden men även ingående studera förutsättningarna för plåt- och glasemballage.

	1965	535
M. Peterson & Søn A/S Moss, Norge		Eds Cellulosa AB Edsbruk
Koncernoms. 1964: ca 120 mkr		Oms. 1964: 14 mkr

I oktober 1965 träffades avtal mellan den norska cellulosa-koncernen M. Peterson & Søn och Östergötlands Enskilda Bank att det norska företaget skulle förvärva Eds Cellulosa AB som tidigare ingått i Tan Tesch-koncernen. Genom det norska förvärvet räddades sysselsättningen vid det nedläggningshotade och konkursdrabbade svenska cellulosa-företaget. Det uppgavs att den nye ägaren avsåg att fortsätta driften både vid massafabriken och vid sågverket varvid begränsade investeringar och rationali-

seringar skulle göras. Nedläggningsshotet för Eds Cellulosa AB berodde på att dess tidigare ägare Tan Tesch-koncernen gick i konkurs i mars 1964. I samband därmed ropades Eds Bruk in på auktion av Östgötabanken som hade betydande fordringar i det svenska företaget. Det norska företaget driver i Norge tillverkning av cellulosa och pappersprodukter av olika slag. Företaget hade vid förvärvet ca 1 700 anställda. Avsikten var att större delen av den vid Eds Bruk tillverkade massan skulle övertas och vidareförädlas av det norska företaget vid dess pappersbruk i Moss.

Textil- och sömnadsindustri

536	1966
Hudson-koncernen	Westerholms Tricotfabrik AB
Västtyskland	Norrköping
	Oms. 1963: 7 mkr

Den tysk-amerikanska Hudson-koncernen, som 1964 övertog Westerholms Tricotfabriks damstrumptillverkning och därmed sammanhängande rörelse, förvärvade i mars 1966 även Westerholms maskinpark, varulager och orderstock för nattplagg, klänningar och fritidskläder. Avsikten var att vissa delar av trikåsektorn skulle drivas vidare i Westerholms regi. Orsaken till sammanslagningen uppgavs främst vara strävan att möjliggöra personella besparingar och ett rationellare utnyttjande av lokalerna. Under 1966 beräknades Hudsonpersonalen i Sverige omfatta 170 personer och omsättningen uppgå till ca 14 mkr.

537	1966
Suomen Trikoo OY	AB Textilfabriken Merkur
Finland	Borås
Oms. 1965: 70 mkr	Oms. 1965: 14 mkr

Det finska företaget Suomen Trikoo OY förvärvade i februari

1966 Textilfabriken Merkur i Borås. Avsikten var att göra en produktionsfördelning mellan de båda företagen. Som orsak till samgåendet uppgavs att det inom trikåindustrin krävs allt större enheter för att produktionskostnaderna skall kunna hålla jämna steg med prisutvecklingen. När Suomen Trikoo erbjöd sig att överta Textilfabriken Merkur och fortsätta produktionen med oförändrad personal, ansågs detta vara en tillfredsställande lösning för företagets och de anställdas framtid.

Kemisk och kemisk-teknisk industri

	1965	538
Alf Bjercke A/S Oslo, Norge Oms. 1965: ca 45 mkr		Standard Varnish AB Göteborg Oms. 1964: 4,6 mkr

Det norska företaget Alf Bjercke, en av de större färg- och lackfabrikerna i Skandinavien, övertog i november 1965 aktiemajoriteten i Standard Varnish. Detta företag hade allt sedan starten i början av 1930-talet varit i utländsk ägo, först i amerikansk och sedan i engelsk. Efter samgåendet ändrades Göteborgsfirmans namn till *Alf Bjercke-Standard Varnish AB*. De båda företagen hade sedan tidigare ett omfattande avtal rörande licens-tillverkning och försäljning av Alf Bjercke-produkter i Sverige. Standard Varnish tillverkar specialfärger för industri och hantverk samt båtlacker och elektriska isolationslacker. Företaget är bl. a. huvudleverantör till en lång rad elektrotekniska industrier i Sverige och utomlands. (Se även fall nr 585.)

	1966	539
Eastman Kodak Co. Rochester, USA Koncernoms. 1965: 7 500 mkr		Hasselblads Fotografiska AB Göteborg

Hasselblads Fotografiska AB, som sedan 1908 varit general-

agent för Kodak i Sverige, förvärvades i april 1966 av Eastman Kodak Co. Hasselblad bytte därefter namn till Kodak AB. Förvärvet omfattade inte produktionen av Hasselbladskameran.

540	1965	
W. R. Grace & Co.		Rexolin Chemicals AB
USA		Hälsingborg
Koncernoms. 1964: 4 200 mkr		Oms. 1964: 19,5 mkr

En av de största koncernerna inom den kemiska branschen i USA, W. R. Grace & Co., förvärvade i december 1965 Rexolin Chemical AB i Hälsingborg med ca 175 anställda. (Se även fall nr 676 och B 114.)

541	1966	
Ilford Ltd.		Hugo Svensson & Co Foto AB
England		Göteborg

Ilford Ltd., England, övertog i september 1966 hela aktiekapitalet i Hugo Svensson & Co Foto AB, som tillverkar och distribuerar fotografiska produkter och under de senaste 30 åren varit generalagent för Ilford i Sverige. För Hugo Svenssons del uppgavs samgåendet medföra ökade tekniska och finansiella resurser och tillgång till Ilfords forskningskapacitet. Ilford å sin sida hade under en följd av år arbetat på att stärka sina positioner på utlandsmarknaderna genom förvärv och etablering av nya anläggningar. Hugo Svensson hade 1966 ca 60 anställda. Företaget bytte efter förvärvet namn till *Ilford Foto AB*.

542	1966	
Norsk Hydro-Elektrisk Kvaelstof A/S		AB Carl Engström
Oslo, Norge		Eslöv
Koncernoms. 1965: 617 mkr		Koncernoms. 1965: 130 mkr (avser spannmålssektorn)

Norsk Hydro förvärvade i maj 1966 aktiemajoriteten i AB Carl Engström, Eslöv, av Incentive som i sin tur köpt Carl Engström

under 1965. Carl Engströms verksamhet var inriktad på två huvudområden: foder, spannmål, gödsel och bränsle samt entreprenad- och industrimaskiner. Den senare delen av verksamheten sammanslogs 1967 med Incentives dotterbolag Nilsons Maskin AB till ett nytt företag, *Engström & Nilson Maskin AB*. Norsk Hydros förvärv avsåg den resterande delen av Engströms verksamhet, d. v. s. foder, spannmål m. m. vilken sektor år 1965 omsatte ca 180 mkr. Syftet med avtalet uppgavs vara att ge Engströms ökade möjligheter att utbygga denna verksamhet. Genom förvärvet utvidgade Norsk Hydro den verksamhet som man sedan länge bedrivit i Sverige.

	1966	543
Pacific Industries, Inc. New York, USA	J. A. Hedberg & Co Industri AB	Bromma

Pacific Industries, Inc. förvärvade i maj 1966 samtliga aktier i J. A. Hedberg & Co Industri AB. Hedberg tillverkar karbon- och kalkerpapper, färgband och telexrullar med ca 50 anställda. Pacific Industries är bl. a. USA:s största tillverkare av engångskarbon. Avsikten var att tills vidare driva produktionen i det svenska företaget som tidigare, dock med en viss utvidgning av varusortimentet.

	1965	544
Pfizer Corp. USA	Parfumerie Seger AB	Sundbyberg
Koncernoms. 1964: ca 2 200 mkr	Oms. 1964/65: 5,5 mkr	

Samtliga aktier i Parfumerie Seger AB överläts i mars 1965 till det amerikanska läkemedelsföretaget Pfizer Corp. Avsikten var att Parfumerie Seger skulle bedriva sin verksamhet i oförändrad form.

Avtal om samverkan mellan svenska och utländska företag

Metall- och verkstadsindustri

	1965	546
AB Ankarsrums Bruk		A/S Vesta
Ankarsrum		Köpenhamn, Danmark
Oms. 1964: 41 mkr		

Försäljningssamarbete etablerades 1965 mellan Ankarsrums Bruk och det danska företaget A/S Vesta beträffande storköksutrustning. Ankarsrum uppnådde därigenom ett fylligare försäljningsprogram vid marknadsföringen av storköksapparaten Ovenator. A/S Vesta har ca 170 anställda.

	1965	547
ASEA		Arno S. A.
Västerås		Sao Paulo, Brasilien
Koncernoms. 1964: 2 082 mkr		

I juli 1965 träffades avtal mellan ASEA och det brasilianska företaget Arno S. A., en av Brasiliens ledande tillverkare av bl. a. elmotorer, varigenom ASEA till det brasilianska företaget överlät 40 procent av aktierna i ASEA Electrica S. A. i Sao Paulo och av aktieägarna i Arno S. A. förvärvade 20 procent av bolagets stamaktier. Enligt avtalet tillförsäkras den brasilianska koncernen erforderligt tekniskt bistånd från ASEA samt del av ASEA:s forskning och utveckling på det tekniska området.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

548	1966	
ASEA		Thrige-Titan A/S
Västerås		Odense, Danmark
Koncernoms. 1965: 2 324 mkr		Oms. 1966: ca 225 mkr.

I början av år 1966 förvärvade ASEA en avsevärd minoritetspost i det av de båda danska företagen A/S Titan och firma Thomas B. Thrige sammanslagna bolaget Thrige-Titan A/S. Överenskommelse har träffats mellan detta företag och ASEA om ett vittgående samarbete, innebärande fördelning mellan bolagen av ansvaret för såväl utveckling som tillverkning och försäljning av vissa gemensama produkter. Denna strukturrationalisering omfattar växelströms- och likströmsmaskiner, transformatorer samt fartygsutrustningar. I början av år 1967 höjde Thrige-Titan A/S sitt aktiekapital från 34 milj. dkr till 51 milj. dkr genom nyemission. ASEA äger efter emissionen 31 procent av aktiekapitalet.

549	1965	
AB Bahco		Anjani-Kumar Co. Private Ltd.
Stockholm		Bombay, Indien
Oms. 1964: 170 mkr.		

I augusti 1965 träffades avtal mellan Bahco och den indiska firman Anjani-Kumar Co. Private Ltd., Bombay, om licenstillverkning av handverktyg. Därvid bildade Bahco tillsammans med det indiska företaget ett nytt bolag, *Bahco Taparia Tools Ltd.* Tillverkningen avsågs i första hand omfatta skiftnycklar, tänger, skruvmejslar, hylsor och spikutdragare. Man planerade att uppföra en ny fabrik i närheten av Bombay.

550	1966	
AB Bahco		A/S Helle Fabrikker
Stockholm		Stangfjorden, Norge
Oms. 1965: 221 mkr.		Oms. 1965: 2 mkr.

Bahco och Helle Fabrikker träffade i mars 1966 ett avtal inne-

bärande att Helle skulle överta hela den produktion av hushålls- och yrkesknivar som Bahco bedrivit i Eskilstuna. Överföringen av produktionen till Helle skedde successivt under loppet av 1966. Bahco har även i fortsättningen hand om försäljningen av knivarna. Helles produktionsprogram omfattar bl. a. bordsbestick, köksknivar och sportknivar med en sysselsättning på ca 80 personer. För Helle innebär avtalet en fortsatt utvidgning av en redan tidigare snabb expansion. En betydande del av produktionen går på export. Avtalet förutsatte även att maskiner och verktyg till den nya knivtillverkningen skulle överföras från Bahco som dessutom skulle lämna tekniskt bistånd. För Bahcos del var de viktigaste motiven till avtalet behovet av ökad koncentration på produktion av handverktyg samt bristen på arbetskraft i Eskilstuna, där knivarna tillverkades. Helle Fabrikker bildades 1966 genom en fusion mellan Stangfjord Staal och S. & S. Helle. Eftersom Bahco i samband med avtalet förband sig att under avtalstiden inte i något europeiskt land tillverka hushålls- och yrkesknivar infördes avtalet i kartellregistret.

1965

551

AB Bahco
Stockholm

Malleys Ltd.
Auburn, Australien

Oms. 1964: 170 mkr

I juni 1965 bildade Bahco tillsammans med det australiska företaget Malleys Ltd. ett gemensamt försäljningsbolag i Sydney, *Malleys-Bahco Pty. Ltd.* Bolaget har till uppgift att i Australien bedriva försäljning av Bahcos tillverkningsprogram inom ventilationssektorn.

1965

552

Kalmar Verkstads AB
Kalmar

Werkspoor N.V.
Utrecht, Holland

Oms. 1964: 23 mkr

Kalmar Verkstads AB träffade i februari 1965 ett samarbetsavtal

med det holländska Werkspoor N.V. avseende de båda företagens samtliga produkter, i första hand järnvägsmateriel. Werkspoor har en dominerande ställning som leverantör till de holländska järnvägarna och spårvägarna.

553 1966

AB Karlstads Mekaniska Werkstad
Karlstad

A/S Myrens Verkstad
Oslo, Norge

Oms. 1965: 208 mkr

Waplans Mekaniska Verkstads AB
Vaplan

Oms. 1965: 3,6 mkr.

Ett samarbete beträffande teknisk utveckling samt tillverkning och försäljning av barkningsapparater inleddes i januari 1966 mellan Karlstads Mekaniska Werkstad, Waplans Mekaniska Verkstad och det norska företaget Myrens Verksted. Avtalet är infört i kartellregistret.

554 1966

AB Kockum-Landsverk Sales Co.
Malmö

Alfred Hagelstein
Maschinenfabrik (HATRA)

Oms. 1965: 74 mkr

Travemünde, Västtyskland
Oms. 1965: ca 120 mkr

Kockum-Landsverk träffade under 1966 avtal med det tyska företaget HATRA om samarbete i första hand avseende försäljning av HATRA:s hydrauliska grävmaskiner i Norden. Kockum-koncernens omsättning inom entreprenadmaskinsektorn uppgick till närmare 70 mkr.

554 b 1966

AB Lastnings- och Lossningstjänst
Göteborg

Rjukanmaskiner A/S
Norge

Företagen träffade 1966 avtal om samarbete ifråga om tillverkning och försäljning av truckar.

1965

555

Nydvist & Holm AB (NOHAB) Pacific Coast Engineering Co.
Trollhättan San Francisco, USA

Oms. 1964: 80 mkr

I april 1965 träffade NOHAB avtal med det amerikanska företaget Pacific Coast Engineering Co. om tillverkning och försäljning på Europa av det amerikanska företagens utrustning för container- och cargohantering. Avtalet omfattade bl. a. hamn- och fartygskranar för lastning och lossning av containers och annat gods samt s. k. transtainers för omlastning från exempelvis järnvägsvagn till tryck eller lastbil. Det annullerades i juli 1966.

1966

556

Pullmax AB Reinhardt Maschinenbau GmbH
Göteborg Sindelfinen, Västtyskland

Koncernoms. 1965: 13 mkr

Pullmax, som ingår i Grängesbergs-koncernen, och det västtyska företaget Reinhardt Maschinenbau GmbH träffade i november 1966 avtal om nära samarbete inom marknadsföringen på en lång rad marknader. Bakgrunden till samarbetet uppgavs vara framför allt att de båda företagen har tillverkningsprogram som kompletterar varandra. Tillsammans täcker företagen ett brett register av maskiner för plåtbearbetning. Genom den gemensamma marknadsföringen uppgavs det bli möjligt för kunderna inom branschen att från en leverantör täcka en stor del av sitt behov av maskiner. Pullmax säljer över 90 procent av sin produktion på export.

1966

557

E. A. Rosengrens AB Borewood Holding Ltd.
Göteborg London

Oms. 1965: 44 mkr.

Rosengrens och Borewood Holding bildade 1966 ett gemensamt

1965

559

SAAB AB

Honeywell

Linköping

Minneapolis, USA

Koncernoms. 1964: 1 107 mkr

Ett samarbetsavtal mellan SAAB och Honeywell beträffande försäljning av datautrustning träffades i februari 1965. Enligt avtal skall Data-SAAB sälja Honeywells datamaskiner och kringutrustningar i Skandinavien. Honeywell säljer SAAB:s datamaskiner i Amerika. Avtalet innebär också att det tidigare samarbetet kring det flygplansburna datasystemet i Viggen-planen mellan de båda företagen utvidgas. Genom det nya samarbetsavtalet breddades SAAB:s datamaskinsortiment till att omfatta både större och mindre maskiner än tidigare.

1966

560

SAAB AB

TRW Systems

Linköping

USA

Koncernoms. 1965: 1 138 mkr

SAAB ingick i december 1966 ett samarbetsavtal inom rymdmaterialområdet med det amerikanska företaget TRW Systems. Genom avtalet fick SAAB tillgång till den stora erfarenhet som det amerikanska företaget har inom satellitområdet. TRW Systems har deltagit i utvecklingen av så gott som samtliga obemannade satelliter som USA sânt upp.

1966

561

E. Sabel AB

Nordberg Manufacturing Co.

Piteå

Milwaukee, USA

E. Sabel AB, som driver gjuterier i Lidköping och Piteå, träffade i maj 1966 ett licens- och samarbetsavtal med Nordberg Manufacturing Co. Avtalet innebär att Nordbergs och Sabels i samarbete skall tillverka och saluföra produkter som bygger på det

svenska företags uppfinningar av armerat slitgjutgods. Produktionen skall i första hand avse marknaderna i USA, Kanada, England och Australien. Nordbergs är världens största tillverkare av kon- och spindelkrossar.

562	1966	
Sandvikens Jernverks AB		Ets. E. Grimard
Sandviken		Liège, Belgien
Koncernoms. 1965: 791 mkr.		

Sandvikens Jernverk övertog i januari 1966 det belgiska företaget Ets. E. Grimards utrustning för tillverkning av bergborrar. Avtalet innebar att det belgiska företags tillverkning av bergborrar upphörde. Sandvikens försäljning av bergborrar på den belgiska marknaden sköts av Atlas Copcos belgiska dotterbolag.

563	1966	
Sandvikens Jernverks AB		United Nuclear Corporation
Sandviken		USA
Koncernoms. 1965: 791 mkr		Oms. 1965: 325 mkr

Sandvikens Jernverk beslöt under 1966 att tillsammans med det amerikanska företaget United Nuclear Corporation bygga en fabrik på USA:s västkust för framställning av zirkoniumrör, ett kapslingsmaterial som används i atomreaktorer. De båda företagen äger vardera 50 procent av aktiekapitalet i ett för ändamålet särskilt bildat företag, *Sandvik Special Metals Corp.* Investeringen beräknades till 10 à 15 mkr och fabriken skulle i det första utbyggnadsskedet i början av 1968 sysselsätta 100 personer. United Nuclear anses vara världens enda helt integrerade företag inom atomkraftindustrin. Det har bl. a. egna uranfyndigheter och uranverk samt framställer reaktorbränsle i egna fabriker.

1966

564

Svenska AB Philips
StockholmMullard Ltd.
England

Koncernoms. 1965/66: ca 470 mkr

Svenska Philips och det engelska företaget Mullard Ltd. bildade i oktober 1966 genom sammanslagning av Svenska Philips avdelning Elektronikkomponenter och Svenska Mullard AB ett nytt gemensamt bolag, *Försäljnings AB ELCOMA*. Det nya bolaget skall marknadsföra elektronrör, halvledare och andra elektroniska komponenter från Philips, Mullard m. fl.

1965

565

AB Svenska Kullagerfabriken
GöteborgRansome & Marles Bearing Co.
Ltd.

Koncernoms. 1964: 2 819 mkr

England

I augusti 1965 inleddes ett samarbete mellan SKF:s brittiska bolag, The Skefko Ball Bearing Co. Ltd., och den brittiska kullagerfirman Ransome & Marles Bearing Ltd. Avtalet innebar att de båda företagen startade ett till lika delar ägt aktiebolag, *Skefram Ltd.*, vilket skall fungera som teknisk rådgivare till de båda bolagen. Det nybildade företaget skall på delägarnas vägnar samordna all forskning av intresse inom kullagerindustrin, inkl. konstruktion och tillverkning av kul- och rullager. De båda företagen hade redan tidigare under några år samarbetat i Australien.

1966

566

Telefon AB L. M. Ericsson
StockholmUnited Utilities, Inc.
Kansas City, USA

Koncernoms. 1965: 1 991 mkr

Koncernoms. 1965: 637 mkr

I april 1966 träffades ett avtal mellan Telefon AB L. M. Ericsson och United Utilities, Inc. enligt vilket det amerikanska företaget skulle förvärva 52 procent av aktierna i L. M. Ericssons amerikanska dotterbolag North Electric Company, Galion, som 1965

hade en omsättning på 171 mkr. Förvärvet skulle ske till ett pris av \$ 30 per aktie, vilket innebar att transaktionen belöpte sig på ca 54 mkr. Avsikten var att L. M. Ericsson skulle behålla återstoden av sitt aktieinnehav i NEC, 32 procent, och erbjuda sig att köpa minoritetsägarnas aktier till ett pris ej understigande försäljningspriset till United Utilities. Avtalet mellan parterna innebar att L. M. Ericsson även i fortsättningen aktivt skulle medverka i ledningen av NEC samt ställa sin know-how inom försäljning, teknik, produktion och administration till företagets förfogande och även medverka till utveckling och introduktion av nya produkter. NEC:s program utgörs av tillverkning och försäljning av automatiska telefonstationer med koordinatväljare enligt L. M. Ericssons system, ericofoner samt strömförsörjningsutrustningar för telefondriftsföretag. Företaget tillverkar dessutom kommunikationsmateriel för det amerikanska försvaret. United Utilities är holdingbolag för den näst största gruppen av telefondriftsföretag i USA utanför Bell-bolagen och äger även elektricitets-, gas- och vattenverk. Samgåendet mellan United Utilities och L. M. Ericsson uppgavs öppna nya möjligheter för ytterligare expansion av NEC:s verksamhet samt var av stor betydelse för L. M. Ericsson genom det utbyte av erfarenheter och möjligheter till introduktion av nya utrustningar som samarbetet med ett stort amerikanskt telefondriftsföretag kunde väntas ge. — I september 1967 meddelades att United Utilities skulle förvärva L. M. Ericssons resterande 32 procent av aktierna i NEC och att samarbetsavtalet skulle utvidgas till att omfatta elektroniska program-minnesstyrda telefonsystem.

Massa- och pappersindustri

567

1966

Billeruds AB

Nettingsdorfer Papier- und

Säffle

Sulfatzellulosefabrik

Koncernoms. 1965: 380 mkr

Österrike

E. H. Schelling AG
Schweiz

Billerud bildade i maj 1966 tillsammans med det österrikiska bolaget Nettingsdorfer Papier- und Sulfatzellulosefabrik och det schweiziska wellpappföretaget E. H. Schelling AG ett bolag med namnet *Schelling Interwell GmbH*. Det nya företaget har byggt en wellpappfabrik i Nettingsdorf i närheten av Linz i Österrike med en kapacitet av 30 000 ton wellpapp per år. Tillverkningen startades våren 1967.

	1965	568
AB Billingsfors-Långed Billingsfors Oms. 1964/65: 96 mkr		Firma E. Katzenstein Köpenhamn

I maj 1965 inleddes ett intimt försäljningssamarbete mellan Billingsfors-Långed och Firma E. Katzenstein i Köpenhamn. Det danska företaget skall under firmanamnet *Dansk Duni A/S* sälja Billingsfors konverterade produkter på den danska marknaden.

	1966	569
Mo och Domsjö AB Örnsköldsvik Koncernoms. 1965/66: 587 mkr		J. y F. Torras Hostench S. A. Barcelona, Spanien

Mo och Domsjö avtalade i september 1966 med det spanska företaget J. y F. Torras Hostench S. A. att bilda ett gemensamt företag för tillverkning och marknadsföring av tissuepappersprodukter i Spanien, *Papelhogar*. Efter testförsäljning av importerade varor avsåg man att starta i första hand konvertering och senare tillverkning av bl. a. hushållspapper.

570

1966

Svenska Cellulosa AB
SundsvallAschaffenburg Zellestoff-
werke AG

Koncernoms. 1965/66: 1 031 mkr

Västtyskland

Koncernoms. 1965: ca 320 mkr

Avtal träffades i oktober 1966 mellan SCA och Bayerische Hypotheken und Wechselbank i München om att SCA skulle förvärva en betydande aktiepost i det västtyska skogsindustriföretaget Aschaffenburg Zellestoffwerke AG (AZ). Hypobanken var en av huvudaktieägarna i AZ och hade ett dominerande inflytande över företaget. SCA:s inträde i AZ skedde i form av aktieteckning i en nyemission. SCA förvärvade för 10 milj. DM nyemitterade aktier i AZ motsvarande 20 procent av AZ:s aktiekapital. Under 1967 ställde SCA dessutom ett lån på 10 milj. DM till AZ:s förfogande och äger rätt att senast vid utgången av 1970 genom kvittning förvärva ytterligare 20 procent av aktiekapitalet. SCA fick två representanter i AZ:s styrelse. AZ är ett av kontinentens största pappersföretag. En betydande del av verksamheten utgörs av produktion av finpapper, som SCA före förvärvet inte hade på sitt produktionsprogram. AZ:s sammanlagda produktion uppgick 1966 till ca 135 000 ton papper av olika kvaliteter. AZ driver dessutom genom hel- och delägda dotterföretag en omfattande pappersförädling. Antalet anställda uppgick till ca 4 000 och omsättningen till ca 250 milj. DM.

Livsmedelsindustri

571

1965

AB Marabou
Sundbyberg

Pet Milk Co.

S:t Louis, USA

Koncernoms. 1964: 185 mkr.

Koncernoms. 1964: 1 600 mkr

I juni 1965 inledde Marabou ett samarbete med ett av USA:s största företag inom livsmedelsbranschen, Pet Milk Co. Sam-

arbetet innebar bl. a. att de båda företagen från den 1 juli 1965 med lika äganderätt inköpte AB Estrella i Göteborg (fall nr 238). Estrella tillverkar och säljer potatochips, popcorn och andra liknande produkter. De nya ägarnas avsikt var att fortsätta verksamheten efter samma linjer som tidigare samt att efter hand öka sortimentet med ytterligare specialiteter.

Textil- och sömnadsindustri

1966 572

Avanti-gruppen
Borås

I november 1966 bildades en sammanslutning av europeiska korsettfabrikanter under namnet Avanti-gruppen. Tillverkarna representerar ett totalt produktionsvärde på över 50 mkr. Medlemmar i gruppen är ett svenskt företag med marknad i Skandinavien samt företag med marknader i Belgien, England, Frankrike, Italien, Schweiz, Tyskland och Österrike. Genom gemensamt inköpskontor i Amsterdam når man samma inköpspriser som de största företagen i branschen.

1965 573

AB Balatum Mohasco Industries, Inc.
Göteborg USA

AB Balatum bildade i juli 1965 tillsammans med det amerikanska företaget Mohasco Industries ett nytt bolag för tillverkning av heltäckande mattor av tuft-typ. Det nya bolaget fick namnet *Balamo S. A.* med huvudkontor i Belgien. Balamundi-gruppen, i vilken AB Balatum ingår, har totalt 22 fabriker i Europa, USA, Sydafrika och Australien. Koncernförsäljningen 1964 uppgick till 600 mkr. AB Balatum har ca 80 anställda.

353

574	1965	
Borgstena Triksåfabrik AB		A/S Kaj Leckelmann
Borgstena		Danmark
Tillv.värde 1964: 6 mkr		

Sparsörs Triksåfabrik AB
 Sparsör
 Tillv.värde 1964: 4 mkr

Fyra skandinaviska textilindustrier, därav Sparsörs fabriker och Borgstena-fabrikerna, inledde i januari 1965 ett försäljningssamarbete med det danska företaget A/S Kaj Leckelmann. Samarbetet innebar att man övertog det danska företagens hela marknadsföring av metervaror av spinlon utanför Skandinavien.

575	1965	
AB Corsettindustri		OY Sjöblom
Borås		Helsingfors
Oms. 1964: 14 mkr		Oms. 1964: 10 mkr

I augusti 1965 träffades samarbetsavtal mellan två av Nordens största korsettindustrier, AB Corsettindustri, Borås, och OY Sjöblom, Helsingfors. Avtalet innebar att man under en tvåårsperiod successivt skulle samordna modellkonstruktion, inköp och tillverkning, så att en i vardera företaget marknadsförd artikel skulle tillverkas antingen i Sverige eller i Finland. Syftet var bl. a. att åstadkomma en långt gående rationalisering av inköp och tillverkning. Genom samgåendet blev de båda företagen gemensamt Nordens största enhet inom korsettindustrin. Sjöblom har vid fabriker i Helsingfors och Nommi ca 150 anställda. Corsettindustri driver två fabriker i Borås och Alingsås och har ca 300 anställda. — Under 1967 förvärvade AB Corsettindustri S. Svaréns Triksåfabrik med en omsättning på 6 mkr.

	1965	576
Gamlestadens AB		Lantor Ltd.
Göteborg		England
Koncernoms. 1964: 77 mkr		Oms. 1964: ca 30 mkr

I maj 1965 bildades ett gemensamt bolag, *AB Carma*, för tillverkning av non-woven-flortyger mellan Gamlestadens och det engelska företaget Lantor Ltd. som ägs av English Sewing Cotton och det amerikanska West Point-Pepperell, Inc. 1968 övertogs Carma helt av Gamlestadens.

	1966	577
Holmens Bruks och Fabriks AB		Franz Pischel KG
Norrköping		Telfs, Österrike
Koncernoms. 1965: 392 mkr		Oms. 1965: ca 10 mkr

Textilavdelningen inom Holmens Bruk inledde i maj 1966 ett försäljningssamarbete med det österrikiska företaget Franz Pischel KG. Samarbetet innebär att de både företagen marknadsför varandras produkter på de båda marknaderna för att därigenom öka seriernas längd i produktionen och sortimentets bredd i försäljningen.

	1966	578
Holmens Bruks och Fabriks AB, Textilavd. YFA,		
Norrköping		
Oms. 1965: 60 mkr		

Saxylle-Kilsund AB, Borås

Arne Fabrikker, Norge

A/S Dale Fabrikker, Norge

Oms. 1965: ca 50 mkr

A/S De Forenede Ullvarefabrikker, Norge

Oms. 1965: ca 35 mkr

A/S Sandnes Uldvarefabrikk, Norge

Oms. 1965: ca 25 mkr

Villayhtymä OY, Finland

De sju största yllefabrikerna i Sverige, Norge och Finland träffade i oktober 1966 avtal om samarbete på exportmarknaden utanför Norden. Företagen representerade 80 procent av kapaciteten i ullvaruindustrin i Norden och hade en total omsättning på närmare 1/4 miljard kr. De skulle marknadsföra en rikhaltig och varierande gemensam kollektion av metervaror till konfektionsindustrin. Det nordiska samarbetet uppgavs möjliggöra finansiering av en gemensam exportoffensiv som är tillräckligt slagkraftig för att hävda sig i konkurrensen med de stora europeiska företagen. Samarbetet sker inom ramen för en särskild samarbetsgrupp, *Nordic Textile Group*. Målet för gruppens första exportoffensiv var England. Den främsta orsaken till samgåendet uppgavs vara de stora introduktionskostnaderna på utländska marknader. På en marknad av t. ex. Englands och Tysklands storlek är introduktionskostnaderna av storleksordningen 250 000 kr per år under en introduktionstid på 3 år. Genom samarbetet kan dessa kostnader slås ut på ett större antal företag. Man vinner därmed både lägre kostnader, omfattande kollektioner och ökad riskfördelning. Avsikten är att gruppen skall presentera 10 kvaliteter per företag. Ett arbetsutskott skall välja ut kvaliteterna. På sikt är det meningen att de enskilda företagens huvudproduktion skall koncentreras till de utvalda 10 kvaliteterna. Därigenom anses exportsamarbetet så småningom kunna bidra till en ökad specialisering inom ylleindustrin.

578 b

1966

E. W. Just AB

Alvo Industri A/S

Borås

Vegesund, Norge

Oms. 1964/65: 15 mkr

De båda textilföretagen E. W. Just i Sverige och Alvo Industri

A/S i Norge bildade 1966 ett gemensamt ägt textilförädlingsbolag.

	1966	579
AB Wahlbecks Fabriker		P. G. Holm AB
Linköping		Finland
Oms. 1965: 41 mkr		

Wahlbecks Fabriker i Linköping och Finlands största bandfabrik, P. G. Holm AB, träffade under 1966 ett samarbetsavtal beträffande produktion och marknadsföring. Avtalet innebar att Wahlbecks slutade tillverka vävda textilband och -remmar. Produktionen koncentrerades till Holms fabriker i Killinkoski medan Wahlbecks skulle köpa och marknadsföra dem i Sverige. Samarbetsavtalet uppgavs för båda företagen möjliggöra en specialisering och koncentration av tillverkningen på längre serier.

Läder-, hår- och gummivaruindustri

	1966	580
Helsingborgs Gummifabriks AB Tretorn		A/S Askim Gummivarefabrik
Hälsingborg		Oslo, Norge
Koncernoms. 1965: 170 mkr		Koncernoms. 1965: 130 mkr
Svenska Gummifabriks AB		Finska Gummifabriks AB
Gislaved		Helsingfors, Finland
Koncernoms. 1965: 106 mkr.		Koncernoms. 1965: 163 mkr

Ett samarbetsavtal träffades i juni 1966 mellan de ledande nordiska tillverkarna av gummiskor, Helsingborgs Gummifabriks AB Tretorn, Svenska Gummifabriks AB, A/S Askim Gummivarefabrik och Finska Gummifabriks AB. Avtalet innebar att kortserieproduktionen skulle fördelas på de olika företagen i syfte

att uppnå bättre lönsamhet genom längre serier. Tanken var att den tidigare av serviceskäl tillkomna produktvariationen skulle kunna bibehållas samtidigt som besparingar kunde göras beträffande form- och lästkostnader liksom i kollektions- och modellarbete. Avsikten var även att utbyta tekniska erfarenheter. Syftet med samarbetet uppgavs vara önskan att stärka företagens internationella konkurrenskraft samt förbereda sig för de krav som en gemensam europamarknad ansågs komma att ställa.

581	1966	
Trelleborgs Gummifabriks AB		OY Kymarno AB
Trelleborg		Finland
Koncernoms. 1965: 341 mkr		

Trelleborgs Gummifabrik inkl. dotterbolag inledde i juli 1966 ett tekniskt och kommersiellt samarbete med OY Kymarno AB i Finland avseende golv- och byggprodukter. Samarbetet innebar att Trelleborg-gruppen från och med juli 1966 successivt övertog det finska företags försäljning i Sverige medan Kymarno säljer Trelleborg-gruppens golvprodukter i Finland. De båda företagen fick därigenom ett betydligt bredare sortiment än tidigare. Kymarno är dotterbolag till Finska Gummifabriken som i sin tur tillhör den nybildade industrikoncernen OY Nokia AB.

582	1965	
Trelleborgs Gummifabriks AB		Pirelli S. A.
Trelleborg		Milano, Italien
Koncernoms. 1964: 306 mkr	Koncernoms. 1964: 3 500 mkr	

Trelleborgs Gummifabrik inledde i mars 1965 ett samarbete med det italienska företaget Pirelli innebärande bl. a. att Trelleborg på licens startade egen tillverkning av bältdäck. Avsikten var att marknadsföra det nya däcket i hela Skandinavien.

Kemisk och kemisk-teknisk industri

	1966	582 b
AB Wilh. Becker		British Paints Ltd.
Stockholm		Newcastle, England
Koncernoms. 1965: 143 mkr		

Beckers inledde 1966 ett världsomspännande samarbete på fartygsmålningsområdet med British Paints Ltd.

	1965	583
Bergvik och Ala AB		Hercules Powder Co.
Söderhamn		Wilmington, USA
Oms. 1963/64: 113 mkr		Oms. 1964: ca 3 500 mkr

I januari 1965 meddelades att Bergvik och Ala hade inlett samarbete med det amerikanska företaget Hercules Powder Co. i samband med en genomgripande utbyggnad av destillationsverket vid sulfatfabriken i Sandarne. Avsikten var att kapaciteten skulle fördubblas till 50 000 ton rå tallolja varigenom destillationsverket skulle bli störst i Europa. Det amerikanska företaget är ett av världens ledande företag i branschen.

	1965	584
Rederi AB Nordstjernen		Phillips Petroleum Co.
Stockholm		Bartlesville, USA
Oms. 1964: 314 mkr		Oms. 1964: ca 7 000 mkr

I september 1965 träffades avtal mellan Johnson-koncernens moderbolag Rederi AB Nordstjernen och det amerikanska företaget Phillips Petroleum Co. om att de båda bolagen gemensamt skulle äga det i april samma år grundade bolaget *Nordisk Philblack AB* med uppgift att tillverka och sälja carbonblack, en basråvara för bl. a. gummiindustrin. Avsikten var att en fabrik skulle uppföras i Sverige med start under hösten 1967. Loka-

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

liseringen har sedermera fastställts till Malmö. Anläggningskostnaderna beräknades till ca 40 mkr. Förbrukarna av carbonblack finns främst inom gummi- och färgindustrin. Deras behov täcktes tidigare genom import.

584 b	1966	
Skapan AB		Skapan A/S
Stockholm		Danmark
		Noiro OY
		Finland

De tre företagen i Sverige, Danmark och Finland har inlett produktionssamarbete om kosmetikaprodukt.

585	1965	
Standard Varnish AB		Alf Bjercke A/S
Göteborg		Oslo, Norge
Oms. 1964: 4,6 mkr		Oms. 1965: ca 45 mkr

I april 1965 träffades samarbetsavtal mellan Alf Bjercke i Oslo och Standard Varnish i Göteborg. Samarbetsavtalet innebar bl. a. gemensam marknadsföring och byte av erfarenheter beträffande forskning, tillverkning och försäljning. De båda företagens produktion omfattar färger, fernissor och elektriska isolationslack samt skumplaster och polyester. Samarbetet utvidgades redan i november 1965 genom att Bjercke förvärvade Standard Varnish (fall nr 538).

586	1966	
Sveriges Utsädesförening		Kesko
Svalöv		Finland

I december 1966 träffades ett avtal mellan Sveriges Utsädesförening i Svalöv och det finska företaget Kesko innebärande att försöken med olika sorter och växtförädlingar skulle intensifieras på försöksanstalten Västra Hahkiala i Hauho.

Företagssamgåenden inom industrin 1967

(Preliminära uppgifter, som ej kontrollerats av företagen)

Köp och/eller sammanslagningar av svenska företag

Köparföretag

Köpt företag

Metall- och verkstadsindustri

	587
AB Addo	And. Skog
Malmö	Göteborg

Kontorsmaskiner. And. Skog var tidigare AB Addos generalagent i Västsverige.

	588
AGA AB	AB Fiberplast
Lidingö	Malmö

Köpet motiverades av att AGA behövde lokaler och mark i Malmö för tillverkning av svetsarmatur. (Se även fall nr 687.)

	589
AB Arboga Byggnadssmide	AB Gell Stålformar
Arboga	Segeltorp

Efter fusionen heter företaget *ABS-Gell Verkstads AB*.

590

Backtemans Mekaniska Verkstad
Luleå

Kumla Mekaniska
Verkstad AB
Kumla

Båda företagen tillverkar plåtrundningsmaskiner. Deras sammanlagda omsättning är 5 mkr.

591

Bröderna Höglunds Verkstäder AB
Ilso

Hilding Carlssons Mekaniska
Verkstad AB
Umeå

Ett nytt företag med namnet *Ilso Industrier AB* har bildats genom fusion. Ägare är Utvecklings AB Tulwe. Tillverkar tyngre släpfordon och tippustrustningar.

592

AB Calor & Sjögren
Solna

AB Centralsug
Stockholm

AB Calor & Sjögren är Sveriges största rörkoncern. AB Centralsug tillverkar suganläggningar för städning, transport av sopor m. m.

593

AB Björklund & Vedin
Stockholm

Eskilstuna Rör
Eskilstuna

594

Gjuteri AB Perfekta
Arvika

AB Skoglund & Olsson
Gävle

Genom köpet kan driften i Gävle upprätthållas.

595

Arne Glicksman
Göteborg

Nordholms Verkstäder
Falkenberg

Nordholms ägdes av Stenabolagen. Företaget tillverkar varmluftspannor, sädestorkar m. m.

595 b

Gusums Bruk AB
Gusum

AB Rosenfors Bruk
Rosenfors

Gusums Bruk AB har förvärvat AB Rosenfors Bruk, som bl. a. tillverkade huvudparten av Gusums vävstolar för metallduk. Gusums omsättning var 1966 6 mkr.

596

AB Götaverken
Göteborg

AB Davy Robertsons Maskinfabrik
Partille

Ett nybildat hälftenägt bolag *Götaverken-Daros Gjuteri AB* har övertagit Daros gamla gjuteri.

596 b—596 c

Hexagon AB
Stockholm

Nybro Rännor AB
Nybro

AB Richard Pettersons Plåtslageri
Aneby

Provinsbankernas utvecklingsbolag Hexagon har förvärvat två stuprörstillverkare med en omsättning på 2 mkr vardera. (Se även fall nr 41.)

597

Hydrauliska Industri AB (HIAB)
Hudiksvall

Fabriks AB Forslund & Co
Skellefteå

Fusion till det nya företaget *HIAB-FOCO AB*. Ägare är Invest-

363

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

ment AB Promotion. Tillverkningen omfattar hydrauliska kranar, tippar m. m. för lastbilar. Total omsättning på ca 120 mkr.

598

Industrimontering AB
Huddinge

AB Martin Andersson
Hägersten

Båda företagen tillverkar järnkonstruktioner m m. Deras gemensamma omsättning belöper sig till ca 10 mkr.

599

AB Järnförädling
Hälleforsnäs

Bröderna Wibells AB
Eskilstuna

Bröderna Wibell tillverkar grindlås och tänger.

600

Kockums Mekaniska Verkstads AB
Malmö

Värmlands Skogsarbetsstudier (V.S.A.)
Filipstad

Värmlands Skogsarbetsstudier tillverkar skogstraktorer i likhet med Kockums.

601

AB Motala Verkstad
Motala

AB Suntex
Orsa

AB Suntex tillverkar utrustning för skogsindustrin.

602

A. Nihlén & Co AB
Hälsingborg

Hjort-Conveyor AB
Hälsingborg

Hjort-Conveyor, som tidigare var danskägt, tillverkar kretstransportörsprodukter. A. Nihlén framställer stålkonstruktioner och produkter för interna transporter.

364

603

Rörsvets i Hälsingborg AB
Hälsingborg

Bäcks Isoleringsfirma
Kristianstad

Som följd av samgåendet har Bäcks Isoleringsfirma flyttat till Hälsingborg.

604—606

Scandinavian Automobile Accessories
(SABA)
Malmö

Fabriks AB Gate
Hjo
Ramsviksverken AB
Ramvik
Tom Stenholm AB
Olofström

De tre förvärvade företagen producerar och SABA exporterar bilreservdelar. Deras sammanlagda omsättning är 18 mkr.

607

Aug. Stenman AB (ASSA)
Eskilstuna

AB Metallimport
Stockholm

AB Metallimport är ett agentur- och grossistföretag. Aug. Stenman AB tillverkar bl. a. lås och skruv.

608

Sunds AB
Sundsvall

Bröderna Åkessons Maskinfabrik AB
Hälsingborg

Båda företagen tillverkar form- och strängsprutmaskiner av plast. Sunds AB är dotterbolag till SCA. Avtalet har införts i kartellregistret.

609

AB Svenska Metallverken
Västerås

Isolerings AB WMB
Göteborg

Isolerings AB WMB:s produktion utnyttjar produkter från AB Svenska Metallverken. WMB har en omsättning av 40 mkr.

365

609 b

AB Svenska Metallverken Svenska Metallverken Yorkshire AB
Västerås

Svenska Metallverken förvärvade 1967 halva aktiekapitalet i det redan tidigare hälftenägda Svenska Metallverken Yorkshire AB. Detta företag hade bildats 1963 i samarbete med Yorkshire Imperial Metals Ltd., England, för tillverkning av kapillärkopplingar avsedda att användas vid installation av kopparrör. Företagets namn har ändrats till *Essem Rör AB*.

610

AB Svenska Silomaskiner KAMAS Kvarnmaskiner AB
Malmö Göteborg

KAMAS Kvarnmaskiner AB, som före 1964 hette AB Malmö Kvarnstensfabrik och Fabrik för Kvarnmaskiner, tillverkar mekaniska och pneumatiska transportanordningar för spannmål, mjöl och kemiska produkter, pulver av allehanda slag samt maskiner för deras rensning, torkning, malning, blandning, pressning och emballering.

611

AB Sydinvest AB Lidköpings Kranmaskiner (Björnkranar)
Malmö Lidköping

AB Sydinvest är ett utvecklingsbolag i Sydsverige. AB Lidköpings Kranmaskiner tillverkar mobilkranar och ankarspel samt hydrauliska styrmaskiner.

612

Utvecklings AB Tulwe Gavle-Verken AB
Sundsvall Gävle

Gavle-Verken AB tillverkar plasterad plåt som tak- och väggbeklädnad. Omsättningen är 20 mkr.

613

AB Volvo
Göteborg

Bröderna Ullströms Motor AB
Åmål

Bröderna Ullströms Motor AB tillverkar maskinskruvstycken, maskiner och maskindetaljer för pappers- och cellulosaindustrin och var återförsäljare för Volvo i Värmland och Dalsland. Företaget antog vid samgåendet namnet *Dalbo Bil AB*.

614

AB Alö-Maskiner
Umeå

AB Modigs Verkstäder
Umeå

Båda företagen tillverkar bl. a. frontallastare. Avtalet är infört i kartellregistret.

615

Ångfartygs AB Tirfing
Göteborg

AB Götaverken
Göteborg

Tirfings anbud ej accepterat och sedermera återtaget.

615 b

AB Åsbrink & Co
Malmö

AB Damaverken
Malmö

Åsbrink & Co, dotterbolag till Förvaltnings AB Altor som i sin tur ägs av Investment AB Asken, förvärvade under 1967 aktierna i AB Damaverken, tidigare ett dotterbolag till AB Wilh. Soneson. Åsbrink & Co tillverkar sopmaskiner och bedriver verksamhet inom gjuteri- och ventilationsbranschen, medan Damaverken tillverkar stålredningar m. m. Damaverken hade ca 100 anställda.

616

AB Åsbrink & Co
Malmö

AB Maskinfabriken Eiker
Lund

Båda företagen tillverkar sopmaskiner och annan utrustning för gatu- och vägrenhållning.

367

616 b

AB Astra
Södertälje

AB Laboratorietjänst
Stockholm

Astra förvärvade 1967 AB Laboratorietjänst, ett företag som specialiserat sig på tillverkning av laboratorieglass och som avsågs komplettera Astras dotterbolag Axel Kistner AB:s verksamhet. Laboratorietjänst hade ett 20-tal anställda och en årsomsättning på ca 1 mkr.

617

Fartygskonstruktioner AB
Uddevalla

Marstrandverken AB
Marstrand

Rodoverken Svenungsson & Co
Göteborg

Köpet gällde Marstrandverkens varvsanläggningar. Företaget hade gått i konkurs.

Jord- och stenindustri

618

Hasselfors Bruks AB
Hasselfors

Lindfors Torvströfabrik

Lindfors Torvströfabrik ägdes av Erland Karlsson & Co, Södra Vi.

619

AB Kullgrens Enka
Uddevalla

Hermansons Stenhuggeri AB
Göteborg

Hermansons Stenhuggeri AB har en omsättning på 4 mkr, Kullgrens på 40 mkr. Kullgrens Enka är dotterbolag till Investment AB Skansen Lejonet. (Se även fall nr 131 och 136—138.)

620

AB Skånska Cementgjuteriet
Stockholm

Sydsvenska Kross AB
Olofström

Sydsvenska Kross AB är en rekonstruktion av Olofströms Väg- & Betong AB, som gått i konkurs.

621

Skånska Cement AB
Malmö

AB Iföverken
Bromölla

Förvärvet skedde genom aktiebyte. Företagen hade tidigare gemensam koncernledning. Båda var börsnoterade.

Träindustri

622

Emil Andersson
Ljusdal

AB Krafts Skärmateljé
Stockholm

Emil Andersson driver möbelhandel, medan Krafts Skärmateljé tillverkar lampskärmar och elektrisk armatur. Tillverkningen flyttas till Ytterhogdal i Härjedalen.

623

Barracudaverken AB
Djursholm

Skafteskulla Vagnfabriks AB
Hallingeberg

Barracudaverken tillverkar i Gamleby bl. a. plasthallar för industrier och sportändamål. Inköptes senare under året av Incentive AB.

624

Byggnads AB N. J. Andersson & Son
Kalmar

AB Standardsnickerier
Kalmar

Förvärv av halva aktiekapitalet vid nyemission. AB Standardsnickerier tillverkar bl. a. köksinredningar.

369

624 b

Kooperativa Förbundet
Stockholm

Bertil Boström AB
Tidaholm

KF förvärvade under 1967 Bertil Boström AB i Tidaholm, som säljer trä- och byggnadsvaror.

625

Nyström & Erikssons Virkesaffär
Bergnäset

AB Selbergs Såg & Hyvleri
Bensbyn

AB Selbergs Såg & Hyvleri tillverkar sågade och hyvlade trävaror samt formluckor.

626

AB Toringehus
Österkorsberg

AB Fribohus
Vetlanda

Efter fusionen är AB Toringehus Sveriges största tillverkare av fritidshus.

Massa- och pappersindustri

627 — 628

Bergvik och Ala AB
Söderhamn

Ström-Ljusne AB
Strömsbruk

AB Iggesunds Bruk
Iggesund

Bergvik och Ala köpte f. d. Ströms Bruk och Iggesund f. d. Ljusne-Woxna. Finansieringen skedde genom nyemission och kontanter. Ström-Ljusne ägde skog, sågverk, board-, plywood-, trähus-, sulfit-, kloralkali- och kättingfabriker. Samtliga företag var börsnoterade.

370

629

AB Klippans Finpappersbruk
Klippan

Håfreströms AB
Göteborg

Håfreströms AB tillverkar finpapper av olika slag med ca 700 anställda.

630

AB Klippans Finpappersbruk

Geos Papper AB

Klippan

Pappersindustri AB
Simmingsköld & Co

Geos och Simmingsköld var tidigare dotterbolag till Finbruken, som upphört.

631

Rottneros AB
Rottneros

AB Rasco
Malmö

Rottneros AB tillverkar massa och papper, Rasco självhäftande pappersremсор. Rasco:s omsättning är 10 mkr.

632

AB Statens Skogsindustrier (ASSI)
Stockholm

Förenade Well AB
Eslöv

Förenade Well AB, tidigare dotterbolag till AB Billingsfors-Långed (Bonniers), tillverkar wellpapp i Billingsfors, Eslöv och Gävle. ASSI säljer wellpappersråvara. Avtalet är infört i kartellregistret.

633

Söderberg & Grubbens AB
Stockholm

AB Svanströms Pappersagentur
Stockholm

Söderberg & Grubbens AB ägs av Munkedal och Papyrus.

371

634

Uddeholms AB

AB Mölnbacka-Trysil

Uddeholm

Forshaga

Mölnbacka var dotterbolag till den norska Borregaard-koncernen. Äger skog, skogsindustrier och kraftverk i Värmland. Vid fabriker i Forshaga, Deje och Edsvalla fanns 2 500 anställda. Mölnbacka-Trysil bedriver dessutom kraftsverksrörelse genom egna och delägda kraftverk och har betydande skogshantering.

634 b

Uddeholms AB

Storbrohyttans AB

Uddeholm

Uddeholm köpte under 1967 samtliga aktier i Storbrohyttans AB, vars huvudsakliga tillgång var 1 370 hektar produktiv skogsmark.

Grafisk industri

635

Svenska Reproduktions AB

M. F. Åkerdahl Bokbinderi AB

Stockholm

Stockholm

M. F. Åkerdahl Bokbinderi AB har sedan firman etablerades år 1828 varit bokbindare åt bl. a. riksdagen (riksdagstrycket) och statliga verk. Åkerdahls har även handhaft distribution av publikationer, som tryckts av SRA.

Livsmedelsindustri

636

Abba-Fyrtornet AB

AB Brofjordens Konservfabrik

Stockholm

Göteborg

AB Brofjordens Konservfabrik har vid konservfabriker i Bohuslän tillverkat fisk- och sillkonserver m. m.

637

Blekinge Mejerier
KarlskronaVäxjöortens Mejeriförening
Växjö

De två största mejeriföretagen i sydöstra Sverige har gått samman. Deras sammanlagda omsättning är 80 mkr.

638

Göteborgs Kexfabriks AB
GöteborgAB Örebro Kexfabrik
Örebro

Fusionen skedde genom utökande av tidigare aktiepost till majoritetsintresse.

639— 640

Lantbrukarnas Mjölkcen-
tral (LMC)
GöteborgBorås Mjölkcen-
tral
BoråsKinnaortens Mejeriförening
Kinna

641— 646

Mjölkcen-
tralen
Stockholm6 mejeriföreningar
på Gotland

Fusion mellan MC och Gotlands mejeriföreningar.

647

Mjölkcen-
tralen
StockholmJönköpings Läns Mejerier
Jönköping

Preliminärt fusionsavtal.

648

AB Skogaholms Bröd
EskilstunaKöpmännens Bageriförening u. p. a.
Rinkabyholm

Köpmännens Bageriförening omsätter 1,5 mkr per år.

373

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

649

AB Skogaholms Bröd
Eskilstuna

Sigfrid Nilsson AB (Skånebagarn)
Hälsingborg

Skånebagarn ägdes av AB Eol (ICA).

650

Skånska Kaffe AB
Hälsingborg

Kaffe AB Pyramiden
Västerås

Kaffe AB Pyramiden, som sysslade med kafferostning vid rosteri i Västerås med 20 anställda, flyttade efter samgåendet till Hälsingborg. Omsättning: 8 mkr. (Se även fall nr 246.)

651

Sveriges Slakteriförbund ek. för.
Stockholm

Stibergs Konservfabriker AB
Göteborg

Stibergs bedriver styckning och charkuteritillverkning. Omsättningen är 10 mkr. Avtalet har införts i kartellregistret.

Fall nr 652 utgår.

653

Samtliga mejeriföreningar i Kronobergs län och Kalmar län

Samarbete har etablerats i syfte att skapa ett mindre antal stor-mejerier, ca 20, jämfört med tidigare 70.

Dryckesvaruindustri

654

Grängesbergs Bryggeri AB
Grängesberg

Mariestads Bryggeri AB
Mariestad

Mariestads Bryggeri AB tillverkar med 60 anställda malt samt malt- och läskedrycker vid bryggerier i Mariestad.

Textil- och sömnadsindustri

655

Almedal-Dalsjöfors AB
Dalsjöfors

Karlstads Spinneri & Väfveri AB
Karlstad

Karlstads Spinneri & Väfveri AB har ullspinneri, färgeri, väveri och appreturverk i Karlstad och tillverkar möbeltyger och frotté. Antalet anställda är 200 och omsättningen 8 mkr.

656

Borås Wäfveri AB
Borås

Mölnlycke-Tuppen AB
Mölnlycke

Mölnlycke-Tuppen hade strax innan bildats av Mölnlycke och Gamlestaden. Tillverkning sker av mode- och hemtextilier för 40 mkr per år. Avtalet är infört i kartellregistret.

657

Conrads Konfektions AB
Gävle

Konfektions AB Karlson & Starck
Göteborg

Conrads Konfektions AB tillverkar klänningar och kjolar, medan Karlson & Starck gör korsetter.

658

AB Corsettindustri
Borås

S. Svaréns Trikåfabriks AB
Falköping

Båda företagen tillverkar damunderkläder. Omsättningen är 19 mkr, respektive 6 mkr. AB Corsettindustri hade 1966 ca 300 anställda, Svaréns 140.

659

Fix Trikåfabriker AB
Söderköping

Mestic Trikåfabrik AB
Malmö

Mestic Trikåfabrik AB tillverkar underkläder och barnkläder i en fabrik i Malmö med 40 anställda. Fix Trikåfabriker AB tillverkar ungefär samma varuslag med 240 anställda.

660

Hagaplast AB
Anderstorp

AB Tanico
Smålandsstenar

Sedan nylonskjortsfabrikanten Tanico med 80 anställda gått i konkurs, övertogs företaget av Hagaplast, som sysselsätter 320 personer.

661

Oscar Jacobson AB
Borås

AB Funkman
Borås

Båda företagen tillverkar herrkonfektion med totalt 600 anställda.

Fall nr 662 utgår.

AB Upsala Kappfabrik
Uppsala

663
Hettemarks Konfektions AB
Enköping

Båda företagen tillverkar damkappor. AB Upsala Kappfabrik har 200 anställda och Hettemarks Konfektions AB 400. Deras sammanlagda omsättning är 30 mkr.

664

AB J. A. Wettergren & Co Hagberg, Hedenlund & Co AB
Göteborg Göteborg

Båda företagen tillverkar damkappor med 600, respektive 60 anställda.

Fall nr 665 utgår.

Läder-, hår- och gummivaruindustri

666

AB Borst & Penselfabriken Bröderna Engblom & Co
Kristinehamn Kristinehamn

Sammanslagning av två borst- och penselfabriker med vardera 60 anställda.

667

AB Carlsson & Åqvist Skofabriks AB Kronan (Master)
Örebro Örebro

AB Carlsson & Åqvist har förvärvat halva aktiekapitalet i Skofabriks AB Kronan, som har 140 anställda. Den sammanlagda omsättningen är 50 mkr.

668

Janstorps Konfektions AB Skandinavisk Pälsberederi- &
Svenljunga Färgeri AB
Svenljunga

Skandinavisk Pälsberederi & Färgeri AB (Skandipäls), som gått i konkurs, utförde pälskinnberedning med 125 anställda.

377

669

AB Levi K. Olsson
Örebro

AB Örebro Skofabrik
Örebro

AB Örebro Skofabrik, som hade 110 anställda, har lagts ner. AB Levi K. Olsson är ett grossistföretag i skobranschen.

670

7 Skomakare AB
Örebro

AB Almqvist & Johanson
Örebro

Gottfrid Karlssons Skofabriks AB
Örebro

Skofabriken Janö AB
Örebro

Ivarssons Skofabrik AB
Örebro

S. A. Wennerlund Skofabrik KB
Örebro

C. A. Jonssons Skofabriks AB
Kumla

AB Bröderna Larssons Skofabrik
Kumla

7 skofabriker med sammanlagd omsättning på 25 mkr har fusionerat till det gemensamt ägda företaget *7 Skomakare* i Örebro med 530 anställda. AB Almqvist & Johanson med handelsnamnet Regent (herrskor) har 70 anställda, Gottfrid Karlssons Skofabriks AB (Suverän-Sko, herrskor) likaså 70 anställda, Skofabrik Janö AB (Janö-sko, damskor) 42 anställda, Ivarssons Skofabriks AB (Ivarssons, Everton, herrskor) 70 anställda, och S. A. Wennerlund Skofabrik KB (Essa), som tillverkar klistrade skor, 60 anställda. C. A. Jonssons Skofabriks AB tillverkar herr-, dam- och

barnskor med namnen Excellent, Stil-Sko och Gulliver men bedriver även handel en gros med främmande fabrikat. AB Bröderna Larssons Skofabrik tillverkar och säljer märket Allman och moccasiner av märket Inca.

Kemisk och kemisk-teknisk industri

	671
AB Bonnierföretagen Stockholm	Frosta Gummifabriks AB Svedala

Frosta Gummifabriks AB i Svedala tillverkar med 125 anställda skumgummivaror för 10 mkr per år. Samordning har skett med Bonniers dotterbolag Cirrus, landets ledande tillverkare av skumgummi och skumplast.

	672
Höganäs AB Höganäs	Evers & Co AB Hälsingborg

Evers & Co AB tillverkar med 475 anställda byggnadsmaterial och kemisk-tekniska produkter. En samordning har skett med Höganäs dotterbolag Bönnellycke & Thuröe AB i Malmö (170 anställda). Danskägda Evers omsättning var 36 mkr.

	673
Incentive AB Stockholm	Barracudaverken AB Djursholm

Incentive har köpt 75 procent av aktierna. Barracudaverkens omsättning är 10 mkr.

674

Mo och Domsjö AB
Örnsköldsvik

AB Wilh. Becker
Stockholm

Wedevågs Bruks AB
Vedevåg

En storintressent i MoDo och Wedevåg har köpt 20 procent av aktierna i AB Wilh. Becker, som har 1500 anställda.

675

Mälardalens Lantmannaförbund Värtans Förenade Lagerhus AB
Stockholm (Morales & Co)
Stockholm

Tillverkning av foderblandningar och handel med spannmål
m. m.

676

Rexolin Chemicals AB
Hälsingborg

Sajp-Produkter AB
Vällingby

Rexolin tillverkar kemisk-tekniska artiklar av olika slag med 150 anställda. Liksom Sajp har man tillverkning av tape. Rexolin ägs av W. R. Grace & Co., USA och Sajp av Cederroths.

677

Sprinter Pack AB
Halmstad

Gränna Plastemballage AB
Gränna

Sprinter Pack AB, som med 320 anställda är dotterföretag till AB Bonnierföretagen, tillverkar förpackningsartiklar och papperstallrikar m. m. av märkena Bilå och Sprinter. Man arbetar även i plast.

Byggnadsindustri

678

Byggfackens Produktions AB (BPA)
Stockholm

Byggnads AB Larco
Skellefteå

684

AB Samuelsson & Bonnier
Stockholm

AB Svenska Stenbeläggningar
Lund

Båda företagen uppför bostads- och industribyggnader samt utför anläggningsarbeten. Omsättningen är 175 mkr, respektive 70 mkr.

685

AB Skånska Cementgjuteriet
Stockholm

Byggnadsfirman Ohlsson &
Skarne AB
Stockholm

Köpet finansierades genom nyemission.

El-, gas- och vattenverk

685 b

Storviks Kraft AB
Storvik

Järbo Sågverksförening u.p.a.

Storviks Kraft AB, dotterbolag till AB Skandinaviska Elverk, förvärvade 1967 majoriteten i Järbo Sågverksförening med ca 800 abonnenter.

685 c—685 d

Yngeredsfors Kraft AB
Mölnadal

Särdals Energiförening

Forsheda Elverk
Forsheda

Yngeredsfors Kraft AB, dotterbolag till AB Skandinaviska Elverk, förvärvade under 1967 Särdals Energiförening och Forsheda Elverk med tillhörande distributionsanläggningar, totalt omfattande 1 700 konsumenter.

**Köp och/eller sammanslagningar av delar
av svenska företag**

Gruvindustri

	686
Boliden AB Stockholm	Kantorps Gruvor Sköldinge

Kantorps Gruvor i Södermanland ägdes av Boxholms AB.

Metall- och verkstadsindustri

	687
AGA AB Lidingö	Fabrik inom Trelleborgs Gummifabrik Trelleborg

AGA behövde ytterligare lokaler för tillverkning av svetsarmatur.
(Se även fall nr 588.)

	688
Arbi Process Control AB Stockholm	AB A. Ekströms Maskinaffär Sundsbruk

Köpet avsåg Ekströms tillverkning av regulatorer och instrument.
Ekströms är dotterbolag till Sunds AB (SCA).

	689
ASEA Västerås	AB Hägglund & Söner Örnsköldsvik

Köp av Hägglunds tillverkning av elmotorer.

690

Alas Copco AB
Nacka

Härenfors-Bendor AB

Atlas Copco har övertagit en del av Härenfors produktion.

691

AB Atsa
Gävle

AB Skoglund & Olson
Gävle

Köp av Skoglunds tillverkning av bl. a. kolv-, vätske-, ring-, spol- och vakuumpumpar.

692

AB Electrolux
Stockholm

E. A. Rosengren AB
Göteborg

Köp av Rosengrens tillverkning av industriinredningar. Rosengrens ägs av Coronaverken.

693

Elektriska Svetsnings AB (ESAB)
Göteborg

AB Hägglund & Söner
Örnsköldsvik

ESAB har köpt Hägglunds tillverkning av svetsutrustning.

694

Fagersta Bruks AB
Fagersta

Uddeholms AB
Uddeholm

Fagersta har köpt Uddeholms hårdmetallrörelse.

694 b

Generator AB
Partille

Säfvedalens Fabriks AB
Göteborg

Säfvedalens Fabriks AB, dotterbolag till Sponsor AB, överlät under 1967 sin tillverkning av pressluftbrännare till Generator AB.

695

Hestra Industriemballage AB
Hestra

AB Sieverts Kabelverk
Sundbyberg

Hestra har köpt Sieverts tillverkning av kabeltrummor. Sieverts tillhör L. M. Ericsson.

696

AB C. E. Johansson
Eskilstuna

Instrument AB Metron
Stockholm

C. E. Johansson (Incentive) har köpt Metrons mättekniska produktprogram.

697

Jönköpings Mekaniska
Werkstads AB
Jönköping

AB A. Ekströms Maskin-
affär
Sundsbruk

Köp av Ekströms tillverkning av centrifugalpumpar.

698

Lesjöfors AB
Lesjöfors

Uddeholms AB
Uddeholm

Köp av Uddeholms fjäderfabrik i Munkfors.

699

Lidköpings Mekaniska Verkstads AB
Lidköping

Malcus Industri AB
Halmstad

LMV har köpt gjutgodstillverkningen för Malcus verktygsmaskiner.

700

AB Lindåsdetaljer
Lindås

Härensfor Metallverk AB
Kärda

385

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

701

AB Parator
Örebro

AB Grythyttans Stålmöbler
Grythyttan

Köp av Grythyttans combitainersystem för mobil hantering av gods.

702

AB Pumpindustri
Göteborg

AB Landsverk
Landskrona

Köp av Landsverks tillverkning av centrifugalpumpar.

703

Rationella Transportdon AB
Linköping

Malcus Industri AB
Halmstad

Köp av Malcus tillverkning och försäljning av handdrivna lyftblock och blockvagnar.

704

Storebro Bruks AB
Vimmerby

Maskin AB Thule

Köp av Thules tillverkning av planslipmaskiner, kippphyvlar och stickmaskiner.

705

Sunds AB
Sundsbruk

AB Nordiska Armaturfabrikerna
Linköping

Köp av Armaturfabrikernas tillverkning av massakokerier. Avtalet är infört i kartellregistret.

706

AB Svenska Elektromagneter
Åmål

Haldex AB
Halmstad

Elektromagneter (Promotion) har köpt Haldex tillverkning av tändapparater och tändsystem.

707

AB Svenska Kullagerfabriken
Göteborg

AB C. E. Johansson
Eskilstuna

SKF har köpt Johanssons tillverkning av gängverktyg.

708

Svenska Pall & Emballage AB
Stockholm

AB Parator
Örebro

Parator har sålt en stor del av sitt produktprogram till Svenska Pall.

709

Telefon AB L. M. Ericsson
Stockholm

AB Gylling & Co
Stockholm

Gylling har sålt sin produktion av snabbtelefoner.

710

Telefon AB L. M. Ericsson
Stockholm

AB Karlskrona Porslinsfabrik
Karlskrona

Inköp av porslinsfabrikens lokaler.

711

AB Toolfix
Halmstad

Malcus Industri AB
Halmstad

Malcus har sålt sin tillverkning av fästen och centreringskruvstycken.

712

Trafik AB Grängesberg-Oxelösund
Stockholm

Järnvägen Eskilstuna-Torshälla

Grängesbergbolaget har köpt järnvägen Eskilstuna-Torshälla av SJ.

713

Uddeholms AB
Uddeholm

Fagersta Bruk AB
Fagersta

Uddeholm har köpt Fagerstas tillverkning av rostfritt stångstål.

Jord- och stenindustri

714

AB Färdig Betong

AB Betongleverans
Mariestad

Köp av Betongleverans fabrik i Mariestad med byggnader och grustäkt.

715

Nordisk Redland AB

Borensberg Ytong AB
Borensberg

Nybildat bolag, som inköpt Ytong-koncernens tillverkning i Borensberg.

Träindustri

716

AB Edsbyverken
Edsbyn

Tobo Bruk
Tobo

Monark-Crescent har sålt sin skidtillverkning i Tobo till Edsbyverken.

717

Ulferts Fabriker AB
Tibro

Hallbergs Industri AB
Mölnadal

Hallbergs har sålt sin sängtillverkning, som flyttats till Tibro.

718

Y-MAN Inredningar AB
Ystad

Etappmöbler AB
Sölvesborg

Y-MAN har köpt Etappmöblers lokaler, maskiner m. m. Etappmöbler hade försatts i konkurs.

Grafisk industri

719

AB P. A. Norstedt & Söner
Stockholm

Gumperts AB
Göteborg

Norstedts förvärvade i maj 1967 Gumperts skolmaterielavdelning. Avtalet är infört i kartellregistret.

Livsmedelsindustri

719 b

Jämtlands Läns Mejeriförening
Östersund

Mjölkcentralen
Stockholm

JMF övertog i mars 1967 MC:s tillverkning av messmör och mesost, varvid MC upphörde med denna tillverkning. JMF överlät samtidigt till MC sin tillverkning av smältost. Avtalet är infört i kartellregistret.

720

Kungsörnen AB
Stockholm

AB Findus
Bjuv

AB Saltsjöqvarn
Stockholm

Findus har sålt sin tillverkning av kakmix.

Textil- och sömnadsindustri

721

AB Bandindustri   Borås Band- och Hängslefabriks AB
Kumla   Borås

Köp av Boråsindustrins bandtillverkning.

722

Bertildi AB   Hallands Läns Linodlareförening u. p. a.
Stockholm   Laholm

Köp av linberedningsverk i Laholm.

723

Hettemarks Konfektions AB   Slitmanfabriken AB
Enköping   Sala

Hettemarks har köpt Slitmans fabrikslokal och tomt i Enköping.

724

AB Malmö Strumpfabrik   AB Bryggerimaskiner
Malmö   Malmö

Köp av Bryggerimaskiners tomt och lokaler.

725

AB Nobel-Kläder   AB Åsedakläder
Hässleholm   Åseda

Köp av Åsedakläders tillverkning av uniformer.

Läder-, hår- och gummivaruindustri

726

Rolf Nilssons AB   Gyllene Gripens Skofabriks AB
Åskloster   Malmö

Köp av Gyllene Gripens varumärken och kollektioner för hösten 1967.

390

727

Ulvsunda Gummifabriks AB
Bromma

AB Alpha
Sundbyberg

Köp av Alphas tillverkning av grammofonskivor. Alpha är dotterbolag till L. M. Ericsson, Ulvsunda till Trelleborgs Gummifabrik.

728

Ulvsunda Gummifabriks AB
Bromma

Sweval Rollers AB
Tierp

Köp av Swevals tillverkning av plastvalsar för grafisk industri.

Kemisk och kemisk-teknisk industri

729

John Holmström Maskinaffär AB (Jihå-plast)
Solna

Melka AB
Karlskoga

Köp av Melkas fabrikslokaler i Karlskoga. Jihå tillverkar engångsbägare m. m.

730

Karlskronavarvet AB
Karlskrona

AB Trelleborgsplast
Trelleborg

Köp av Trelleborgsplasts tillverkning av båtar.

731

Nora Tändrörsfabrik AB
Nora

Alvesta Glasbruk
Alvesta

Köp av glasbrukets plastavdelning.

732

AB Parator
Örebro

Svenska Cellulosa AB (SCA)
Sundsvall

SCA har sålt sin tillverkning av glasfiberkåpor för trailers.

391

732 b

AB Uppsalaplast
Uppsala

AB Konstharts
Trelleborg

Det nystartade företaget AB Uppsalaplast övertog under hösten 1967 Konstharts' tillverkning av engångsartiklar av plast för sjukvårdsändamål. Konstharts ägs av Trelleborgs Gummifabrik.

El-, gas- och vattenverk

733

Smålands Kraft AB
Nässjö

Pauliströms Bruk
Pauliström

Smålands Kraft AB, dotterbolag till Skandinaviska Elverk, har köpt Pauliströms eldistribution från Mo och Domsjö.

Byggnadsindustri

734

Svenska Väg AB
Stockholm

Byggnads AB Contractor
Stockholm

Nya Asfalt AB
Stockholm

Svenska Väg AB har köpt 3/4 och Nya Asfalt AB 1/4 av Contractors vägbyggnadsavdelning. Köparna ingår i Johnson-koncernen.

Avtal om samverkan mellan svenska företag

Metall- och verkstadsindustri

735

AGA AB, Lidingö

AB Electrolux, Stockholm

ASEA, Västerås

Kooperativa Förbundet, Stockholm

AB Bahco, Enköping

Svenska Industribyggen AB, Stockholm

AB Calor & Sjögren, Solna

AB Skånska Cementgjuteriet,
Stockholm

AB CTC, Göteborg

AB Stille-Werner, Stockholm

De uppräknade företagen bedriver samarbete för planering och uppförande av kompletta sjukhus och leverans av sjukhusutrustning till u-länder genom det nybildade företaget *Swedish Hospital AB*, som drivs ihop med Swedevelop (fall nr 420).

736

AB Bofors
BoforsAB Johanssons Press- och Hejarverktyg
Karlskoga

Produktionssamarbete, bl. a. i form av legotillverkning hos Johanssons.

737

AB Bofors, Bofors

Nordiska Värme-Sana AB, Malmö

AB Götaverken, Göteborg

AB Svenska Flygmotor, Trollhättan

Kockums Mek. Verkstads AB
MalmöUddeholms AB
Uddeholm

Företagen bildade under sommaren 1967 ett gemensamt ägt bolag, *AB Monitor*, för samverkan inom kärnkraftområdet. Samt-

393

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

liga företag tillverkade och sålde tidigare komponenter till kärnreaktoranläggningar. Monitor samarbetar med det amerikanska företaget Westinghouse vid offerter på reaktor­anläggningar.

738

AB Bröderna Sohlbergs Mekaniska Verkstad, Forshaga

AB Arne Bäckman, Filipstad

Ragnar O. Lindholm AB, Karlstad

Intimt samarbete inom produktion och försäljning.

739

Coronaverken AB

Göteborg

AB Electrolux

Stockholm

CTC tillverkar större tvättmaskiner för Electrolux.

740

Eldon AB

Nässjö

OSSVE

Oskarshamn

Avtal om försäljningssamarbete. OSSVE är en skyddad verkstad.

741

Elektriska AB AEG

Solna

Jerfed Grafström AB

Örnsköldsvik

Avtal om samarbete rörande produktion och marknadsföring av kuggväxlar.

742

Elektroheli­os Industriapparater AB Svenska Maskin AB Greiff
Stockholm Stockholm

Avtal om försäljningssamarbete för anläggningar för industriell produktmålning.

743

Eriksbergs Mekaniska Verkstads AB, Göteborg
 AB Götaverken, Göteborg
 Kockums Mekaniska Verkstads AB, Malmö
 AB Nydqvist & Holm (NOHAB), Trollhättan

Samarbete för konstruktion, försäljning och tillverkning av ny fartygsmotor i gemensamt ägt företag med namnet *United Diesel AB*.

744

Eriksbergs Mekaniska Verkstads AB, Göteborg
 AB Götaverken, Göteborg
 Kockums Mekaniska Verkstads AB, Malmö
 AB Lindholmens Varv, Göteborg
 Uddevallavarvet AB, Uddevalla
 Sveriges Varvsindustriförening, Göteborg

De uppräknade företagen har bildat *Varvsindustrins Datacentral AB* för bl. a. datastyrd produktionsplanering.

745

Exoverken AB
 Kalmar

Aug. Hansons Gjuteri
 Halmstad

Avtal om samarbete rörande produktion och försäljning av sanitetsgjutgods.

746

AB Hägglund & Söner
 Örnsköldsvik

AB Bröderna Anderssons Verkstäder
 Rossön

Samarbetsavtal om försäljning och tillverkning av Anderssons truckar och skogsmaskiner.

395

747

AB Iföverken, Bromölla

AB Skånska Cementgjuteriet, Malmö

Svenska Stålpressnings AB, Olofström

Avtal har ingåtts rörande prefabricerade element för badrum och kök.

748

Järnkonst AB

Landskrona

AB Thulinverken

Landskrona

Avtal om produktions- och försäljningssamarbete i syfte att skapa ett komplett program för elektrisk uppvärmning av bostäder m. m. Järnkonst tillverkar elvärmeradiatorer, Thulinverken ett patenterat system för ventilerad elvärme.

749

KAFAK AB

Selånger

Brown Boveri Svenska AB

Stockholm

KAFAK tillverkar ställverkskonstruktioner samt manöver- och kontrollutrustningar. Genom avtalet kan KAFAK leverera kompletta paketylösningar.

794 b

Axel Kistner AB

Göteborg

Svenska Radio AB

Stockholm

Axel Kistner AB, dotterbolag till AB Astra, slöt 1967 ett samarbetsavtal gällande utvecklingsarbete inom medicinsk elektronik med Svenska Radio AB, ett dotterbolag till L. M. Ericsson. Kistner har drygt 100 anställda och en årsomsättning på ca 18 mkr.

396

750

Kockums Mekaniska Verkstads AB   Karlskronavarvet AB
Malmö   Karlskrona

Långtgående samarbete mellan varven rörande teknisk utveckling, produktion och marknadsföring.

751

AB Parator   Smedjebackens Valsverks AB
Örebro   Smedjebacken

Avtal om samarbete rörande marknadsföring av containers och lastpallar i Sverige och utomlands.

752

6 företag i Värnamo-trakten, bl. a. Värnamo Maskin AB

Gemensamt försäljningsbolag har bildats med kontor i Los Angeles.

Jord- och stenindustri

753

Gullhögens Mineralull AB   Minwool AB
Billesholm   Katrineholm

Avtal om samarbete rörande samordning av företagens produktion och försäljning av mineralullsprodukter. Avtalet är ett resultat av ett samarbetsavtal mellan de båda företagens moderbolag AB Gullhögens Bruk och Ytong AB.

754

Yxhults Stenhuggeri AB   Gropptorps Marmor AB
Hällabrottet   Katrineholm

Ett samarbetsavtal rörande brytning, produktion och produktutveckling. På försäljningssidan sker samarbete genom det gemensamt ägda *Stenbrukens Försäljnings AB*.

Träindustri

755

Bronäs Industri AB
Värmlands Bro

Karlskronavarvet AB
Karlskrona

Ett avtal om produktions- och försäljningssamarbete beträffande den s. k. Karlskrona-villan. Karlskronavarvet upphör med villatillverkningen. Bronäs omsätter ca 20 mkr per år.

756

Edvin Gardmo AB
Sundsvall

AB Hammars Mek. Verkstad
Nyland

Avtal om samarbete avseende teknisk utveckling av system för längdpaketering av sågade trävaror.

757

AB Jakobssons Industrier, Säffle
Svaneholms AB, Svanskog
Högboda Industrier
Skogsägareföreningen, Årjäng
AB Åmåls Skepps- och Speditionskontor, Åmål

De uppräknade företagen har avtalat att gemensamt anlägga ett längdsorterings- och paketeringsverk för sågade trävaror vid djuphamnen i Åmål. För ändamålet har ett särskilt bolag bildats med namnet *Modern Trähantering*.

757 b

Mellansvenska Snickericentralen ek.för.
(MSC)

Hösten 1967 bildades Mellansvenska Snickericentralen av 13 snickeriföretag i Södermanland, Östergötland och Närke i syfte att främja medlemmarnas ekonomiska intressen bl. a. genom

försäljning av deras produkter. Föreningen sköter all anbudsgivning och fakturering av medlemmarnas tillverkning när anbudssumman överstiger 1000 kr. Avtalet är infört i kartellregistret.

758

40 sågverk i Dalarna och Gästrikland

AB Sågverksintressenter, en sammanslutning av ca 40 mindre sågverk i Dalarna och Gästrikland, meddelade 1967, att avancerade planer på ett gemensamt försäljnings- och förädlingsbolag för sågverken diskuterats.

Massa- och pappersindustri

759

AB Industrileveranser
Norrköping

Persöner AB
Ystad

Avtal har träffats i syfte att effektivisera insamlingen av pappersavfall.

760

Uddeholms AB
Uddeholm

Billeruds AB
Säffle

Förhandlingar inleddes under 1967 mellan Uddeholm och Billerud om betydande byten av skogsmark för att uppnå rationellare drift i fråga om virkesförsörjningen.

761

Uddeholms AB
Uddeholm

Billeruds AB
Säffle

Gemensamt bolag för databehandling, *AB Värmlandsdata*.

399

Grafisk industri

762

AB Akademiförlaget Gumperts, Göteborg

AB Magn. Bergvall, Stockholm

A. V. Carlsons Bokförlags AB, Stockholm

AB Skolbokscentralen, Stockholm

Svensk Läraretidnings Förlags AB, Stockholm

AB Svenska Bokförlaget, Stockholm

Uniskol AB, Stockholm

Genom det nybildade företaget *AB Läromedelsförlagen P. A. Norstedt & Söner* — *Albert Bonnier* har de nämnda företagen inom läromedelsområdet samordnat sin skolboksutgivning. Avsikten är att åstadkomma en större specialisering mellan de olika företagen.

Livsmedelsindustri

763

Jämtlands Läns Mejeriförening

Jämtlands Slakteriförening

Lantmännens Centralförening i Jämtlands Län

Sundsvalls Mjökcentral

Hudiksvallsortens Mejeriförening

Ljurdalsortens Mjeriförening

De nämnda producentföreningarna har beslutat att bilda *Nedre Norrlands Producentförening (NNP)* med uppgift att verka för samordning av de 12 ekonomiska branschföreningarna inom jordbruket i nedre Norrland. Avsikten är att senare ta upp frågan om en eventuell fusion.

400

764

Kristianstad-Blekinge Slakteriförening
Kristianstad

Tre Kök AB
Stockholm

Kristianstad-Blekinge Slakteriförening beslöt 1967 att ingå som delägare i Tre Kök AB, ett försäljningsbolag för köttkonserver, tillverkade av Scan, Kalmar Läns Slakterier och Kronobergs Läns Slakteriförening. Samgåendet motiverades av ökad konkurrens från vissa öststater och av önskemål från handeln om en rationalisering av sortimentet.

Dryckesvaruindustri

765

Grängesbergs Bryggeri AB, Grängesberg
Mariestads Bryggeri AB, Mariestad
AB Sandwalls Ångbryggeri, Borås

De tre bryggerierna bildade 1967 ett gemensamt ägt inköps- och marknadsföringsbolag *AB Tre Bryggare* i Stockholm. Det upp-gavs, att den nya enheten skulle bli den tredje största på den svenska marknaden efter Pripps och KF med en marknadsandel på ca 5 procent.

Textil- och sömnadsindustri

766

AB Skyddskläder
Fristad

AB Sintex
Årjäng

Företagen startade våren 1967 en fabrik med 50 anställda i Portugal för tillverkning av arbetskläder och regnplagg. Produktionen exporteras till de övriga EFTA-länderna.

401

Kemisk och kemisk-teknisk industri

767

AB Bofors
Bofors

AB Ferrosan
Malmö

Bofors och Ferrosan har bildat företaget *Norfarma* i Oslo för att intensifiera marknadsföringen av företagens farmaceutiska specialiteter.

768

Bolidens Gruv AB
Stockholm

Svenska Cellulosa AB
Sundsvall

Ett samarbetsavtal om tillverkning och försäljning av flytande svaveldioxid. SCA tillverkar och Boliden levererar svavelkis och marknadsför den färdiga produkten flytande svaveldioxid.

769

AB Bonnierföretagen
Stockholm

Svenska Industri AB Galvanoplast
Huddinge

Företagen har gemensamt startat *Condulite International AB* för marknadsföring av produkter för bl. a. korrosionsskydd.

770

Kooperativa Förbundet
Stockholm

LKB-Produkter AB
Mariehäll

KF och LKB har startat ett nytt gemensamt företag *Aminkemi AB*, för forskning och utveckling inom modern tvättkemi samt för tillverkning av det nya tvättmedlet NTA.

El-, gas- och vattenverk

771

Statens Vattenfallsverk
Stockholm

Norrköpings Kommunala Affärsverk
Norrköping

Samarbete har etablerats rörande gemensam tillbyggnad av kraftvärmeverket i Norrköping med ett nytt oljeeldat aggregat.

Svenska företags köp av utländska företag eller anläggningar

Metall- och verkstadsindustri

771 b

ASEA

Västerås

Construcciones Eléctricas

ASEA de Sabadell, S.A. (ASEA-CES)

Sabadell, Spanien

ASEA-koncernen förvärvade under 1967 ytterligare 25 % av aktierna i ASEA-CES utöver de 50 % ASEA tidigare ägde. ASEA-CES ingår därefter som dotterbolag i ASEA-koncernen. Företaget bildades 1963 i samarbete mellan ASEA och ett spanskt företag och tillverkar motorer, apparater och ställverk.

771 c

ASEA

Västerås

H. Følsgaard Handel A/S

Danmark

ASEA-koncernen förvärvade 1967 ett av de större elgrossistföretagen i Danmark, H. Følsgaard Handel A/S. Det danska företaget är formellt dotterbolag till AB ASEA—SKANDIA.

772

Associated Cargo Gear AB (ASCA)

Göteborg

Cargocover S. A.

Spanien

ASCA, som marknadsför lastluckor och ägs av Götaverken, Eriksberg och Kockum, har köpt hälften av aktierna i ett spanskt lastlucksföretag. Avsikten är att skapa en internationell organisation för konstruktion och försäljning av lastluckor m. m.

773

AB Electrolux
Stockholm

A/S Elektra
Eidsvoll, Norge

Electrolux har genom sitt norska dotterföretag Norsk Helios A/S köpt aktiemajoriteten i A/S Elektra, tidigare ägt av ASEA:s norska dotterbolag A/S Per Kure. Elektras årsomsättning är 25 mkr, och tillverkning sker av spisar och ugnar.

774

AB Electrolux
Stockholm

A/S Atlas
Danmark

En sammanslagning har skett av Electrolux danska dotterbolag A/S Elektroheliös och det danska företaget Atlas avdelning för hushållsprodukter till ett gemensamt bolag med Electrolux som majoritetsägare. Det nya företagens årsomsättning är 100 milj. dkr. Företaget tillverkar kylskåp, hushållsapparater, köksinredningar m. m.

775

Essem Metotest AB
Skultuna

Smiths Industries Ltd.
England

Essem Metotest, som tillhör Svenska Metallverken, har köpt Smiths tillverkning och försäljning av ultraljudapparater för industriellt bruk. Förvärvet innebar en breddning av Essems program för automatisk kvalitetskontroll.

Fall nr 776 utgår.

777

Nyby Bruks AB
Torshälla

Tailor Stainless Metals Ltd.
England

Nyby Bruk, som är dotterbolag till Grängesbergsbolaget, har köpt ett engelskt grossistföretag i rostfritt stål.

405

778

AB Purac
Lund

ADKA-MATIC GmbH
Västtyskland

AB Purac, som är dotterbolag till AB Tetrapak, har köpt det tyska företaget ADKA-MATIC. Båda tillverkar anläggningar för fiberåtervinning och vattenrening.

779

Sandvikens Jernverks AB
Sandviken

Bruno Löffel AG
Wien, Österrike

Sandvikens Jernverks AB har genom sitt dotterbolag i Österrike förvärvat verktygsfabriken Bruno Löffel, som tillverkar gängverktyg av hårdmetall.

780

Sunds AB
Sundsbruk

E. Schou Andersen & Co
Köpenhamn, Danmark

Sunds AB, dotterbolag till SCA, har köpt en dansk tillverkare av formsprutmaskiner för plastindustrin.

781

Telefon AB L. M. Ericsson
Stockholm

Alambres y Cables
Venezulanos C. A.
Venezuela

L. M. Ericsson har köpt 1/4 av aktierna i en kabelfabrik i Venezuela.

Träindustri

782

Kågéns Industrier AB
Tranås

Kågéns Kontorssystemer A/S
Oslo, Norge

Kågéns har köpt samtliga aktier i det tidigare norskägda företaget Kågéns Kontorssystemer. Tillverkning av kontorsmöbler.

Tobaksindustri

788

Svenska Tobaks AB
Stockholm

N. V. Elisabeth Bas Sigarenfabrieken
Boxtel, Holland

Köp av holländskt företag i cigarrbranschen.

Textil- och sömnadsindustri

788 b

Mölnlycke AB
Göteborg

Duni-France S.A.
Frankrike

Mölnlycke förvärvade under 1967 den av Duni-France bedrivna produktionen och försäljningen av bl. a. blöjor.

789

Mölnlycke AB
Mölnlycke

A/S Saba
Tönsberg, Norge

Företagen hade tidigare licenssamarbete inom hygienområdet. Sabas omsättning är 20 milj. nkr.

Kemisk och kemisk-teknisk industri

790

AB Astra
Södertälje

Lematte & Boinot
Frankrike

Astra har köpt ett franskt läkemedelsföretag med dotterbolag i Belgien och en omsättning på 16 mkr. Tillverkning: substanser, farmaceutika och förpackningar.

408

Utländska företags köp av svenska företag eller anläggningar

Metall- och verkstadsindustri

	791
Farrington Manufacturing Co. USA	Citograf AB Jämjöslätt

Farrington uppges vara ledande i världen inom dataskrivningsområdet. Citograf i Jämjöslätt (Karlskrona) tillverkar bl. a. adressmaskiner och har ca 100 anställda.

	792
Thrige-Titan A/S Danmark	AB Electrolux Stockholm

Thrige-Titan, som till 30 procent ägs av ASEA, har köpt Electrolux tillverkning och försäljning av assynkronmotorer, som tidigare tillverkades i Västervik.

	793
The Vendo Co. Kansas City, USA	Scandomat-Automater AB Sundbyberg Euromat AB Sundbyberg

Vendo Co. uppges vara världens ledande tillverkare av bl. a. automater. Årsomsättningen är över 500 mkr. Euromat har sedan starten varit ett vilande bolag.

Livsmedelsindustri

794

Pepsico, Inc.
New York, USA

AB Chokladfabriken Coralli
Hälsingborg

AB General Nordic
Hälsingborg

Det amerikanska företaget Pepsicola har avtalat att förvärva 75 procent av aktierna i Coralli, som bl. a. tillverkar Meditol, har en årsomsättning av 9 mkr och 115 anställda. General Nordic är dotterföretag till Coralli. Köpet blev definitivt i mars 1968. (Se även fall nr 227.)

Läder-, hår- och gummivaruindustri

795

The Firestone Tire & Rubber Co.
Akron, USA

Firestone-Viskafors AB
Viskafors

Firestone Tire & Rubber Co., som är en av världens största gummivaruproducenter med en årsomsättning på ca 10 miljarder kr, har köpt 51 procent av aktierna i Firestone-Viskafors. Detta företag hade bildats genom en sammanslagning av Firestone Gummi AB, Solna, Viskafors Gummifabriks AB, Viskafors, och Skandinaviska Gummi AB, Tvååker, vilka tillsammans omsatte 100 mkr och hade 1000 anställda. Formellt genomfördes transaktionen under 1968.

Avtal om samverkan mellan svenska och utländska företag

Metall- och verkstadsindustri

796

Alexon-Pac AB Borås	Fr. Hesser Maschinenfabrik AG Stuttgart, Västtyskland
------------------------	--

AB Nydqvist & Holm (NOHAB)
Trollhättan

Samarbetsavtal mellan Alexon-Pac AB och de båda andra företagen beträffande seriemässig framställning av Alexons förpackningssystem.

797

AB Atomenergi Stockholm	Allgemeine Elektrische Gesellschaft (AEG) Västtyskland
----------------------------	---

Samarbete för utveckling av en s. k. Breed-reaktor.

798

Billman Regulator AB Huddinge	Carlo Gavazzi S. p. A. Milano, Italien
----------------------------------	---

Omfattande samarbetsavtal syftande till en samordning och harmonisering av företagens resurser i ett antal länder. Billman har köpt 95 procent av aktierna i Gavazzis franska och 49 procent av aktierna i det tyska dotterbolaget. Gavazzi har köpt 91 procent av aktierna i Billmans holländska dotterbolag. Gavazzi övertog representationen i Italien, Schweiz och Österrike av Billmans elektriska produkter. Billman representerar Gavazzis teknik för elektronisk styrning för bl. a. konstfiberindustri och fartyg. Billmans omsättning är 89 mkr, Gavazzis 25 mkr.

799

Graningeverkens AB
Bollstabruk

Great Lakes Carbon Corp.
New York, USA

Företagen har bildat ett gemensamt bolag, *Great Lakes Carbon Sweden AB*, för tillverkning av grafitelektroder. Fabriken, som byggs med bl. a. lokaliseringsmedel och lån från Sveriges investeringsbank, beräknas vara färdig i slutet av år 1969. Det amerikanska företaget är en av världens största producenter av grafitprodukter.

800

Husqvarna Vapenfabriks AB
Huskvarna

Hämmerli AG Jagd- und
Sportwaffenfabrik
Lenzburg, Schweiz

Försäljningssamarbete rörande symaskiner.

801

Husqvarna Vapenfabriks AB
Huskvarna

Kochs Adler AG
Västtyskland

Försäljningssamarbete rörande symaskiner.

802

Kockums Mekaniska Verkstads AB
Malmö

OY Wärtsilä
Helsingfors, Finland

Samarbete ifråga om teknisk systemutveckling i samband med att SAAB levererat datamaskinanläggningar till Wärtsilä av samma typ som till Kockums.

803

Kockums Mekaniska Verkstads AB
Malmö

Odense Staalskibsværft
(Lindövarvet)
Odense, Danmark

Utvidgning av samarbetsavtal från 1964 till att omfatta samtliga delar av företagets verksamhet, bl. a. konstruktion, produktion,

forskning och inköp. Det danska varvet ägs av A. P. Møller-koncernen.

804

AB Mecman
Stockholm

Egri Feinarmaturenfabrik
Budapest, Ungern

Samarbetsavtal ifråga om marknadsföring, service och produktion av tryckluft- och hydraulcylindrar samt styrsystem för mekanisering och automatisering. Mecman är dotterbolag till AB Bahco. Egri har ca 3000 anställda.

805

A. Nihlén & Co AB
Hälsingborg

Hjort-Conveyor A/S
Köpenhamn, Danmark

C. M. Industrial Associates, Inc.
Washington, USA

Samarbetsavtal ifråga om marknadsföring, produktutveckling och utbyte av know-how rörande interna transportanläggningar.

806

Nyby Bruks AB
Torshälla

Hackman & Co
Finland

Produktionssamarbete innebärande bl. a. startande av ett gemensamt dotterbolag, *Putkihackman AB*, för tillverkning av svetsade rostfria rör och rördelar. Nyby ägs av Grängesbergsbolaget.

807

AB Pumpindustri
Göteborg

A. Ahlström OY, Karhula Bruk
Kotka, Finland

Samarbete rörande gemensam marknadsföring i Europa genom organet *Scanpump*. Samarbetet omfattar också produktförädling och visst utbyte av know-how. Produktionen omfattar pumpar

413

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

för bl. a. celluloosa-, pappers- och kemisk industri. AB Pumpindustri är dotterföretag till AB Wilh. Sonesson.

808

SAAB AB
Linköping

T. R. W., Inc.
USA

Samarbetsavtal rörande framställning av framtida forskningssatelliter.

809

AB Svenska Kullagerfabriken
Göteborg

Pretis
Sarajevo, Jugoslavien

Samarbetsavtal rörande tillverkning och försäljning av kullager, innebärande bl. a. att Pretis tillverkar SKF:s kullager i Jugoslavien och SKF säljer dem i eget namn. SKF har tillskjutit 49 procent av kapitalet i det utvidgade företaget.

810

AB Wicanders Korkfabriker
Linköping

Cherry-Burrell Corp.
Chicago, USA

Företagen har bildat ett gemensamt bolag för utveckling och tillverkning av förpackningsmaskiner i *Alka-Burrell AB*.

Jord- och stenindustri

811

ASEA
Västerås

S.D.C. Ltd.
Irland

Samarbetsavtal ifråga om syntetiska diamanter. Två nya gemensamt ägda bolag har bildats: *Scandiamant AB*, som övertar verktygstillverkningen och framställningen av syntetiska diamanter, samt *Diadur AB*, som övertar tillverkning och försäljning av dia-

mantprodukter för industriellt bruk från ASEA:s anläggningar i Robertsfors. ASEA och S.D.C. har avtalat om försäljnings- och tekniskt samarbete.

812

Trafik AB Grängesberg-Oxelösund   A/S Korsör Glasværk
Stockholm   Korsör, Danmark

Avtal om att bygga ett stort nytt glasverk i Korsör, till vilket de båda bolagens planglasproduktion koncentreras.

813

Ytong AB   Rheinische Kalksteinwerk GmbH
Falköping   Wülfrath, Västtyskland

Gemensamt bolag har bildats för samordning av produktion och försäljning av lättbetong i Nordrhein-Westfalen.

Massa- och pappersindustri

814

Billeruds AB   The Mead Corp.
Säffle   Dayton, USA

Samarbete rörande tillverkning och marknadsföring av transportförpackningar i Europa. Företagen har gemensamt förvärvat lika stora minoritetsintressen i Altonaer Wellpappfabrik GmbH, Hamburg.

814 b

AB Åsiverken   Nateva Oy
Åmål   Finland

Åsiverken och Nateva Oy inledde 1967 ett produktions- och försäljningssamarbete ifråga om handväskor och kappsäckar. Åsiverken har ett drygt 100-tal anställda.

415

Livsmedelsindustri

815

Wasabröd AB
Filipstad

Borden Foods, Inc.
New York, USA

Samarbete rörande tillverkning av s. k. snacksprodukter i Sverige. Ett särskilt bolag *Old London Wasa AB* har bildats för ändamålet. I detta äger Wasa och Borden hälften var. Borden är ett av världens största livsmedelsföretag med en årsomsättning på över 8 miljarder kr.

Dryckesvaruindustri

816

Tingsryd Bryggeri AB
Tingsryd

Bass Charrington
England

Samarbete innebärande bl. a., att Bass-öl importeras i tankar och lagras, filtreras och tappas i Sverige.

Textil- och sömnadsindustri

817

AB J. A. Wettergren & Co
Göteborg

A/S Favör Konfeksjonsfabrikk
Namsos, Norge

Samarbete rörande marknadsföring i Sverige och Norge. Favör säljer Wettergrens bomulls- och tonårskollektioner, medan Wettergrens säljer Favörs ytterplagg och dambomull i Sverige.

818

AB J. A. Wettergren & Co
Göteborg

Firma Master Konfeksjon
Hamar, Norge

Samarbetsavtal rörande marknadsföring av jackor, byxor och andra herrkläder.

416

824

Plast AB Cipax
Bredaryd

OY Plastex
Finland

Cipax, som bl. a. tillverkar olika slags kärl och cisterner av plast, inledde 1967 ett försäljningssamarbete med den finländska plastproducenten OY Plastex. Cipax har ett femtiotal anställda och en årsomsättning på ca 5 mkr.

825

Svenska Cellulosa AB (SCA)
Sundsvall

Evers & Co A/S
Köpenhamn, Danmark

Avtal rörande koncentration av tillverkningen av vinylgolvplattor till SCA:s fabrik i Holmsund samt om ett utvidgat försäljningssamarbete.

Företagssamgåenden inom industrin 1958—1964

Komplettering av sammanställningarna i "Näringsliv i omvandling" och "Sammanslagningar och samarbetsavtal i svensk industri 1963—64" med köp, sammanslagningar och samarbetsavtal som av olika skäl inte medtagits i dessa publikationer.

Köp och/eller sammanslagningar av svenska företag

Köparföretag

Köpt företag

Metall- och verkstadsindustri

1958

B 1

AB Ahlsell & Rylander
Stockholm

AB Rör & Sanitet
Malmö

Ahlsell & Rylander, numera Ahlsell & Ågren AB, förvärvade 1958 AB Rör & Sanitet i Malmö som bedrev handels- och agenturverksamhet inom sanitetsbranschen. Ahlsell & Rylander hade ca 650 anställda.

1959

B 1 b

AB Ahlsell & Rylander
Stockholm

AB Sanitet
Stockholm

Ahlsell & Rylander, numera Ahlsell & Ågren AB, förvärvade 1959 samtliga aktier i grosshandels- och agenturföretaget AB Sanitet.

B 1 c 1964
 Alfa-Laval AB AB Raméns Patenter
 Stockholm Stockholm
 Koncernoms. 1963: 920 mkr Oms. 1962/63 (18 mån.): 10 mkr

Alfa-Laval förvärvade i januari 1964 aktierna i AB Raméns Patenter inklusive ett par svenska och ett kanadensiskt dotterbolag. Raméns Patenter tillverkar och säljer vissa typer av värmeväxlare och industnstningsapparatur till bl. a. cellulosaindustrin.

B 1 d 1959
 Alimak-Verken AB Engströms Mekaniska Verkstäder
 Skellefteå Stockholm

Engströms Mekaniska Verkstäder i Västberga utanför Stockholm förvärvades i november 1959 av Alimak-Verken AB, Skellefteå. Driften vid Engströms Mekaniska hade upphört dagarna före köpet. Alimak-Verken avsåg att i de nyförvärvade lokalerna tillverka byggnads- och gruvmaskiner och sysselsätta ett 50-tal man.

B 2 1963
 AB H. Anderssons Värme Bollnäs Rörlednings AB
 Stockholm—Umeå Bollnäs
 Koncernoms. 1962: 103 mkr

AB H. Anderssons Värme, en rörkoncern i vilken AB Calor & Sjögren är den största enheten, förvärvade 1963 aktierna i Bollnäs Rörlednings AB.

B 3 1964
 AB H. Anderssons Värme Rörlednings AB Celsius
 Stockholm—Umeå Malmö
 Koncernoms. 1963: 103 mkr

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

Värmelednings AB Celsius
Göteborg
Koncernoms. 1963: 21 mkr

AB H. Anderssons Värme, i vilket AB Calor & Sjögren är den största enheten, förvärvade 1964 Celsius-koncernen.

	1958	B 4
AB H. Anderssons Värme Stockholm—Umeå Koncernoms. 1957: 44 mkr		AB P. A. Sjögren Stockholm

AB H. Anderssons Värme, en rörkoncern med AB Calor & Sjögren som största enhet, förvärvade 1958 AB P. A. Sjögren, som utför reparationer och mindre installationsarbeten i Stockholm.

	1964	B 5
Arenco Electronics AB Vällingby Oms 1963: 27 mkr		Swedish Computer AB (Sweco) Göteborg

Arenco Electronics, dotterbolag till Arenco AB som i sin tur ägs av Svenska Tändsticks AB, förvärvade 1964 samtliga aktier i Sweco. Detta företag tillverkar med ett 25-tal anställda elektroniska totalisatorutrustningar.

	1958	B 6
ASEA Västerås Koncernoms. 1957: 1 332 mkr		AB Graham Brothers Stockholm Oms. 1957: 16 mkr

ASEA förvärvade 1958 samtliga aktier i Graham Brothers som tillverkade hissar. Företagens verksamhet på hissområdet sammanslogs 1961 under namnet *Hiss AB Asea-Graham*.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

B 7 1959
Elektriska Svetsnings AB (ESAB) AB Carl F. Böninger
Göteborg
Koncernoms. 1958: 127 mkr

ESAB förvärvade 1959 för ca 3 mkr AB Carl F. Böninger, sedermera AB Bonex. Böninger ägde bl. a. betydande minoritetsposter i ESAB:s italienska och tyska dotterbolag.

B 8 1960
Elektriska Svetsnings AB (ESAB) AB Esamann
Göteborg
Koncernoms. 1959: 167 mkr

ESAB övertog under 1960 samtliga aktier i AB Esamann. Detta företag uppgick under 1961 genom fusion i ESAB.

B 9 1960
AB Elektroheliol Engwalls Maskin AB
Stockholm Gävle
Oms. 1959: 93 mkr

AB Elektroheliol förvärvade i mars 1960 Engwalls Maskin AB i Gävle som hade tillverkning av kaffe- och diskmaskiner till specialitet. Tillverkningen överflyttades till Elektroheliol fabrik i Alingsås, som därigenom blev landets största ifråga om storköksapparater. Engwalls hade tidigare 50 procent av landets tillverkning av kaffemaskiner. Genom förvärvet skapades möjligheter för längre produktionsserier och därigenom lägre tillverkningskostnader samt ökade chanser på exportmarknaderna.

B 10 1960
Falkenbergs Varv AB AB Kustvarvet
Falkenberg Höganäs
Tillv.värde 1959: 5 mkr

AB Kustvarvet, som gått i konkurs, förvärvades i maj 1960 av

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

AB Falkenbergs Varv. Förutom all maskinell utrustning och inventarier ingick i köpet två fartyg under byggnad på vardera 700 ton dw. Fartygen skulle färdigställas på Falkenbergs Varv. Högnäsvarvet sysselsatte ett 40-tal personer.

	1959	B 10 b
Gjuteri AB Perfekta		AB Arvika Metallfabrik
Arvika		Arvika

I samband med att ägaren av Perfekta år 1959 förvärvade Arvika Metallfabrik skedde en samordning av de båda företagens verksamhet. Perfekta är ett gjuteri och Arvika Metallfabrik bearbetar gjutgodset. Produktionen bestod huvudsakligen av legotillverkningar.

	1960	B 10 c
Nymanbolagen AB		AB Carl Liljefors
Uppsala		Uppsala
Oms. 1958/59: 64 mkr		

Nymanbolagen AB, moderbolag i Monark-Crescent-koncernen, förvärvade under 1960 sportaffären AB Carl Liljefors i Uppsala.

	1960	B 10 d
Wilh. Sonesson AB		AB Sveriges Förenade Filfabriker
Malmö		Traryd
Oms. 1959: 40 mkr		Oms. 1959: 0,7 mkr

AB Wilh. Sonesson förvärvade under 1960 aktiemajoriteten i AB Sveriges Förenade Filfabriker.

	1963	B 11
AB Stängselnät i Rydsgård		AB Hörle Tråd
Rydsgård		Värnamo
Tillv.värde 1962: 11 mkr		Tillv.värde 1962: 3,7 mkr

AB Stängselnät i Rydsgård, som tillverkar stängselnät, järntråd,

grindar, trådspik, taggtråd och kätting, förvärvade i början av 1963 AB Hörle Tråd av dess tidigare moderbolag Edw. H. Thomé AB. I samband med avtalet förband sig säljaren att under en tioårsperiod inte importera sexkantsnät och flätverktyg eller inköpa sådana produkter från annan än AB Stängselnät i Rydsgård. Avtalet infördes därför i kartellregistret. Stängselnät sysselsatte närmare 200 anställda, Hörle Tråd ca 50.

B 11 b	1958	
Svenska AB Bromsregulator		AB Thulinverken
Malmö		Landskrona
		Oms. 1957: 9 mkr

AB Thulinverken förvärvades 1958 av Bromsregulator. De båda företagen hade sedan lång tid en viss ägargemenskap och ett samarbete på licensbasis. Thulinverkens tillverkning omfattade i första hand tryckluftsbromsar. Numera är huvudprodukten en tågbrömsregulator och vid sidan därav tillverkas bl. a. fläktprodukter. Bromsregulator bedriver numera ingen egen tillverkning i Sverige. Däremot tillverkas tågbrömsregulatorer genom dotterbolag och på licens i ett stort antal länder.

B 12	1958	
Svenska AB Gasaccumulator (AGA)		AB Vabix
Lidingö		Sollentuna
Koncernoms. 1957: 427 mkr		Oms. 1958: 0,7 mkr

AGA förvärvade 1958 aktiemajoriteten i AB Vabix, som tillverkar cirkulationspumpar och radiator detaljer för värmeinstallationer.

B 12 b	1959	
Svenska Aeroplan AB		Elkans Musikhandel AB
Linköping		Göteborg

SAAB förvärvade 1959 samtliga aktier i Elkans Musikhandel AB, vars namn därefter ändrades till *Saab Electronic AB*.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

1963

B 13

Svenska Aeroplan AB (SAAB)
Linköping

Machine Trading AB

Koncernoms. 1962: 781 mkr

SAAB förvärvade under 1963 Machine Trading AB.

1959

B 14

Säfveåns AB
Göteborg

AB Svetsmekano

Göteborg

Oms. 1958: 9,4 mkr

Säfveån, ett investeringbolag med anknytning till Skandinaviska Banken, övertog 1959 samtliga aktier i AB Svetsmekano från Skandinaviska Banken. Svetsmekano, numera AB Pullmax, förvärvades 1964 av Grängesbergsbolaget.

1958

B 15

Södertälje Verktygs AB (SVAB)
Södertälje

Maskinfirma R. L. Carlstedt

Mälärhöjden

Avtal träffades i februari 1958 att SVAB skulle överta maskinfirma R. L. Carlstedts rörelse i Mälärhöjden. Samtidigt ändrade detta företag namn till Asplundverken AB. De bägge företagen hade sedan flera år drivits under gemensam administration varför det finansiella samgåendet inte inverkar direkt på företagets organisation eller arbetssätt i övrigt. Tillverkningen omfattar bl. a. maskiner för massa- och pappersindustrin, bormaskiner samt specialverktyg. Det totala tillverkningsvärdet var ca 7 mkr.

1962

B 16

Trelleborgs Gummifabriks AB
Trelleborg

Stensholms Fabriks AB (Stefa)

Landskrona

Koncernoms. 1961: 232 mkr

Oms. 1961: 7,7 mkr

Trelleborg förvärvade 1962 Stensholms Fabriks AB, en mekanisk

Jord- och stenindustri

	1962	B 17
Alvesta Glasbruk		AB Björkå Glasbruk
Alvesta		Åseda
Tillv.värde 1961: 1,2 mkr		Tillv.värde 1961: 1 mkr

Ägarna till Alvesta Glasbruk förvärvade i januari 1962 AB Björkå Glasbruk, som gått i konkurs några månader tidigare. Företaget rekonstruerades under namnet *AB Björkå Nya Glasbruk*, men gick åter i konkurs i november 1962.

	1958	B 18
AB Chemosan		Värends Glasbruk
Malmö		Värend
		Oms. 1957: 1 mkr

Sedan Värends Glasbruk gått i konkurs 1958 köptes det av AB Chemosan. Glasbruket lades ned 1963 efter att ha drivits under namnet *Nya AB Värends Glasbruk*.

	1959	B 19
AB Industrivärden		AB Gullhögens Bruk
Stockholm		Skövde
		Koncernoms. 1959/60: 45 mkr

Gullhögens Bruk blev under 1959 ett dotterbolag till AB Industrivärden, ett investmentbolag med anknytning till Svenska Handelsbanken.

	1962	B 20
Nya Murbruksfabrikens i Stockholm AB		Barva AB
Stockholm		Kafjärden
Oms. 1961: 12 mkr		Oms. 1961/62: 2,5 mkr

I december 1962 sålde AB Gullhögens Bruk aktierna i dotterföretaget Barva AB till Nya Murbruksfabrikens i Stockholm

AB som ingick i Johnson-koncernen. Försäljningen av AB Barvas produkter handhas även efter transaktionen av Gullhögens försäljningsavdelning.

Träindustri

B 21	1959
AB Edsbyverken Edsbyn	AB L. A. Jonssons Skidfabrik Östersund
Oms. 1959/60: 11 mkr	Oms. 1958: 0,5 mkr

AB Edsbyverken övertog i februari 1959 AB L. A. Jonssons Skidfabrik i Östersund. Tillverkningen flyttades i maj samma år helt över till Edsbyn, eftersom Östersundsfabriken på grund av nybebyggelse inom Östersunds centrum måste rivas. L. A. Jonssons Skidfabrik tillhörde tidigare Salén-rederierna och tillverkade limmade kvalitetsskidor under namnet "Skimaster".

B 22	1959
Fredells Trävaru AB Stockholm	J. A. Lindroth & Co AB Stockholm
Koncernoms. 1958: 12 mkr	Oms. 1958: 8 mkr

Östra Sveriges Skogsägare sålde i juni 1959 sitt dotterföretag J. A. Lindroth & Co AB till Fredells Trävaru AB i Stockholm. Lindroth är en av landets och Stockholms äldsta handelsträdgårdar. Avsikten var att dess verksamhet skulle fortsätta efter samma linjer och med samma namn och personal som tidigare. I Fredell-koncernen ingår bl. a. Siljans Sågverks AB och Lerdals Sågverks AB.

B 23	1964
AB Företagsfinans Stockholm	Limhamns Träindustri AB Malmö
	Koncernoms. 1964: 76 mkr

AB Företagsfinans inträdde i december 1964 som hälftenägare

i Limhamns Träindustri jämte tillhörande helägda försäljningsbolagen Limhamns Golvindustri AB och Limhamns Plastindustri AB. Koncernens rörelse omfattar tillverkning och försäljning av ekparkett samt golv- och vissa andra byggnadsmateriel av plast. Koncernens fakturering uppgick under 1964 till 75,5 mkr och antalet anställda till ca 1 000. Likviden för de övertagna aktierna erlades med 80 000 nya B-aktier i Företagsfinans. Limhamns Träindustri heter sedan 1967 Tarkett AB.

	1960	B 24
HSB		AB Junoprodukter
Stockholm		Uddevalla
Industrioms. 1959: 53 mkr		Oms. 1960: ca 10 mkr

HSB förvärvade under 1960 AB Junoprodukter från Thordén-koncernen. Junoprodukter tillverkar bl. a. byggnadssnickerier och bröstningar med ca 240 anställda.

	1960	B 25
Norrbottens Träförädlings AB	Hjalmar Nilssons Träförädling	
Luleå	Morjärv	
Oms. 1959: 4 mkr		

Hjalmar Nilssons Träförädling i Morjärv, Norrbotten, som under vintern 1960 försatts i konkurs, såldes i juli samma år av konkursförvaltningen till Norrbottens Träförädlings AB i Luleå. Morjärvsföretagets verksamhet omfattade sågverk, hyvleri, snickeri och trähustillverkning. Avsikten var att snarast möjligt återuppta driften. Genom förvärvet inleddes Morjärvsfabriken i den landsomfattande kedja av snickeri- och trähusföretag som ingår i AB Svenska Trähus.

B 26 1959
 Värmländska Skogsägareföreningen u. p. a. Hällsbäcks Sågverk
 Karlstad Säffle
 Oms. 1958: ca 20 mkr

Hällsbäcks Sågverk utanför Säffle såldes av Åsa-Bolaget, Åmål, i januari 1959 till Värmlands Skogsägareförening. Sågverkets tidigare ägare hade planerat att lägga ned driften, men övertagandet innebar att sågningen kunde fortsätta.

Massa- och pappersindustri

B 27 1959
 AB F. W. Hasselblad & Co Bäckhammars Bruk AB
 Göteborg Bäckhammar
 Oms. 1958: 49 mkr Oms. 1958/59: 25 mkr

Hasselblad förvärvade 1959 Bäckhammars Bruk, ett pappersbruk med ca 400 anställda och tillverkning av oblekt kraftpapper.

B 28 1961
 Mölnlycke AB Nättraby Bruks AB
 Göteborg Nättraby
 Koncernoms. 1960: 173 mkr

Mölnlycke förvärvade 1961 Nättraby Bruk i Blekinge län med pappersbruk och tillverkning av hygienpapper, kräppat papper, cellulosavadd m. m. Antalet anställda uppgick till ca 100.

Grafisk industri

1964

B 29

Gummessons Boktryckeri AB
Stockholm

Tryckeri AB Skandia
Stockholm

Tillv.värde 1963: ca 4 mkr

Tillv.värde 1963: ca 0,9 mkr

Gummessons Boktryckeri förvärvade under hösten 1964 Tryckeri AB Skandia.

1962

B 29 b

Nya Wermlands-Tidningens AB
Karlstad

AB Arvika Nyheter
Arvika

Oms. 1961: 11 mkr

Nya Wermlands-Tidningens AB förvärvade 1962 Arvika Nyheter. Nya Wermlands-Tidningen ägde redan tidigare Arvika Tidning, som efter förvärvet av Arvika Nyheter lades ned.

1960

B 29 c

Nya Wermlands-Tidningens AB
Karlstad

Filipstads Tidning
Filipstad

Oms. 1959: 10 mkr

Nya Wermlands-Tidningen förvärvade 1960 Filipstads Tidning.

1960

B 29 d

Wilh. Sonesson AB
Malmö

Schmidts Boktryckeri AB
Hälsingborg

Oms. 1959: 40 mkr

Wilh. Sonesson förvärvade under 1960 Schmidts Boktryckeri AB.

Livsmedelsindustri

1960

B 30

Almqvists Charkuteri AB
Sollentuna

Slakteri AB Östermalm
Stockholm

Almqvists Charkuteri AB, Sollentuna, förvärvade i april 1960

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

Slakteri AB Östermalm. Avsikten var att Almqvists skulle driva Östermalmsslakteriet som ett dotterbolag.

B 31	1958	
AB Carl Engström		Helsingborgs Spannmål AB
Eslöv		Hälsingborg
Oms. 1957/58: 93 mkr		Oms. 1957: 18 mkr

AB Carl Engström förvärvade i mars 1958 samtliga aktier i Helsingborgs Spannmål AB. Avsikten var att det förvärvade företaget skulle drivas som ett dotterbolag till Carl Engström och underställas dess ledning i Eslöv.

B 32	1964	
Fulcrum AB		Ståhlbom & Co Kvarn AB
Stockholm		Norrköping
		Oms. 1963: 7 mkr

Fulcrum, som ingår i Wenner-Gren-gruppen och har intressen i kvarnindustrin, övertog i december 1964 aktiemajoriteten i Ståhlbom & Co Kvarn AB, vars verksamhet omfattade kvarnrörelse samt tillverkning och försäljning av fodervaror. Kvarnanläggningen låg i centrum av Norrköping vid Motala ström utan anslutning till hamn eller järnväg. En förflyttning av kvarnrörelsen uppgavs därför bli aktuell. Antalet anställda uppgick till ca 30.

B 33	1958	
AB Majornas Ångbageri		Olof Asklunds Ångbageri AB
Göteborg		Göteborg
Oms. 1957: 14 mkr		Oms. 1957: 14 mkr

AB Majornas Ångbageri förvärvade i februari 1958 aktierna i Olof Asklunds Ångbageri AB i Göteborg. Det uppgavs att de båda bageriernas verksamhet även efter samgåendet skulle drivas på samma sätt som tidigare.

1964

B 34

AB Marabou
Sundbyberg
Koncernoms. 1963: 176 mkr

Fjärestads Gård
Vallåkra

Marabou träffade under 1964 avtal om förvärv av Fjärestads Gård i Vallåkra utanför Hälsingborg. Avtalet förutsatte tillstånd om förvärv från Kungl. Maj:t. Detta tillstånd lämnades under 1966. Gårdens areal uppgår till ca 100 hektar. Förvärvet får ses som ett led i Marabous strävanden att tillförsäkra sig lämplig tomtmark för framtida expansion och integration av företagets verksamhet.

Dryckesvaruindustri

1958

B 35

AB Malmö Förenade Bryggerier
Malmö
Koncernoms. 1957/58: 21 mkr

AB Skånebryggerier
Hälsingborg
Oms. 1957/58: 17 mkr

AB Malmö Förenade Bryggerier förvärvade i slutet av 1958 majoriteten av aktierna i AB Skånebryggerier. Likviden erlades med nyemitterade stamaktier samt reverser. Koncernen köptes 1961 av AB Pripp & Lyckholm, sedermera Pripp-Bryggerierna AB och uppgick under 1967 genom fusion i detta företag.

1959

B 36

AB Stockholms Bryggerier
Stockholm
Koncernoms. 1958/59: 190 mkr

Askersunds Bryggeri AB
Askersund
Oms. 1958: 0,9 mkr

Genom sitt dotterbolag AB Nya Centralbryggeriet förvärvade AB Stockholms Bryggerier 1959 Askersunds Bryggeri AB, vars tillverkning därefter lades ned.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

B 37 1959
 AB Stockholms Bryggerier AB Nya Centralbryggeriet
 Stockholm Oms. 1958: 12 mkr
 Koncernoms. 1957/58: 173 mkr

AB Stockholms Bryggerier förvärvade 1959 samtliga aktier i AB Nya Centralbryggeriet.

B 38 1959
 AB Stockholms Bryggerier AB Wexiö Bayerska Bryggeri
 Stockholm Växjö
 Koncernoms. 1957/58: 173 mkr Oms. 1958: 3,8 mkr

AB Stockholms Bryggerier förvärvade 1959 samtliga aktier i AB Wexiö Bayerska Bryggeri.

B 39 1963
 Umeå Bryggeri AB & Co, KB Skellefteå Ångbryggeri AB
 Umeå Skellefteå
 Oms. 1962: ca 5 mkr Oms. 1962: 5,9 mkr

I början av 1963 skedde ett samgående mellan de båda västerbottniska bryggerierna Umeå Bryggeri och Skellefteå Ångbryggeri. Syftet var att samordna de båda företagens resurser och skapa en konkurrenskraftig enhet. Ett intensivt utvecklings- och rationaliseringsarbete uppgavs ha bedrivits inom företagen under de närmaste åren efter samgåendet. I början av 1965 kunde den nya enheten presentera ett gemensamt produktprogram, gemensamma etiketter m. m. Bryggerierna uppträdde därefter under det gemensamma namnet Västerbottensbryggerier AB. Detta företags sammanlagda försäljning uppgick till ca 28 milj. flaskor per år. Antalet anställda var ca 125.

Textil- och sömnadsindustri

1964

B 40

Jonsereds Fabrikers AB
JonseredAB Christofferson & Anderson
Göteborg

Koncernoms. 1963: 59 mkr

Jonsereds Fabrikers AB förvärvade under 1964 aktierna i AB Christofferson & Anderson vars verksamhet därefter samordnades med Jonsereds dotterbolag Hasses Skeppsfournerings AB. Sammanslagningen medförde en viss komplettering av Hasses program och möjliggjorde betydande rationaliseringar.

1959

B 41

AB Nobel-Kläder
HässleholmAB Carl Holten
Vetlanda

Konfektionsföretaget AB Nobel-Kläder i Hässleholm, som tillverkar uniformer, kostymer, blazers och byxor m. m., förvärvade i maj 1959 aktiemajoriteten i AB Carl Holten, Vetlanda. Verksamheten överflyttades därefter till Hässleholm. Samtliga anställda i Vetlanda fick erbjudande att flytta med till Hässleholm.

1960

B 41 b

Wilh. Sonesson AB
Malmö
Oms. 1959: 40 mkrSvenska Bindgarnsfabriken AB
Malmö
Oms. 1959: 12 mkr

Wilh. Sonesson AB förvärvade under 1960 och delvis under 1961 samtliga aktier i Svenska Bindgarnsfabriken AB, som tillverkar tågvirke, kablar, linor m. m.

Läder-, hår- och gummivaruindustri

B 42	1959
AB Svanelunds Skofabrik Göteborg	AB Olsson & Roséns Skofabrik Kumla
Tillv.värde 1958: ca 1 mkr	Tillv.värde 1958: ca 1,5 mkr

AB Svanelunds Skofabrik i Göteborg övertog i februari 1959 AB Olsson & Roséns Skofabrik i Kumla, där driften under tiden närmast före övertaget hade legat nere. Genom förvärvet kunde ca 50 personer, därav en stor del arbetslösa skofabriksarbetare i Kumla, beredas anställning.

Kemisk och kemisk-teknisk industri

B 43	1960
Apotekarsocieteten Stockholm	Apoteksvarucentralen Vitrum Apotekare AB Stockholm

Apotekarsocieteten, som bl. a. svarar för apotekens egen produktion av läkemedel, förvärvade 1960 Vitrum. Detta företag drev grossiströrelse och tillverkning av läkemedel, kemikalier, förbandsvaror och kemiskt glas och hade ca 350 anställda.

B 43 b	1964
A. Johnson & Co HAB Stockholm	Svenska Polystyren Fabriken AB Kävlinge
Chemische Werke Hüls AG Västtyskland	

Johnson-koncernen, som representerar ett antal större utländska tillverkare av kemikalier, basplatser m. m., övertog under 1964 tillsammans med en av sina huvudmän Svenska Polystyren Fabriken AB, den enda svenska tillverkaren av polystyren och vissa andra styrenplaster. Efter övertagandet har en betydande utbyggnad av kapaciteten skett och tillverkning av strängsprutade skivor av styrenplast upptagits. Polystyrenfabriken var tidigare utlandsägd.

1964

B 44

AB Ewos
Södertälje

Almviks försöksgård
Järna

AB Ewos, ett dotterbolag till AB Astra, med en verksamhet omfattande lantbrukskemiska produkter, inköpte under 1964 en försöksgård i Almvik, Järna.

1961

B 45

Liljeholmens Stearinfabriks AB
Stockholm
Oms. 1960: 19 mkr

AB Norrländska Ljustöperiet
Fredriksfors
Oms. 1960: 1,7 mkr

Liljeholmens Stearinfabrik förvärvade 1961 AB Norrländska Ljustöperiet. Detta företag har sedermera bytt namn till AB Norrljus, dit tillverkningen av s. k. kompositionslysljus koncentrerats.

El-, gas- och vattenverk

1958

B 46

ASEA
Västerås

Voxnans Kraft AB
Stockholm

Koncernoms. 1957: 1 258 mkr

För samordning av ASEA:s och det helägda dotterbolaget AB Skandinaviska Elverks (SEV) gemensamma kraftintressen överläts 1958 ASEA:s egna kraftverksanläggningar och vattenfall på det av SEV tidigare helägda dotterbolaget Voxnans Kraft AB. Voxnanbolagets aktiekapital ökades samtidigt från 150 000 kronor till 25 mkr. I samband härmed förvärvade ASEA 65 procent av aktiekapitalet i Voxnan.

B 47 1963
 AB Ludvika Kraftverk AB Nyhammars Bruk
 Ludvika Nyhammar

AB Ludvika Kraftverk, ett dotterbolag till AB Skandinaviska Elverk, övertog under 1963 eldistributionen i Nyhammar från AB Nyhammars Bruk. Övertagandet tillförde Ludvika Kraftverk flera hundra nya abonnenter.

B 47 b 1959
 AB Skandinaviska Elverk Landeryds Elverk
 Stockholm Landeryd
 Koncernoms. 1958: 55 mkr

Elverk förvärvade under 1959 gemensamt med sitt dotterbolag Västbo Kraft AB Handelsbolaget Landeryds Elverk, vars distributionsområde omfattade bl. a. stationssamhällena Landeryd och Broaryd samt Gryteryds kyrkby.

B 47 c 1959
 Smålands Kraft AB Föreningen Storebro-Kraft
 Nässjö
 Oms. 1958: 15 mkr

Smålands Kraft AB, dotterbolag till AB Skandinaviska Elverk, förvärvade i januari 1959 Föreningen Storebro-Krafts distributionsanläggningar och kraftverk.

B 48 1963
 AB Ludvika Kraftverk Söderbärke El. Kraft och Belysnings AB
 Ludvika Söderbärke

AB Ludvika Kraftverk, ett dotterbolag till AB Skandinaviska Elverk, förvärvade under 1963 samtliga aktier i Söderbärke El. Kraft och Belysnings AB med distribution inom Söderbärke Kommun.

1964

B 49—55

Sydsvenska Kraft AB

Gislövsdals El. Distr. förening

Malmö

Glimåkra Elverk

Koncernoms. 1963: 264 mkr

Lidboholms AB

Målilla Möbelfabrik

Skärvete Kraftverk

Stjernerps Gods

Träneortens El. Distributionsförening

Sydskraft övertog under 1964 elektriska distributionsanläggningar av Gislövsdals El. Distributionsförening, Glimåkra Elverk, Lidboholms AB, Målilla Möbelfabrik, Skärvete Kraftverk, Stjernerps Gods och Träneortens El. Distributionsförening. Övertagandet tillförde Sydskraft ca 2000 abonnenter.

1964

B 56

Sydsvenska Kraft AB

Trångfors AB

Malmö

Malmö

Koncernoms. 1963: 264 mkr

Oms. 1964: 4,7 mkr

Sydskraft förvärvade 1964 samtliga aktier i Trångfors AB, som har till uppgift att planera uppförandet av kraftverk i Ljungan.

1958

B 57

Voxnans Kraft AB

Dönje Kraft AB

Stockholm

ASEA överlät 1958 aktierna i Dönje Kraft AB till Voxnans Kraft AB.

1964

B 58

Privat person

AB Ludvika Elektriska Byrå

Ludvika

ASEA sålde under 1964 samtliga aktier i sitt dotterbolag AB Ludvika Elektriska Byrå till en elinstallatör som tidigare var verksam i Storvik.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

B 59

1963

Privat person

AB Västerås Elektriska Byrå
Västerås

ASEA sålde under 1963 samtliga aktier i sitt dotterbolag AB Västerås Elektriska Byrå till en anställd.

Köp och/eller sammanslagningar av delar av svenska företag

Metall- och verkstadsindustri

	1959	B 60
AB BSM-Motorer		Bergbolagen
Stockholm		Lindesberg

Ett av AB Auto Perspect nybildat företag, AB BSM, övertog i april 1959 motoravdelningarna vid Bergbolagen i Lindesberg, som tidigare gått i konkurs. Avsikten var att BSM skulle fortsätta tillverkningen av Berg-Skandiamotorerna. Den tidigare personalen återanställdes.

	1958	B 61
Elektriska AB AEG		Edlund-Securus AB
Solna		Solna
Oms. 1957: 55 mkr		

Elektriska AB AEG förvärvade i januari 1958 den del av Solna-företaget Edlund-Securus AB:s rörelse som avsåg tillverkning av frånskiljare för inom- och utomhusbruk och liknande apparater. Det uppgavs att AEG skulle överflytta denna produktion till sitt dotterbolag i Gävle. Edlund-Securus övriga rörelse, tillverkning av transformatorer m. m., hade tidigare förvärvats av en privatperson och flyttats till Mjölby.

	1958	B 61 b
Eskilstuna Fabriks AB		AB C. E. Johansson
Eskilstuna		Eskilstuna
Oms. 1957: 5,9 mkr		Oms. 1957: 11 mkr

Eskilstuna Fabriks AB, som bl. a. tillverkar olika slags kedjor

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

och är dotterbolag till Bultfabriks AB, förvärvade 1958 AB C. E. Johanssons maskiner och tillverkningsrätt för cykelkedjor.

B 62	1960	
AB El- och Gassvetsning Göteborg		Drufvefors Väfveri AB Lerum
Tillv.värde 1959: 4,6 mkr		Oms. 1959: 2,4 mkr

AB El- och Gassvetsning i Göteborg, som tillverkar maskiner, apparater och tillbehör för gas- och elektrisk svetsning samt svets-elektroder, förvärvade i juni 1960 Drufvefors Väfveri AB:s anläggningar i Hedefors, Lerum. Avsikten var att svetsningsföretaget genom förvärvet skulle utöka och komplettera vissa delar av tillverkningen. Köpet innebar att AB El- och Gassvetsning garderade sig för en tillfredsställande expansion under lång tid framåt med hänsyn till företagets svårigheter att expandera inom de tidigare lokalerna i Göteborg.

B 63	1963	
Gunnebo Bruks AB Gunnebobruk		Graningeverkens AB Bollstabruk
Oms. 1962: 35 mkr		Tillv.värde 1962: 45 mkr

Gunnebo förvärvade 1963 Graningeverkens utrustning och tillverkning av emballagetråd. Tillverkningen överfördes till Gunnebos fabrik i Sundsvall.

B 64	1958	
Chr. Olsson i Ystad AB Ystad		SJ:s huvudverkstad Ystad

Under hösten 1958 träffades avtal att Chr. Olsson i Ystad AB, sedermera ett dotterbolag till Kockums Mekaniska Verkstads AB, skulle förvärva SJ:s huvudverkstad i Ystad för ett belopp av 565 000 kr. Köparen avsåg att i verkstaden sysselsätta ca 100 man och förband sig att i första hand för sin verksamhet över-

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

ta dem som tidigare varit anställda vid verkstaden. Förvärvet innebar att man kunde undvika en planerad nedläggning av SJ-verkstaden.

	1961	B 64 b
AB Plåtmanufaktur Malmö		AB Fyrtornet Göteborg

PLM förvärvade 1961 Fyrtornets utrustning för produktion av sammansatta förpackningar.

	1961	B 64 c
AB Plåtmanufaktur Malmö		AB Skandiakonserv Ellös

PLM förvärvade 1961 det av KF ägda Skandiakonservs utrustning för produktion av sammansatta förpackningar.

	1964	B 65
AB Securitas Alarm Stockholm		AB Telesignal Stockholm Oms. 1963: 0,4 mkr

Securitas Alarm förvärvade i början av 1964 tillverkningen av viss brandalarmutrustning av AB Telesignal, dotterbolag till Allmänna Brandredskapsaffären AB. Telesignal upphörde under sommaren 1964 helt.

	1963	B 65 b
AB Svenska Stållinor Varberg Oms. 1962: 16 mkr		Spångsholms Bruks AB Sya Oms. 1962: 15 mkr

AB Svenska Stållinor, tidigare ett av AB Svenska Kullagerfabriken och Gunnebo Bruks AB gemensamt ägt bolag men numera helägt av Gunnebo Bruk, förvärvade i början av 1963 det av Spångsholms Bruk bedrivna linslageriet med undantag för den del av linprogrammet, som avsåg mjuka, förzinkade stållinor.

Träindustri

B 66

1960

Gullringens Träförädling

Svenska Cellulosa AB

Gullringen

träsliperiet i Byske

Tillv.värde 1960: ca 20 mkr

Gullringens Träförädling i norra Kalmar län övertog i januari 1960 Svenska Cellulosa AB:s träsliperi i Byske i norra Västerbotten. Träsliperiet skulle läggas ned i maj samma år. Avsikten var att Gullringens Träförädling skulle förlägga en del av fabrikanationen av monteringsfärdiga trähus till Byske. I samband därmed nedlades SCA:s tillverkning av fabriksgjorda trähus i Munksund.

Livsmedelsindustri

B 67

1964

AB Eol

Aug. Svenssons Slakteri AB (ASSAB)

Göteborg

Borås

Koncernoms. 1963: 416 mkr

I februari 1964 träffades avtal mellan ASSAB och Eol-bolaget att ASSAB skulle upphöra med sin detaljhandelsrörelse som omfattade 15 butiker i Borås och att butikerna skulle överlåtas till medlemmarna i Eol. ASSAB koncentrerade sig efter försäljningen helt på sin tillverknings- och partihandelsrörelse, som ompspanner större delen av landet. Avtalet är infört i kartellregistret.

B 67 b

1964

Mjölkcentralen

Hälsingborgs Mjölkcenral

Stockholm

Hälsingborg

MC förvärvade i maj 1964 Hälsingborgs Mjölkcenral i Bjuv bedrivna tillverkning av camembertost inklusive inventarier och varumärken. Avtalet är infört i kartellregistret.

El-, gas- och vattenverk

1961

B 67 c

Västbo Kraft AB
Smålandsstenar
Oms. 1960:

Skeppshults Bruks AB
Skeppshult

Västbo Kraft AB, dotterbolag till AB Skandinaviska Elverk, förvärvade i juli 1961 Skeppshults Bruks eldistributionsanläggningar inom Smålandsstenars och Skeppshults samhällen med kringliggande landsbygd, omfattande ca 1600 abonnenter.

Avtal om samverkan mellan svenska företag 1958—1964

Metall- och verkstadsindustri

B 68	1959
AB Atlas Copco Nacka	AB Skånska Cementgjuteriet Stockholm
Koncernoms. 1958: 334 mkr	Koncernoms. 1958: 483 mkr

Sandvikens Jernverks AB
Sandviken
Koncernoms. 1958: 236 mkr

Tillsammans med Sandvikens Jernverk träffade Atlas Copco under 1959 avtal med Cementgjuteriet om exploatering av en metod för uppborrning av bergspartier med avsevärd jordtäckning.

B 68 b	1962
Bolidens Gruv AB Stockholm	AB C. J. Wennbergs Mekaniska Verkstad Karlstad

Boliden och Weverk inledde 1962 ett samarbete för exploatering av teknisk utrustning för elektrolytiska kopparraffinaderier. Ett resultat av samarbetet är s. k. startplåtmaskiner.

B 68 c	1964
ASEA Västerås	Holmens Bruks och Fabriks AB Norrköping
Koncernoms. 1963: 1 780 mkr	Koncernoms. 1963: 362 mkr

Holmens Bruk och ASEA inledde 1964 ett tekniskt samarbete

i syfte att försöka införa datamässig processreglering vid pappersframställning.

1964

B 68 d

ASEA, Västerås

Koncernoms. 1963: 1 780 mkr

Svenska Aeroplan AB, Linköping

Koncernoms. 1963: 893 mkr

Telefon AB L. M. Ericsson, Stockholm

Koncernoms. 1963: 1 481 mkr

ASEA, SAAB och L. M. Ericsson bildade 1964 *Svenska Rymdkonsortiet*, som har till uppgift att tillvarata medlemmarnas intresse vid offertgivning till och underhandlingar med European Space Research Organization (ESRO).

1958

B 69

AB Bröderna Falk & Co, Motala

Tillv.värde 1957: 0,4 mkr

P. Hultgrens Handredskap i Motala AB, Motala

AB Nordbergs Spad- & Redskapsfabriker, Motala

Tillv.värde 1957: 1 mkr

Spadfabriken Bröderna Wästlund & Co, Karlstad

Wedevågs Bruks AB, Vedeå

Oms. 1957: 13 mkr

Avtal träffades 1958 mellan de fem ovannämnda tillverkarna av spadar och vissa andra handredskap beträffande bl. a. specialisering av tillverkningen. Överenskommelsen innebär att, om handredskap av viss typ säljs i ringa omfattning, tillverkningen därav skall ske hos en fabrikant med rätt för de övriga att inköpa redskap av ifrågakvarande typ. Sådan specialisering förekom tidi-

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

gare bl. a. ifråga om vissa eldningsskyfflar, gjuteriskyfflar, skånska skyfflar, lövräfsor och vissa typer av grepar. Avtalet innehöll också bestämmelser angående prissättning och är infört i kartellregistret. Avtalet upphörde att gälla 1966.

B 69 b	1960
AB Plåtförädling Hälsingborg	Armaturfabriken Trio AB Lönsboda
Oms. 1959: 14 mkr	Oms. 1959: ca 3 mkr

Ett produktions- och försäljningssamarbete beträffande en termostatventil inleddes 1960 mellan AB Plåtförädling, dotterbolag till AGA, och Armaturfabriken Trio, dotterbolag till AB Ifö-verken. Samarbetet vidareutvecklades 1961 i ett avtal som tillförsäkrade Trio tillverkningsrätten för ventilen i alla länder utom Japan samtidigt som AGA tillförsäkrades försäljningsrätten för samma område.

B 70	1959
Svenska AB Gasaccumulator (AGA) Lidingö	AB Vibro-Verken Solna
Koncernoms. 1958: 375 mkr	Oms. 1958/59: 15 mkr

AGA och Vibro-Verken bildade 1959 ett nytt dotterbolag i Brasilien, där de båda företagen gemensamt skulle uppta en viss produktionssamverkan.

B 70 b	1962
Svenska Flygmotor AB Trollhättan	AB Bahco Stockholm
Oms. 1961: 126 mkr	Koncernoms. 1961: 113 mkr

Bahco och Svenska Flygmotor inledde 1962 ett samarbete beträffande utveckling av en apparat av pumptyp för kraftöverföring.

Jord- och stenindustri

	1959	B 71
AB Luleå Kol- & Materialaffär		Björns Tegelbruks AB
Luleå		Luleå
Oms. 1958: 13 mkr		Framnäs Tegelbruk AB
		Öjebyn
		Luleå Tegelbruks AB
		Luleå

I maj 1959 träffades avtal mellan å ena sidan Luleå Kol- och Materialaffär och å den andra Björns, Framnäs och Luleå Tegelbruk beträffande bl. a. försäljningssamverkan i fråga om murtegel. Enligt avtalet skulle Luleå Kol- & Materialaffär ha hand om försäljningen av samtliga bruks tillverkning av murtegel och fördela leveranserna på de tre övriga avtalsparterna så att lika stora kvantiteter tilldelades varje part och lägsta möjliga transportkostnad uppstod för köparna. Eftersom avtalet även innehöll bestämmelser om prissättning och kvotering är det infört i kartellregistret. Det upphörde dock att gälla i november 1965.

Grafisk industri

	1964	B 71 b
Nya Wermlands-Tidningens AB		Mariestads-Tidningen
Karlstad		Mariestad
Oms. 1963: 16 mkr		

Mariestads-Tidningen länkades 1964 till Nya Wermlands-Tidningens kedja genom ett avtal om tekniskt och ekonomiskt samarbete.

Kemisk och kemisk-teknisk industri

B 71 c	1959
Munksjö AB	Bönnelyche & Thurö AB
Jönköping	Malmö
Koncernoms. 1958: 128 mkr	Oms. 1958: 17 mkr

Munksjö och Bönnelyche & Thurö bildade under 1959 ett gemensamt försäljningsbolag för taktäckningar, *AB Scantak*, med säte i Göteborg.

El-, gas- och vattenverk

B 71 d	1958
Edsele Kraft AB, Sundsvall	
Oms. 1957: 2 mkr	

Faxälvens Vattenregleringsföretag

Hjälta AB, Stockholm
Oms. 1957: 8 mkr

Krångede AB, Stockholm
Oms. 1957: 41 mkr

De fyra nämnda kraftföretagen träffade 1958 avtal att uppföra en gemensam fiskodlingsanstalt. För ändamålet bildades ett särskilt bolag, *Långsele Laxodling AB*.

B 71 e	1960
AB Addo	J. A. J. Risseeuw's Handelsunderneming N. W.
Malmö	Haag, Holland
Oms. 1959: 55 mkr	

Addo förvärvade under 1960 det holländska företaget J. A. J. Risseeuw's Handelsunderneming.

Svenska företags köp av utländska företag

Metall- och verkstadsindustri

	1963	B 72
Alfa-Laval AB		G. & H. Products Corp.
Stockholm		Wisconsin, U.S.A.
Koncernoms. 1962: 889 mkr		Oms. 1962: 3,5 mkr

Genom sitt amerikanska dotterbolag The Laval Development Corporation förvärvade Alfa-Laval under 1963 samtliga aktier i det amerikanska företaget G. & H. Products Corporation. Detta företag tillverkar rostfria produkter såsom armatur, pumpar etc. för bryggerier, mejerier och annan livsmedelsindustri i USA och Kanada.

	1962	B 73
Alfa-Laval AB		The Hercules Filter Corp.
Stockholm		New Jersey, USA
Koncernoms. 1961: 902 mkr		Oms. 1961: 4,9 mkr

Genom sitt amerikanska dotterbolag förvärvade Alfa-Laval under 1962 det amerikanska företaget The Hercules Filter Corporation som tillverkar olika typer av filter för industrier.

	1962	B 74
Alfa-Laval AB		J.A.-R.O. Services, Inc.
Stockholm		Wisconsin, USA
Koncernoms. 1961: 902 mkr		Oms. 1961: 3,2 mkr

Genom sitt amerikanska dotterbolag förvärvade Alfa-Laval under 1962 det amerikanska företaget J.A.-R.O. Services, Inc., som tillverkar spraytorkar för tillverkning av tormjök, äggpulver etc.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

B 75 1960
 AB Bahco Messrs. Condrup Ltd.
 Stockholm London, England
 Oms. 1958: 84 mkr Oms. 1959: 5 mkr

Bahco förvärvade 1960 Messrs. Condrup Ltd. som sedan 1893 varit bolagets representant i England för Primus- och Bahco-produkterna. Detta företag bedriver numera sin verksamhet som dotterbolag till Bahco under namnet Bahco-Condrup Ltd.

B 76 1961
 Bröderna Forss AB Suomitraler OY
 Mjölby Helsingfors, Finland
 Oms. 1960: 10 mkr Oms. 1960: 0,5 mkr

Bröderna Forss, som numera ingår i Incentive-koncernen, förvärvade 1961 Suomitraler OY. Detta företag hade bildats 1958 av Bröderna Forss och det finska företaget Matti Eloranta OY.

B 77 1961
 Fagersta Bruks AB A/S Hardmetall
 Fagersta Heggedal, Norge
 Oms. 1960: 292 mkr Oms. 1960: 1 mkr

Fagersta förvärvade 1961 det norska företaget A/S Hardmetall, som hade ett femtontal anställda. Motivet till förvärvet var att Fagersta ville öka avsättningsmöjligheterna av i Sverige tillverkade produkter.

B 78 1958
 Fagersta Bruks AB Hoyland Steel Comp., Inc.
 Fagersta New York, USA
 Oms. 1957: 236 mkr Oms. 1957: 16 mkr

Fagersta Bruk förvärvade 1958 aktiemajoriteten i det amerikanska företaget Hoyland Steel Comp. Namnet ändrades 1959 till Fagersta Steels, Inc.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

1962

B 79

Stenberg-Flygt AB

Flomatic Corp.

Solna

North Hoosic, USA

Koncernoms. 1961/62: 43 mkr

Oms. 1961/62: 0,5 mkr

Stenberg-Flygt förvärvade 1962 drygt 2/3 av aktiekapitalet i Flomatic Corp. i USA.

1960

B 80

Svenska AB Gasaccumulator (AGA)

Aiolos AG

Lidingö

Athen, Grekland

Koncernoms. 1959: 427 mkr

Oms. 1960: 1,5 mkr

AGA förvärvade 1960 samtliga aktier i Aiolos AG, som arbetar inom gas- och svetsbranschen.

1958

B 81

Svenska AB Gasaccumulator (AGA) David Andersens Radio A/S

Lidingö

Norge

Koncernoms. 1957: 427 mkr

Oms. 1957: 0,5 mkr

AGA förvärvade 1958 aktiemajoriteten i det norska företaget David Andersens Radio A/S.

1958

B 82

Svenska AB Gasaccumulator (AGA) Berg, Hedstrom & Co., Inc.

Lidingö

New York, USA

Koncernoms. 1957: 427 mkr

Oms. 1957: 4 mkr

I samband med att AGA sålde sitt aktieinnehav i det amerikanska företaget NEWCO (fall nr B 104) förvärvades samtliga aktier i Berg, Hedstrom & Co., Inc., tidigare ett dotterbolag till NEWCO.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

B 83 1959
 Svenska AB Gasaccumulator (AGA) A/S Dantronik
 Lidingö Köpenhamn, Danmark
 Koncernoms. 1958: 375 mkr

Genom sitt danska dotterbolag A/S Bravour förvärvade AGA 1959 aktiemajoriteten i det danska företaget A/S Dantronik, som endast hade ett fåtal anställda. Motivet till förvärvet var en strävan att integrera tillverkningen bakåt.

B 84 1963
 Svenska AB Gasaccumulator (AGA) Elektrodfabrik
 Lidingö Santiago, Chile
 Koncernoms. 1962: 563 mkr

Genom sitt chilenska dotterbolag förvärvade AGA 1963 en elektrodfabrik i Santiago, Chile.

B 85 1960
 Svenska AB Gasaccumulator (AGA) Servicios Industriales C.A.
 Lidingö Caracas, Venezuela
 Koncernoms. 1959: 426 mkr Oms. 1959: 6 mkr

AGA förvärvade år 1960 samtliga aktier i Servicios Industriales C.A. som arbetar inom gas- och svetsbranschen.

B 86 1960
 AB Svenska Kullagerfabriken Saarländische Kugellagerfabriken
 (SKF) GmbH
 Göteborg Hans D. Baumgarten
 Koncernoms. 1959: 1 869 mkr Köllerbach-Etzenhofen,
 Västtyskland
 Oms. 1959: 4,5 mkr

SKF förvärvade i augusti 1960 Saarländische Kugellagerfabriken GmbH, som hade 210 anställda. Skälet till förvärvet var framför

allt att en tysk storindustri, som var kund till SKF, förhandlade om ett köp av kullagerfabriken och skulle kunna komma att uppträda som konkurrent på kullagermarknaden. Ytterligare ett skäl var att SKF genom förvärvet såg en väg att snabbt avhjälpa den då rådande kapacitetsbristen inom SKF:s tyska bolag.

1960	B 87
AB Svenska Kullagerfabriken (SKF) Göteborg	Nice Ball Bearing Co. Philadelphia, USA
Koncernoms. 1959: 1 869 mkr	

Genom sitt amerikanska dotterbolag SKF Industries, Inc., förvärvade SKF i december 1960 det amerikanska företaget Nice Ball Bearing Co. Detta företag drev kullagerfabriker i Philadelphia och i Landstale, Pennsylvania, med totalt omkring 800 anställda.

1963	B 88
AB Svenska Metallverken Västerås	OY Varmuusrakenne AB Helsingfors, Finland
Koncernoms. 1962: 590 mkr	

Genom sitt finska dotterbolag OY Aluma förvärvade Metallverken under 1963 aktiemajoriteten i OY Varmuusrakenne AB i syfte att nå en ökad avsättning av aluminiumprodukter för byggnadsändamål. 1965 förvärvades resterande aktier. Omsättningen var 1966 ca 5 mkr.

1964	B 89
AB Svenska Metallverken Västerås	Wideröe Industri A/S Oslo, Norge
Koncernoms. 1963: 699 mkr	Oms. 1964: 3 mkr

Metallverken förvärvade 1964 hälften av aktierna i det norska företaget Wideröe Industri A/S. Formellt ägs det norska företaget av Metallverkens dotterbolag i Norge, Nordisk Metal A/S.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

Wideröe tillverkar industribyggnader, garage, undertak etc. i aluminium.

B 90	1959
Svenska Tändsticks AB	Andrews Steel Fabrications Ltd.
Jönköping	Letchworth, England
Koncernoms. 1958: 664 mkr	Oms. 1958: 1 mkr

Tändstickbolaget förvärvade 1959 drygt hälften av aktierna i det engelska verkstadsföretaget Andrews Steel Fabrications Ltd., som hade några tiotal anställda.

B 91	1964
Svenska Tändsticks AB	Bieber-Arel Elektronik GmbH
Jönköping	Schnathorst, Västtyskland
Koncernoms. 1963: 1 023 mkr	Oms. 1963: 2 mkr

Tändstickbolaget förvärvade 1964 det västtyska företaget Bieber-Arel Elektronik GmbH, som hade omkring 150 anställda. Motivet med förvärvet var önskan att få fotfäste inom EEC samt den goda marknadspotentialen i Västtyskland. Det tyska företaget tillverkar bl. a. bagerimaskiner.

B 92	1958
Svenska Tändsticks AB	Etablissements Genoud & Cie
Jönköping	Vérnissieux, Frankrike
Koncernoms 1957: 693 mkr	Oms. 1957: 6 mkr

Tändstickbolaget förvärvade 1958 aktiemajoriteten i det franska företaget Etablissements Genoud & Cie, som hade ca 200 anställda och bl. a. tillverkade cigaretttändare, i huvudsak gaständare.

1960

B 93

Telefon AB L. M. Ericsson
Stockholm
Koncernoms. 1959: 855 mkr

Power Equipment Co.
Galion, USA
Oms. 1959: 52 mkr

L. M. Ericsson förvärvade 1960 aktiemajoriteten i det amerikanska företaget Power Equipment Co. Företaget hade ca 1000 anställda och fusionerades 1961 med det av L. M. Ericsson då ägda North Electric Co. som sedermera av L. M. Ericsson sålts till United Utilities (fall nr 566).

Fall nr B 94 utgår.

Jord- och stenindustri

1959

B 95

Ytong AB
Falköping
Koncernoms. 1958: ca 50 mkr

Ytongfabrik
Messel, Västtyskland

Ytong AB i Falköping förvärvade i november 1959 samtliga aktier i en stor västtysk ytongfabrik med tillhörande skifferoljeverk. Fabriken ligger i Messel, en ort mellan Darmstadt och Frankfurt. Den hade vid övertagandet 750 anställda. Genom förvärvet fick Ytong avsevärt bättre expansionsmöjligheter för framtiden. Avsikten var att gå ut på exportmarknaderna och på grund av ytongmaterialets skrymmande beskaffenhet är det naturligt att etablera produktion i närheten av avsättningsmarknaden.

Massa- och pappersindustri

1964

B 96

Billeruds AB
Säffle
Koncernoms. 1964: 346 mkr

Robert L. Fleming Ltd.
Dundee, Skottland
Oms. 1964: 13 mkr

Konfektions AB Zober i Malmö förvärvade 1960 det danska konfektionsföretaget Gammeltoft Schougaard A/S, ett av Danmarks äldsta konfektionsföretag. Ett av de främsta motiven bakom förvärvet var behovet att finna nya expanderande marknader mot bakgrunden av stagnationen på den svenska konfektionsmarknaden i slutet av 1950-talet. Dessutom möjliggjorde närheten till Malmö en viss centralisering av administrationen och kollektionsuppläggningsen. Det danska företaget hade ca 130 anställda.

Kemisk och kemisk-teknisk industri

	1959	B 100—B 101
Svenska AB Gasaccumulator (AGA)	Fábrica Nacional de Oxígeno	FANOX C.A.
Lidingö		Guayaquil, Ecuador
Koncernoms. 1958: 375 mkr		Oms. 1959: 0,5 mkr

AGA förvärvade 1959 två oxygenfabriker i Ecuador och bildade Fábrica Nacional de Oxígeno FANOX C.A.

Utländska företags köp av svenska företag eller anläggningar

Metall- och verkstadsindustri

B 102	1960	
Becket, Laycock & Watkinson Ltd. England		Västberga Mekaniska Verkstads AB Stockholm

Det engelska företaget Becket, Laycock & Watkinson förvärvade 1960 Västberga Mekaniska Verkstads AB som tillverkade fönster till fordon samt karosseribeslag.

B 103	1962	
A/S Hansen-Stemplar Danmark		Verkstads AB Amro

Det danska företaget A/S Hansen-Stemplar förvärvade 1962 Verkstads AB Amro, som med tre anställda tillverkade metallstämplar.

B 104	1958	
New England High Carbon Wire Corporation Worcester, Mass., USA	New England High Carbon Wire Co. Milbury, USA	Oms. 1957: 39 mkr

AGA sålde under hösten 1958 sitt amerikanska dotterbolag New England High Carbon Wire Co. till ett nybildat bolag i Massachusetts, New England High Carbon Wire Corporation. (Se även fall nr B 82.)

1963

B 105

Paderwerk Gebr. Benteler AG   Paul Helens Försäljnings AB
Västtyskland

Det tyska företaget Paderwerk Gebr. Benteler AG förvärvade 1963 51 procent av aktierna i Paul Helens Försäljnings AB. Restande 49 procent ägs av AB Maskinfabriken Rex.

1961

B 106

Trio Fabrikker A/S   Vadstena/Göta Pump AB
Norge   Vadstena

Det norska företaget Trio Fabrikker förvärvade 1961 Vadstena/Göta Pump AB, som tillverkade centrifugalpumpar.

1962

B 107

van Leers Tambores S.A.   Askersundsverken AB
Holland   Askersund

Det holländska företaget van Leers Tambores S. A. förvärvade 1962 Askersundsverken AB, som tillverkade smörjoljefat och hade ett femtiotal anställda. Askersundsverken har därefter bytt namn till *van Leers Svenska AB*.

Grafisk industri

1961

B 108

Norcros Ltd.   AB Stockholms Tickotryck
England   Stockholm

Det engelska företaget Norcros Ltd. förvärvade 1961 AB Stockholms Tickotryck, som tillverkade etiketter och i samband därmed sålde etiketteringsmaskiner.

Textil- och sömnadsindustri

B 109	1960	
A/S Borregaard		Indusan AB
Norge		Gäsene

Den norska koncernen A/S Borregaard förvärvade enligt ett avtal i maj 1960 Indusan AB och dess försäljningsbolag Stios AB. Verksamheten omfattade tillverkning och försäljning av sanitetsbindor, babyblöjor m. m. Borregaard var tidigare den största råvaruleverantören och den största fordringsägaren hos Indusan, som vid tidpunkten för avtalet hade gått i likvidation. Genom övertagandet kunde verksamheten fortsätta.

B 110	1962	
Gazal Industrial Enterprises Ltd.		Laholms Triksåfabrik
Nigeria		Laholm
		Tillv.värde 1961: ca 1 mkr

Gazal Industrial Enterprises köpte 1962 Laholms Triksåfabrik vars maskinpark flyttades över till nya lokaler i Nigeria under namnet *Northern Knitting Works Ltd.* Affären förmedlades av Nordisk Industriförmedling AB (NIFAB), som specialiserat sig på att förmedla försäljningar till u-länder av i drift varande fabriker.

B 111	1962	
Korsett-Skytte A/S		Visby Korsett AB
Danmark		Visby

Det danska företaget Korsett-Skytte A/S förvärvade 1962 Visby Korsett AB.

Läder-, hår- och gummivaruindustri

1963

B 112

Avon Rubber Co. Ltd.
England

Engelska Gummi AB

Den engelska tillverkaren av bildäck m. m. Avon Rubber Co. Ltd. förvärvade 1963 sin tidigare agent i Sverige, Engelska Gummi AB. Detta företag sålde bildäck, industrigummi och tillbehör för bilverkstäder.

Kemisk och kemisk-teknisk industri

1962

B 113

Beiersdorf AG
Västtyskland

AB A. Sandström
Göteborg

Det tyska företaget Beiersdorf AG förvärvade 1962 AB A. Sandström och dess dotterbolag AB Nivea, som tillverkar och säljer kosmetika, läkemedel m. fl. kemisk-tekniska produkter. Antalet anställda uppgick 1962 till 55.

1964

B 114

Chemical Investment AG
Frankrike

Rexolin Chemicals AB
Hälsingborg

Tillv. värde 1964: ca 24 mkr

Chemical Investment AG förvärvade 1964 Rexolin Chemicals AB i Hälsingborg. Detta företag hade ca 150 anställda och tillverkade organiska finkemikalier, bl. a. syntetiska tvättmedel, diskmedel, avhärdningsmedel och jordförbättringsmedel.

FÖRETAGSSAMGÅENDEN INOM SVENSK INDUSTRI

B 115 1963
Imperial Chemical Industries Ltd. ICI Nordeuropeiska Handelskompaniet
(ICI) Göteborg
England

Det engelska företaget ICI förvärvade 1963 ICI Nordeuropeiska Handelskompaniet i Göteborg, som därefter bytte namn till Svenska ICI AB. ICI hade tidigare en filial i Göteborg, vars verksamhet — handel med kemikalier, färgämnen m. m. — övertogs av det förvärvade svenska företaget.

B 116 1963
Nordisk Plasterindustri A/S Ragnar Sahlin AB
Danmark

Det danska företaget Nordisk Plasterindustri förvärvade 1963 Ragnar Sahlin AB. Verksamheten omfattade tillverkning och försäljning av självhäftande produkter.

Avtal om samverkan mellan svenska och utländska företag

Metall- och verkstadsindustri

	1964	B 117
ASEA		OY Strömberg AB
Västerås		Finland
Koncernoms. 1963: 1 780 mkr		

ASEA förvärvade under år 1964 ca 11 procent av aktierna i OY Strömberg AB, Finland, vars verksamhetsområde delvis sammanfaller med ASEAs. I samband därmed träffades ett samarbetsavtal om tekniskt samarbete på områden av gemensamt intresse.

	1964	B 117 b
AB Asea Svetsmaskiner	Fonas Elektrode Fabrik A/S	
Stockholm		Norge
Oms. 1963: 31 mkr		

Aseasvets och Fonas Elektrode Fabrik ingick 1964 ett avtal om utbyte av know how inom det tekniska området.

	1960	B 117 c
De Laval Ljungström Apparat AB	American Machine &	
Linköping	Foundry Co.	
Oms. 1959: 19 mkr		USA

De Laval Ljungström Apparat AB, numera STAL LAVAL Apparat AB, inledde 1960 ett samarbete med det amerikanska företaget American Machine & Foundry Co. i fråga om evaporatorer för avsaltning av saltvatten.

B 118 1959
 Elektriska Svetsnings AB (ESAB) Schweizerische Wagons- und
 Göteborg Aufzügefabrik Schlieren
 Koncernoms. 1958: 127 mkr Zürich, Schweiz
 Koncernoms. 1958: ca 50 mkr

ESAB inledde under 1959 ett samarbete med Schlieren, tillverkare av bl. a. hissar och rulltrappor, genom att ingå som hälftenägare i dess svenska dotterbolag som fick namnet ESAB-Schlieren AB. Detta övertog tillverkningsrätten i Sverige på hissar och rulltrappor. Vissa utrustningar och detaljer tillverkades vid ESAB:s fabrik i Laxå. ESAB:s delägarskap upphörde vid slutet av 1961.

B 119 1960
 AB K. J. Levin A/S Lehnkuhl
 Malmö Oslo, Norge
 Oms. 1959: 24 mkr

I maj 1960 träffades ett samarbetsavtal mellan AB K. J. Levin och Norges ledande distributör av kyla, A/S Lehnkuhl. Det norska företaget bedrev endast begränsad tillverkning och hade sin huvudsakliga verksamhet inriktad på distribution av kylprodukter, framför allt importerade sådana. Vissa patent som innehades av Lehnkuhl skulle ställas till Levins förfogande och avsikten var att över huvud taget utbyta tekniska erfarenheter. Levin, som hade en export omfattande ett 20-tal länder, skulle i fortsättningen också exportera Lehnkuhls produkter.

B 119 b 1959
 AB Plåtmanufaktur Noblikk A/S
 Malmö Norge
 Oms. 1958: 85 mkr

Under 1959 skedde en sammanslagning av de två största bleckvaruindustrierna i Norge till det nybildade företaget Noblikk A/S. PLM hade tidigare ett intresse i ett av de båda sammanslagna

företagen, vilket utökades till 30 procent av stamaktierna i det nybildade företaget. Samtidigt tecknades ett 15-årigt tekniskt och kommersiellt samarbetsavtal.

	1962	B 120
AB Svenska Metallverken Västerås		H. Sastamoinen OY Kuopio, Finland

Metallverken bildade 1962 tillsammans med det finska företaget H. Sastamoinen i Kuopio, en av Europas största tillverkare av träfönster, ett särskilt bolag, *Alsa OY*, för tillverkning och försäljning av fönster, entrépartier m. m. Genom sitt dotterbolag OY Aluma AB äger Metallverken 50 procent av aktierna.

Jord- och stenindustri

	1963	B 121
Höganäs-Billesholms AB Höganäs Koncernoms. 1962: 187 mkr		Harbison-Walker Refractories Co. Pittsburgh, USA

1963 slöts ett långsiktigt samarbetsavtal mellan Höganäs och det amerikanska företaget Harbison-Walker Refractories Co. Härigenom bereddes Höganäs möjlighet att utnyttja det amerikanska bolagets samlade erfarenheter inom bl. a. området aluminiumoxidrika högttemperaturtegel.

Massa- och pappersindustri

	1964	B 122
Billeruds AB Säffle		Companhia Uniao Fabrik SARL Portugal

Billerud träffade 1964 avtal med det portugisiska företaget Companhia Uniao Fabrik SARL om samverkan vid uppförandet av en massafabrik vid Leirosa i Portugal. Billerud förvärvade direkt och genom sitt holländska dotterbolag 71 procent av aktierna i

det portugisiska bolag, *Celulose Billerud S.A.R.L.*, vilket bildades för ändamålet i mars 1965.

Textil- och sömnadsindustri

B 123 1964
 Gamlestadens AB Halden Bomuldsspinneri & Væveri
 Göteborg Norge
 Koncernoms. 1963: 82 mkr

Gamlestaden och Halden Bomuldsspinneri & Væveri träffade 1964 ett avtal om samarbete på försäljningsområdet. Företagen säljer varandras mattor på respektive marknader.

Läder-, hår- och gummivaruindustri

B 124 1963
 Trelleborgs Gummifabriks AB Gates Rubber Co.
 Trelleborg Denver, USA

Trelleborgs Gummifabrik och Gates Rubber Co., världens största och ledande kilremstillverkare, ingick 1963 ett avtal om tekniskt samarbete, vilket uppgavs förstärka Trelleborgs utvecklingsresurser inom det snabbt expanderande kilremsområdet.

Kemisk och kemisk-teknisk industri

B 125 1961
 Fagerhults Elektriska AB Internasjonal Farvefabrikk A/S
 Baskarp Norge

Tillv.värde: 7 mkr
 A/S Lyfa
 Danmark

Orno Metallfabrik OY
 Finland

De fyra nämnda nordiska företagen träffade 1961 avtal om samarbete ifråga om bl. a. tillverkning och försäljning av lacker och färger.

Register över företag

- Abba-Fyrtornet AB 225, 469, 636
- A-Betong AB 123, 124, 132, 343, 454, 455, 457
- A-Betong i Närke AB 123
- Försäljnings AB AC-Mekan 435
- ABS-Gell Verkstads AB 589
- AB Addo 28, 29, 30, 490, 491, 492, 587, B 71 e
- Addo Büromaschinen GmbH 490
- Addo Data Vertriebs GmbH 490
- Addo Deutschland GmbH 490
- Addo-X de Mexico S.A. 491
- ADKA-MATIC GmbH 778
- AEG: se Elektriska AB AEG
- OY Aerator AB 497
- AGA AB 62, 282, 348, 349, 476, 488, 489, 588, 687, 735, B 12, B 69 b, B 70, B 80, B 81, B 82, B 83, B 84, B 85, B 100—B 101, B 104
- Gasolbolaget AGA-BP 476
- AGA Elbak Batteriewerke GmbH 488
- AGAtronics AB 489
- AB Ahlsell & Rylander B 1, B 1 b
- Ahlsell & Ågren AB 1, 125, B 1, B 1 b
- Ahlström OY 807
- Aiolos AG B 80
- AB Akademiförlaget Gumperts, 762
- AB Akuma 173
- Alambres y Cables Venezolanos C. A. 781
- Albackens Skinnvaru AB 475
- Albin Motor AB 2, 439
- Jul. Albrechtson & Co:s AB 257
- Altor 615 b
- Alexon-Pac AB 796
- Alfa-Laval AB 350, 400, 493, 494, B 1 c, B 72, B 73, B 74
- Alfa Rör AB 455
- AB Alga 459
- Algot-koncernen 258
- Alimak-Verken AB 56, 61, B 1 d
- AB Alingsås Sidenväveri 473
- Alka-Burrell AB 810
- AB Allac 102
- Allgemeine Elektrische Gesellschaft 797
- Allmänna Brandredskapsaffären AB B 65
- Allmänna Svenska Elektriska AB: se ASEA
- Allmänna Svenska Utsädes AB 483
- Almedahl-Dalsjöfors AB 655
- Almquists Charkuteri AB B 30
- AB Almqvist & Johanson 670
- Almqvist & Wiksell Bokhandel AB 213, 214, 215, 216, 217
- Almqvist & Wiksell Boktryckeri AB 213, 214, 215, 216, 217, 220
- Almviks försöksgård B 44
- AB Alpha 727

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Alsa OY B 120
 Alstermo Bruks AB 183
 Alsters Tegelbruk 128
 Altonaer Wellpappfabrik GmbH
 814
 OY Aluma B 88, B 120
 Alvesta Gjuteri AB 32
 Alvesta Glasbruk 731, B 17
 Alvo Industri A/S 578 b
 Amaco 33
 Ambjörnarpes Cementvaru AB
 150
 AMCO 299
 Ameco S. A. 508
 American Can Company 534
 American Machine & Foundry
 Co. B 117 c
 Aminkemi AB 770
 Amro B 103
 ANA 82, 83
 David Andersens Radio A/S
 B 81
 E. Schou Andersen & Co 780
 A. H. Andersson & Co AB 49
 Bertil Andersson 126
 Emil Andersson 622
 AB H. Anderssons Värme 3, B 2,
 B 3, B 4
 Herbert Andersson 176
 John Andersson & Söner Häst-
 holmen AB 230
 AB Martin Andersson 598
 N. J. Andersson & Son 624
 AB Åbjörn Anderson 420
 AB Bröderna Anderssons Verk-
 städer 746
 Anderstorps Stål AB 434
 Anderstorps Werkstads AB 4
 Andrews Steel Fabrications Ltd.
 B 90
 Anjani-Kumar Co. Private Ltd.
 549
 AB Ankarskylt 43
 AB Ankarsrums Bruk 415, 416,
 546
 AB Annetorp 135
 Apotekarsocieteten B 43
 Apoteksvarucentralen Vitrum
 Apotekare AB B 43
 Apparatkemiska AB AKA B 16 b
 Arabolagen AB 283
 Arbi Process Control AB 351,
 688
 Arboga Boktryckeri AB 218
 AB Arboga Byggnadssmide 589
 AB Arboga Tidning 218
 Arel: se Arenco Electronics AB
 Arel-Billman Process Control AB
 418
 Arenco AB 6, 209, 417, B 5
 Arenco Electronics AB 5, 6, 351,
 418, B 5
 J. Arens GmbH 79
 Aritmos-koncernen 240
 AB Arki 283
 AB Armanbo Kalkbruk 141
 Armaturfabriken Trio AB B 69 b
 AB Armerad Betong 341, 682
 Arne Fabrikker 578
 Arno S.A. 547
 AB Aroskraft 486
 Artec 381
 Artfilm AB 316
 AB Arvika Metallfabrik B 10 b
 AB Arvika Nyheter B 29 b,
 Arvika Tidning B 29 b
 ASCA 432, 772
 Aschaffenburgers Zellstoffwerke
 570
 ASEA 7, 27, 53, 340, 352, 353,
 372, 419, 495, 547, 548, 689,
 735, 771 b, 771 c, 773, 792,
 811, B 6, B 46, B 57, B 58,
 B 59, B 68 c, B 68 d, B 117

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- ASEA-CES 771 b
 ASEA Electrica SA 547
 Asea-Graham B 6
 AB ASEA-SKANDIA 771 c
 AB Asea Svetsmaskiner 27, 352,
     B 117 b
 AB Asfaltbeläggningar 344
 ASJ 93
 Asken 615 b
 Askersunds Bryggeri AB B 36
 Askersundsverken AB B 107
 A/S Askim Gummivarefabrik
     580
 Olof Asklungs Ångbageri AB
     B 33
 Asplund Bygg AB 123
 S. O. Asplunds Byggnads AB 123
 Asplundverken AB B 15
 ASSAB 251, B 67
 ASSI: se AB Statens skogsindu-
     strier
 Associated Cargo Gear AB 432,
     772
 AB Astra 284, 404, 420, 479,
     616 b, 749 b, 790, B 44
 A/S Atlas 774
 Atlas Copco AB 52, 54, 76, 372,
     421, 496, 562, 690, B 68
 OY Atlas Copco AB 496
 Atlas Copco Svenska Försäljnings
     AB 422
 Atlasverken Åke R. Persson AB
     423
 AB Atomenergi 797
 AB Atsa 691
 Austria AB 311
 AB Auto Perspect B 60
 Automatiskt Brandalarm AB 109
 Avanti-gruppen 572
 Avesta Byggmaterial AB 169
 Avesta Jernverks AB 424
 AB Avfallsråvaror 86
 Avon Rubber Co. Ltd. B 112
 AB Azymol 305
 Backer Elektro-Värme AB 21
 Backtemans Mekaniska Verkstad
     590
 AB Bahco 8, 9, 17, 80, 368, 497,
     549, 550, 551, 735, 804, B 70 b,
     B 75
 Bahco-Condруп Ltd. B 75
 Bahco Erenco AB 80
 Bahco Taparia Tools Ltd. 549
 Balamo S. A. 573
 AB Balatum 573
 AB Bandindustri 721
 Bansviks AB 87
 Barkman & Co AB 10
 Barnängens Tekniska Fabrikers
     AB 481
 Barracudaverken AB 623, 673
 Barva AB B 20
 N. V. Elisabeth Bas Sigarenfab-
     rieken 788
 Bass Charrington 816
 BASTA 425
 Hans D. Baumgarten B 86
 AB Wilh. Becker 285, 286, 287,
     288, 289, 290, 291, 582 b, 674
 Beckers Färghandel i Härnösand
     AB 291
 Becket, Laycock & Watkinson
     Ltd. B 102
 AB Be-Ge Karosserifabrik 11, 90
 Beiersdorf AG B 113
 AB G. L. Beijer 140
 G. & L. Beijer Import & Export
     AB 469
 Beijer Byggmaterial i Malmö
     AB 165—166
 Bell-bolagen 566
 J. F. Bellanders AB 393
 AB Bellefors Kraftverk 324

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- AB Jan Bells Skinnkläder 278
 BEMS 178
 AB Bendor 48, 421
 Benteler AG B 105
 AB Bentone-Verken 12, 13, 98,
 108
 Berg, Hedstrom & Co., Inc. B 82
 Berg & Åbyns Kvarn- och Belys-
 nings AB 323
 Berg-bolagen B 60
 AB Bergendahl och Höckert 345
 AB Berglöfs Verkstäder 14, 84,
 452
 AB Bergslagens Gemensamma
 Kraftförvaltning 486
 Karl Bergströms Byggnads AB
 343
 Paul Bergsöe & Son AB 354
 AB Magn. Bergvall 762
 Bergvik och Ala AB 207, 292,
 323, 402, 583, 627
 Bergviks Hartsprodukter AB 292,
 402
 Bertildi AB 722
 AB BESAM 444 b
 Betongkonstruktioner i Åmål AB
 127
 AB Betongleverans 714
 AB Betongpålar 342
 AB Betonerade Järnfartyg 378
 Bieber-Arel Elektronik GmbH
 B 91
 Billeruds AB 210, 384, 385, 410,
 514, 567, 760, 761, 814, B 96,
 B 122
 AB Billingsfors-Långed 463, 515,
 568, 632
 AB Billingsfors Well 463
 Billman Regulator AB 351, 418,
 798
 Billners Handels AB 12
 Biotec AB 72
 Alf Bjercke A/S 538, 585
 Alf Bjercke-Standard Varnish AB
 538
 AB Björklund & Vedin 15, 593
 Björkå AB 382
 AB Björkå Glasbruk B 17
 AB Björkå Nya Glasbruk B 17
 Björneborgs Jernverks AB 77,
 377
 Björnkläder 393
 Björnkrantar 611
 Björns Tegelbruk AB 152, B 71
 Bleckvarufabriks AB 81
 Blekhems Egendom 327
 Blekinge Mejerier ek. för. 226,
 637
 Blekinge Mejeriförbund 226
 Blekinge Snickericentral ek. för.
 460
 AB Blifa 403
 De Blindas Förening 153
 De Blindas Tekniska Fabrik 403
 AB Hj. Blomqvist 129
 Blomqvists Verkstads AB 367
 AB BM-Förpackning 240
 AB Bocaj 269
 AB Boda Kalkbruk 141
 Bodafors Möbel AB 157
 Bodarne Kalkbruk AB 141
 AB Bodens Träimpregnering 171
 AB Bofors 16, 426, 437, 736,
 737, 767
 Bofors Effco AB 16
 Alb. Bohlin & Co:s AB 475
 T. G. Bohman & Co AB 159
 Boliden AB 686, 768, B 68 b
 Boliden Batteri AB 355
 Bolidens Gruv AB: se Boliden AB
 AB Bolinder-Munktel 420
 Bollnäs Rörlednings AB B 2
 Bollnäs Skogs AB 194
 AB Bona 293

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- AB Bonex B 7
 Albert Bonnier Förlag AB 762
 AB Bonnierföretagen 17, 18, 417,
 459, 463, 498, 515, 671, 677,
 769, 819
 Borden Foods, Inc. 815
 P. Boréns Fabriks AB 106
 Borensberg Ytong AB 715
 Borewood Holding Ltd. 557
 Borgstena Triksåfabrik AB 574
 AB Borlänge Verkstäder 19
 A/S Borregaard 634, B 109
 AB Borst & Penselfabriken 314,
 666
 Borås Band- och Hängslefabriks
 AB 721
 Borås Mjölcentral 639
 Borås Tryckeri- och kartongfab-
 rik 320
 Borås Wäfveri AB 255, 394, 397,
 656
 Bostik AB 294, 477, 523
 Bertil Boström AB 624 b
 AB Boström & Bergqvist 285,
 291
 Boxholms AB 154, 188, 425, 686
 BP 476, 484
 BPA 127, 456, 678, 681
 Bra Bohag AB 157
 Brandholmens Varv 378
 Brandstorps Stenhuggeri AB 137
 A/S Bravour 489, B 83
 Bravour Electronics Ltd. 489
 Brio 155
 British Paints Ltd. 582 b
 AB Brofjordens konservfabrik
 636
 Bronäs Industri AB 755
 Brown Boveri Svenska AB 749
 Bruces Mekaniska Verkstads AB
 121
 AB Brusafors-Hällefors 184
 AB Bryggerimaskiner 724
 AB BSM-Motorer B 60
 Bultfabriks AB B 61 b
 Bure AB 195
 Burträsk Kalkbruks AB 141
 AB Bygg-ADB 5
 Byggfackens Produktions AB 127,
 456, 678, 681
 Byggnads AB Bertil Andersson
 126
 Byggnads AB N. J. Andersson &
 Son 624
 Byggnads AB Bäckström & Co
 346
 Byggnads AB Contractor 378,
 734
 Byggnads AB Henningsons 680
 Byggnads AB Hugo Holmquist
 679
 Byggnads AB Lennart Hultenber-
 ger 341
 Byggnads AB Harry Karlsson
 683
 Byggnads AB Larco 456, 678
 Byggnads AB L. E. Lundberg 679
 Byggnadsfirman Herbert Anders-
 son 176
 Byggnadsfirman Ohlsson & Skar-
 ne AB 685
 Byggnadsfirman Vahlstedt AB
 680
 AB Byggnadsmaterialier 142
 Byggnads- och Armeringsstål AB
 425
 Båkab: se Bålforsens Kraft AB
 Bålforsens Kraft AB 407, 408,
 413, 485
 AB Bårstads Kalkbruk 141
 AB Båstad Makadamfabrik 140
 Bäckhammars Bruk AB B 27
 AB Arne Bäckman 738
 Bäcks Isoleringsfirma 603

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Bäckström & Co 346
 AB Carl F. Böniger B 7
 Bönnyche & Thurö AB 302,
 672, B 71 c
- Calor 24
 AB Calor & Sjögren 3, 420, 592,
 735, B 2 B 3, B 4
 AB Canos Mattfabrik 261
 Cargocover S. A. 772
 A. V. Carlson 762
 AB Gust. Carlsson & Co 40
 Hilding Carlssons Mek. Verkstad
 AB 20, 112, 113, 591
 AB Carlsson & Åqvist 667
 R. L. Carlstedt B 15
 AB Carma 576
 D. Carnegie & Co. 300
 Carstens AB 136—138
 AB Casco 297, 478, 820
 Caterpillar 303
 Cederroths Tekniska Fabrik AB
 676
 AB Celljäst 228
 Celloprint AB 209
 Cellvabruken AB 190—191, 196,
 917, 396, 516
 Celsius B 3
 Cellulose Billerud SARL B 122
 AB Cementa 134
 AB Cementex 294, 477
 Cementvarubolaget i Stockholm
 AB 124, 455
 Centralföreningen (Karlstad) 128
 AB Centralsug 592
 Centro-Maskin i Göteborg AB 96
 Ceres 306
 Cewe 114, 373
 Chalmers Industrie und Handels
 GmbH 108
 Chalmers Products AB 108
 Charrington 816
- Chemical Investment AG B 114
 Chemische Fabrik L. van der
 Grinten N. V. 524
 Chemische Werke Hüls AG
 B 43 b
 AB Chemosan B 18
 Cherry-Burrell Corp. 810
 AB Chokladfabriken Coralli 227,
 794
 AB Christofferson & Anderson
 B 40
 Cimpac S. A. 513
 Cintideal 522
 Cirrus 671
 Citograf AB 791
 Clin AB 313
 AB Cloetta 471
 C. M. Industrial Associates, Inc.
 805
 AB Colorit 310
 Companhia Uniao Fabrik SARL
 B 122
 Messrs. Condrup Ltd. B 75
 Condulite International AB 769
 Conrads Konfektions AB 657
 Consol-gruppen 241
 Construcciones Eléctricas ASEA
 de Sabadell, S.A. (ASEA-CES)
 771 b
 AB Contenta-Möbler 170
 Contractor 378, 734
 Coralli 227, 794
 Coronaverken AB 21, 22, 23, 24,
 25, 70, 95, 357, 429, 557, 692,
 739
 AB Corsettindustri 575, 658
 AB CTC 23, 24, 25, 429, 735,
 739, B 16 e
 AB Custos 116
- Dagen 223
 Dagonatt Fabriker AB 181

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- J. O. Dahlberg AB 461
 Dalbo Bil AB 613
 A/S Dale Fabrikker 578
 AB Damaverken 615 b
 Dansk Duni A/S 568
 A/S Dantronic B 83
 Daros 596
 Data-SAAB 559
 Delta 358
 Demag AG 525
 Design Seven 475
 AB Destructor 78
 Deutsche Zündholzfabriken
 GmbH 518
 DFP 519
 Diadur AB 811
 Diamond Power Specialty AB 26
 Diamond Superior AB 26
 Dicksveds Industrier AB 381
 Diesel Motors S. A. 501
 Diplo 296
 Diwongs Bageri AB 237
 AB Dixie Cup 534
 AB Dixma 29
 Domnarfvets Jernverk 430, 447
 Domänstyrelsen 156
 Domänverket 384
 Drufvefors Väfveri AB B 62
 Duni-France S. A. 788 b
 Duria-Werke 500
 Dux Möbel AB 157
 Dux Sängar AB 157
 Dynäs AB 198
 AB Dyreboverken 42
 Dönje Kraft AB B 57
 AB Dösebacka Cementindustri
 379
 Eastman Kodak Co. 539
 Ebings Barnkläder AB 395
 Eckersteins Universitetsbokhandel
 AB 213
 Edefors Kraftverk 407, 413
 Edlund-Securus AB B 61
 Eds Bruk 535
 Eds Cellulosa AB 535
 AB Edsbyverken 158, 716, B 21
 Edsele Kraft AB B 71 d
 Bröderna Edstrand AB 37
 Effco Konstruktions AB 16
 Egam 682
 AB Egefärg 314
 Egri Feinarmaturenfabrik 804
 Eiker 616
 AB Eilas 157
 AB A. Ekströms Maskinaffär 46,
 101, 688, 697
 AB El- och Gassvetsning B 62
 ELCOMA 564
 Eldon AB 740
 Eldon-Ostermanbolagen 295
 AB Eldon-Verken 295
 AB Electrolux 365, 431, 692,
 735, 739, 773, 774, 792
 A/S Elektra 773
 Elektriska AB AEG 358, 741,
 B 61
 Elektriska AB Delta 358
 Elektriska AB Selko 373
 Elektriska Svetsnings AB 27, 352,
 693, B 7, B 8, B 118
 Elektrod-fabrik i Chile B 84
 AB Elektroheliös B 9
 A/S Elektroheliös 774
 Elektroheliös Industriapparater
 AB 742
 Elkans Musikhandel AB B 12 b
 Matti Eloranta OY B 76
 Elvärme AB 114
 A/S Emalox 505
 AB Emsfors Bruk 189
 Engblads Tapetfabrik KB 185
 Bröderna Engblom & Co 666
 Engelska Gummi AB B 112

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- S. A. Engins Matra 558
 English Sewing Cotton 576
 AB Engmo 256
 Engson 303, 542
 AB Carl Engström 303, 542, B 31
 Engström & Nilson Maskin AB
 303, 542
 Engströms Mekaniska Verkstäder
 B 1 d
 Engwalls Maskin AB B 9
 Ensensågen 182
 Enstaberga Cementgjuteri 455
 Entwicklungsgruppe Nord 558
 AB Eol 649, B 67
 Bergsingenjör Inge Erichs AB 31
 Eriksbergs Mekaniska Verkstads
 AB 430, 432, 433, 743, 744,
 772
 L. M. Ericsson: se Telefon AB
 L. M. Ericsson
 Einar Eriksson & Co AB 80
 Gunnar Eriksson KB 386, 387
 AB Bröderna Erikssons Mek.
 Snickerifabrik 178
 Erno AB 381
 ERNO (Tyskland) 558
 AB Ers & Ers 474
 ESAB: se Elektriska Svetsnings
 AB
 ESAB-Schlieren AB B 118
 AB Esamann B 8
 Eskilstuna Fabriks AB B 61 b
 Eskilstuna Jernmanufaktur AB
 361
 Eskilstuna-Kurirens Tryckeri AB
 218
 Eskilstuna Rör 593
 ESRO 558, B 68 d
 Esseli, Svenska Livsmedelsindu-
 strier AB 228
 Esselte Förpackning AB 320
 Esselte Plast AB 320
 Essem Metotest AB 775
 Essem-Plast AB 300
 Essem Rör AB 609 b
 Esstebeprint AB 220
 AB Estrella 238, 571
 Etablissements Genoud & Cie
 B 92
 Etappmöbler AB 718
 Eternit Försäljnings AB 458
 Euromat AB 793
 AB Evaporator 50
 Evers & Co AB 672
 Evers & Co A/S 825
 AB Ewos 404, 479, B 44
 Exoverken AB 745
 Expo Kristall 129
 AB Express-Dynamit 308
 Fábrica Nacional de Oxigeno
 FANOX C. A. B 100—B 101
 Fabriks AB Fernisol 293
 Fabriks AB Forslund & Co 57,
 597
 Fabriks AB Gate 604
 Facit AB 28, 29, 30, 157
 Fackpressens Tryckeri AB 220
 Fagerhult-Värsjö Energiförening
 329
 Fagerhults Elektriska AB B 125
 AB Fagermann & Andrén 8
 Fagermann & Andréns Mekaniska
 Verkstad 8
 Fagersta Bruks AB 31, 100, 425,
 434, 694, 713, B 77, B 78
 Fagersta Steels, Inc. B 78
 AB Fagerstaliljan 31
 AB Bröderna Falk & Co 370,
 B 69
 AB Falkenbergs Cementgjuteri
 455
 AB Falkenbergs Varv B 10

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- AB Fannyudde 228
 AB Farming 479
 Farrington Manufacturing Co.
 791
 Fartygskonstruktioner AB 617
 Fastighets AB Diplo 296
 Fastighets AB Hufvudstaden 296
 A/S Favör Konfeksjonsfabrikk
 817
 Faxälvens Vattenregleringsföretag
 B 71 d
 OY H. Federley AB 492
 James Ferguson & Sons Ltd. 823
 Ferieprodukter AB 155
 Fernisol 293
 AB Ferrosan 767
 AB Fiberplast 588
 Filipstad-Nordmarkens Mejerifö-
 rening 234
 Filipstads Tidning B 29 c
 AB Film-Teknik 317
 Finbruken AB 186—187, 630
 AB Findus 480, 720
 AB Finnbys Rör 3
 Finska Gummifabriken 581
 Finska Gummifabriks AB 580
 Firestone Gummi AB 795
 The Firestone Tire & Rubber Co.
 795
 Firestone-Viskafors AB 795
 And. Fischer AB 374
 Fix Trikkåfabriker AB 395, 659
 Fjärestads Gård B 34
 Robert L. Fleming Ltd. B 96
 Flexer Paper Sacks Ltd. 787
 AB Bröderna Flinks Granitsten-
 huggeri 131
 AB Flodins Färghandel 286
 Flomatic Corp. B 79
 Flygt-koncernen 99
 FOA 448
 AB Folieemballage 117
 Fonas Elektrode Fabrikk A/S
 B 117 b
 Ford Motor Company AB 453
 De Forenede Protokolfabrikker
 519
 A/S De Forenede Ullvarefabrik-
 ker 578
 Formbyggnads AB 71
 Forsheda Elverk 685 d
 Forslund & Co 57, 597
 Bröderna Forss AB 356, B 76
 AB Forsviks Bruk 62
 Fosfatbolaget AB 200, 282, 297,
 298, 304, 408, 409, 412, 478,
 481
 Framnäs Tegelbruk AB B71
 Franzons Konfektions A 393
 Fredells Trävaru AB 174, B 22
 AB Fribohus 626
 AB Frili 18
 AB Frionor 229
 Frionor Norsk Frossenfisk A/L
 229
 Frosta Gummifabriks AB 671
 Fructus Fabriker AB 241
 Fryksdalen-Klarälvdalens Mejeri-
 förening 234
 Fulcrum AB 230, B 32
 AB Fundament 343
 AB Fundator 122
 AB Fundo 32
 AB Funkman 661
 Tryckeri AB Fylgia 220
 AB Fyrtornet B 64 b
 AB Färdig Betong 714
 Färg AB International 299
 H. Følsgaard Handel A/S 771 c
 AB Förenade Bostadsproducenter
 343
 AB Förenade Färg 314, 315
 AB Förenade Superfosfatfabriker
 252

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Förenade Well AB 463, 632
 Föreningen Storebro-Kraft B 47 c
 Föreningen Värmlands Skogsarbetsstudier 453, 600
 AB Företagsfinans 33, 34, 130, 682, B 23
 Förlags AB Sveriges Kommunikationer 220
 AB Förpackningsservice 209
 Försvarets Fabriksverk 426
 Försvarets Forskningsanstalt 448
 Försäljnings AB AC-Mekan 435
 Försäljnings AB ELCOMA 564
 Förvaltnings AB Altor 615 b
 Förvaltnings AB Egam 682
 Förvaltnings AB Handus 35
 Förvaltnings AB Sanna 36
 Förvaltnings AB Sustento 246
 Förvaltnings AB Union 159
- Galvanoplast 769
 Gamleby Spannmålsaffär AB 252
 Gamlestadens AB 397, 576, 656, B 123
 Gammeltoft Schougaard A/S B 99
 Edvin Gardmo AB 756
 Garvämnes AB Weibull 292
 Gasolbolaget AGA-BP 476
 Gate 604
 Gates Rubber Co. B 124
 Carlo Gavazzi S. p. A. 798
 Gavle-Verken AB 612
 Gazal Industrial Enterprises Ltd. B 110
 GeGe-Glass 231
 AB Gell Stålformar 589
 Gemo 64
 General Nordic AB 227, 794
 Generator AB 694 b
 Geos Papper AB 186, 630
 AB Geveko 345
 G. & H. Products Corp. B 72
- Gislövsdals El. Distr. förening B 49
 Gjuteri AB Fundator 122
 Gjuteri AB Perfekta 594, B 10 b
 Gjuteriverken AB 34
 Glace-Bolaget AB Kommanditbolag 231—232
 AB Glans Kalkbruk 141
 Glimåkra Elverk B 50
 Arne Glücksman 595
 AB Godvil 223
 Gomex Verktyg AB 105
 Gothenburg Plant Construction Group 436
 Gotlandslamell AB 160
 W. R. Grace & Co. 540, 676
 Jerfed Grafström AB 75, 741
 Stig O. Grafström AB 75
 AB Graham Brothers B 6
 Graningeverkens AB 485, 799, B 63
 AB Granit OY 511
 Granit ABC. A. Kullgrens Enka: se Kullgrens Enka AB
 Grantorpets Fabriks AB 11
 Great Lakes Carbon Corp. 799
 Great Lakes Carbon Sweden AB 799
 AB Grebbestads Elektricitetsverk 325
 Greiff 742
 Ets. E. Grimard 562
 Grindex 99
 L. van der Grinten 524
 Gropptorps Marmor AB 754
 Grubbens & Co AB 202
 Grubbens & Co i Norrköping AB 202
 AB Grumme & Son 305
 Grus- & Grävmaskin AB 139
 Grycksbo Pappersbruk AB 186—187, 205

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- AB Grythyttans Stålmöbler 701
 Grängesbergs Bryggeri AB 654,
 765
 Grängesbergsbolaget: se Trafik
 AB Grängesberg-Oxelösund
 Gränna Plastemballage AB 677
 Grönvalls-koncernen 274
 G. S. T. Gesellschaft für Selbsttätige
 Temperaturregelung 498
 J. H. Gullberghs Stenindustri AB
 136—138
 AB Gullhögens Bruk 123, 124,
 132, 300, 343, 457, 753, B 19
 B 20
 Gullhögens Mineralull AB 457,
 753
 Gullringens Träförädling B 66
 Gullspångs Kraft AB 324, 486
 Gummessons Boktryckeri AB
 219, B 29
 Gumperts 719, 762
 Gunnebo Bruks AB 10, 37, B 63,
 B 65 b
 AB Gustavsbergs Fabriker 429
 Gusums Bruk AB 595 b
 Gyllene Gripen Skofabrik AB
 401, 726
 AB Gylling & Co 38, 709
 Gävle Pappersindustrier 386
 Göta Broiler AB 389
 Göta Lantmän 389
 Göta Pump B 106
 AB Götaemballage 118
 AB Götaverken 121, 430, 432,
 436, 437, 596, 615, 737, 743,
 744, 772
 Götaverken-Daros Gjuteri AB
 596
 Göteborgs Asfalt AB 344
 Göteborgs Kexfabriks AB 638
 AB Göteborgs Tapetfabrik 185
 Göteborgsbanken 315
 AB Habil 91
 Habo Ullspinneri AB 267
 Hackman & Co 806
 Ivar Haeggströms Tryckeri AB
 220
 Hagaplast AB 660
 Hagberg, Hedenlund & Co AB
 664
 Alfred Hagelstein Maschinenfabrik
 554
 Halden Bomuldsspinneri & Væveri
 B 123
 Haldex AB 706
 Gösta Hall AB 82
 H. Halls Boktryckeri AB 221
 Hallands Läns Linodlareförening
 u. p. a. 722
 Hallands Slaktboskapsförening
 233
 Hallbergs Industri AB 717
 AB Hallsbergs Cementvarufabrik
 455
 Hallstahammars AB 425
 Halmstads Järnverks AB 425,
 455
 Halmstads Slakteriförening u.p.a.
 233
 Hammarplast AB 300, 301
 AB Hammars Mek. Verkstad
 756
 Handels- & Fabriks AB 314
 Handus 35
 AB Hannells Emballagefabrik
 359, 366
 A/S Hansen-Stemplar B 103
 Aug. Hansons Gjuteri 745
 Harbison-Walker Refractories Co.
 B 121
 A/S Hardmetall B 77
 Henrik Harjus Färghandels AB
 287
 AB F.W. Hasselblad & Co B 27

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Hasselblads Fotografiska AB
539
- Hasselfors Bruks AB 161, 438,
618
- Hasses Skeppsfournering AB 257,
B 40
- HATRA 554
- Hawker Siddley Dynamics Ltd.,
558
- J. A. Hedberg & Co Industri AB
543
- AB Bröderna Hedlund 347
- Hedströms Skovarhus AB 401
- W. Erich Heilman 529
- Paul Helens Försäljnings AB
B 105
- S. & S. Helle 550
- A/S Helle Fabrikker 550
- Hellsénbolagen AB 39
- Helmershush Tegelbruks AB 151
- Helsingborgs Fryshus AB 470
- Helsingborgs Gummifabriks AB
Tretorn 273, 274, 280, 281,
580
- Helsingborgs Spannmål AB B 31
- Helsingborgs Varfs AB 66
- Henningsons i Huskvarna 680
- Olaf Henriksen A/S 519
- Sven Henrikssons Granitindustri
AB 136—138
- The Hercules Filter Corp. B 73
- Hercules Powder Co. 583
- Hermansons Stenhuggeri AB 619
- Fr. Hesser Maschinenfabrik AG
796
- Hestra Industriemballage AB 695
- Hettemarks Konfektions AB 663,
723
- Hexagon AB 40, 41, 133, 596 b
—596 c
- HIAB 47, 57, 58, 423, 597
- HIAB-FOCO AB 597
- Hidinge Kalkverk AB 134
- Hiss AB Asea-Graham B 6
- Hjo Mekaniska Verkstad 118—
120, 376, 431
- Hjort-Conveyor AB 602
- Hjort-Conveyor A/S 805
- Hjälta AB B 71 d
- AB HNJ Intressenter 42, 378
- P. G. Holm AB 579
- Algot Holmberg & Söner AB
247
- Harry Holmdahl AB 69
- Holmens Bruks och Fabriks AB
577, B 68 c
- Holmens Bruks och Fabriks AB,
Textilavd. YFA 578
- Hugo Holmquist 679
- AB Malcus Holmquist: se Malcus
Industri AB
- John Holmström Maskinaffär AB
729
- AB Carl Holten B 41
- Honeywell 559
- Hornarmatur AB 43
- von Horns Generalagentur AB 43
- Hoyland Steel Comp., Inc. B 78
- AB HP-verken 44
- HSB B 24
- Hudiksvallsortens Mejeriförening
763
- Hudson-koncernen 536
- Hufvudstaden 296
- Lennart Hultenberger 341
- P. Hultgrens Handredskap i Mo-
tala AB 370, B 69
- Husqvarna Vapenfabriks AB 45,
46, 101, 439, 440, 441, 442,
450, 800, 801
- Hydrauliska Industri AB (HIAB)
47, 57, 58, 423, 597
- Hydro-Leand AB 51
- Hylin & Co:s Fabriks AB 305

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Håfreströms AB 385, 629
 AB Håwe-Bageriet 242
 Häfla Bruks AB 360
 AB Hägglund & Söner 158, 689,
 693, 746
 Hällsbäcks Sågverk B 26
 Hällzon & Co 223
 Hälsingborgs Mjökcentral B 67 b
 Hämmerli AG Jagd-und Sport-
 waffenfabrik 800
 Härenfors-Bendor AB 690
 AB Härenfors Metallverk 48,
 421, 700
 Härjeåns Kraft AB 409
 Hästen Skofabrik AB 272
 Höganäs AB 302, 480, 672, B 121
 Höganäs-Billesholms AB: se Hö-
 ganäs AB
 Högboda Industrier 757
 Bröderna Höglunds Verkstäder
 AB 20, 112, 113, 591
 Höja Andelselektricitetsförening
 335
 AB Hörle Tråd B 11
 AB Höors Plåt 45
- IBM Svenska AB 449
 ICA 649
 ICI 35, B 115
 ICI Nordeuropeiska Handelskom-
 paniet B 115
 AB Idealkorsetter 265
 AB Iföverken 135, 458, 621, 747,
 B 16 c, B 69 b
 AB Iggesunds Bruk 188, 628
 Ilford Foto AB 541
 Ilford Ltd. 541
 Ilsbo Industrier AB 20, 112, 113,
 591
 Imperial Chemical Industries
 Ltd. 35, B 115
- Incentive AB 7, 49, 50, 51, 52,
 53, 54, 72, 76, 162, 200, 283,
 297, 303, 304, 419, 542, 623,
 673, 696, B 76
 Incentive Research & Develop-
 ment AB 72
 Indesit Svenska AB 526
 Indesitverken 526
 AB Indra Food 240
 Indusan AB B 109
 Industri AB Ceres 306
 Industri AB Gemo 64
 Industri AB Swedina 4
 Industri-Companiet Konstharts-
 Produkter 295
 C. M. Industrial Associates, Inc.
 805
 AB Industridiesel 530
 AB Industrifärger 321
 AB Industrileveranser 759
 Industrimontering AB 598
 AB Industripapp 183
 AB Industrivärden 35, 132, 207,
 343, 345, 683, B 19
 Ingenjörsfirma Stig O. Grafström
 AB 75
 Ingenjörsfirma Stig Morenius AB
 67
 Ingenjörsfirma Toolex AB 55
 Ingenjörsfirmaet Bahco Erenco
 A/S 80
 Ingenjörsfirman Einar Eriksson &
 Co AB 80
 Ingenjörsfirman Petrokraft AB
 98
 AB Ingenjörsutensilier 524
 Injector Company AB 496
 Instrument AB Metron 696
 AB Insulator 302
 Internasjonal Farvefabrikk A/S
 B 125
 International (färg) 299

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- International Staple and Machine
Co. 526 b
- Investment AB Asken 615 b
- Investment AB D. Carnegie &
Co. 300
- Investment AB Gothia 106, 107,
111
- Investment AB Promotion 56, 57,
58, 59, 60, 61, 71, 115, 361,
423, 444 b, 450 b, 597, 706
- Investment AB Skansen Lejonet
136—138, 344, 619
- Investment AB Wigräl 274
- Investment AB Öresund 34
- AB Investor 42, 207, 378
- IRD 72
- Iron Grip Investment AB 62
- AB Birger Isakson 129
- AB Ismundbacken 206
- Isolerings AB WMB 609
- Bröderna Ivarsson AB 155
- Ivarssons Skofabrik AB 670
- Jakobsdals Textilindustri AB 263
- Oscar Jacobson AB 661
- AB Jakobssons Industrier 757
- AB Hans Janbell 275
- Jannebergs Elverk 328
- Janstorps Konfektions AB 668
- Janö AB 670
- J. A.-R. O. Services, Inc. B 74
- Jerfeds Mekaniska Verkstads AB
75
- Jerndell Industrier AB 94
- Jihå-plast 729
- Ji-Kå Byggmaterial AB 165
- Ji-Te AB 179, 383
- JOFA 163
- JOFAMA AB 163
- Johannesborgs Möbelfabrik 170
- AB C. E. Johansson 696, 707,
B 61 b
- AB Josef Johansson 273
- AB Johanssons Press- och Hejar-
verktyg 736
- Johnson-koncernen 77, 141, 433,
584, 734, B 20, B 43 b
- A. Johnson & Co HAB: se John-
son-koncernen
- Johnson Metall AB 427
- Jonsereds Fabrikers AB 257, 271,
B 40
- Jonsson, Sternhagen & Co AB
166
- Jonssons Fabriker AB 163
- AB L. A. Jonssons Skidfabrik
B 21
- C. A. Jonssons Skofabriks AB
670
- AB Josefsdals Tegelbruk 141
- Jubels AB 164
- Junex Konfektions AB 520
- Jungers Verkstads AB 97
- Jungner 355, 448, 532
- AB Junoprodukter B 24
- E. W. Just AB 424, 578 b
- AB Jäders Bruk 156
- Jämtlands Läns Mejeriförening
u. p. a. 390, 472, 719 b, 763
- Jämtlands Slakteriförening 763
- Järbo Sågverksförening u. p. a.
685 b
- AB Järförädling 63, 599
- Järnkunst AB 748
- Järnvägen Eskilstuna—Torshälla
712
- Jästbolaget/Esseli AB 228
- AB Jästdistribution 228
- AB Jönköping-Vulcan 64, 221
- Jönköpings Läns Mejerier 647
- Jönköpings Mekaniska Verkstads
AB 697

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Bröderna Jönssons Möbelfabrik
459
AB Bröderna Jörgensen 259
- AB Kabi 305, 312, 405
KAFAK AB 749
Kaffe AB Pyramiden 650
Kallinge Golvindustri AB 307
Kalmar Läns Slakterier 764
Kalmar Verkstads AB 552
KAMAS Kvarnmaskiner AB 65,
610
Kantorps Gruvor 686
AB Kardbeslag 79
Karlsborgs Bruk 787
AB Karlskrona Porslinsfabrik
710
Karlskrona Svetsnings AB 375
Karlskronavarvet AB 420, 730,
750, 755
Karlson & Starck 657
Erland Karlsson & Co 618
Gottfrid Karlssons Skofabriks AB
670
Harry Karlsson 683
AB K. W. Karlsson 258
Bröderna Karlsson Metallindustri
AB 36
AB Karlstads Mekaniska Werk-
stad 553
Karlstads Spinneri & Väfveri AB
655
Karlstadsortens Mejeriförening
234
Katrinesfors AB 183, 209
Katrineholms Bryggeri 253
Katrineholms Cementgjuteri 455
Firma E. Katzenstein 568
Kesko 586
KF: se Kooperativa Förbundet
Kilafors Skogs AB 194
- Kilsunds AB 264
Kinnaortens Mejeriförening 640
Axel Kistner AB 616 b, 749 b
AB Klafreströms Bruk 440, 442
Klinteverken AB 160
AB Klippans Finpappersbruk
186—187, 189, 190—191, 192,
193, 196, 480, 629, 630
Kochs Adler AG 801
Kock Möbel AB 157
AB Kockum-Landsverk Sales
Company 420, 554
Kockums Mekaniska Verkstads
AB 66, 67, 68, 348, 430, 432,
600, 737, 743, 744, 750, 772,
802, 803, B 64
Kodak AB 539
Kohlswa Jernverks AB 77
AB Kol och Koks 165—166,
167, 168, 315
Kommanditbolaget Master 475,
667
Kommanditbolaget Svensk Färg-
industri 298
Konfektions AB Karlsson &
Starck 657
Konfektions AB Zober B 99
AB Konstharts 732 b
Konstharts-Produkter 295
Konsumentprodukter A/S 785
Konsumtionsföreningen i Stock-
holm 254
Konverteringsfabrik i Rouen 515
Kooperativa Förbundet 24, 70,
134, 254, 420, 429, 624 b, 735,
765, 770, 821, B 64 c
Kopal Industrier AB 415
Kopparfors AB 194, 207
Korsett-Skytte A/S B 111
Korsnäs-Marma AB 402
A/S Korsør Glasværk 812
Ab Krafts Skärmateljé 622

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- AB Kristenson och Grähs 99
 Kristianstad-Blekinge Slakteriförening 764
 Kristianstadsortens Stärkelsefabrik 235
 Kristinehamnssortens Mejeriförening 234
 Kronan 667
 Kronobergs Belysnings AB 44
 Kronobergs Läns Slakteriförening 764
 Krylbo Träförädlings AB 169
 AB Krylbobetong 146
 Krångede AB 486, B 71 d
 Krångedegruppens Samkörnings AB 485
 Kullgrens Enka AB 131, 136—138, 511, 619
 Kumla Mekaniska Verkstad 590
 Kungsörnen AB 720
 A/S Per Kure 773
 AB Kustvarvet B 10
 AB Kvarntorps Kalk 457
 OY Kymarno AB 581
 Kågéns Industrier AB 782
 Kågéns Kontorssystemer A/S 782
 Kähler A/S 148
 AB Källe-Regulatorer 498
 Köpings Mekaniska Verkstads AB 362
 Köpmännens Bageriförening u. p. a. 648

 AB Laboratorietjänst 616 b
 AB Gustav Lagergren & Co 186—187
 AB Lagerholms Färgfabrik 288
 Lagerwalls Metall AB 354
 Laholms Triåfabrik B 110
 Landeryds Elverk B 47 b
 Landskrona Bil AB 116

 AB Landsverk 702
 AB Helmer Langborg 2
 AB Lanna Bruk 134
 Lantbrukarnas Mjölcentral 639—640
 Lantmännens Centralförening i Jämtlands län 763
 Lantmännens Slakteriförening 236
 Lantor Ltd. 576
 Larco 456, 678
 AB Carl Larsson Mek. Verkstad 363
 AB P. A. Larssons Gjuteri & Aduceringsverk 63
 AB Bröderna Larssons Skofabrik 670
 Lastbilscentralen (Västervik) 139
 AB Lastnings- och Lossningstjänst 554 b
 Latinoamericana de Cables S. A. de C. V. 509
 Laval Development Corporation B 72
 De Laval Ljungström Apparat AB B 117 c
 Laxå Bruks AB 147, 380
 AB Laxå Pappersbruk 200, 304
 Laxå Sågverk 380
 A/S Kaj Leckelmann 574
 van Leers Svenska AB B 107
 van Leers Tambores S. A. B 107
 H. B. Legge & Sons Ltd. 517
 A/S Lehnkuhl B 119
 Lematte & Boinot 790
 Lemeco AB 822
 Lennartsfors AB 410
 August Lepper GmbH 495
 Lerdals Sågverks AB B 22
 Lesjöfors AB 698
 Lessebo AB 186—187
 AB K. J. Levin B 119

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Levin-Kyla AB 416
 Leyland-Triumph AB 531
 Lidboholms AB B 51
 AB Lidköpings Kranmaskiner
 611
 Lidköpings Mekaniska Verkstads
 AB 362, 363, 699
 Lidwall & Söner AB 19
 Lihnell Vagn AB 58
 AB Carl Liljefors B 10 c
 Liljeholmens Stearinfabriks AB
 297, 478, 481, B 45
 Liljenqvist & Son 289, 290
 Lilla Edets Pappersbruk AB 388
 AB Lilljedahlska Läderfabriken
 69, 259—260, 306
 Lim AB Urania 312
 Limhamns Golvindustri AB B 23
 Limhamns Plastindustri AB B 23
 Limhamns Träindustri AB 307,
 379 b, B 23
 AB Limmareds Bruk 143
 AB Limträverken 783
 Lindells Vågfabriks AB 70
 AB Lindénkranar 56, 59, 61, 71
 Lindfors Torvströfabrik 618
 AB N. O. Lindgrens Maskinfab-
 rik 65
 Ragnar O. Lindholm AB 738
 AB Lindholmens Varv 433, 744
 J. A. Lindroth & Co AB B 22
 AB J. Linds Eftr. 202
 Lindverk i Lindome AB 44
 AB Lindåsdetaljer 700
 Lindövarvet 803
 Lithander-koncernen 111
 Livab 58
 Ljungbergs Mattväveri AB 261
 AB Sture Ljungdahl 387 b
 AB Ljungmans Verkstäder 13
 AB Ljungqvists Tapetfabrik 185
 Ljungs Industrier AB 157
 Ljusdals Mekaniska Verkstads
 AB 47
 Ljusdalsortens Mejeriförening
 763
 Ljusne-Woxna AB 627—628
 LKAB 414
 LKB-Medical Electronics AB 72
 LKB-Produkter AB 72, 770
 L. M. Ericsson: se Telefonaktie-
 bolaget. . .
 LMC 639—640
 LMV 362, 363, 699
 Lovene Dörrfabriks AB 164
 AB Ludvika Elektriska Byrå B 58
 AB Ludvika Kraftverk B 47, B 48
 AB Luleå Kol- & Materialaffär
 B 71
 Luleå Tegelbruks AB B 71
 AB Nils P. Lund 140
 Lundaortens Mejeriförening 245
 A. Lundberg & Co AB 167
 L. E. Lundberg 679
 Lundén Bil AB 92
 AB Lundequistska Bokhandeln
 214
 Lundgrens Konservfabrik 249
 Gustaf N. Lundins AB 202
 AB Lunds Cementgjuteri 455
 Lundås Verkstäder AB 438
 Luossavaara-Kiirunavaara AB: se
 LKAB
 LURGI 17
 A/S Lyfa B 125
 Lysekils Tubfabrik Thörnqvist &
 Co 120
 AB Långasjönäs Pappersbruk
 190, 196
 Långsele Laxodling AB B 71 d
 AB Läromedelsförlagen P. A.
 Norstedt & Söner — Albert
 Bonnier 762
 Lättbetongfabrik i Neuthrop 512

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Lättmetallfasader AB 102 b
 Bruno Löffel AG 779
 AB Lövträförädling 379 b
- MAB och MYA AB 196, 394,
 396
 Machine Trading AB B 13
 Magni AB 475
 AB Majornas Ångbageri B 33
 Malcus Industri AB 73, 125,
 353, 443, 444, 699, 703, 711
 Malleys Ltd. 551
 Malleys-Bahco Pty. Ltd. 551
 AB Sixten Malmberg 271
 Albert Malmgren & Co AB 299
 Malmgrens Skofabriks AB 274
 Malmöil 68
 AB Malmö Förenade Bryggerier
 B 35
 AB Malmö Kvarnstensfabrik 610
 Malmö Glass AB 231
 Malmö Nya Mejeriförening 245
 Malmö Strumpfabrik 473, 724
 Manusac S. A. 514
 AB Marabou 237, 238, 571, B 34
 Marbon Holding AG 819
 Mardals Elektricitetsförening 336
 Margarinbolaget AB 240
 Marieholms Industri AB 299
 Mariestads Bryggeri AB 654, 765
 Mariestads-Tidningen B 71 b
 Marstrandverken AB 617
 Martin Marietta Corp. 819
 AB Maskin Tellus 443
 Maskin AB Thule 371, 704
 AB Maskinfabriken Eiker 616
 Maskinfabriken Pluto A/S 496
 AB Maskinfabriken Rex B 105
 Maskinfirma R L Carlstedt B 15
 Master 475, 667
 Firma Master Konfeksjon 818
- Matra 558
 AB Matthammars Kvarn 326
 John Mattson Byggnads AB 343,
 345, 683
 AB Mauritzson & Co 33
 Bröderna Mauritzson 240, 470
 AB Mazetti 471
 MC: se Mjölcentralen
 MEAB 72
 The Mead Corp. 814
 AB Meag 455
 AB Mecman 804
 AB Mekanprodukter 9
 Melka AB 729
 Mellansvenska Snickericentralen
 ek. för. (MSC) 757 b
 Merkantila Ingenjörbyrå AB 17
 Merkur 537
 MESH 558
 Mestic Trikåfabrik AB 659
 Metallgesellschaft AG 527
 AB Metallimport 607
 Metallslangfabriken AB 364
 Metallverken: se AB Svenska Me-
 tallverken
 Metior AB 74, 451
 Metron 696
 Mibis 17
 Minebergs AB 200, 297, 304
 Minwool AB 457, 753
 MIVAB Electro Medicinska AB
 72
 Mjölcentralen 239, 641—646,
 647, 719 b, B 67 b
 Mo Bruk A/S 784
 Mo och Domsjö AB 75, 190—
 191, 195, 196, 197, 396, 464,
 466, 482, 516, 569, 674, 733,
 785, 786
 Modern trähantering 757
 AB Modigs Verkstäder 614
 MoDo: se Mo och Domsjö AB

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Mohasco Industries, Inc. 573
 Monark-Crescent AB 365, 716,
     B 10 c
 AB Monitor 737
 Monsun AB 52, 54, 76
 Monsun-Tison 52, 54, 76
 Hugo Montgomery AB 525
 Mora Galvan AB 61, 115
 Morales & Co 675
 Stig Morenius AB 67
 AB Motala Verkstad 77, 377,
     425, 601
 Mullard Ltd. 564
 Munkedals AB 183, 202, 310,
     464, 465, 633
 Munksjö AB 517, B 71 c
 Munters' Industri AB 463
 Murbruksfabrikens i Stockholm
     AB 141, B 20
 O. Mustad & Søn 527 b
 A/S Myrens Verksted 553
 Målilla Möbelfabrik B 52
 Mälardalens Lantmannaförbund
     675
 AB Mästersöm 262
 AB Möbelfabriken Varia 180
 A. P. Møller-koncernen 803
 AB Mölnbacka-Trysil 634
 Mölnlycke AB 397, 521, 788 b,
     789, B 28
 Mölnlycke-Tuppen AB 397, 656
 AB Mörrums Bruk 203
- Nateva Oy 814 b
 The National Cash Register Com-
     pany 528
 AB National Kassa Register 528
 NC Industrier AB 170
 NCB 198, 466
 NEC 566
 Nederede Kraft AB 407, 413
- Nedre Norrlands Producentföre-
     ning 763
 Nelsons Stenindustri AB 136—
     138
 N. E. M. A. Verkstads AB 33
 Nestius Pappers AB 187
 Nettingsdorfer Papier- und Sulfat-
     zellulosefabrik 567
 Karl Neumayer GmbH 506
 New England High Carbon Wire
     Co. B 104
 New England High Carbon Wire
     Corporation B 104
 NEWCO B 82, B 104
 Nice Ball Bearing Co. B 87
 Niederrheinischer Papier- und
     Pappenfabrik GmbH 518
 NIFAB B 110
 A. Nihlén & Co AB 602, 805
 Nilsen, Laila Schou 783
 Hjalmar Nilssons Träförädling
     B 25
 J. W. Nilsson Vagn- och Kaross-
     fabrik 172
 Rolf Nilssons AB 726
 Sigfrid Nilsson AB 649
 Nilsons Maskin AB 303, 542
 Bröderna Nilssons Skofabrik 272
 Nirex Ingeniør A/S 493
 Nissafors AB 211, 386
 Nitro Nobel AB 308
 AB Nivea B 113
 NNP 763
 AB Nobel-Kläder 725, B 41
 Noblikk A/S B 119 b
 NOGAB 468
 NOHAB 437, 555, 743, 796
 Noiro OY 584 b
 OY Nokia AB 581
 AB Nora-Gomex 105
 AB Nora Tändrörsfabrik 308,
     731

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Norba AB 78
 AB Norbergs Spad- & Redskapsfabriker 370, B 69
 AB L. Norblads Bokhandel 215
 Norcros Ltd. B 108
 Nordberg Manufacturing Co. 561
 Nordemalm AB 168
 Nordholms Verkstäder 595
 Nordic Textile Group 578
 Nordisk Industriförmedling AB B 110
 Nordisk Metal A/S 505, 507, B 89
 Nordisk Philblack AB 584
 Nordisk Plasterindustri A/S B 116
 Nordisk Redland AB 715
 Nordisk Rotogravyr AB 222
 Nordisk Transportemballage A/S B 98
 Nordisk Värme-Sana AB 436, 737
 AB Nordiska Armaturfabrikerna 705
 AB Nordiska Blixtlåsfabriken 529
 Nordiska Maskinfilt AB 79, 499
 AB Nordiska Slangfabriken 364
 AB Nordiska Tubfabriken 119
 J. F. Nordlöfs Skofabrik 276
 Nordstjernen 584
 AB Nordströms Linbanor 80
 Nordströms Rostfria Industri AB 81
 AB Nordström & Sjögren 309
 Nordström & Tinggren AB 202, 465
 AB Nordsvenska Kalk bruket 141
 Nordvästra Skånes Mejeriförbund 245
 Norema Industrier AB 22
 Norfarma 767
 AB Norma Projektilfabrik 103
 Norra Sörmlands Andelsslakteriförening 236
 Norrahammars Bruk 46, 440
 AB Norrbottens Cementgjuteri 145
 Norrbottens Grafiska Försäljnings AB 468
 Norrbottens Järnverk AB 425, 447
 Norrbottens Läns Skogsägareförening ek. för. 171
 Norrbottens Sportartikelfabrik 172
 Norrbottens Träförädlings AB 152, 181, B 25
 Norrköpings Kommunala Affärsverk 771
 Norrköpings Stenindustri AB 136—138
 Norrlands Skogsägares Cellulosa AB 198, 466
 AB Norrljus B 45
 AB Norrländska Ljusstöperiet B 45
 Norsk Helios A/S 773
 Norsk Hydro-Elektrisk Kvaelfstof A/S 303, 542
 A/S Norsk Metalveveri 499
 AB P. A. Norstedt & Söner 173, 719, 762
 North Electric Company 566, B 93
 Northern Knitting Works Ltd. B 110
 NOSS AB 89
 Nya Asphalt AB 734
 AB Nya Centralbryggeriet B 36, B 37
 Nya Murbruksfabrikens i Stockholm AB 141, B 20
 Nya Måleri AB Liljenqvist & Son 289, 290

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Nya AB Skänningeverken 14, 84,
452
- Nya Wermlands-Tidningens AB
B 29 b, B 29 c, B 71 b
- Nya AB Värends Glasbruk B 18
- Nya AB Östanåsågen 176
- Nyberg & Westerberg AB 73, 444
- Nyboholms AB 196
- Nyboholms Bruk 191
- Nybro Rännor AB 596 b
- Nyby Bruks AB 347, 425, 777,
806
- Nyqvist & Holm AB 437, 555,
743, 796
- AB Nyhammars Bruk B 47
- AB Nykvarns Bruk 200, 304
- AB Nykvarns Cementvarufabrik
455
- AB Nyköpings Automobilfabrik
82, 83
- Nymanbolagen AB B 10 c
- Nyström & Erikssons Virkesaffär
625
- AB Nässjö Slöjdfabrik 153
- Nättraby Bruks AB B 28
- Odense Staalskibsværft 803
- Ohlsson & Skarne AB 685
- AB Joh. Ohlssons Tekniska Fab-
rik 318
- Ohs Bruk AB 384
- Oil-O-Matic Skandinaviska AB
13
- Oil-Vent AB 15
- Old London Wasa AB 815
- Olmats & Persson AB 176
- Olofströms Väg- & Betong AB
620
- Chr. Olsson i Ystad AB B 64
- Einar Olsson Industrier AB 155
- AB Levi K. Olsson 669
- Otto J. Olson & Sons AB 483
- AB P. Olsson & Co 142
- AB Olsson & Nordström 155
- AB Olsson & Roséns Skofabrik
B 42
- AB Iwan Omfors Fabriker 104
- Opton W. Erich Heilmann
GmbH 529
- AB Optimus 361, 444 b
- Optimus-Anchorverken 444 b
- Orno Metallfabrik OY B 125
- Ortala Bruk AB 343
- AB Oskarshamns Varv 532
- Oskarströms-Ry AB 199
- Oskarströms Sulphite Mills AB
199
- OSSVE 740
- AB Karl G. Ottosson 258
- Oxelösunds Järnverk 430
- AB Oxygenol 305
- Pacific Coast Engineering Co. 555
- Pacific Industries, Inc. 543
- Paderwerk Gebr. Benteler AG
B 105
- AB Pamin 526
- Papelhogar 569
- Papeterie de Pont Augan S. A.
B 97
- Papeteries Schwindenhammer S.A.
786
- Pappersindustri AB Simmingsköld
& Co 186—187, 630
- AB Papyrus 199, 200, 201, 202,
304, 310, 340, 387 b, 411, 465,
633
- AB Parator 14, 84, 85, 452, 701,
708, 732, 751
- Parfumerie Seger AB 544
- Paulis Kemisk Tekniska och
Tvålfabriks Försäljnings AB
305

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Pauliströms Bruk 190—191, 196,
197, 396, 516, 733
- AB J. Pehrson & Comp. 401
- AB Pellerin/Zenith 240
- Pengfors AB 407, 413
- Pepsico, Inc. 227, 794
- Pepsicola 794
- AB Percofiber 277
- Perfekta (Arvika) 594, B 10 b
- AB Perfekta-Silenta 429
- C. H. Persson AB 202, 465
- Åke R. Persson AB 423
- Perstorp AB 480, 823
- Persöner AB 32, 86, 759
- Pet Incorporated 238
- Pet Milk Co. 238, 571
- Peterson: se Pettersson
- Petrokraft AB 98
- M. Peterson & Søn A/S 535
- Axel Petersons Bageri 243
- Hjalmar Peterssons Åkeri AB
139
- AB Richard Pettersons Plåtslageri
596 c
- Pfizer Corp. 544
- Philips: se Svenska AB Philips
- Phillips Petroleum Co. 584
- Pilgrimstads AB 177
- Franz Pischel KG 577
- Pirelli S. A. 582
- AB Plantex 404
- Plast AB Cipax 824
- OY Plastex 822, 824
- PLM: se AB Plåtmanufaktur
- Pluto 496
- AB Plåtförädling B 69 b
- AB Plåtmanufaktur 87, 88, 143,
311, 359, 366, B 64 b, B 64 c,
B 119 b
- AB K. J. Pompeius Skofabrik
276
- AB Pontona 378
- Porrsgrund Metalverk A/S 507
- AB Posto 30
- Power Equipment Co. B 93
- AB Precisionsautomater 38
- Pretis 809
- Priestman Brothers Ltd. 530
- Primus-Sievert AB 368
- Pripp-Bryggerierna AB 241, 253,
305, 312, 391, 405, 469, 765,
B 35
- AB Pripp & Lyckholm B 35
- AB Processor 18
- Projecting AB 89
- Promotion: se Investment
AB Promotion
- Pullmax AB 39, 533, 556, B 14
- AB Pumpindustri 23, 95, 357,
702, 807
- AB Purac 778
- AB Purgator 17
- Putkihackman AB 806
- Pyramiden 650
- AB Pålssons Mejeri 244, 245
- AB Qvarnhammars Jernbruk 425
- Raia Plastkonfektion 322
- AB Raméns Patenter B 1 c
- Ramviksverken AB 605
- Uno Ranch Motorfirma AB 531
- Ransome & Marles Bearing Co.
Ltd. 565
- AB Rasco 631
- Rationella Transportdon AB 703
- Rausing & Crafoord AB 209
- Rederi AB Malmoil 68
- Rederi AB Nordstjernan 584
- Reftele Klammer och Maskin AB
526 b
- Reinhardt Maschinenbau GmbH
556
- Reklamkonsult AB 220

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- AB H. G. Relay Patent 18
 Restello AB 74
 Rex B 105
 Rexolin Chemicals AB 540, 676,
 B 114
 Rheinische Kalksteinwerk GmbH
 813
 Riseberga Stärkelsefabrik 235
 J. A. J. Risseeuw's Handelsunder-
 neming N. W. B 71 e
 Riv Officine di Villar Perosa
 S. p. A. 502
 RIV-SKF Officine di Villar Pe-
 rosa S.p.A. 502
 Rjukanmaskiner A/S 554 b
 RKS-Pasquier S. A. 503
 AB Davy Robertsons Maskinfab-
 rik 596
 Rockströms Fabriker AB 241,
 391
 Rockwool AB 148
 Rodoverken Svenungsson & Co
 617
 AB Rosenfors Bruk 595 b
 E. A. Rosengrens AB 557, 692
 Ets. Rossi Frères S. A. 504
 Rottneros AB 631
 RTM Marknads AB 349
 AB Ruuthsbo Konservfabriker
 229
 Ry AB 199
 Rydhs Fabriks AB 85
 AB Rynge Släp 356
 Rönnehyttans Sågverk 161
 AB Rör & Sanitet B 1
 Rörlednings AB Celsius B 3
 AB Rörstrands Porslinsfabriker
 129
 Rörsvets i Hälsingborg AB 603
 SAAB AB 424, 426, 479, 558,
 559, 560, 802, 808, B 12 b, B 13,
 B 68 d
 SAAB-ANA 82
 Saab Electronic AB B 12 b
 Saarländische Kugellagerfabriken
 GmbH Hans D. Baumgarten
 B 86
 SABA 604—606
 A/S Saba (Tönsberg) 789
 E. Sabel AB 561
 Ragnar Sahlin AB B 116
 AB P. M. Sahlströms Bokhandel
 216
 Sajp-Produkter AB 676
 AB Saladolomit 141
 AB Salenco Kappfabrik 262
 Salénrederierna AB B 21
 AB Saltsjöqvarn 720
 AB Samuelsson & Bonnier 684
 Sana AB 436, 737
 A/S Sandnes Uldvarefabrikk 578
 AB A. Sandström B 113
 Bröderna Sandströms Skidfabrik
 AB 163
 AB Sandwalls Ångbryggeri 765
 Sandvik Special Metals Corp. 563
 Sandvikens Jernverks AB 500,
 562, 563, 779, B 68
 Sandvikstahl GmbH 500
 AB Sanga 79
 AB S:t Eriks Betong 130
 AB S:t Eriks Betongtransport
 130
 AB Sanitet B 1 b
 Sanna 36
 H. Sastamoinen OY B 120
 Satinex (Great Britain) Ltd. 516
 Saxvikens Sågverk 174
 Saxylle-Kilsunds AB 264, 578
 SCA: se Svenska Cellulosa AB

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Scan, Föreningen Skånska An-
delsslakterier 233, 764
AB Scandiaconsult 420
Scandiamant AB 811
Scandinavian Automobile Acces-
sories AB 604—606
Scandomat-Automater AB 793
Scania-Bilar i Göteborg AB 92
Scania-Bilar i Hälsingborg AB 91
Scania-Bussar AB 93
AB Scania-Vabis 11, 90, 91, 92,
93, 501
Scanpump 807
AB Scantak B 71 c
Scanvax AB 319
Scanver AG 445
Scatra AB 533 b
AB Schaub & Co 94, 367
E. H. Schelling AG 567
Schelling Interwell GmbH 567
Schlieren B 118
Schmidts Boktryckeri AB B 29 d
Schullström & Sjöström Fabriks
AB 360
C W Schumacher AB 248
Schweizerische Wagons- und Auf-
zügenfabrik Schlieren B 118
Scienta AB 6
S. D. C. Ltd. 811
AB Securitas Alarm 451, B 65
Securitas Bevaknings AB 74
AB Selbergs Såg & Hyvleri 625
Selfa 7, 53, 419
Selko 373
AB Sembs Kraftstation 340
Semper AB 241, 391
AB Septanus 143
Servicios Industriales C. A. B 85
SEV: se AB Skandinaviska El-
verk
Sevonia AB 185
Shell 311, 319, 484
Shell-Koppartrans 484
SIAB (Stockholm) 346, 735
SIAB (Växjö) 203, 204
Sicklaverken AB 372, 421
AB Sievert Apparater 368, 374
AB Sieverts Kabelverk 695
Sikkens-Condor AB 309
Sikkens Groep N. V. 309
AB Silenta Maskinfabrik 23, 429
Siljans Sågverks AB 174, B 22
Simag AG 490
Simmingsköld & Co 186—187,
630
AB Sintermetall 450
AB Sintex 766
Siporex Småhus AB 149
SJ 712, B 64
7 skomakare AB 670
AB Sjuntorp 398
AB Sjöberg & Bengtson 1
Sjöberg & Son AB 277
OY Sjöblom 575
AB P. A. Sjögren B 4
Gustaf Sjöstedt & Co 314
Skaftekulla Vagnfabriks AB 623
Skaga 133
Tryckeri AB Skandia B 29
AB Skandiakonserv B 64 c
Skandinavisk Pälsberederi- och
färgeri AB 668
Skandinaviska Aerosol AB 35
Skandinaviska Banken 107, B 14
AB Skandinaviska Elverk 325,
340, 411, 685 b, 685 c—685 d,
733, B 46, B 47, B 47 b, B 47 c,
B 48, B 67 c
Skandinaviska Eternit AB 458
Skandinaviska Glasögonfabriken
AB Skaga 133
Skandinaviska Gummi AB 795
Skandinaviska Henkel AB 313
Skandipäls 668

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Skanpan AB 584 b
 Skanpan A/S 584 b
 Skansen Lejonet 136—138, 344,
 619
 Skara Trä 164
 Skaraborgsbanken 41
 AB Skaraplast 301
 Robert Skarstedt AB 209
 The Skefko Ball Bearing Co. Ltd.
 565
 Skefram Ltd. 565
 Skellefteå Stads Kraftverk 485
 Skellefteå Ångbryggeri AB B 39
 Skeppshults Bruks AB B 67 c
 SKF: se AB Svenska Kullager-
 fabriken
 SKF-CAM 503, 504
 SKF Industries, Inc. B 87
 AB Skinnkonfektion 275, 278
 AB Skinnspecialisten 278
 Skofabriken Janö AB 670
 AB Skofabriken Standard 400
 Skofabriks AB Kronan 667
 And. Skog 587
 AB Skogaholms Bröd 242, 243,
 648, 649
 Skogaholms Bruks AB 161
 AB Skogatorps Mosse 173
 AB Skoglund & Olson 46, 101,
 440, 594, 691
 Skogsägareföreningen, Årjäng 757
 Skogsägarnas Cellulosa AB 204
 Skogsägarnas Industri AB 203,
 204
 AB Skolbokcentralen 762
 Skruv AB Bendor 48
 Skurups Mejeriförening 245
 AB Skyddskläder 766
 Skyllbergs Bruks AB 161
 Skånebagarn 649
 AB Skånebryggerier B 35
 Skånemejerier ek. för. 231—232,
 244, 245
 Skånes Skogsägareförening 175
 AB Skånewell 463
 Skånska Cement AB 135, 144,
 621
 AB Skånska Cementgjuteriet 145,
 379, 420, 620, 685, 735, 747,
 B 68
 Skånska Granit AB 136
 Skånska Kaffe AB 246, 650
 Skånska Oljelagringsföreningen
 480
 AB Skånska Ättiksfabriken: se
 Perstorp AB
 Skälderhus Energiförening 330
 Skänningeverken 14, 84, 452
 Skärvete Kraftverk B 53
 Skövde Gasbetong AB 148
 Slakteri AB Östermalm B 30
 Slakteriföreningen i Sörmland
 236
 Slitmanfabriken 723
 SLT: se AB Sveriges Litografiska
 Tryckerier
 Smedjebackens Valsverks AB
 425, 751
 Smiths Industries Ltd. 775
 Smålands Kraft AB 733, B 47 c
 Smålandsbanken 41
 Snickeriprodukter Olmats & Pers-
 son AB 176
 AB Bröderna Sohlbergs Mekanis-
 ka Verkstad 738
 AB Solberga Kalkbruk 141
 Sollefteå Bryggeri AB 254
 Sommen 154
 AB Wilh. Sonesson 95, 357,
 615 b, 807, B 10 d, B 29 d,
 B 41 b
 Spadfabriken i Karlstad AB 370

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Spadfabriken Bröderna Wästlund & Co B 69
 Sparsörs Trikfabrik AB 574
 AB Splitkein 158
 Splitkeinfabrikken 783
 Sponsor AB 96, 97, 98, 108, 314, 315, 694 b
 Sprinter Pack AB 677
 Sprinter System AB 417
 Spångsholms Bruks AB B 65 b
 STAB: se Svenska Tändsticks AB
 Stabilator AB 342
 AB Stadex 405
 STAL-LAVAL Apparat AB B 117 c
 STAL-LAVAL Turbin AB 446
 Skofabriken Standard 400
 Standard Radio & Telefon AB 426
 Standard Triumph International Ltd. 531
 Standard Varnish AB 538, 585
 AB Standardsnickerier 624
 Stangfjord Staal 550
 AB Star Produkter 179, 461
 Statens Järnvägar 712, B 64
 AB Statens Skogsindustrier 147, 174, 380, 463, 632, 787
 Statens Vattenfallsverk 360, 412, 485, 771
 AB Stathmos 70
 Stathmos-Lindell AB 70
 AB Statsgruvor 414
 STB 220
 STB Kliché AB 220
 Stefa B 16
 Stella Damkonfektion 398
 Stenabolagen 595
 AB Herman Stenberg 184
 Stenberg-Flygt AB 99, B 79
 Stenbolagen Carstens AB 136—138
- Stenbrukens Försäljnings AB 754
 Tom Stenholm AB 606
 Aug. Stenman AB 607
 J. D. Stenqvist AB 388
 Stensholms Fabriks AB B 16
 Stensjöns Kraft AB 487
 AB Stenströms Skjortfabrik/Linköpings Linnefabriks AB 475
 Stibergs Konservfabriker AB 651
 Stidsvigs & Hälsingborgs Limfabriker AB 200, 297, 304
 AB Stille-Werner 735
 Stinson AB 475
 Stios AB B 109
 Stjernarps Gods B 54
 AB Stockaryds Trävaruaffär 159
 Stockholms Benmjölsfabriks AB 200, 297, 304
 AB Stockholms Bryggerier B 36, B 37, B 38
 Stockholms Enskilda Bank 100, 199, 207
 AB Stockholms Kravattfabrik 475
 Stockholms Metallduksfabrik 110
 Stockholms Superfosfat Fabriks AB: se Fosfatbolaget AB
 AB Stockholms Tickotryck B 108
 Stora Kopparbergs Bergslags AB 55, 100, 205, 207, 326, 425, 447, 485, 486
 Storbroyttans AB 634 b
 Storebro Bruks AB 704
 Storebro-Kraft B 47 c
 Storviks Kraft AB 685 b
 Lindor Strand i Borlänge AB 86
 Lindor Strand i Falun AB 86
 Strands Konfektions AB 263
 Stratford-Rosengren International Safe Co. Ltd. 557
 AB Strå Kalkbruk 141

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Strå Kalkbruks Fastighets AB
141
- Stråbruken AB 141
- AB Strängbetong 146
- OY Strömberg AB B 117
- Ström-Ljusne AB 177, 627
- AB Ströms Bruk 627—628
- Strömstads El. 325
- Ståhlbom & Co Kvarn AB B 32
- AB Stållullfabriken 284
- AB Stängselnät i Rydsgård B 11
- Sten Sundins Bil AB 83
- Sunds AB 46, 101, 428, 447 b,
608 688, 705, 780
- AB Sundsvalls Fönsterfabrik 178
- Sundsvalls Mjölcentral 763
- Sundsvallsbanken 40, 112, 113
- AB Suntex 601
- Suomen Trikoo OY 537
- Soumitrailer OY B 76
- AB Superior 26
- Sustento 246
- SVAB B 15
- Carl Svanberg AB 219
- Svaneholms AB 757
- AB Svanelunds Skofabrik B 42
- Svaneryds Kraft AB 331
- Svanlund & Co AB 175
- AB Svanströms Pappersagentur
201, 633
- Svanö AB 198
- AB Svanöskogar 198
- S. Svaréns Triåfabriks AB 575,
658
- Sweco B 5
- Swedegroup 426
- Swedvelop AB 420, 735
- Swedina 4
- Swedish Computer AB B 5
- AB Swedish Fashion Knitters
Ltd. 473
- Swedish Hospital AB 735
- AB Svensk Filmindustri 296, 316,
317
- Svensk Färgindustri 298
- Svensk Läraretidnings Förlags
AB 762
- Svensk Rotoplast AB 320
- AB Svensk Torvförädling 483
- Svenska Ackumulatör AB Jung-
ner 355, 448, 532
- Svenska Aeroplan AB: se SAAB
AB
- Svenska AB Artec 381
- Svenska Bindgarnsfabriken AB
B 41 b
- AB Svenska Block 257
- AB Svenska Bokförlaget 762
- Svenska AB Bromsregulator
B 11 b
- Svenska BP Olje AB 476, 484
- AB Svenska Carbidkontoret 282
- Svenska Cellbetong AB 457
- Svenska Cellulosa AB 165—166,
178, 196, 198, 206, 207, 208,
292, 382, 407, 408, 413, 447 b,
466, 570, 608, 688, 732, 768,
780, 825, B 66, B 97
- Svenska Durox AB 148
- AB Svenska Elektromagneter
449, 706
- Svenska Elfabriks AB Selfa 7, 53,
419
- Svenska Esso AB 368
- Svenska Flygmotor AB 737, B
70 b
- AB Svenska Fläktfabriken 422,
441
- Svenska AB Gasaccumulator:
se AGA AB
- AB Svenska Gummicentralen 279
- Svenska Gummifabriks AB 580
- Svenska Handelsbanken 14, 132,
207, B 19

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Svenska ICI AB B 115
 AB Svenska Icopalfabriken 318
 Svenska Industri AB Galvano-
 plast 769
 Svenska Industribyggen AB 346,
 735
 Svenska Injekterings AB 342
 AB Svenska Järnvägsverkstäderna
 93
 Svenska Karosseri Verkstäderna
 AB 93
 Svenska Knäcke AB 392
 AB Svenska Kullagerfabriken
 362, 363, 502, 503, 504, 565,
 707, 809, B 65 b, B 86, B 87
 Svenska Lantbruksförbundet 420
 Svenska Maskin AB Greiff 742
 AB Svenska Metallverken 102,
 102 b, 103, 103 b, 122, 300,
 446, 450, 484 b, 505, 506,
 507, 609, 609 b, 775, B 88,
 B 89, B 120
 Svenska Metallverkens Ugns AB
 103 b
 Svenska Metallverken Yorkshire
 AB 609 b
 Svenska Metallock AB 436
 Svenska Mullard AB 564
 AB Svenska Möbelfabrikerna 157
 Svenska Oljeslageri AB 482
 Svenska Pall & Emballage AB
 708
 Svenska AB Philips 349, 404, 564
 Svenska Plåtrör AB 41
 Svenska Polystyren Fabriken AB
 B 43 b
 Svenska Radio AB 749 b
 Svenska Reproduktions AB 635
 Svenska Riksbyggen 681
 Svenska Rymdkonsortiet B 68 d
 AB Svenska Shell 311, 319, 484
 AB Svenska Silomaskiner 610
 Svenska Skifferolja AB 147, 148,
 380, 406
 Svenska Skumsläcknings AB 450 b
 AB Svenska Stenbeläggningar 684
 AB Svenska Stenhus 148
 AB Svenska Stållinor B 65 b
 Svenska Stålpressnings AB 747
 Svenska Säck AB 260
 Svenska Tandborstfabriken Sjö-
 berg & Son AB 277
 AB Svenska Tempus 450 b
 Svenska Tobaks AB 417, 788
 Svenska Tryckeri Bolagen STB
 AB 220
 AB Svenska Trähus B 25
 Svenska Tändsticks AB 5, 6, 64,
 78, 117, 188—120, 179, 183,
 209, 221, 383, 418, 420, 461,
 467, 508, 513, 518, B 5, B 90,
 B 91, B 92
 AB Svenska Yllekoncernen 264
 Svenska Väg AB 734
 AB Svenskt Djuptryck 222
 Svenskt Näringsliv Bokförlags
 AB 220
 AB Allan Svensson 165—166,
 315
 A/S Allan Svensson 315
 Arvid Svenson AB 214
 Aug. Svenssons Slakteri AB 251,
 B 67
 Hugo Svensson & Co Foto AB
 541
 AB Sveriges Förenade Filfabriker
 B 10 d
 AB Sveriges Förenade Triåfab-
 riker 265, 522
 Sveriges Kommunikationer 220
 AB Sveriges Litografiska Trycke-
 rier 173, 201, 222, 320, 519
 Sveriges Slakteriförbund ek. för.
 651

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Sveriges Utsädesförening 586
 Sveriges Varvsindustriförening
     744
 AB Svetsmekano B 14
 Svetsmekano Marin AB 39
 Sveval Rollers AB 728
 Sya Bruks AB 37
 AB Sydinvest 69, 104, 259—260,
     306, 611
 Sydsvenska Gummi AB 279
 Sydsvenska Kraft AB 327—334,
     335—339, 407, 413, B 49—
     B 55, B 56
 Sydsvenska Kross AB 620
 Sydsvenska Småhus AB 149
 AB Syntes 482
 AB Sågbladsfabriken i Nora 105
 AB Sågverksintressenter 758
 Säfvedalens Fabriks AB 694 b
 Säfveåns AB 84, 106, 107, 111,
     185, 452, B 14
 Sjärdals Energiförening 685 c
 Sätters Yxfabrik 527 b
 Sävedalens Fabriks AB 98, 108
 Söderbergs Papper AB 202, 465
 Bröderna Söderberg AB 427
 Söderberg & Grubbens AB 202,
     465, 633
 Söderbärke El. Kraft och Belys-
     nings AB B 48
 Söderfors Håma AB 55
 Söderhamns Verkstäder AB 447 b
 W. Söderströms Gjuteri & Meka-
     niska Verkstads AB 89
 Södertälje Verktygs AB B 15
 Södra Hälsinglands Mejeriföre-
     ning ek. för. 390
 Södra Sveriges Skogsägares För-
     bund 203, 204
 Sörmländska Kalkbruksbolaget
     141
 Sörstafors Pappersbruk AB 210
 Sösdala Kraft AB 332
 AB Tabougnar B 16 c
 Tailor Stainless Metals Ltd. 777
 Tan Tesch-koncernen 535
 AB Tanico 660
 AB Tapetinvest 185
 Tarkett AB 307, 379 b, B 23
 Tavell Bil AB 116
 Teckomatorps Elverk 333
 AB Tekniska Fabriken Gelly 403
 Telefon AB L. M. Ericsson 109,
     369, 426, 509, 510, 566, 695,
     709, 710, 727, 749 b, 781, B
     68 d, B 93
 Teleindustria S. A. de C. V. 510
 AB Telesignal B 65
 Tellus 443
 AB Tetra Pak 74, 209, 451, 778
 Textil och Linne AB 266
 Textile Processing AB 424
 AB Textilfabriken Merkur 537
 Edw. H. Thomé AB B 11
 Thordén-koncernen B 24
 A. F. Thornberg AB 290
 A/S Thor's Kemiske Fabriker
     545
 AB Thors Kemiska Fabriker 545
 G. A. L. Thorsen's Fabriker A/S
     532
 Thomas B. Thrige 548
 Thrige-Titan A/S 548, 792
 Thule 371, 704
 AB Thulinverken 748, B 11 b
 Thörnqvist & Co 120
 Tidaholms Tryckeri AB 221
 J. H. Tidbeck AB 110
 Tidnings AB Dagen 223
 Tidstrands Yllefabriker AB 267,
     268
 Bröderna Timander AB 164
 Tingsryds Bryggeri AB 816

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- E. Tingströms Möbelfabriks AB
157
Tirfing 615
AB Tison 52, 54, 76
A/S Titan 548
Tobo Bruk 716
Toolex AB 55
Toolex — Håma AB 55
AB Toolfix 711
OY Topco 521
AB Toringehus 626
JyF Torras Hostench S. A. 569
Touron y Cie, S. A. 494
Trafik AB Grängesberg—Oxelö-
sund 39, 100, 308, 347, 436,
556, 712, 777, 812, B 14
Trafik & Vägmärken AB 350
Tranemo Cementvaru AB 455
Tranemo Yllefabriks AB 399
Transformatorenwerk August
Lepper GmbH 495
AB Transintro 369
AB Transportbanor 107, 111
AB Tranåsverken 58, 60, 423
AB Tre Bryggare 765
Tre Kök AB 764
Trelleborgs Gummifabriks AB
280, 281, 581, 582, 687, 727,
732 b, B 16, B 124
AB Trelleborgsplast 730
AB Tremplex 302
Tretorn: se Helsingborgs Gummi-
fabriks AB
Triangel Kaffe AB 246
Trima AB 20, 112
Trio Fabriker A/S B 106
Trollbo AB 455
AB Trollhättans Cementgjuteri
454, 455
Trollhättans Gravvårdsindustri
AB 136—138
T. R. W., Inc. 808
TRW Systems 560
Tryckcentralen-Evangeliipress
Hällzon & Co 223
Tryckeri AB Fylgia 220
Tryckeri AB Skandia B 29
Trycksaksplanering AB 220
Trångfors AB B 56
Träneortens El. Distr.förening
B 55
Firma Trällsplattan 150
Trävaru AB Sommen 154
AB Tudor 488
Tulifa-gruppen 440
Tulifa Norrland AB 442
AB Tulifaverken 442
Tullgarns Gjuteri och Mekaniska
Verkstads AB B 16 d
Tulwe: se Utvecklings AB Tulwe
Tunabergs Trävaru AB 347
Tunbolagen 164
Tuppen AB 397
Turbin AB de Laval Ljungström
B 16 b, B 16 d
Tånebro Energiförening 337
Tåstarps Energiförening 338
AB Töreboda Tråd- & Spikfabrik
161
Uddeholms AB 425, 467, 634,
634 b, 694, 698, 713, 737, 760,
761
Udevallavarvet AB 744
Ugnsbyggnadsbyrån AB 103 b
Ulferts Fabriker AB 717
Bröderna Ullströms Motor AB
613
Ulvunda Gummifabriks AB 281,
727, 728
Umeå Bryggeri AB & Co, KB
B 39
AB Unikont 224
Union 159

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Union-Stockarydsverken AB 159
 Union Trading Company AB 159
 Uniskol AB 762
 United Diesel AB 743
 United Nuclear Corporation 563
 United Utilities, Inc. 566, B 93
 Universaltryck AB 244
 Uplandsbanken 41
 AB Upsala Bröd 246 b
 AB Uppsala Cementgjuteri 455
 Upsala-Ekeby AB 129, 482
 AB Upsala Kappfabrik 663
 AB Uppsalaplast 732 b
 Urania 312
 U. S. Polymeric 820
 Utvecklings AB Tulwe 20, 40,
 112, 113, 591, 612
- AB Vabix B 12
 AB Vaddprodukter 474
 Vadstena/Göta Pump AB B 106
 Vadstenamejeriet 239
 AB Wahlbecks Fabriker 579
 R. & J. Wahlbergs AB 266
 Vahlstedt AB 680
 AB Valida Maskiner 111
 AB Wallco 284
 Wallengrens Konfektions AB 399
 AB Gunnar Walléns Pappersför-
 ädlingsindustri 192
 AB Bröderna Wallins Konserv-
 fabrik 225
 AB Wallit 162
 Vallmoindustrier AB 256
 Waplans Mekaniska Verkstads
 AB 553
 Varia Industri AB 180
 OY Varmuusrakenne AB B 88
 Varnäs-Företagen AB 210
 Varta AG 355
 W-Data AB 441
- Varvsindustrins datacentral AB
 744
 Wasabröd AB 246 b, 392, 469,
 815
 Weatherproofs 520
 We-Be Kartong 387
 Wedevågs Bruks AB 36, 321,
 370, 371, 674, B 69
 Garvämnes AB Weibull 292
 W. Weibull AB 247
 Vejt & Nordenhake AB 138
 The Vendo Co. 793
 AB C. J. Wennbergs Mekaniska
 Verkstad 372, B 68 b
 Wenner-Gren-Gruppen B 32
 S. A. Wennerlunds Skofabriks
 AB 670
 AB Ventilatorverken 34
 AB Verdexa 116
 Vereenigte Machienefabrieken
 533
 Werfa KB 484 b
 Werkspoor N. V. 552
 Verkstads AB Amro B 103
 Verkstads AB Calor 24
 Wermlandsbanken 41
 A/S Vesta 546
 Charles Westerberg & Co AB
 114, 373
 AB Westerdahl & Karsten 248
 Westerholms Tricotfabrik AB 536
 Westerviks Pappersbruks AB B 98
 AB Westeråsmaskiner 374
 Westinghouse 737
 AB Albin Westling 217
 Westling Emballage AB 212
 West Point-Pepperell, Inc. 576
 Vetlanda Ullspinneri AB 268
 AB J. A. Wettergren & Co 269,
 270, 664, 817, 818
 Weverk 372, B 68 b

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- AB Wexiö Bayerska Bryggeri
 B 38
 Walter Whitaker Ltd. 520
 Wibe 61, 115
 Vibe-Hastrups Kemiske Fabriker
 A/S 523
 Bröderna Wibells AB 599
 AB Vibro-Verken 375, B 70
 AB Wicanders Korkfabriker 810
 Wideröe Industri A/S B 89
 Widmark & Platzer AB 347
 Wifstavarfs AB 207, 466, 487
 Wigral 274
 Wikmanshytte Bruks AB 100
 AB Wikstrand & Berg 61, 115
 Vilette AB 322
 Villayhtymä OY 578
 Villie Energiförening 334
 AB Th. Winborg & Co 249—250
 AB Eug. Wingård 315
 Visby Korsett AB B 111
 Viskafors Gummifabrik AB 795
 Vitrum B 43
 WMB 609
 Jean Wolterscheid K. G. 533 b
 AB Volvo 84, 116, 362, 420,
 426, 452, 613
 Voxnans Kraft AB 340, 485, 487,
 B 46, B 57
 VSA 453, 600
 VSS 251
 Vulcanfabrikerna (Tidaholm) 64
 AB Vulcanverken B 16 e
 AB Wårby Bryggerier 254
 AB Vårgårda Armaturfabrik 25
 Värends Glasbruk B 18
 Värings Textilindustri AB 255
 AB Värmeinstallation 98
 Värmelednings AB Celsius B 3
 Värmlands Lednings AB 485
 Värmlands Skogsarbetsstudier
 453, 600
 AB Värmlands Trikåfabrik 473
 AB Värmlandsdata 761
 Värmlandsmejerier 234
 Värmländska Skogsägareförening-
 en u. p. a. B 26
 Värmos Metallindustri AB 36
 Firma Värnamo Byggnadssnick-
 rier 383
 Värnamo Konfektions AB 270
 Värnamo Maskin AB 752
 Värnamo Tegelbruks AB 151
 AB Värnamo Wellpappfabrik 208
 Värnamodörren AB 383
 Värtans Förenade Lagerhus AB
 675
 OY Wårtsilä 802
 AB Väsby Bleck 88
 Västberga Mekaniska Verkstads
 AB B 102
 Västbo Kraft AB B 47 b, B 67 c
 Västerbottens Skogsägareföre-
 ningen 784
 Västerbottensbryggerier AB B 39
 AB Västerviks Betong & Mur-
 bruksfabrik 139
 AB Västerviks Palladium 317
 AB Västerås Elektriska Byrå
 B 59
 Västerås stads kraftvärmeverk
 486
 Västra Sveriges Slakterier, före-
 ning u. p. a. 251
 AB Vättersand 125
 Växjöortens Mejeriförening ek.
 för. 637
 YFA 578
 Y-MAN Inredningar AB 718
 Yngeredsfors Kraft AB 340, 411,
 685 c—685 d
 Yorkshire Imperial Metals Ltd.
 609 b

ALFABETISKT REGISTER ÖVER FÖRETAGEN I KATALOGDELEN

- Ytong AB 406, 457, 512, 753,
813, B 95
Ytong AG 512, B 95
AB Ytonghus 457
AB Ytteknik 527
Yxhults Stenhuggeri AB 406,
457, 754
- Zenith: se AB Pellerin
Zetterström & Persson Boktrycke-
ri AB 224
Zober B 99
- Åhlén & Åkerlunds Förlags AB
222
Åhus-Glass AB 232
M. F. Åkerdahl Bokbinderi AB
635
AB Åkerlund & Rausing 117,
118—120, 209, 211—212, 376,
467, 534
AB Åkers Styckebruk 377
Bröderna Åkessons Maskinfabrik
AB 428, 608
AB Ålö-Maskiner 614
AB Åmåls Skepps- och Spedi-
tionskontor 757
Ångermanlands Mejeriförening
ek. för. 390, 472
Ångfartygs AB Tirfing 615
Åsa-bolaget, Åmål B 26
AB Åsbrink & Co 34, 615 b, 616
Åsbrinks Hyrservice AB 34
AB Åsedakläder 725
AB Åsiverken 814 b
Åstorps Tegel AB 126
- Öberg & Co i Luleå Byggnads
AB 152, 181
Ödeborgs Bruks AB 10
Ödeshögsverken AB 107, 111
E. Öhman J:r AB 36
Patrik Öhnbergs Konservfabrik
250
AB Öhrnell-System 111
Ölands Cement AB 144
Örebro Kexfabrik 638
AB Örebro Kvarn 392
AB Örebro Skofabrik 669
Öresund 34
Öresundsvarvet AB 121
Örnsköldsviksortens Andelsmeje-
riförening ek. för. 390, 472
AB Östanå Pappersbruk 193, 209
Östanåsågen 176
Östergötlands Andelsslakteriföre-
ning 389
Östergötlands Enskilda Bank 535
Österlenmejerier 245
Östermalm B 30
Östgöta Ägg 389
Östgötabanken 41
Östman & Svensson AB 291
Östra Sveriges Skogsägare B 22
Östra Vrams Energiförening 339

Fallen uppdelade på branscher

Gruvindustri	414, 686
Metall- och verkstads- industri	1—122, 348—377, 415—453, 488—510, 524— 533 b, 546—566, 587—617, 687—713, 735—752, 771 b—781, 791—793, 796—810, B1—B 16 e, B 60—B 65 b, B 68—B 70 b, B 72—B 93, B 102 —B 107, B 117—B 120
Jord- och stenindustri	123—152, 378—379, 454—458, 511—512, 618 —621, 714—715, 753—754, 811—813, B 17— B 20, B 71, B 95, B 121
Träindustri	153—182, 379 b—383, 459—462, 513, 622— 626, 716—718, 755—758, 782—784, B 21—B 26, B 66
Massa- och papper	183—212, 384—388, 463—467, 514—519, 534 —535, 567—570, 627—634 b, 759—761, 785— 787, 814—814 b, B 27—B 28, B 96—B 98, B 122
Grafisk industri	213—224, 468, 635, 719, 762, B 29, B 71b, B 108
Livsmedelsindustri	225—252, 389—392, 469—472, 571, 636—653, 719 b—720, 763—764, 794, 815, B 30—B 34, B 67—B 67 b
Dryckesvaru- och tobaksindustri	253—254, 654, 765, 788, 816, B 35—B 39
Textil- och sömnads- industri	255—271, 393—399, 473—475, 520—522, 536 —537, 572—579, 655—664, 721—725, 766— 770, 788 b—789, 817—818, B 40—B 41 b, B 99, B 109—B 111, B 123
Läder-, hår- och gummivaruindustri	272—281, 400—401, 580—582b, 666—670, 726 —728, 795, B 42, B 112, B 124
Kemisk och kemisk tek- nisk industri	282—322, 402—406, 476—484 b, 523, 538— 545, 582 b—585, 671—677, 729—732 b, 790, 819—824, B 43—B 45, B 71 c, B 100—B 101, B 113—B 116, B 125
El-, gas- och vattenv. Byggnadsindustri	323—340, 407—413, 485—487, 685 b—685 d, 733, 771, B 46—B 59, B 71 d 341—347, 678—685, 734

1966

AB Sveriges Litografiska
Tryckerier (SLT)
Stockholm

AB Axel Lundmarks Bokhandel
Södertälje

Konc.oms. 1965/66: 611 mkr

SLT köpte under 1966 Axel Lundmarks Bokhandel i Södertälje.

1966

AB Åkerlund & Rausing
Lund

AB Svenska Metallverken
Västerås

Oms. 1965: 196 mkr

Koncernoms. 1965: 1002 mkr

Metallverken överlät i oktober 1966 till Åkerlund & Rausing sin rörelse för tillverkning och försäljning av aluminiumformar. Avtalet innehåller s.k. konkurrensklausul och är därför infört i kartellregistret. Det innehåller också en bestämmelse om att Åkerlund & Rausing skall köpa sitt behov av aluminiumprodukter för tillverkning av matformar m.m. från Metallverken.

1967

AB Götaverken
Göteborg

AB Svenska Stålbyggen
Malmö

Götaverken förvärvade under 1967 samtliga aktier i AB Svenska Stålbyggen, med vilket företag Götaverken tidigare haft intimt samarbete. Förvärvet uppgavs syfta till att utnyttja Götaverkens resurser och know-how vad gäller bl.a. stålkonstruktion och stål-tillverkning inom byggnadsbranschen.

1967

Pågens Familjebageri AB
Malmö

Diplomglass AB
Malmö

Pågens förvärvade hösten 1967 Diplomglass, som därigenom fick nytt tillskott av kapital, nya maskiner och en förbättrad distributions- och produktionsapparat. Diplomglass' omsättning uppgick till ett par mkr.

1967

Malcus Industri AB
Halmstad

Sandvikens Jernverk AB
Sandviken

Ett samarbete i fråga om hårdmetallborr inleddes 1967 mellan Malcus Industri AB och Sandvikens Jernverk.

1967

Telefon AB L M Ericsson
Stockholm

Telemontaje S.A.
Mexico

L. M. Ericsson förvärvade under 1967 samtliga aktier i det mexikanska företaget Telemontaje S.A., ett installationsbolag med Teléfonos de México som huvudkund.

1967

Svenska Tändsticks AB
Jönköping

Companhia Lusitana de
Fósforos S.A.R.L.
Portugal

Tändsticksbolaget förvärvade under 1967 genom sitt portugisiska dotterbolag Sociedade Nacional de Fósforos S.A.R.L. det portugisiska företaget Companhia Lusitana de Fósforos S.A.R.L. I samband därmed ökade Tändsticksaktiebolaget sitt aktieinnehav i Sociedade Nacional.

Strukturproblem

Strukturomvandlingen inom näringslivet är ett av den samtida samhällsdebattens centrala problem, som direkt eller indirekt berör en stor del av det svenska folket.

SNS har i tidigare böcker uppmärksammat dessa frågor både genom kartläggning av problemen och redovisningar av inträffade sammanslagningar, som berört svensk industri.

Denna bok innehåller en redovisning av sammanslagningar m. m. inom svensk industri 1965—1967.

Materialet har insamlats och sammanställts av civilekonom Bengt Rydén, Industriens Utredningsinstitut.

I en uppsats kommenterar han materialet och ger dessutom synpunkter och fakta rörande vissa andra inslag i strukturomvandlingen, bl.a. nedläggningarna.

Boken innehåller dessutom några samhällsekonomiska reflexioner kring strukturproblemen av fil. lic.

Göran Albinsson, SNS, och civilekonom Hans Eisler, SNS. Vidare redovisar fil. kand. Siv Thorsell, SNS, fakta kring de personalproblem, som företagsnedläggningarna medfört.

Studieförbundet Näringsliv och Samhälle
Sköldungagatan 2 · 114 27 Stockholm

STUDIER OCH DEBATT 1967:4 · 23:50

Distribueras av

FORUM